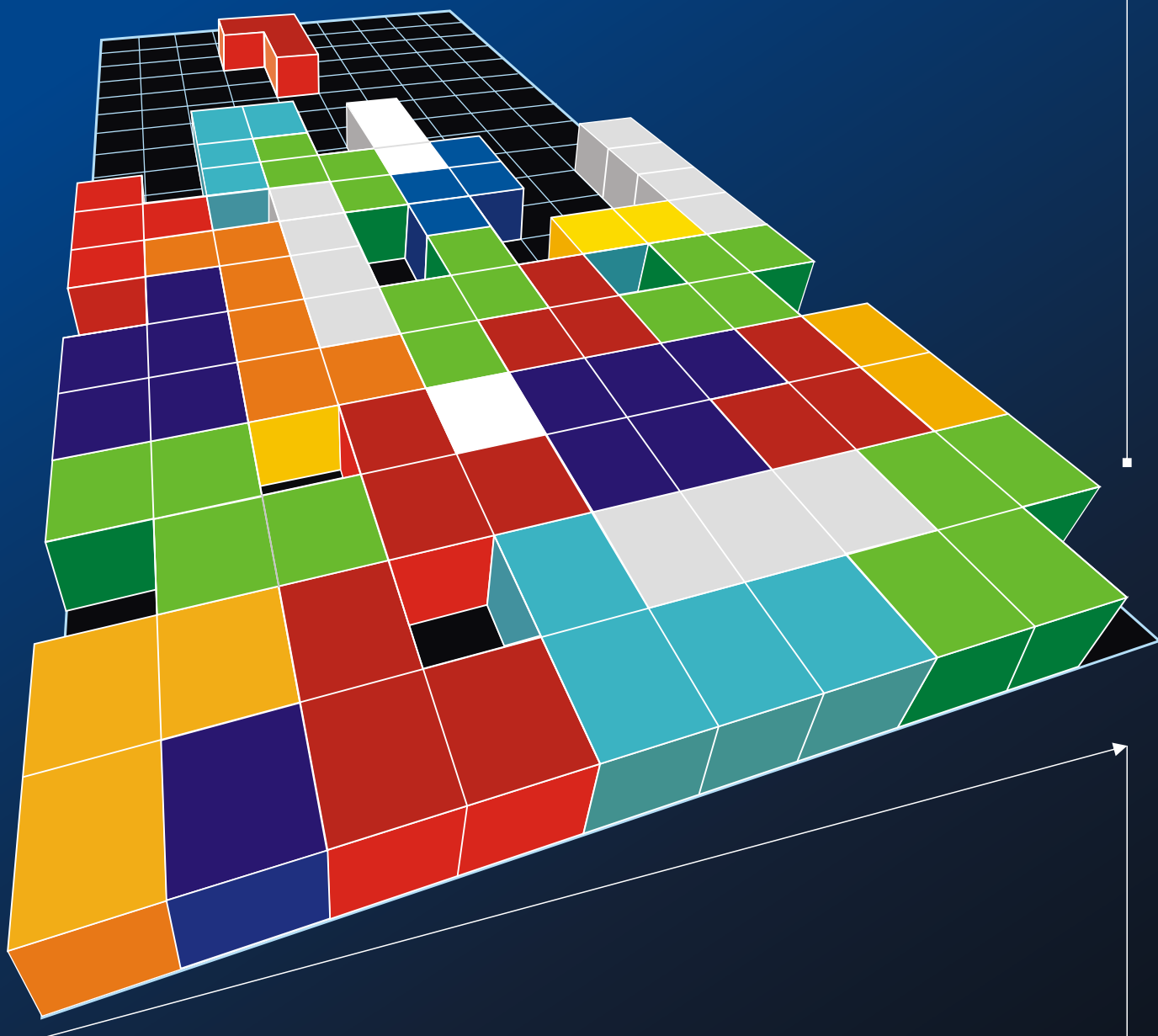

Pregled aktivnosti donatora u 2007

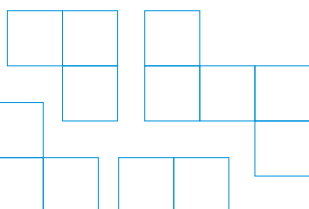
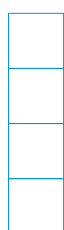
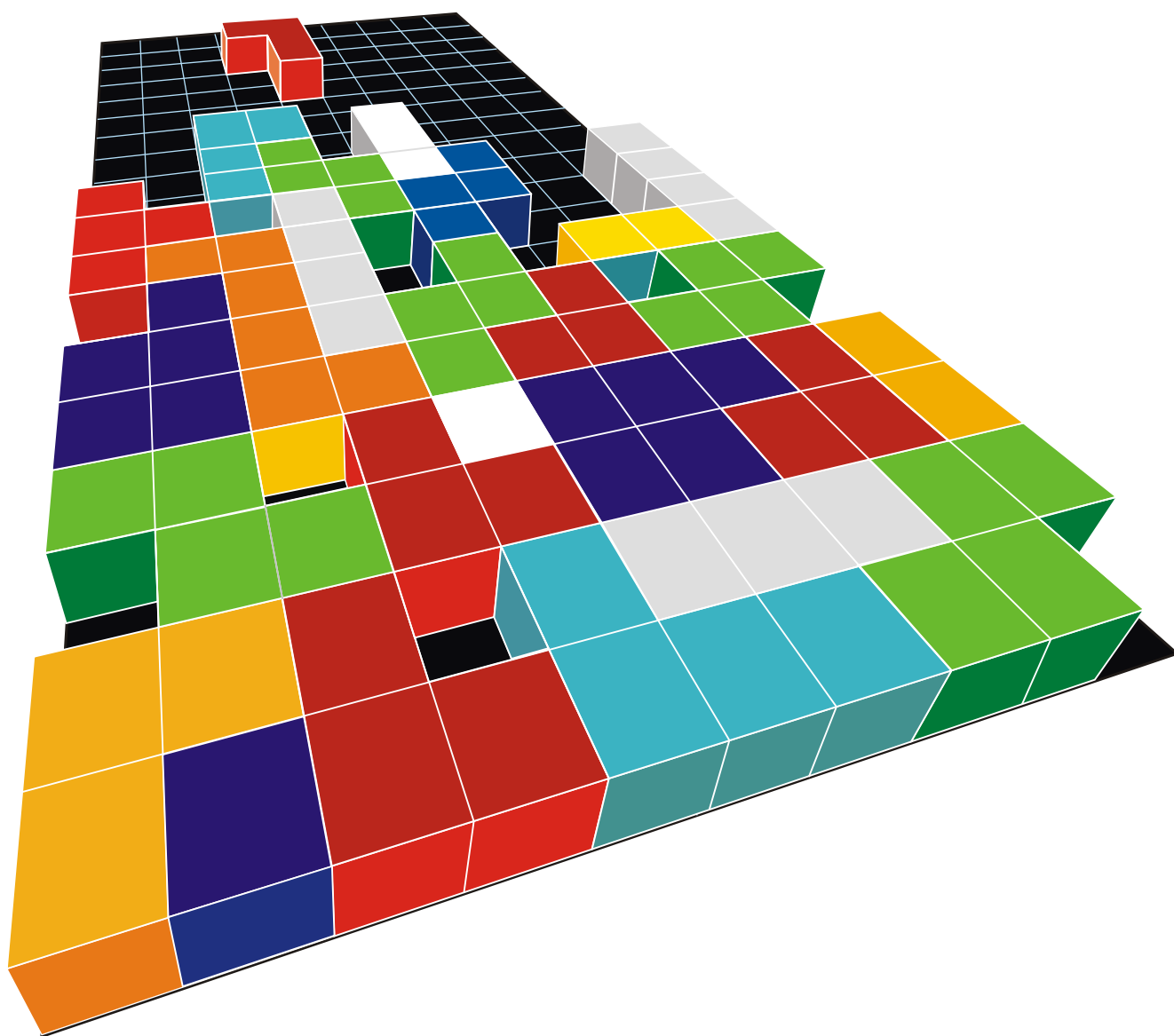
Koordinacijski forum donatora u BiH

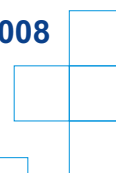
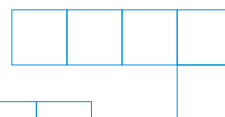

Pregled aktivnosti donatora u 2007

Koordinacijski forum donatora u BiH

april/travanj 2008

Supervizori:

Amna Muharemović
Stefan Priesner

Vođa tima:

Gyöngyvér Jakab

Tim za izradu Pregleda aktivnosti donatora (abecednim redom):

Galia Chimiak
Nina Čepon
Hanne Kristoffersen
Bojana Vujeva

Autori (abecednim redom):

Galia Chimiak (glavni autor)
Nina Čepon
Gyöngyvér Jakab
Timothy O'Brien
Jasmin Porobić (konsultant)
Bojana Vujeva

Recenzenti:

Autori
Koordinacioni forum donatora
Christine McNab
Stefan Priesner

Redaktori:

Klelija Balta
Amna Muharemović
Nicola Nixon
Timothy O'Brien
Aris Seferović

Baza podataka aktivnosti donatora:

Ognjen Krstulović
Haris Tafro

Website aktivnosti donatora:

Kurt & Plasto, d.o.o.

Lektor (za engleski jezik):

Molly Kleiman

Prevodioci:

Ivona Kristić
Amra Kurtović
Edin Telalagić

Lektor (za bh. jezike):

Janja Vanovac

Dizajn, DTP i izgled:

Kurt & Plasto, d.o.o.

Izradu ovog izvještaja, koji predstavlja platformu za razmjenu informacija 19 glavnih donatora, odobrio je Koordinacioni forum donatora (DCF). Zbog toga je izvještaj usmjeren na aktivnosti i finansijske portfelje tih donatora, i ne obuhvata ukupnu aktivnost svih donatora u Bosni i Hercegovini.

Informacije i statistički podaci predstavljeni u ovom Izvještaju temelje se na odgovorima pojedinačnih donatorskih organizacija. Iako su podatke provjerili sami donatori, ipak postoji mogućnost pogrešaka. Isto se odnosi i na informacije sadržane u narativnim dijelovima Izvještaja.

U smislu analize po sektorima, donatori su za svaki od svojih projekata odabrali 'kôd' Odbora za pomoć razvoju (DAC). Kako različiti DAC-kodovi variraju između veoma široke i veoma detaljne klasifikacije, neki se projekti ne mogu potpuno 'uklopiti' u dodijeljeni DAC-kôd. Pored toga, nekim projektima se može dodijeliti više DAC-kodova, ili mogu sadržavati komponente značajne za druge sektore, što otežava konačnu klasifikaciju.

Predgovor UNDP-a

Napori u cilju sinhronizacije rada donatorskih agencija u Bosni i Hercegovini (BiH) dobili su novi intenzitet u proteklom periodu. Postoji nekoliko razloga za to. Na globalnom nivou, postoji povećana spoznaja da je donatorska koordinacija tijesno vezana za efikasniju upotrebu razvojne pomoći, kako je navedeno u Pariškoj deklaraciji o učinkovitosti međunarodne pomoći. U kontekstu BiH, razumijevanje ovog pitanja je kombinovano sa realnošću da obim službene razvojne pomoći zasnovane na donacijama (ODA) kontinuirano opada i da zbog toga agencije i domaće vlasti moraju tijesno sarađivati u cilju većeg uticaja njihovih doprinosa. Konačno, postoji izrazita namjera BiH vlasti da usvoje proaktivniji nastup prema vanjskoj pomoći - u skladu sa rastućom zrelosti BiH kao države.

Dosljedno tome, u periodu 2005 - 2007. godina značajan napor je uložen u izgradnju zajedničke koordinacije međunarodne pomoći, tako da su donatori kolektivno i pojedinačno izgradili mehanizme za povećanje harmonizacije. Osnivanje Foruma za koordinaciju donatora (DCF) i iniciranje izrade *Pregleda aktivnosti donatora (DME)* čine dva elementa u ovom okviru, sa zajedničkim ciljem - postizanje što bolje jasnoće rada donatorskih agencija, unapređenje razmjene informacija i postavljanje temelja za buduće aktivnosti na koordinaciji pomoći. DME ima dodatnu svrhu, a to je isticanja tekućih pozitivnih praksi, ohrabrujući na taj način slične inicijative.

DME ima dva krajnja rezultata: online, javna baza podataka, koja sadrži 800 tekućih i planiranih projekata, koje finansiraju članice DCF-a; i DME, koji pruža analitički pregled donatorskih aktivnosti u različitim sektorima. DME obuhvata veliki broj suštinskih i finansijskih podataka o donatorima koji su relevantni za njihovu koordinaciju s ciljem predstavljanja najnovije slike razvoja svakog pojedinačnog sektora u BiH. Povrh toga, u *Pregledu* je analizirana aktivnost donatora i vlada na koordinaciji kako bi se naglasili uspjesi i pokazala područja gdje se može još dosta uraditi.

Nakon prvog *Pregleda*, urađenog 2006.godine, članice DCF-a su predložile vrlo važne izmjene s ciljem da se unaprijedi kvalitet *Pregleda aktivnosti donatora*. Kao najvažnije, zahtijevale su da se BiH vlasti uključe u izradu *Pregleda* i daju doprinos u fazi istraživanja svojim procjenama. Na osnovu te povratne informacije, tadašnji Komitet za koordinaciju međunarodne pomoći (CCIA) pozvan je da bude partner pri implementaciji *Pregleda*. Sa ponosom vam predstavljamo, u ime DCF-a, rezultat ove saradnje. Iskreno vjerujemo da rad Foruma i rezultati *Pregleda aktivnosti donatora (DME)* predstavljaju svjedočanstvo o izvrsnoj saradnji ključnih predstavnika donatorske zajednice i BiH vlasti. Nadamo se da će se ova dva mehanizma dokazati kao korisno sredstvo za koordinaciju međunarodne pomoći i da će dati poticaj za budući rad.

Christine McNab
rezidentna koordinatorica UN-a i
rezidentna predstavница UNDP-a BiH

Stefan Priesner
zamjenik rezidentne predstavnice
UNDP-a BiH

Publikacija *Pregled aktivnosti donatora u BiH za 2007. godinu*, koju vam sa zadovoljstvom mogu predstaviti, rezultat je bliske saradnje i zajedničkog rada UNDP-a i Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine, uz aktivno učešće širokog spektra partipicpanata, predstavnika donatorske zajednice i bh. institucija. *Pregled* predstavlja i dokaz da se putem partnerske saradnje postižu najbolji rezultati.

Pregled aktivnosti donatora u BiH za 2007. godinu pruža korisne informacije i analizu tekućih i budućih aktivnosti najvećih donatora u BiH u ključnim sektorima razvoja, pa će biti korisno oruđe bh. vlastima u procesu preuzimanja liderstva pri definisanju vlastitih potreba razvoja, uz jasno opredjeljenje da implementacija donatorske pomoći treba da bude usmjerena ka realizaciji prioriteta definisanih od strane Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina je u prethodnoj dekadi, uz snažnu i konstantnu podršku međunarodne zajednice, postigla makroekonomsku stabilnost, prešla iz faze obnove i rekonstrukcije u fazu ekonomskog razvoja, te počela pripremu za integraciju u regionalnu i svjetsku ekonomiju, odnosno ispunila uslove za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU.

Međutim, za postizanje dugoročno održivog i uravnoteženog ekonomskog razvoja i integracije bh. privrede u Evropsku Uniju, u situaciji opadajućeg trenda strane pomoći, neophodno je ostvariti maksimalnu efikasnost uloženi sredstava. To je moguće ostvariti samo putem razvoja partnerskog odnosa domaćih vlasti sa donatorskom zajednicom, koji će se zasnivati na principima iz Pariške deklaracije, što podrazumijeva vlasništvo domaćih institucija nad razvojnim procesima, usklađenost sa domaćim strategijama razvoja i harmonizaciju saradnje sa donatorima.

S ciljem preuzimanja liderstva u definisanju vlastitih potreba razvoja i efikasnijeg korištenja razvojnih sredstava, bh. Institucije pokrenule su proces jačanja kapaciteta u oblasti koordinacije međunarodne pomoći. U 2007. godini je provedena zakonska procedura za prenos nadležnosti za koordinaciju u Ministarstvo finansija i trezora BiH, uspostavljen je Odbor za koordinaciju međunarodne pomoći i pokrenut proces uspostave Sektora za koordinaciju međunarodne pomoći, koji je sada u završnoj fazi.

Donatorska zajednica takođe je prepoznala potrebu uspostavljanja mehanizma za bolje korištenje razvojne pomoći, kao i njenog usklađivanja sa promijenjenim potrebama Bosne i Hercegovine. Forum za koordinaciju donatora je, s ciljem bolje sinhronizacije i saradnje unutar donatorske zajednice kao i izbjegavanja dupliciranja, pokrenuo izradu Pregleda aktivnosti najvećih donatora u BiH.

Pregled za 2006. godinu, koji je obuhvatio aktivnosti donatora, alociranje njihovih budžeta za razvojne potrebe BiH i razvio website/online bazu podataka, naišao je na odličan prijem domaćih predstavnika vlasti i donatora, te se iz tog razloga pristupilo izradi Pregleda za 2007. godinu.

Uvjerem sam da će *Pregled aktivnosti donatora u BiH za 2007. godinu* u još većoj mjeri zadovoljiti očekivanja i biti korisno sredstvo za unapređenje saradnje i razvoj partnerstva bh. institucija i donatorske zajednice u definisanju prioriteta i programa koji su najoptimalniji za daljnji razvoj Bosne i Hercegovine, zbog čega ga iskreno podržavam i preporučujem za vašu upotrebu.

Fuad Kasumović
Zamjenik ministra finansija i trezora BiH

ZAHVALA

Ovaj izvještaj je direktan rezultat temeljitih aktivnosti i saradnje širokog spektra učesnika. Postoji mnogo osoba bez kojih ne bi bilo moguće uraditi ovaj Izvještaj i kojima pripadaju velike zasluge za njegovo okončanje.

Kao prvo, želim zahvaliti našim partnerima u Vladi Bosne i Hercegovine. Posebno sam zahvalna gospodinu Fuadu Kasumoviću, zamjeniku ministra finansija i trezora, kao i gospođama Dušanki Basta i Edini Topčagić iz Odjela za koordinaciju finansijske pomoći pri Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER)¹ za njihovu stalnu podršku tokom rada na projektu. Pored davanja savjeta, pomogli su u koordinaciji anketnih razgovora s predstavnicima domaćih institucija, a i sami su učestvovali u njima. Te razmjene osigurale su korisne informacije o ulozi vlasti u koordinaciji *Zvanične pomoći za razvoj* (ODA). Takođe želim zahvaliti gospođi Azemini Vuković, pomoćnici direktora Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP), gospodinu Tariku Ceriću i gospođi Jasmini Čengić iz Direkcije za evropske integracije BiH (DEI) te gospođi Aneti Raić, šefici jedinice za donatorsku koordinaciju, finansiranje, monitoring i evaluaciju pri Uredu koordinatora reforme javne uprave (PARCO), što su izdvojili vrijeme za razgovor o ovim pitanjima.

Ovaj izvještaj ne bi bilo moguće izraditi bez ulaznih informacija donatorskih organizacija, čiji su predstavnici izdvojili mnogo vremena za anketne razgovore, dali finansijske podatke i obavili reviziju nacrtu poglavlja. Za strpljenje koje su pokazali posebno želim zahvaliti našim kolegama i kolegicama iz organizacija članica Koordinacionog foruma donatora (DCF), kako slijedi:

- gospođa Anna Hausmaninges, gospođa Kristina Milošević i gospodin Gunther Zimmer iz organizacije **Austrija/ADA**;
- ambasador David Hutchings i gospodin Bruce Steen iz organizacije **Kanada/CIDA**;
- gospođa Azra Iković, gospodin Frederic Germain, gospođa Catherine Gardavaud, pukovnik Dominique Grimaldi i gospodin Mathieu Dumesnil iz **Francuske**;
- gospodin Gerald Kuehnemund, gospodin Matthias Heinz, gospodin Axel Sachs, gospođa Rubeena Esmail-Arndt, gospođa Edina Cubela i gospođa Narcisa Poturak-Doenmez iz organizacije **Njemačka/GTZ/KfW**;
- gospodin Aldo Sicignano i gospođa Carmen Giordano iz organizacije **Italija/IC**;
- gospođa Kazuyo Hashimoto i gospođa Megumi Yoshii iz organizacije **Japan/JICA**;
- gospodin Erik Litver i gospođa Leila Fetahagić iz **Nizozemske**;
- gospodin Thomas Vanke i gospođa Lisa Michelsen Golden iz **Norveške**;
- gospođa Blanca Yanez, gospođa Eva Suárez Leonardo, gospođa Cristina Gutierrez Hernandez i gospođa Aitziber Echeverria Arrillaga iz organizacije **Španija/AECID**;
- gospodin Anders Hedlund, gospodin Joakim Molander, gospodin Mario Vignjević, gospođa Katica Hajruhalović, gospođa Slavenka Perković i gospodin Nedim Bukvić iz organizacije **Švedska/SIDA**;
- gospodin Thomas Ruegg, gospođa Maja Zarić i gospođa Azra Šarenkapa iz organizacije **Švajcarska/SDC/SECO**;
- gospodin Gus MacKay, gospođa Ruvejda Aliefendić, gospodin Roger Batho, gospođa Amela Sadiković i gospođa Armina Čerkić iz organizacije **Velika Britanija (UK)/DFID**;
- gospodin Greg Wittala, gospođa Susan Falatko, gospođa Jane Nandy, gospođa Kristine Hermann de Lucca, gospodin Randy Chester, gospođa Zubeida Kadić, gospodin Lawrence Odle, gospođa Karen Stone Exel i gospođa Elvira Challenger iz organizacije **SAD/USAID**;
- gospodin Guilo Moreno, gospodin Tamir Mostarac, gospodin Josip Polić, gospodin Rijad Hasić i gospodin Damir Čosić iz **Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD)**;
- gospodin Andre Lys, gospođa Dominika Skubida, gospođa Jadranka Mihić, gospođa Isabel Royo Pla, gospođa Irena Šotra, gospođa Sanja Tica, gospođa Gordana Šuvalija, gospodin Goran Filipović, gospođa Judith Selman, gospođa Jelena Miloš, gospođa Jasmina Hadžimesić, gospođa Dina Karić, gospođa Vesna Grković, gospođa Dženita Polić i gospodin Vladimir Pandurević iz **Evropske komisije (EC)**;
- gospođa Marion Hoenicke iz **Evropske investicijske banke (EIB)**;
- gospođa June Kunugi, gospođa Deborah McWhinney i gospođa Sanja Kabil iz **UNICEF-a**;
- gospođa Klelija Balta, gospođa Nicola Nixon, gospođa Amna Muharemović, gospodin Timothy O'Brien, gospodin Aris Seferović, gospodin Nešad Šeremet, gospođa Bianca Schoenberger, gospodin Damir Ahmetović, gospođa Amna Berbić, gospođa Amela Gačanović-Tutnjević, gospodin Tarik Zaimović, gospodin John Furnari, gospođa Alma

¹ Vlasti BiH su nedavno prenijele odgovornost za koordinaciju finansijske pomoći na državnom nivou sa Ministarstva za vanjsku trgovinu i ekonomske odnose (MoFTER) na Ministarstvo finansija i trezora (MoFT), i u procesu su uspostave novog sektora pri Ministarstvu finansija i trezora koji će obavljati tu funkciju.

Dedić, gospođa Meliha Kozarić-Fanning, gospodin Christian Hainzl, gospodin Slobodan Tadić, gospodin Goran Vukmir, gospođa Dinah Zelter, Volonteri UN-a (UNV), gospođa Larisa Kubat-Serdarević, gospodin Alexander Prieto, gospođa Adela Pozder, gospodin Damir Zarak i gospođa Renata Radeka iz **UNDP-a**;

- gospodin Marco Mantovanelli, gospodin Goran Tinjić, gospodin Toby Linden, gospođa Mirjana Karahasanović, gospođa Zorica Lesić, gospodin Michele Gragnolati, gospodin Vedad Ramljak, gospođa Vesna Frančić, gospodin Orhan Nikšić i gospodin Haris Mešinović iz **Svjetske banke**.

Kako bi se izradio što sveobuhvatniji Izvještaj, ispitane su i druge međunarodne organizacije koje nisu članice Koordinacionog foruma donatora (DCF). Zahvalna sam njihovim predstavnicima što su izdvojili vrijeme i sudjelovali u našem anketnom istraživanju. To su sljedeće osobe:

- gospodin Emir Adžović, gospođa Sanel Karadjuz i gospodin Nedim Vrabac iz **Vijeća Evrope (CoE)**;
- gospodin Will Thomas i gospodin Danni Saracino iz **NATO-a**;
- gospođa Arlett Stojanović, gospodin Luc Lietaer, gospođa Valery Perry, gospodin James Lin, gospođa Meagan Hrle, gospodin Tobias Rahm, gospodin James Rodehaver i gospođa Eva Katinka Schmidt iz **OSCE-a**;
- gospodin Haris Hajruhalović iz **Svjetske zdravstvene organizacije (WHO)**.

Izrada *Pregleda aktivnosti donatora* uveliko je potpomognuta aktivnom saradnjom i intelektualnim doprinosom UNDP-ovog tima redaktora, čiji su članovi: gospođa Klelija Balta, gospođa Amna Muharemović, gospođa Nicola Nixon, gospodin Timothy O'Brien i gospodin Aris Seferović. Tim redaktora dao je smislene komentare i primjedbe na razna poglavlja i izrazito mnogo doprinio kvalitetu Izvještaja.

Takođe sam zahvalna gospodinu Ognjenu Krstuloviću i gospodinu Harisu Tafri na njihovom vrijednom doprinosu i sugestijama u vezi s tehničkim dijelovima Izvještaja, a posebno na njihovom radu na bazi podataka *Pregleda aktivnosti donatora*, koja je sastavni dio ovog dokumenta. Nadalje, gđica Molly Kleiman zaslužuje pohvalu zbog neumornog čitanja dokumenta i njegovog usavršavanja. Zahvale takođe zaslužuje i gospođa Elzemina Bojičić za njenu stalnu podršku, kao i mnoge druge kolege u UNDP-u, čija je pomoć umnogome olakšala rad tima za izradu *Pregleda aktivnosti donatora*.

I na kraju, tu je i Tim za izradu *Pregleda aktivnosti donatora*: gospođa Galia Chimiak, gospođa Nina Čepon, gospođa Hanne Kristofferson i gospođa Bojana Vujeva kojem želim odati priznanje za posvećenost realizaciji izrade *Pregleda*. Bez predanosti ovih osoba i njihovog napornog rada, stručnih savjeta i upornosti u radu na poboljšanju Izvještaja ništa od svega ovoga ne bi bilo moguće. Zajedno radeći, pokazali su se kao izvrstan tim.

Gyöngyvér Jakab
Voditeljica tima

SADRŽAJ

Predgovor	4
Zahvala	6
Sadržaj	8
Uvod	9

Predgovor	12
Poglavlje 1 - Pregled podrške donatora za Bosnu i Hercegovinu	17
Poglavlje 2 - Obrazovanje	25
Poglavlje 3 - Zdravstvo	33
Poglavlje 4 - Ekonomski razvoj i socijalna zaštita	41
Poglavlje 5 - Najistaknutiji sektor: Dobra uprava i izgradnja institucija	63
Poglavlje 6 - Lokalna uprava	85
Poglavlje 7 - Sektori međusobno povezanih aktivnosti	93
Poglavlje 8 - Poljoprivreda i šumarstvo	111
Poglavlje 9 - Zaštita životne sredine	119
Poglavlje 10 - Sprečavanje i rješavanje sukoba, mir i sigurnost	127
Poglavlje 11 - Infrastruktura	143
Poglavlje 12 - Pitanje u fokusu: Pregled aktivnosti donatora i mekanizama koordinacije Srebrenica i susjedne opštine	159
Prilog I - Profili donatora	173

ABD - Regionalni razvojni program
 ADA - Austrijska razvojna agencija
 AECID - Španska agencija za međunarodnu saradnju u razvoju
 AFBiH - Oružane snage Bosne i Hercegovine
 AMCs - Udruženje gradova i opština RS-a i Udruženje opština i gradova FBiH
 AoM - Udruženje medijatora
 AP - Plan aktivnosti
 BAM - Konvertibilna marka
 BCIA - Odbor za koordinaciju međunarodne pomoći
 BD - Brčko Distrikt
 BH MAC - Centar za deminiranje BiH
 BHDCA - Direkcija za civilnu avijaciju BiH
 BiH - Bosna i Hercegovina
 BoP - Odbor šefova misija u BiH
 CAD - Kanadski dolar
 CARDS - Program pomoći Evropske Unije za obnovu, razvoj i stabilizaciju
 CBD - Konvencija o biološkoj različitosti
 CCI - Centar civilne inicijative
 CCI - Centar civilnih inicijativa
 CCIA - Odbor za koordinaciju međunarodne finansijske pomoći
 CCM - Mehanizam koordinacije Globalnog fonda za državu
 CCYI - Komisija za koordinaciju pitanja *omladine*
 CDS - Državna razvojna strategija
 CEB - Razvojna banka Vijeća Evrope
 CFS - Škole po mjeri djeteta
 CGF - Fond za kreditne garancije
 CIDA - Kanadska agencija za međunarodni razvoj
 CJD - Centar za sudsku dokumentaciju
 CoE - Vijeće Evrope
 CoM - Vijeće ministara
 CPS - Strategija partnerstva sa državom
 CRA - Regulatorna agencija za komunikacije
 CREDO - Konkurentni regionalni ekonomski razvoj u sjeveroistočnoj Bosni i Hercegovini
 CRPRP - Pomirenje zajednice kroz projekat smanjenja siromaštva
 CSAs - Agencije za državnu službu/upravu
 CSOs - Organizacije civilnog društva
 DAC - Odbor za pomoć u razvoju
 DCF - Koordinacioni forum donatora
 DEI - Direkcija za evropske integracije
 DEP - Direkcija za ekonomsko planiranje
 DFID - Odjel Vlade Velike Britanije za međunarodni razvoj
 DME - Izrada Pregleda aktivnosti donatora
 DPA - Daytonski mirovni sporazum
 DRPC - Konvencija o zaštiti Dunava
 DRR - Smanjenje rizika od katastrofa
 EC - Evropska komisija
 ECSEE - Sporazum iz Atine o energetske zajednici jugoistočne Evrope
 EFBH - Evropski fondovi za Bosnu i Hercegovinu
 EFSE - Evropski fond za jugoistočnu Evropu
 EIB - Evropska investicijska banka
 EOD - Odlaganje eksplozivnih sredstava
 EPHZH - Elektroprivreda Hrvatske Zajednice Herceg-Bosne
 ERW - Eksplozivna sredstva zaostala iz rata
 ESRF - Fond za oporavak sektora preduzeća
 EUFOR - Snaga Evropske Unije
 EUPM - Policijska misija Evropske Unije
 EUSR - Specijalni predstavnik Evropske Unije
 EVS - Evropski volonterski servis
 EWS - Sistem ranog upozoravanja
 FAO - Organizacija za hranu i poljoprivredu
 FBiH - Federacija BiH
 FIPA - Agencija za promociju stranih ulaganja
 FIU - Jedinica za finansijsko obaveštavanje
 GAP - Program odgovornosti u upravi
 GEF - Globalni fond za okoliš
 GEI - „Georg Eckert“ - Institut za međunarodne studije o udžbenicima

GFAP - Opšti okvirni sporazum za mir
 GFATM - Globalni fond za borbu protiv side, tuberkuloze i malarije
 GOV-WADE - Projekat dobre uprave u oblasti voda i zaštite okoliša
 GTZ - *Deutsche Gesellschaft fuer Technische Zusammenarbeit*
 Njemačko društvo za tehničku saradnju
 HJPC - Visoko sudsko i tužilačko vijeće
 HR - Visoki predstavnik
 IBM - Integrirano upravljanje granicom
 IC - Italijanska saradnja
 ICJ - Međunarodni sud pravde
 ICMP - Međunarodna komisija za nestale osobe
 ICT - Informacijsko-komunikacijske tehnologije
 ICTY - Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
 IDA - Asocijacija za međunarodni razvoj
 IDPs - Interno raseljena lica
 IFC - Međunarodna finansijska korporacija
 IFIs - Međunarodne finansijske institucije
 ILDP - Projekat integrisanog lokalnog razvoja
 IDPs - Interno raseljene osobe
 IO - Međunarodna organizacija
 IPA - Instrument za pretprijetupnu pomoć
 IPAP - Akcioni plan za individualno partnerstvo
 IPARD - Instrument pretprijetupne pomoći Evropske Unije za ruralni razvoj
 ISO - Nezavisni operater sistema
 ITA - Uprava za indirektno oporezivanje
 ITF - Međunarodni fond za deminiranje i pomoć žrtvama mina
 JICA - Japanska agencija za međunarodnu saradnju
 JRP - Projekat reforme sudstva
 JSRS - Strategija reforme pravosudnog sektora
 KfW - *KfW - Entwicklungsbank*
 LAGs - Razvojna banka
 LAP - Lokalna akciona grupa
 LEAPs - Projekat zemljišne uprave
 LED - Lokalni akcioni plan zaštite okoliša
 LJR - Lokalni ekonomski razvoj
 LLL - Reforma zakonodavstva i pravosuđa
 MDG - Cjeloživotno učenje
 MDP - Milenijumski razvojni ciljevi
 MFA - Projekat opštinskog razvoja
 MHRR - Ministarstvo vanjskih poslova
 MoCA - Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo civilnih poslova
 MoCT - Ministarstvo komunikacija i prometa
 MoD - Ministarstvo odbrane
 MoFT - Ministarstvo finansija i trezora
 MoFTER - Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa
 MoJ - Ministarstvo pravosuđa
 MoS - Ministarstvo sigurnosti
 MoU - Memorandum o razumijevanju
 MTDS - Srednjoročna razvojna strategija
 MTS - Sistem obuke za opštine
 NATO - Sjeveroatlantski pakt
 NBMFI - Hipotekarne institucije
 NEAP - Državni akcioni plan za zaštitu okoliša
 NERDA - Regionalna razvojna agencija za sjeveroistočnu BiH
 NGO - Nevladina organizacija
 NPA - Norveška narodna pomoć
 NSG - Državna škola za upravu
 ODA - Zvanična pomoć za razvoj
 OECD - Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj
 OHR - Ured Visokog predstavnika
 OSCE - Organizacija za bezbjednost i saradnju u Evropi
 PAR - Reforma javne uprave
 PARCO - Ured koordinatora reforme javne uprave
 PBS - Javni radio-televizijski servis
 PEM - Upravljanje javnom potrošnjom

PfP - Partnerstvo za mir
 PHCPP - Projekat osnovne zdravstvene zaštite
 PIC - Vijeće za provedbu mira
 PIP - Program javnih ulaganja
 PMC - Odbor za upravljanje programiranjem
 PO - Tužilaštvo
 PRSP - Strategija za smanjenje siromaštva
 PSOTC - Centar za obuku u operacijama podrške miru
 RDAs - Regionalna razvojna agencija
 RDC - Centar za istraživanje i dokumentaciju
 REBIS - Studija o regionalnoj infrastrukturi Balkana
 REC - Regionalni centar za okoliš
 REDAH - Regionalna agencija za ekonomski razvoj Hercegovine
 RGT - Referentna grupa Tuzla
 RMAP - Opštinski razvojni program zasnovan na poštivanju ljudskih prava
 RS - Republika Srpska
 SAA - Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
 SACBiH - Projekat kontrole i redukcije malog oružja i municije
 SALW - Malo oružje i lako naoružanje
 SAP - Proces stabilizacije i pridruživanja
 SCRDP - Državna komisija za izbjeglice i raseljene osobe
 SDC - Švajcarska agencija za razvoj i saradnju
 SECO - Švajcarski državni sekretarijat za ekonomske poslove
 SEE - Jugoistočna Evropa
 SEETO - Transportni opservatorij za jugoistočnu Evropu
 SERDA - Sarajevska regionalna razvojna agencija
 SHC - Švedski helsinški komitet
 SIDA - Švedska agencija za međunarodni razvoj
 SIPA - Državna agencija za istrage i zaštitu
 SIS - Strategija socijalne inkluzije
 SITAP - Projekat tehničke pomoći za socijalno osiguranje
 SME - Mala i srednja preduzeća
 SSPACEI - Sektor za stratesko planiranje, koordinaciju pomoći i europske integracije
 SPEM - Jačanje upravljanja javnim troškovima
 SPPD - Strateško planiranje i izrada politike rada
 SRRP - Program oporavka regije Srebrenica
 SSU - Jedinica specijalne podrške
 SUTRA-PLOD - Podrška pristupu orijentisanom prema rezultatima partnerstvo za lokalni razvoj
 TA - Tehnička pomoć
 TB - Tuberkuloza
 TIRS - Regionalna studija transportne infrastrukture
 UDRDP - Razvojni program gornjodrinjske regije
 UNCCD - Konvencija UN-a o borbi protiv dezertifikacije
 UNDAF - Okvir za razvojnu pomoć Ujedinjenih nacija
 UNDP - Razvojni program Ujedinjenih nacija
 UNEP - Program Ujedinjenih nacija za zaštitu okoliša
 UNESCO - Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu
 UNFPA - Populacijski fond Ujedinjenih nacija
 UNGG - UN-gender grupa
 UNHCR - Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbjeglice
 UNICEF - Fond Ujedinjenih nacija za djecu
 UNIFEM - Razvojni fond Ujedinjenih nacija za žene
 UNRC - Ured rezidentnog koordinатора UN-a
 UNTG - Tematska grupa UN-a
 UNV - Volonteri Ujedinjenih nacija
 USAID - Američka agencija za međunarodni razvoj
 USG - Vlada Sjedinjenih Američkih Država
 USM - Udruženje državnih službenika za omladinu
 UXO - Neeksplozirana sredstva
 VAT - Porez na dodatnu vrijednost (PDV)
 VET - Srednje stručno obrazovanje i obuka
 WHO - Svjetska zdravstvena organizacija
 WME - Oružje i vojna oprema
 YiA - Mladi u akciji

UVOD

Od završetka sukoba iz 1992.-1995. godine Bosna i Hercegovina je primila značajnu pomoć za razvoj od raznih međunarodnih donatora i multilateralnih organizacija, kao i od nevladinih organizacija (NGO). U početnom poslijeratnom periodu glavni je fokus izgradnje mira bio na obnovi infrastrukture, garanciji bezbjednosti i organizovanju izbora. Bilo je nekoliko pokušaja reformisanja državnih struktura ili doprinosa ekonomskom razvoju države. Međutim, uvidjevši poteškoće koje izaziva neefikasna vlast u smislu provedbe mira, brojne međunarodne organizacije i agencije počele su širiti spektar aktivnosti kako bi se pozabavile pitanjima dugoročnog razvoja BiH.

Danas je međunarodna podrška pružena u doslovno svim aspektima reforme, kao i na polju pridruživanja BiH Evropskoj Uniji (EU) i njenom prelasku iz situacije pod međunarodnim nadzorom u stanje punog suvereniteta. Intervencije se kreću od podrške reformama obrazovnog i zdravstvenog sistema, izgradnji institucija, promociji ljudskih prava i zaštiti ugroženih kategorija društva, preko podrške ekonomskom razvoju, unapređenju infrastrukture, programima na polju poljoprivrede, šumarstva i zaštite okoliša do pomoći na polju dobre uprave na lokalnom nivou. Iako je obim *Zvanične pomoći za razvoj BiH* (ODA) na bazi grantova u opadanju, donatorske organizacije i dalje pružaju značajnu finansijsku i tehničku podršku, kao i podršku izgradnji kapaciteta domaćih institucija i struktura.

Pomoć donatora je uveliko doprinijela oporavku BiH i pomogla državi da započne konstruktivan razvoj. Međutim, često se napominje (među građanima, stručnjacima i čak među samim predstavnicima međunarodnih organizacija) kako su nedovoljna koordinacija unutar međunarodne zajednice i, ponekad, ograničen stepen pune odgovornosti domaćih vlasti onemogućili efektivnost njihovog rada. To nije iznenađujuće imajući u vidu veliki broj aktera u bilo kojem području rada, kao i dezintegraciju centralizovane vlasti nakon rata. Istina, sveobuhvatan pregled brojnih projekata, programa, zadataka i ostalih aktivnosti nije donedavno ni postojao, i, osim sastanaka Odbora šefova misija u BiH (BoP),² nisu se održavali redovni sastanci, koji bi potpomogli i potaknuli razmjenu informacija s najvećim donatorima u ovoj državi. Zbog tih je propusta u zadnje vrijeme nekoliko inicijativa usmjereno na pojašnjenje situacije u području finansiranja u BiH, što je doprinijelo koherentnijoj razmjeni informacija, kao i boljoj koordinaciji pristupa raznih donatora. Ove inicijative se odnose: na program javnih investicija (PIP) i odgovarajuću bazu podataka koordinacije finansijske pomoći, što je omogućilo vlastima da programiraju i zabilježe resurse finansijske pomoći; na podršku Evropske komisije (EC) Direkciji za evropske integracije (DEI) u koordinaciji vanjske pomoći u vezi sa procesima evropskih integracija; i na rad nekoliko donatora na poboljšanju sektorske koordinacije.

Koordinacioni forum donatora (DCF) i *Pregled aktivnosti donatora* (DME) imaju svrhu da nadopune ove mehanizme. Obje inicijative su pokrenute s ciljem da se smanje dupliciranje aktivnosti i da se konačno razjasni rad donatorske zajednice. Krajni cilj obje inicijative, DCF i DME, jest poboljšati koordinaciju finansijske pomoći od strane vlasti tako što će se pojačati saradnja vlasti s raznim međunarodnim partnerima. Ove aktivnosti su u skladu sa obavezama koje su donatori preuzeli potpisivanjem Pariške deklaracije o efektivnosti pomoći.

Pariška deklaracija o efektivnosti pomoći³

Pariškom deklaracijom iz marta 2005. ministri 91 države, 26 multilateralnih tijela i 14 međunarodnih organizacija civilnog društva preuzeli su obavezu da će provesti dugoročne reforme s ciljem boljeg pružanja i nadzora nad Zvaničnom pomoći za razvoj (ODA).

Pariška deklaracija predstavlja najnoviju prekretnicu u procesu koji je započeo preuzimanjem obaveza u Monterreyu 2002. godine u vezi sa pružanjem finansijske pomoći, a što je potvrđeno na Samitu u Rimu 2003. godine. Deklaracijom se ponovo skreće pažnja na efektivnost finansijske pomoći zasnovane na principima pune odgovornosti, prilagođenosti državnim razvojnim strategijama, usklađenosti, upravljanja na temelju rezultata i međusobnoj odgovornosti.

BiH još uvijek nije potpisnica Pariške deklaracije, ali je Ministarstvo finansija i trezora nedavno zatražilo od organizacije Velika Britanija (UK)/DFID da potpomogne ovaj proces.

² BoP je glavno koordinacijsko tijelo međunarodne zajednice u BiH koje ima cilj eliminisati dupliciranje aktivnosti i odgovornosti, kao i povećati efektivnost. BoP, koji djeluje pod predsjedateljstvom Visokog predstavnika, sastaje se jednom sedmično. Njegove stalne članice su OHR, EUFOR, NATO sa glavnim uredom u Sarajevu, OSCE, UNHCR, EUPM i Evropska komisija. UNDP je, kao i međunarodne finansijske institucije, poput Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda, takođe redovan učesnik sastanaka BoP-a. Međutim, niti jedna bilateralna donatorska organizacija ne učestvuje na tim sastancima.

³ <http://www.oecd.org/dataoecd/11/41/34428351.pdf>

Koordinacioni forum donatora i izrada Pregleda aktivnosti donatora

Koordinacioni forum donatora (DCF) osnovan je u decembru 2005. godine od 17⁴ velikih donatorskih organizacija u BiH.⁵ Trebao je poslužiti kao poluformalna podloga za razmjenu informacija među tim organizacijama, koje bi se sastajale na tromjesečnoj osnovi. Međutim, od njegovog osnivanja obim Foruma se proširio i nekoliko rasprava je bilo usmjereno na to kako se koordinacija donatorskih aktivnosti može dalje unaprijediti. Sastanci Foruma često se nadopunjavaju stručnim prezentacijama od strane predstavnika vlasti i predstavnika međunarodnih organizacija aktivnih u državi. Kao takav, Forum pruža priliku za koordinaciju donatorskih organizacija, koja se temelji na razmjeni znanja, iskustava i najboljih primjera iz prakse.

Kao osnovu za unapređenje koordinacije donatora, Koordinacioni forum donatora odlučio je izraditi *Pregled aktivnosti* svojih članica u BiH, koje podržava Zvanična pomoć za razvoj (ODA). DCF je dao mandat svom sekretarijatu, UNDP-u i Uredu rezidentnog koordinatora UN-a (UNRC) da preuzmu ovu inicijativu. Odlučeno je da se izradom *Pregleda aktivnosti donatora* (DME) trebaju postići dva rezultata: javna on-line baza podataka s pobrojanim aktivnostima koje finansiraju donatori i odgovarajući izvještaj sa analitičkim osvrtom na to kako ta finansijska sredstva doprinose reformama svakog sektora pojedinačno. Bazu podataka bi neprekidno ažurirale donatorske organizacije, a izvještaj bi se objavljivao na godišnjoj osnovi, koji bi kontekstualizovao i odražavao promjene u aktivnostima donatora u svakoj datoj godini.

Prvo izdanje *Pregleda aktivnosti donatora* (DME) objavljeno je 2006. godine. S obzirom da je to bilo novo, pokazalo se kao krajnje uspješan dokument, pozitivno ocijenjen od strane članica Koordinacionog foruma donatora (DCF). Međutim, donatorske organizacije su predložile nekoliko poboljšanja za drugi, tekući izvještaj, a koje je Sekretarijat pokušao uvesti na sljedeće načine:

- Da bi se obezbijedilo da *Pregled* postane efektivno sredstvo koordinacije aktivnosti donatora, izrada *Pregleda aktivnosti donatora* u BiH za 2007. godinu oslanja se na mnogo širu bazu informacija od prošlogodišnjeg dokumenta. Naime, Sekretarijat je obavio preko 120 anketnih razgovora s predstavnicima međunarodnih organizacija i domaćih institucija i obuhvatio procesom i druge međunarodne organizacije, nečlanice Koordinacionog foruma donatora (DCF) u segmentima u kojima je to bilo potrebno. Kao posljedica toga, u Izvještaju za 2007. godinu daje se detaljniji uvid u najsvježije aktivnosti i donatora i vlasti BiH na koordinaciji i usklađivanju njihovog rada i naglašavaju se propusti. Pored toga, cilj je da se u Izvještaju naglase i najbolji primjeri iz prakse u nadi da će to inspirisati ostale organizacije da preuzmu slične inicijative u svom radu. Tako se u izdanju za 2007. godinu ističe značaj razmjene znanja i iskustava kao osnove koordinacije.
- Baza podataka aktivnosti donatora također je pretrpjela značajne promjene. Umjesto prikupljanja podataka na bazi programa (kao što je to bio slučaj u 2006. godini), sadašnja baza podataka sadrži kolekciju od preko 800 projekata koje finansiraju donatori. Ovakvo preusmjeravanje fokusa je izvršeno kako bi se obezbijedile što preciznije i detaljnije informacije i kako bi se stavio naglasak na kofinansiranje kao oblik koordinacije među donatorskim organizacijama. Nadalje, baza podataka sada sadrži i informacije o provedbenim organizacijama, kao i precizniji pregled finansijskih sredstava donatora izdvojenih za svaku datu godinu.
- Članice Koordinacionog foruma donatora (DCF) predložile su vlastima BiH da se angažuju na realizaciji izrade *Pregleda* i daju doprinos u fazi anketnog istraživanja svojim procjenama. Na osnovi povratne informacije, tadašnji Odbor za koordinaciju međunarodne finansijske pomoći (CCIA)⁶ pozvan je na saradnju u partnerstvu sa Sekretarijatom. Kao rezultat te saradnje domaće institucije odgovorne za koordinaciju finansijske pomoći pružale su tokom izrade *Pregleda* redovnu savjetodavnu pomoć. Nadalje, rad na Izvještaju je potpomognut i anketnim razgovorima sa zamjenikom ministra finansija i trezora, članovima Jedinice za koordinaciju finansijske pomoći pri Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER), članovima Direkcije za evropske integracije (DEI), Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) i članovima Ureda koordinatora reforme javne uprave (PARCO).

U odnosu na *Pregled aktivnosti donatora* (DME) u BiH za 2006. godinu, *Pregled DME* za 2007. godinu ima svrhu da se što više unaprijedi koordinacija donatora u BiH, a to se postiglo tako što se nastojalo da bude urađen što je moguće više precizno i što korisnije za sve aktere.

⁴ U 2007. godini njihov broj je narastao na 19.

⁵ Kroz čitav Izvještaj ove će organizacije biti prezentirane istim redoslijedom.

⁶ U vrijeme izrade DME za 2007. godinu prenos odgovornosti za koordinaciju finansijske pomoći sa Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER) na Ministarstvo finansija i trezora (MoFT) nije još bio okončan. Zato smo se u ovom stavu pozvali na prethodne titule svih relevantnih tijela.

Metodologija i ograničenja

Donatorske organizacije Koordinacionog foruma donatora (DCF) izdvojile su mnogo vremena i truda za izradu *Pregleda*. *Pregled* (Izvještaj) se zasniva na preko 120 anketnih razgovora obavljenih s predstavnicima DCF-a, kao i na njihovim finansijskim informacijama, koje su takođe unesene u bazu podataka *Pregleda aktivnosti donatora*. Svako poglavlje je, nadalje, nadopunjeno sekundarnom analizom relevantnih podataka i materijala. S obzirom na ograničen vremenski rok i resurse za obavljanje anketnog istraživanja, ovaj izvještaj nema cilj pružiti sveobuhvatan pregled svakog sektora pojedinačno. On više odražava ocjene donatora o aktivnostima obavljenim u 2007. godini, kao i njihove preporuke za budući angažman u okviru datog sektora.

Informacije o tekućim i planiranim aktivnostima donatora prikupljene su i pohranjene u on-line bazi podataka. Devetnaest organizacija koje su sudjelovale u realizaciji izrade *Pregleda* podnijele su detaljne podatke o preko 800 projekata. Ti podaci sadrže minimalno: početne i krajnje datume, kratak opis projektnih ciljeva, kontakt-podatke, kao i podatke o finansijskim izdvajanjima tih donatora. Budući da se baza podataka u potpunosti može pretraživati i da je prilagođena korisniku, može pružiti korisne usluge onima koji žele istražiti različite dimenzije donatorskih finansijskih izdvajanja za BiH. Ipak, važno je znati granice raspoloživih podataka, te uzeti u obzir neke metode koje su korištene pri kalkulacijama prezentiranim u ovom Izvještaju.

- Iako su podatke provjerile same donatorske organizacije, ipak postoji mogućnost nedosljednosti podataka koje proizlaze iz različitih načina finansijskog izvještavanja svake organizacije. Baza podataka može poslužiti kao zajednički instrument raznim donatorima, od kojih se svaki koristi različitim definicijama i metodama izdvajanja i raspodjele svojih finansijskih sredstava. Učinjen je svaki napor da se izađe u susret tim razlikama, ali neke odluke su neizbježno morale biti donesene pri usklađivanju prikupljenih podataka. Iznosi finansijske pomoći opisani u ovom Izvještaju zasnivaju se na ciframa koje su unesene u bazu podataka do 16.maja 2008. godine.
- U Pregledu aktivnosti donatora iz 2006. godine analiza se oslanjala na kalkulacije godišnjih prosječnih vrijednosti za protekle godine i predviđanja za naredne godine - na bazi izlaznih podataka i čvrstih pretpostavki za buduće planiranje. Da bi kalkulacije za 2007. godinu bile što preciznije za DME, od donatora je zahtijevano da pokušaju obezbijediti što preciznije iznose godišnjih izdvajanja i raspodjele tokom čitavog projekta. Svaku takvu informaciju donatorske organizacije su unosile u bazu podataka. Kada nije bilo moguće dobiti takvu informaciju, tim za izradu *Pregleda aktivnosti* kreirao je proizvoljne preglede finansijskih izdvajanja. U nekim slučajevima 'iznos raspodjele' podijeljen je brojem godina trajanja projekta, a dobijena razlika je onda podijeljena na ukupna izdvajanja i raspodijeljene iznose brojem preostalih godina. Ako je rad na projektu počeo ili se završio negdje sredinom godine, računat je prosjek za broj mjeseci koliko je projekt trajao. Tamo gdje iznosi raspodjele nisu bili dostupni, izračunat je prosjek za čitav period trajanja projekta.
- Baza podataka omogućava unos finansijske informacije u valuti države donatora. Međutim, kako bi se pružila usklađena slika, ukupna izdvajanja prikazana su u eurima (€). Kurs valuta se oslanja na zvanične kurseve valuta UN-a, s prosjekom na bazi mjesečnih cifara. Budući da niti euro niti konvertibilna marka nisu korišteni u 1995. i 1996. godini, cifre iz 1997. su korištene za ove dvije godine. Kursevi valuta za 2008. godinu su zasnovani na prosjeku iz januara, februara i marta, dok su za period 2009.-2015. zasnovani na zadnjim raspoloživim ciframa (tj. iz marta 2008. godine) prije štampanja Izvještaja. Nije bilo nikakvih promjena kurseva valuta u čitavom procesu koje bi stvorile tendenciju iskazivanja veće vrijednosti za naredne godine ili manje vrijednosti za protekle godine.
- Za izradu *Pregleda* korišten je sistem kategorizacije sektora na osnovi standardne kodne strukture Odbora za pomoć u razvoju (DAC) Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD). Izbor kodova za svaki dati sektor prezentovan je na početku svakog poglavlja. Iako definicije DAC-a pružaju korisne smjernice, trebalo ih je prilagoditi okolnostima u kojima se nalazi BiH, kao i promjenljivoj prirodi finansiranja od strane donatora u državi. Zbog toga su kodovi DAC-a nadopunjeni odgovarajućim definicijama za sektore.
- Usko vezana za ovo pitanje je i činjenica da različiti donatori imaju tendenciju klasifikacije sličnih projekata po različitim kategorijama. To nije iznenađujuće imajući u vidu višestruku

prirodu njihovih aktivnosti. Tim za izradu *Pregleda aktivnosti donatora (DME)* pokušao je prevazići te nedosljednosti na najfleksibilniji način istovremeno poštujući potrebu za jasnom klasifikacijom.

Ukratko, informacije prikazane u ovom Izveštaju i sadržane u bazi podataka dobro ilustruju promjenljivu dinamiku i proporcije finansiranja. Štaviše, pozivanjem ovako velikog broja organizacija da unesu svoje cifre u bazu podataka, *Preled* nudi sredstvo kojim se mogu sistematizovati i uporediti izdvajanja i raspodjele za svaku datu godinu. Međutim, kao i u svim komparativnim analizama relativno velikog broja složenih struktura, čitaoci se upozoravaju da ne uzimaju prezentirane cifre suviše striktno.

Struktura izvještaja

Pregled aktivnosti donatora u BiH za 2007. godinu oslanja se na strukturu prethodnog izdanja izvještaja. U Prvom poglavlju dat je pregled ukupne zvanične pomoći za razvoj BiH (ODA) i osnovne dinamike, koja se može utvrditi na temelju analiziranih podataka. Deset poglavlja koja slijede nakon njega pružaju pregled pomoći donatora u 23 sektora i podsektora, a to su:

- Obrazovanje
- Zdravstvo
- Ekonomski razvoj i socijalna zaštita
- Dobra uprava i izgradnja institucija
- Lokalna uprava
- Međusobno povezani sektori
- Poljoprivreda i šumarstvo
- Zaštita okoliša
- Prevencija i rješavanje sukoba, mir i sigurnost
- Infrastruktura
- Pored toga, tu je i novo poglavlje pod nazivom *Pitanje u fokusu*, s pregledom aktivnosti donatora i mehanizama koordinacije u Srebrenici i susjednim opštinama.

Svako poglavlje *Izveštaja* ima istu strukturu. Na samom početku poglavlja je pregled donatora za dati sektor i njihovih aktivnosti tokom 2007. godine. Zatim slijedi naslov strategije sektora, kojim se ističe postojanje strategija na entitetskom i državnom nivou s kojima donatori mogu uskladiti svoje programe. Nakon toga navedeni su *pozitivni primjeri i izazovi u 2007. godini*, koji predstavljaju sažetak dešavanja koja donatori smatraju najzapaženijim u protekloj godini, kao i velikih prepreka s kojima su se suočavali tokom provedbe. Sljedeći dio, pod nazivom *Koordinacija i puna odgovornost*, donosi objašnjenje na koji način su koordinirane aktivnosti donatora u datom sektoru i koje napore donatori ulažu u podršku pune odgovornosti nad projektom od strane domaćih institucija. I na kraju, u poglavlju se daje pregled novih područja budućeg angažmana donatorskih organizacija. Polovina poglavlja, kao što je, naprimjer, poglavlje *Ekonomski razvoj i socijalna zaštita*, sadrži i podsektore, koji se oslanjaju na istu strukturu sektora.

Pregled aktivnosti donatora u BiH za 2007. godinu obuhvata i sektor koji se ističe detaljnijim pregledom aktivnosti orijentisanih na projekat, analizom stanja i političke situacije, kao i projekata i inicijativa koje mogu poslužiti kao najbolji primjeri praktične koordinacije. Ovogodišnji sektor koji ističemo je *Dobra uprava i izgradnja institucija*, izbor koji smo napravili na zahtjev samih donatora.

Još jedan novitet u *Pregledu aktivnosti donatora u BiH za 2007. godinu* je poglavlje pod nazivom *Pitanje u fokusu*, u kojem su prezentovane aktivnosti međusobno povezanih sektora, te data analiza pitanja od posebnog značaja za donatorske organizacije u 2007. godini. S obzirom na interes koji je izazvala presuda Međunarodnog suda pravde (ICJ), ovogodišnje *Pitanje u fokusu* je Srebrenica i njene susjedne opštine.

Izveštaj prikazuje i profile donatorskih organizacija koje su opisane u Aneksu I. ovog dokumenta. Profili sadrže pregled pristupa politike rada i prioritetna područja djelovanja svake organizacije u BiH, glavne aktivnosti i finansijska izdvajanja u 2007. godini, srednjoročne i

dugoročne planove, kao i sve aktivnosti na promociji principa Pariške deklaracije u BiH i na koordinaciji rada sa ostalim međunarodnim organizacijama.

Dvije teme koje prevladavaju u čitavom dokumentu često su spominjane tokom prikupljanja informacija, posebno u kontekstu izazova u okviru provedbe programa. S obzirom na to da se pojavljuju u gotovo svim sektorima, nismo ih obrađivali u okviru svakog poglavlja kako bismo izbjegli ponavljanje.

U velikom broju anketnih razgovora ustavna struktura BiH je isticana kao najveća prepreka radu. Problem se odnosi na složen sistem zasnovan na entitetima, a koji je definisan Daytonskim mirovnim sporazumom, u okviru kojeg tri glavna konstitutivna naroda mogu upravljati putem podjele vlasti. Kao rezultat toga, struktura vlasti se sastoji od Federacije BiH, u kojoj pretežno žive Bošnjaci i Hrvati, Republike Srpske, sa stanovništvom pretežno srpske nacionalnosti i višenacionalnim Distriktom Brčko i, na kraju, tu je i vlast Bosne i Hercegovine na državnom nivou. S obzirom na to da je Federacije BiH dalje podijeljena na deset kantona, BiH ima 14 ustava, isti broj vlada i parlamenata i 180 ministara i ministarstava. Donatori su napomenuli da je komunikacija i koordinacija u ovako decentralizovanom i fragmentiranom sistemu veoma teška i da usporava svaki proces reforme. Rasprave o ustavnim reformama nisu se zvanično nalazile na dnevnom redu tokom 2007. godine, ali su mnogi donatori izrazili nadu da će ovo pitanje biti ponovo razmatrano i da će se izgraditi jedna racionalnija i koherentnija struktura.

Kao drugo, i donatorske organizacije i domaće vlasti naglasile su potrebu za daljnjom izgradnjom kapaciteta u okviru domaćih institucija, posebno na državnom nivou. Ovo zapažanje se uglavnom odnosi na poteškoće vlasti u izgradnji efikasne javne uprave i na nedovoljan broj osoblja koje radi na određenom pitanju. Pored toga, ispitanici su napomenuli da se državna služba suočava s problemima koji proizlaze iz malih plaća, slabe edukacije pri stažiranju i u toku službe, slabe opreme i komunikacijskih sredstava, kao i s problemima privlačenja kvalifikovanog kadra. Zbog toga su donatori naglasili da će njihov budući angažman u datom sektoru i dalje obuhvatati elemente izgradnje kapaciteta.

Angažman na pitanju koordinacije

Izveštaj je rezultat šestomjesečnog rada na temelju saradnje. Članice Koordinacionog foruma donatora (DCF), domaće institucije, Jedinica za koordinaciju finansijske pomoći i tim za izradu *Pregleda aktivnosti donatora (DME)* utrošili su mnogo vremena i energije na provedbi ove inicijative s ciljem stvaranja konačnog dokumenta, koji će biti korisno i praktično sredstvo koordinacije. Polazeći od prethodnog izvještaja, *Pregled aktivnosti donatora u BiH (DME) za 2007. godinu* pruža detaljnu analizu aktivnosti donatora u BiH i čvrstu osnovu za buduću saradnju kako se BiH više odmiče od svoje konfliktne prošlosti i približava procesima evropske integracije.

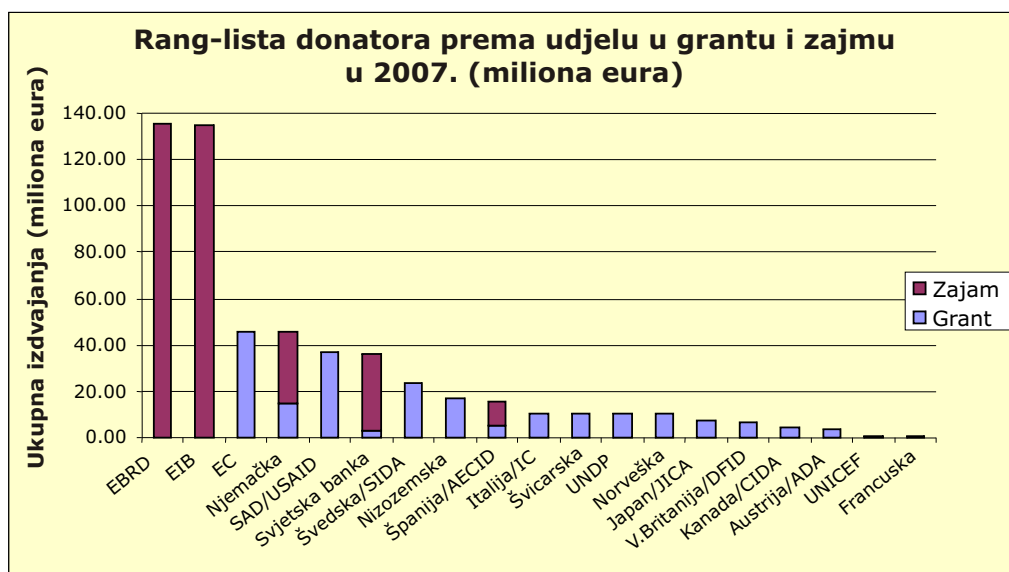
PREGLED PODRŠKE DONATORA ZA BOSNU I HERCEGOVINU

U ovom poglavlju dat je pregled ukupnih izdvajanja zvanične pomoći za razvoj (ODA) Bosni i Hercegovini (BiH). Analiza je usmjerena na cifre iz 2007. godine, ali se daje i usporedba sa iznosima izdvojenim u 2006. godini. Poglavlje se sastoji od četiri dijela. U prvom dijelu dat je pregled pojedinačnih izdvajanja donatora i sektorskog sastava ODA-e. Drugio dio sadrži komentare o relevantnim proteklm i budućim pitanjima. U trećem dijelu su te aktivnosti donatora stavljene u kontekst s naglaskom na ključna politička i ekonomska pitanja koja su uokvirila rad donatora u 2007. godini, kao i na institucijski okvir koordinacije finansijske pomoći u BiH. Posljednji dio se odnosi na ključna pitanja koordinacije iz perspektive vlasti BiH, na temelju anketnih razgovora obavljenih s predstavnicima vlasti BiH.

1. Doprinosi donatora i multilateralnih organizacija

Devetnaest organizacija koje su doprinijele izradi *Pregleda aktivnosti donatora (DME)* naznačile su da su izdvojile oko **556 miliona eura** za razne aktivnosti tokom 2007. godine. Ova cifra je procijenjeni nivo ukupnih izdvajanja, što podrazumijeva povlaštene zajmove i grantove. Ovaj iznos, u skladu s tim, podrazumijeva osnovnu potrošnju i transfere prema multilateralnim organizacijama, kao i među njima.

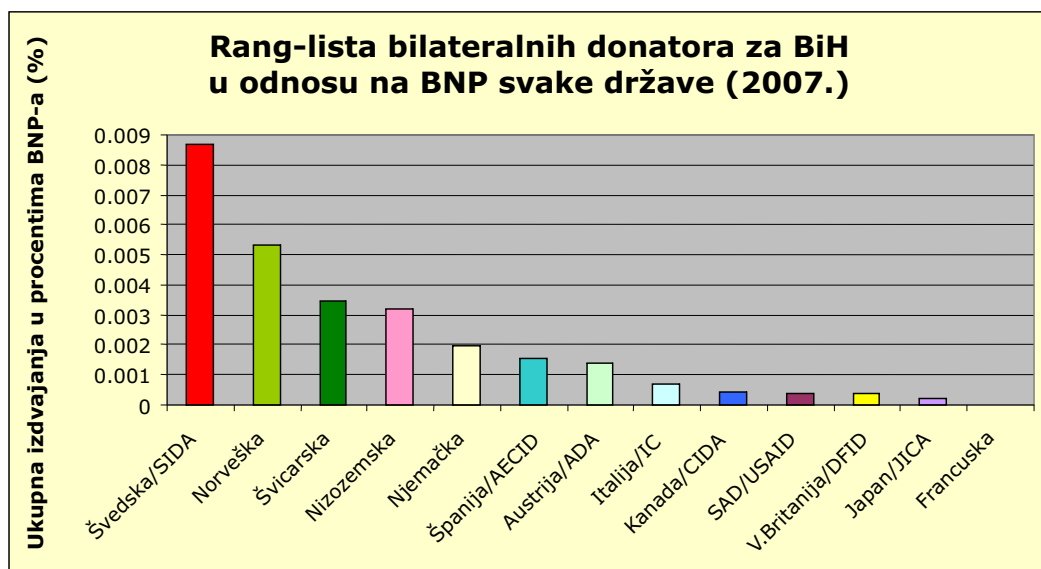
Grafikon prikazan ispod ovog teksta prikazuje rang-listu donatorskih organizacija u skladu sa obimom njihovih ukupnih izdvajanja u 2007. godini u odnosu na udjele u zajmovima i grantovima. Tri velike međunarodne finansijske institucije, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Evropska investicijska banka (EIB) i Svjetska banka, koje prvenstveno obezbjeđuju povlaštene zajmove Bosni i Hercegovini, nalaze se visoko na ovoj rang-listi. Ostali veliki zajmodavci BiH su Njemačka/GTZ/KfW i Španija/AECID.

Slika s fokusom na grantove (tj. isključujući zajmove) i bilateralnih i multilateralnih izdvajanja donatora prilično se razlikuje od prezentacije u gornjem grafikonu. Evropska komisija (EC) i američki USAID daju najveće iznose pomoći u grantovima, a u stopu ih prate tradicionalni donatori u BiH, kao što su Švedska/SIDA i Nizozemska. Nekoliko drugih bilateralnih donatorskih organizacija zauzimaju srednju poziciju na rang-listi, a to su Njemačka/GTZ/KfW, Italija/IC, Švajcarska/SDC/SECO i Norveška. Sljedeća tabela pokazuje iznose koje su izdvojile organizacije koje daju grantove i zajmove.

Ime donatora	Grant(eura)	Zajam (eura)	Ukupno (eura)
EBRD	0.00	135.90	135.90
EIB	0.00	135.12	135.12
Evropska komisija (EC)	45.99	0.00	45.99
Njemačka/GTZ/KfW	14.86	31.00	45.86
SAD/USAID	37.17	0.00	37.17
Švjetska banka	3.30	32.58	35.88
Švedska/SIDA	23.89	0.00	23.89
Nizozemska	16.97	0.00	16.97
Španija/AECID	5.16	10.00	15.16
Italija/IC	10.58	0.00	10.58
Švajcarska/SDC/SECO	10.46	0.00	10.46
UNDP	10.10	0.00	10.10
Norveška	10.06	0.00	10.06
Japan/JICA	7.26	0.00	7.26
Velika Britanija/DFID	6.72	0.00	6.72
Kanada/CIDA	4.44	0.00	4.44
Austrija/ADA	3.67	0.00	3.67
UNICEF	0.88	0.00	0.88
Francuska	0.37	0.00	0.37
Ukupno (eura)	211 miliona	345 miliona	556 miliona

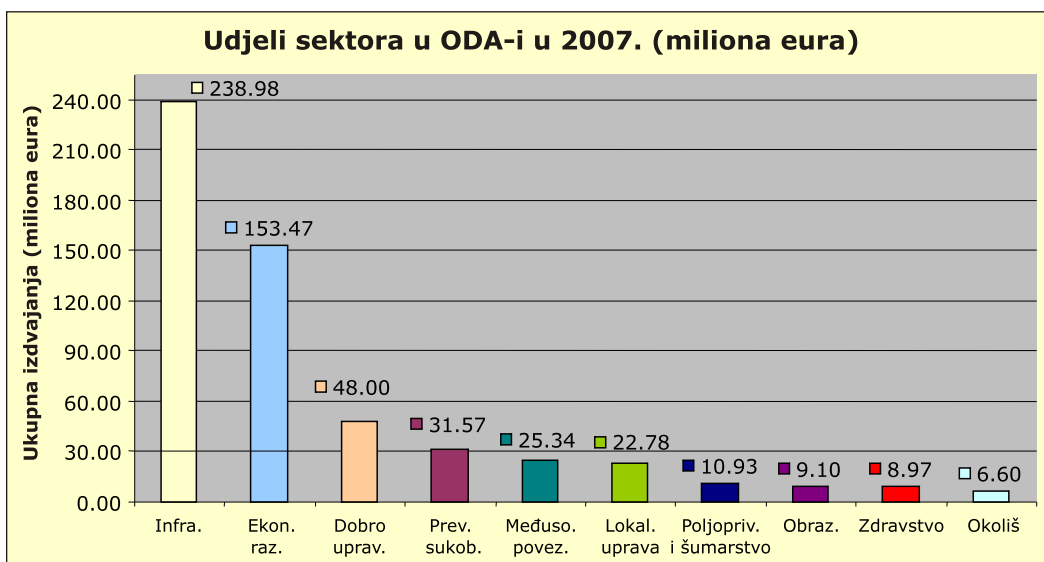
Na rang-listi *bilateralnih* donatora za BiH, u odnosu na bruto nacionalni proizvod (BNP) svake države, pojavljuje se novi raspored. Švedska/SIDA i Norveška, iza kojih slijede Švajcarska/SDC/SECO i Nizozemska, izdvajaju najveći udio zvanične pomoći za razvoj (ODA) u odnosu na njihov BNP.

Pregled aktivnosti donatora u BiH (DME) za 2007. godinu sadrži kategorizaciju sektora na osnovi standardne kodne strukture Odbora za pomoć u razvoju (DAC) Organizacije za ekonomski razvoj i razvoj (OECD). Aktivnosti donatora analizirane su u deset sektora. Kao i u 2006. godini, sektori *infrastruktura* i *ekonomski razvoj te socijalna pomoć* primili su najveći dio zvanične pomoći za razvoj (ODA) i u 2007. godini.⁷ Zajedno, ova dva područja primila su preko 70% svih izdvojenih sredstava.

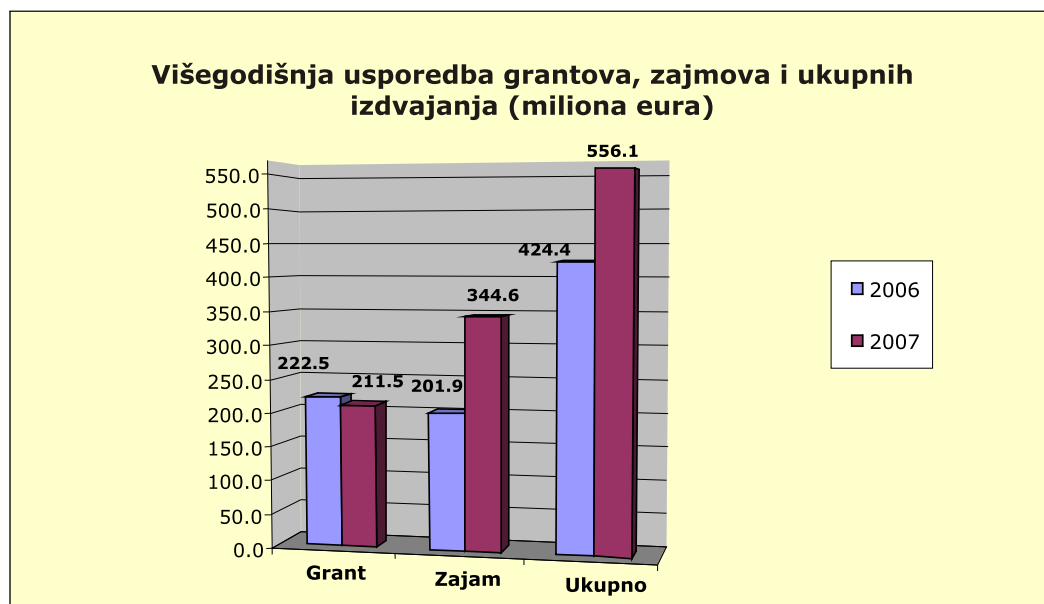
Sektor	Udio sektora u ODA-i
Infrastruktura	42.98 %
Ekonomski razvoj i socijalna pomoć	27.60 %
Dobra uprava i izgradnja institucija	8.63 %
Prevenција i rješavanje sukoba, mir i sigurnost	5.68 %
Međusobno povezani sektori	4.56 %
Lokalna uprava	4.10 %
Poljoprivreda i šumarstvo	1.97 %
Obrazovanje	1.64 %
Zdravstvo	1.61 %
Zaštita okoliša	1.19 %

⁷ Ipak, treba napomenuti da je veliki dio finansijskih izdvajanja za ove sektore dat u obliku zajmova. Naime, u sektoru *infrastruktura* izdvajanja u zajmovima u 2007. godini iznose ukupno 217 miliona eura u odnosu na izdvajanja u grantovima, koja iznose ukupno 22 miliona eura. U sektoru *ekonomski razvoj i socijalna pomoć* postoji malo veći balans: 110 miliona eura u zajmovima i 43.9 miliona eura u grantovima.

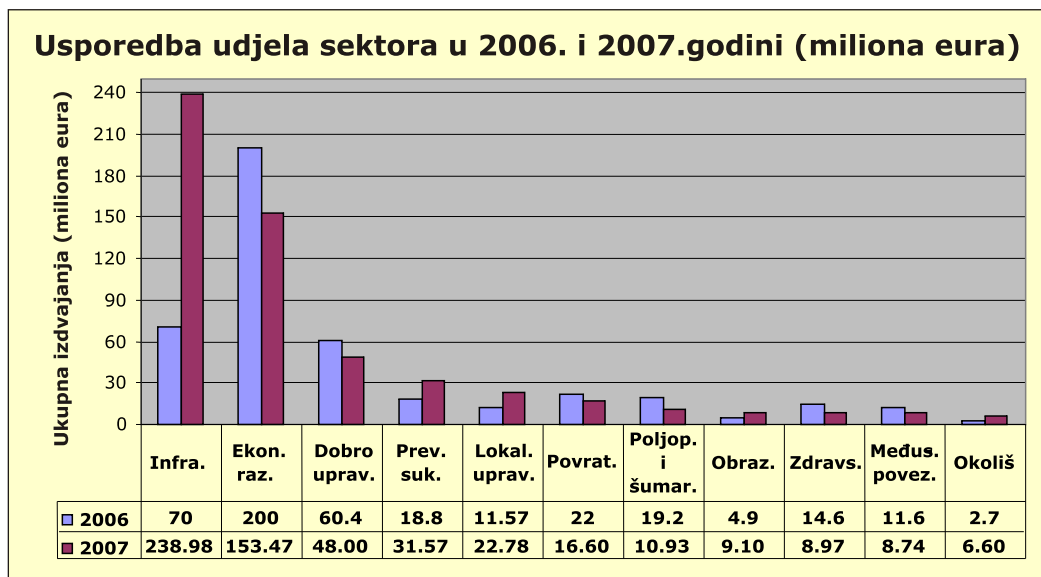

Sektor *dobra uprava i izgradnja institucija*, koji čine podsektori *reforma zakonodavstva, ljudska prava, reforma javne uprave i civilno društvo*, na trećem je mjestu u smislu ukupnih izdvajanja donatora u 2007. godini. Ovaj sektor primio je gotovo 9% od svih finansijskih izdvajanja za 2007. godinu. Na sredini rang-liste su sektori *prevencija i rješavanje sukoba, mir i stabilnost*, međusobno povezani sektori *gender, omladina, povratak i reintegracija* i sektor *lokalna uprava*.

Na dolje prikazanom grafikonu data je usporedba 2006. i 2007. godine u smislu grantova, zajmova i ukupnih izdvajanja kao dijela zvanične pomoći za razvoj (ODA). Na grafikonu je pokazano da je, usporedivši 2006. i 2007. godinu, došlo do porasta od 142.7 miliona eura u pomoći u zajmovima i pada od 20 miliona eura u pomoći u grantovima.

Ista usporedba otkriva da je došlo do porasta u ukupnim izdvajanjima ODA-e sa 424 miliona eura na 556 miliona eura. Ovakav porast može se prvenstveno pripisati većim izdvajanjima u zajmovima za sektor *infrastruktura* (od 70 miliona eura u 2006. do 239 miliona eura u 2007. godini) i umjerenom porastu u namjenskim finansijskim sredstvima za sektore *lokalna uprava, zaštita okoliša, prevencija i rješavanje sukoba, mir i sigurnost te obrazovanje*. Podaci pokazuju porast u finansiranju sektora *zdravstvo, poljoprivreda i šumarstvo, povratak i reintegracija, međusobno povezani sektori* i sektora *dobra uprava i izgradnja institucija*.

2. Razmatranje ključnih pitanja i trendova

Prema prikazanim podacima⁸, sektor vlasti, trgovine i građanskih pitanja u BiH podržava širok spektar donatorskih i multilateralnih institucija. Veće iznose prvenstveno izdvajaju institucije koje odobravaju zajmove, kao što su Evropska investicijska banka (EIB) i Evropska razvojna banka (EBRD). Iako stepen povlaštenosti zajmova varira i nije analiziran u ovom izvještaju, jasno je da se većina finansijskih sredstava sve više distribuira putem kvazikomercijalnih olakšica, koje nude ove dvije evropske banke. U smislu finansijske pomoći u grantovima, najveći donatori su Evropska komisija (EC), SAD/USAID, Nizozemska i Švedska/SIDA). UNDP je takođe rangiran kao važan akter. Međutim, većina sredstava UNDP-a potiče od bilateralnih donatora u državi.

U usporedbi sa 2006. godinom došlo je do značajnog porasta u finansiranju velikih projekata u oblasti infrastrukture putem zajmova, a s druge strane, do pada u podršci inicijativama za ekonomski razvoj. Ipak, ova dva sektora imaju daleko veću podršku od donatora. Uistinu, primili su preko 70% od svih izdvajanja zvanične pomoći za razvoj (ODA) u 2007. godini. Ovakav trend odražava uvjerenje donatora da je sektor *infrastruktura* okosnica ekonomije, te da kao takav garantuje održiv razvoj države. Po tome, fokusiranje međunarodne zajednice na sektor *ekonomskog razvoja i socijalne zaštite* ima cilj postavljanje temelja za održiv ekonomski rast i razvoj, kao i smanjenje siromaštva i ekonomske isključenosti.

Nasuprot tome, zvanična pomoć za razvoj (ODA) koja nije vezana za infrastrukturu i nije zasnovana na grantovima i dalje opada. Ipak, ohrabrujuća je činjenica da su u 2007. godini, u usporedbi sa 2006. godinom, donatori izdvojili više finansijskih sredstava za važna područja, kao što su lokalna samouprava i zaštita okoliša, obrazovanje, prevencija i rješavanje sukoba, mir i sigurnost. Povećana finansijska podrška sektoru *zaštita okoliša* je pozitivan korak, posebno u svjetlu činjenice da je ovo područje prethodno bilo zanemareno - zbog onoga što se tada smatralo važnijim postkonfliktnim pitanjima. Pitanje zaštite okoline spada u jedno od velikih poglavlja *acquis communautaire* (Aki - legislativa Evropske Unije), i zato su donatori spremni pomoći BiH da ispuni svoje obaveze u ovom važnom području, kao i skrenuti pažnju domaćih aktera na važnost ovog sektora. Povećanje finansiranja u sektoru *obrazovanje* takođe je ohrabrujuća činjenica. Odražava stav da su poboljšanja u ovom sektoru od ključnog značaja za daljnji uspjeh reformi u svim drugim područjima. Sektor *prevencija i rješavanje sukoba, mir i sigurnost* takođe je primio značajno više finansijskih sredstava u 2007. godini, najvećim dijelom zahvaljujući velikim iznosima izdvojenim od strane američkog USAID-a i Evropske komisije (EC) za reformu sektora sigurnosti. Ova inicijativa obuhvata i reformu odbrane i reformu policije, kao i sve aktuelnije područje pod nazivom *upravljanje u katastrofama i smanjenje rizika*.

⁸ U tekstu tekućeg izvještaja, *povratak i reintegracija* spada u sektor *međusobno povezanih aktivnosti*. Međutim, u Izvještaju za 2006. godinu sektor *međusobno povezane aktivnosti* obuhvatao je samo podsektore *gender i omladina*, dok su *povratak i reintegracija* opisani u sektoru *interventna pomoć i obnova*. Zbog toga, da bi se obavila usporedba 2006. i 2007. godine, *povratak i reintegracija* su prezentirani kao odvojeni sektori u grafikonu.

I na kraju, *lokalna uprava* je područje koje sve više privlači interes donatora. U prošlogodišnjem „Pregledu aktivnosti donatora“ nije tretiran ovaj sektor odvojeno. Nasuprot tome, u Izvještaju za 2007. godinu *lokalna uprava* se opisuje kao poseban sektor, i to svi elementi opštinske uprave, lokalnog ekonomskog razvoja i razvojni programi po područjima.

Ovi trendovi potaknuti su velikim brojem faktora, ali je prvenstveno dinamičan razvoj BiH potaknuo te promjene. Može se zaključiti da su domaće vlasti, otkako je BiH postigla izvjestan stepen održive ekonomske stabilnosti, postale sposobne izaći u susret potrebama socijalne pomoći i ostvariti izgradnju institucija pomoću budžeta vlasti. Istovremeno, mnogi donatori zapažaju da je svim sektorima još uvijek potrebna podrška izvana, pa iako zvanična pomoć za razvoj (ODA) postepeno opada, donatorske organizacije su preuzele obavezu da će pružati podršku BiH sve dok ne bude čvrsto na putu ka evropskim integracijama.

3. Kontekst zvanične pomoći za razvoj (ODA)

S ciljem prezentiranja jasne slike aktivnosti donatora u BiH, postoji potreba za kontekstualiziranjem njihovog rada u okviru ekonomskih i političkih događanja u 2007. godini, strukture koordinacije finansijske pomoći, kao i krovnih strategija na državnom nivou, koje bi trebale predstavljati smjernice za izradu programa.

Politički i ekonomski kontekst

Prema riječima većine analitičara, 2007. godina je bila turbulentna u političkom smislu, sa sporom dinamikom odvijanja reformi. Iako je ta godina počela s entuzijazmom, koji je uslijedio nakon pristupanja BiH Programu partnerstva za mir (PfP) krajem 2006. godine, a porastao uvođenjem Instrumenta Evropske Unije za pretpristupnu pomoć (IPA), početni optimizam je ubrzo opao. Nakon opštih izbora održanih u oktobru 2006. godine trebalo je tri mjeseca da se imenuje Vijeće ministara, i još tri mjeseca da se formira vlada Federacije BiH. To kašnjenje u uspostavi funkcionalne uprave očito je utjecalo na dinamiku odvijanja reforme.⁹

Politička nestabilnost dostigla je vrhunac nakon što su reforme u upravi, koje je uveo Visoki predstavnik i Specijalni predstavnik Evropske Unije, Miroslav Lajčak, izazvale političku krizu u oktobru 2007. godine. Neki političari su nominalno shvatili da su predložene izmjene, koje su imale cilj potpomoći procese odlučivanja vlasti i Parlamenta BiH, u suprotnosti s Daytonskim mirovnim sporazumom. Novembra mjeseca, predsjedavajući Vijeća ministara, Nikola Špirić, podnio je ostavku, dok je njegova politička stranka, SNSD, zaprijetila da će se povući iz vlasti ako gospodin Lajčak ne opozove svoju odluku. Ovo je samo još više usporilo sve reformske procese jer je Vijeće ministara moglo ispunjavati samo upravnu ulogu dok se kriza ne riješi. Situacija se pogoršala zbog tenzija koje su proizišle iz predviđene konačne odluke o statusu Kosova, za koju se očekivalo da će imati uticaja na BiH.

Međutim, do kraja oktobra smirio se sukob unutar vlasti. Velike BiH stranke su 28. oktobra potpisale Mostarsku deklaraciju, i time se obavezale na provedbu reforme policije, a 30. novembra su prihvaćene predložene izmjene parlamentarne procedure gospodina Lajčaka. U konačnici, gospodin Špirić je ponovno imenovan za predsjedavajućeg Vijeća ministara, a Evropska komisija je odobrila parafiranje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.¹⁰ Ovim potezom BiH je vraćena na put ka pridruživanju Evropskoj Uniji, i okupljeni, još jednom, političari BiH za isti sto da razgovaraju o reformi policije. Tako se 2007. godina završila s jednom optimističnom notom.

Kao što je opisano u analizi sektora, uprkos ovim problematičnim okolnostima, donatorske agencije su nastavile provoditi svoje programe tokom čitave godine i istraživati sve mogućnosti napretka.

U oblasti ekonomije nije dolazilo do kriza koje bi odražavale političku situaciju. U 2007. godini makroekonomija je bila stabilna zahvaljujući mudroj fiskalnoj¹¹ i monetarnoj politici. Najvećim dijelom zahvaljujući prihodima od poreza na dodanu vrijednost (PDV), vlasti su uspostavile budžetski balans. Iako je najnoviji trend pomalo zabrinjavajući, niska inflacija je ustanovljena kao norma zahvaljujući aranžmanima valutnog odbora.¹² Stvarni porast BNP-a je prilično stabilan, sa godišnjim prosjekom od oko 6% od 2000. godine,¹³ ali ipak nedovoljno visokim da bi se postiglo značajno smanjenje stope nezaposlenosti od 29%.¹⁴ Step en siromaštva u BiH kretao se između 14% i 24%.¹⁵ Nadalje, stopa nezaposlenosti mladih u BiH je otprilike dvostruko veća od ukupne stope nezaposlenosti, što je obeshrabrjuća činjenica u smislu sadašnjih i očekivanih budućih socijalnih i ekonomskih reperkusija.

Da bi se pozabavili ovim problemima, državni premijer i premijeri oba entiteta potpisali su 16. oktobra Platformu za akciju, preuzevši time obavezu da će ekonomska pitanja i reforme odrediti kao prioritete u svom radu, kao i uklanjanje zakonskih prepreka za pokretanje poslova koje je stvorila složena upravna struktura države.

⁹ UNDP BiH, *Izveštaj o sistemu ranog upozoravanja (EWS) za period januar - juni 2007. godine* (elektronsko izdanje), 5. (dalje u tekstu: *EWS Izveštaj za 2007. godinu*).

¹⁰ www.undp.ba/index.aspx?PID=36&RID=65.

¹¹ *Ibid.*, 9-10.

¹² Upozorenje: efikasnost potrošnje je na veoma niskom nivou zbog opterećenog i neefikasnog sistema javne uprave.

¹³ U zadnjem tromjesječju 2007. godine inflacija, izazvana globalnim porastom cijena hrane i energenata, narasla je na 4%, zbog čega godišnja cifra od 1,5% dovodi u zabludu. U 2006. godini cijene su porasle za 7% zbog uvođenja PDV-a i porasta u nekim reguliranim cijenama, ali se to smatralo izuzetkom. I zaista, tokom prva tri tromjesječja 2007. godine cijene su se ponovo stabilizovale kako je bilo i očekivano. Skok u zadnjem tromjesječju 2007. godine je problematičan jer je izazvan faktorima izvan kontrole domaćih vlasti, i možda se neće pokazati kao privremeno stanje.

¹⁴ Centralna banka BiH.

¹⁵ Studija o radnoj snazi, 2007. (izrađena uz pomoć metodologije Međunarodne organizacije rada - ILO).

¹⁶ UNDP-ov Indeks ljudskog siromaštva, 2004. - 14%; Studija o mjerjenju životnog standarda Svjetske banke, 2004. - 18% (sa dodatnih 30% u riziku od siromaštva u slučaju gubitka prihoda); UNDP-ov *Izveštaj o ljudskom razvoju za BiH* (2007.), Laeken indikator - 24%.

Okvir za koordinaciju finansijske pomoći

U 2007. godini vlasti BiH prenijele su odgovornost za koordinaciju finansijske pomoći na državnom nivou sa Ministarstva za vanjsku trgovinu i ekonomske odnose (MoFTER) na Ministarstvo finansija i trezora (MoFT), i u procesu su uspostave novog sektora pri Ministarstvu finansija i trezora koji će vršiti tu funkciju. Uloga tog sektora će biti koordinacija kompletne pomoći izvana koja nije direktno vezana za procese evropskih integracija.

Rad novog sektora će biti usmjeren na: 1) razvoj partnerstva s donatorskom zajednicom kako bi se kanalizirala ekonomska i tehnička pomoć realizaciji prioriteta koje je definisala BiH, 2) godišnju pripremu programa javnih ulaganja BiH (PIP), 3) mobilizaciju međunarodne finansijske pomoći, 4) jačanje saradnje sa Direkcijom za evropske integracije (DEI) u domenu koordinacije međunarodne finansijske pomoći, 5) jačanje sistema koordinacije međunarodne finansijske pomoći na svim nivoima vlasti, i 6) organizovanje redovnih radno-konsultativnih sastanaka s predstavnicima institucija BiH i međunarodne zajednice u funkciji sekretarijata Odbora za koordinaciju međunarodne finansijske pomoći (CCIA).

Prenos odgovornosti za koordinaciju finansijske pomoći s MoFTER-a na MoFT i uspostava Odbora koincidira s namjerom vlasti da zauzmu proaktivniji pristup prema pomoći izvana - u skladu s ciljevima Pariške deklaracije¹⁶ i rastućim kapacitetima države. Ovi dokumenti se takođe podudaraju s namjerom da se pripremi nova državna razvojna strategija i da se poboljša kapacitet strateškog planiranja na nivou sektora. Ove aktivnosti će zadovoljiti prioritete i državnog budžeta i pomoći izvana. Očekuje se da će podaci o tokovima pomoći izvana biti preciznije čuvani nego do sada - uz pomoć Sistema upravljanja sredstvima iz grantova (GRMS), i da će biti dodatak državnom budžetu.

Odbor za koordinaciju međunarodne finansijske pomoći (CCIA)

Odbor za koordinaciju međunarodne finansijske pomoći je savjetodavno tijelo, koje radi na izradi prijedloga, mišljenja i smjernica za poboljšanje efikasnosti u dodjeli finansijske pomoći donatora da bi se osigurala usklađenost podrške donatora s prioritetima BiH. Odbor takođe daje smjernice za organizaciju i vođenje Foruma radi redovnih konsultacija između donatora i vlasti BiH. Članovi Odbora su predstavnici Ministarstva finansija i trezora BiH, Direkcije za evropske integracije (DEI), Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) kao i predstavnici Ministarstva finansija FBiH, RS-a i Brčko Distrikta.

Razvojne strategije BiH

Državne strategije omogućavaju donatorskim organizacijama da prilagode svoje programe prioritetima koje je definisala vlast. Ovo je jedan od principa predviđen Pariškom deklaracijom. Do kraja 2007. godine aktivnosti donatora u BiH bile su vođene Srednjoročnom razvojnom strategijom za period 2004.-2007. (MTDS), koja je bila okvir ukupne politike rada na razvoju i sektorske politike tamo gdje je postojala.

Temelji svih razvojnih procesa jesu proces stabilizacije i pridruživanja (SAP) i strategija Evropske Unije za integraciju BiH. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) tek treba biti potpisan, i taj korak zavisi od uspjeha rješavanja ključnih prioriteta, prvenstveno od reforme policije, saradnje s Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY), reforme javnog radio-televizijskog servisa i reforme javne uprave (PAR). SAA će predstavljati ugovorni okvir između Evropske Unije i BiH. Ovaj sporazum je ključni korak za BiH na njenom putu ka pridruživanju Evropskoj Uniji. Nadalje, svim donatorskim organizacijama u državi on će biti okvir za izradu programa.

Državna razvojna strategija i Strategija socijalne inkluzije

Budući da je okončana Srednjoročna razvojna strategija (MTDS) krajem 2007. godine, Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP) dobila je zadatak da izradi dvije nove strategije na državnom nivou, koje bi poslužile kao osnova za državni razvojni plan i zajednički memorandum o inkluziji (JIM), uslov koji svaka država mora ispuniti kad se kandiduje za članstvo u Evropskoj Uniji (EU). Te dvije strategije će predstavljati državnu razvojnu strategiju i strategiju socijalne inkluzije, koje će pak biti smjernice za obavljanje aktivnosti u periodu 2008. - 2013. Inicijalna izrada tih dokumenata bi trebala biti završena u 2008. godini. Pri izradi će se koristiti metodologija „s najnižeg ka najvišem nivou“, uzimajući u obzir entitetske i državne prioritete i njihove zajedničke ciljeve.

Pojedinačne sektorske strategije su obrađene u pripadajućim poglavljima ovog izvještaja.

¹⁶ Pariškom deklaracijom se ponovo skreće pažnja na efektivnost finansijske pomoći zasnovane na principima pune odgovornosti, prilagođenosti državnim razvojnim strategijama, usklađenosti, upravljanja na temelju rezultata i međusobne odgovornosti.

4. Pomoć donatora iz perspektive vlasti BiH

U toku faze istraživanja za ovaj Pregled aktivnosti donatora obavljani su razgovori sa tri institucije odgovorne za koordinaciju finansijske pomoći, odnosno sa članovima Direkcije za evropske integracije (DEI), Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) i Ministarstva finansija i trezora (MOFT), kao i Ureda koordinatora reforme javne uprave (PARCO). Njihovi stavovi bili su u ravnoteži s procjenama koje su dali predstavnici donatorskih organizacija.

S jedne strane, predstavnici tih institucija su govorili o problemima koordinacije donatora u BiH. Naveli su česte promjene u pristupu, dupliciranja aktivnosti i praznine u radu, strategije izrađene od strane donatora i nedovoljno posvećenu pažnju prioritetima definisanim u okviru Programa javnih ulaganja (PIP). Što se tiče pojedinačnih sektora, anketirani predstavnici vlasti BiH naglasili su nedovoljnu razmjenu informacija kako u smislu planiranja tako i u smislu provedbe projekata, kao i osjećaj da donatorske organizacije ne uzimaju uvijek u obzir viđenja domaćih institucija. Uopšte, izrazili su potrebu za boljom koordinacijom.

S druge strane, predstavnici sve tri institucije okvira za koordinaciju finansijske pomoći BiH istaknuli su da donatori postaju sve više svjesni ovih problema i pozdravili su činjenicu da postoji nekoliko organizacija koje se trude poboljšati situaciju. Štaviše, izrazili su nadu da će nova sistematizacija koordinacije finansijske pomoći učiniti proces kohezivnijim, efikasnijim i transparentnijim i da će poslati jasnu poruku da BiH želi preuzeti punu odgovornost nad svojim razvojnim procesom. Ustvari, predstavnici domaćih vlasti izrazili su vrlo pozitivan stav u vezi sa budućom koordinacijom finansijske pomoći. Treba napomenuti da BiH još nije postala potpisnicom Pariške deklaracije, ali je Ministarstvo finansija i trezora (MoFT) nedavno zatražilo pomoć u tom procesu od organizacije Velika Britanija/DFID. DFID se nada da će odgovoriti na taj zahtjev u 2008. godini.

Ispitanici su takođe potvrdili da postoji veoma snažna potreba za dodatnom izgradnjom kapaciteta na svim nivoima vlasti, kao i za stalnom pomoći donatora u jačanju njihove radne snage. Predstavnici vlasti BiH su svjesni da njihovo osoblje može mnogo naučiti o novim modalitetima finansijske pomoći i najboljim primjerima iz prakse, i izrazili su nadu da će im donatorske organizacije pomoći u sticanju znanja neophodnog za efektivniji rad.

Svi ispitanici su se saglasili da jednostavne mjere mogu značajno poboljšati radne veze između međunarodnih organizacija i institucija BiH. Izrazili su očekivanja da će donatorske organizacije češće tražiti mišljenja od vlasti BiH i dostaviti informacije o svojim planovima. Štaviše, iskazane su sugestije da bilateralni donatori trebaju više pažnje posvećivati Programu evropskog partnerstva kako bi bolje shvatili uslove koje BiH mora ispuniti. To bi smanjilo teret koji je na leđima vlasti BiH. Predstavnici domaćih vlasti su naglasili da je teško imati pregled situacije na makronivou, jer je na tom nivou teško efikasno međusobno sarađivati i nadopunjavati se. Zato su izrazili želju da prisustvuju sastancima donatora kako na temu sektora uopšte tako i na temu konkretnog sektora.

Iako je ovaj Izvještaj prvenstveno zamišljen kao podloga za razmjenu informacija među donatorima, nadamo se da će biti korisno sredstvo i vlastima BiH u procesu preuzimanja vodeće uloge u koordinaciji međunarodne pomoći i poboljšanju koordinacije sa donatorima i među donatorima u BiH.

Definicija sektora	Na osnovu definicija Odbora za pomoć u razvoju (DAC), sektor obrazovanje obuhvata sljedeće elemente: • Osnovno, srednje, više i visoko obrazovanje • Obrazovna politika i rukovođenje administracijom • Obrazovna sredstva i obuka • Edukacija nastavnog osoblja • Naučnoistraživački rad na polju obrazovanja. Kodovi DAC-a: 110-114.
Donatori Koordinacionog foruma donatora (DCF)	Austrija/ADA, Francuska, Njemačka/GTZ, Italija/IC, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNICEF i Svjetska banka
Ostale važne međunarodne organizacije	Organizacije za bezbjednost i saradnju u Evropi (OSCE), Savjet Evrope (CoE), Ured visokog predstavnika (OHR), Civitas.
Glavni partneri iz domaće vlasti	Ministarstvo civilnih poslova BiH, entitetska i kantonalna ministarstva
Ukupna sredstva izdvojena za sektor u 2007. godini	9.1 milion eura.
Strategije sektora	Ne postoji sveobuhvatna strategija za sektor na državnom nivou. Nacrt strategije za čitav sektor pripremljen je uz pomoć Evropske komisije, ali još nije usvojen. Postoje druge strategije na državnom nivou koje se odnose na određene elemente sektora obrazovanje, kao što je Strategija za srednje stručno obrazovanje i obuku (VET), izrađena uz podršku Evropske komisije i Strategija za predškolsko obrazovanje, koju je izradio UNICEF.
Koordinacija donatora	Poluredovni koordinacijski sastanci usmjereni na razmjenu informacija.

Uvod

Poboljšanja u sektoru *obrazovanje* su od ključnog značaja za budućnost Bosne i Hercegovine (BiH), kao i za uspjeh reformi u ostalim oblastima. Zapravo, ova tvrdnja važi za sve države svijeta. Međutim, slučaj BiH je poseban zbog toga što je princip nacionalne podjele ustanovljen u školama i u njihovim nastavnim planovima i programima, utječući na taj način na praksu i u svim ostalim sferama života. BiH mora istovremeno prevazići zaostavštine i iz rata u periodu 1992.-1995. godina i iz komunističke prošlosti. Zbog toga se susreće sa ozbiljnim problemima na putu ka uspostavi demokratske vlasti i ka pridruživanju Evropskoj Uniji. Budući da se omladina u BiH sve više navikava na segregaciju na nacionalnoj osnovi, naponi na uklanjanju nepovjerenja među pripadnicima različitih nacionalnosti moraju biti dosljedniji i usklađeniji.

Kao i većina ostalih sektora, i sektor *obrazovanje* u BiH je decentralizovan u okviru trenutne ustavne strukture. Ministarstvo civilnih poslova BiH je državna institucija odgovorna za koordinaciju svih pitanja u vezi sa obrazovanjem - putem svog Odjela za obrazovanje, nauku, kulturu i sport. Postoji 13 ministarstava obrazovanja (entiteti, kantoni i Brčko Distrikt), koji imaju stvarne ovlasti za uvođenje promjena u ovaj sektor. U Republici Srpskoj odgovornosti u vezi sa obrazovanjem su na entitetskom nivou, dok su u Federaciji BiH uglavnom na kantonalnom nivou.

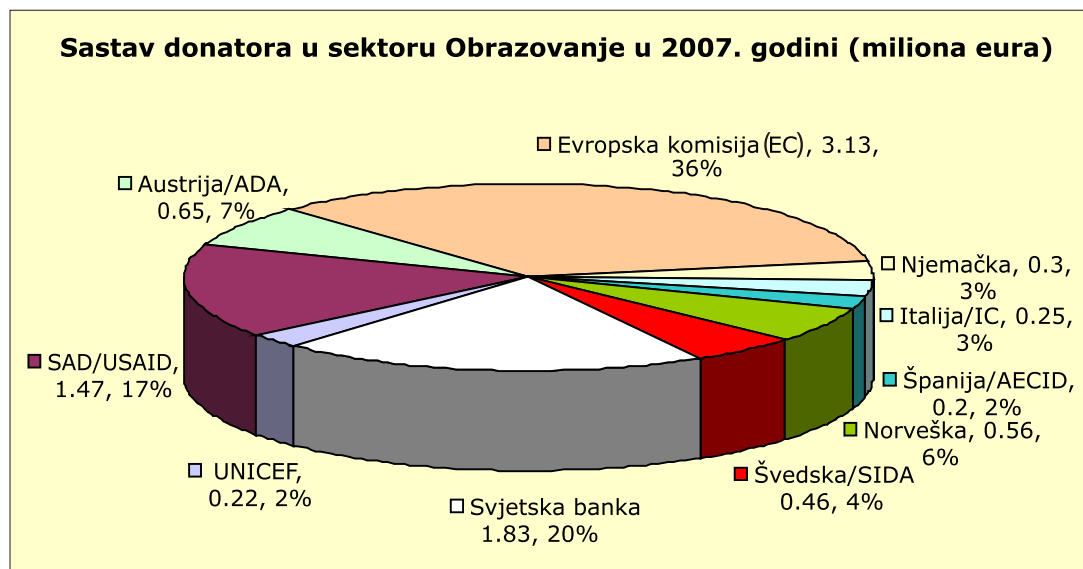
Poteškoće i prepreke provedbi reforme na polju obrazovanja su brojne, i naročito utječu na pristup kvalitetnom obrazovanju, kao i stvaranju kvalitetnog obrazovanja. Prosječna stopa pohađanja osnovnih škola iznosi oko 98.4%, dok za srednje obrazovanje ona iznosi 79.3%. Oko 2.3% djece u srednjoškolskoj dobi još uvijek pohađaju osnovnu školu. Procenat od 6% djece koja nisu upisana u osnovnu školu, kao i oni adolescenti koji ne nastavljaju školovanje nakon stjecanja osnovnog obrazovanja predstavljaju posebno ugrožene grupe.

U zadnjih deset godina i bilateralne i multilateralne organizacije podržavaju sektor *obrazovanje* u BiH. Multilateralne donatorske organizacije usmjerile su pažnju pretežno na pružanje podrške izgradnji kapaciteta lokalnih institucija, finansiranju izrade pravnog okvira za sektor obrazovanje i na pružanje drugih oblika tehničke podrške. Pored toga, i bilateralne i multilateralne donatorske organizacije podržavaju organizacije civilnog društva u rješavanju pitanja na polju obrazovanja. Iskustvo pokazuje da su često vannastavne inicijative koje pokreću organizacije civilnog društva najuspješniji instrumenti borbe protiv nacionalne podijeljenosti u školama i tumačenja nastavnih planova i programa na nacionalnoj osnovi. Međutim, većina ovih organizacija je još uvijek veoma slaba i ne može utjecati na stvarne promjene u politici rada.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Postoji izvjestan broj međunarodnih donatora angažovanih u sektoru obrazovanje, a većina nadnacionalnih organizacija (članice i nečlanice Koordinacionog foruma donatora DCF) koje su prisutne u BiH pružaju pomoć ovom sektoru. Ova činjenica ukazuje na to da međunarodna zajednica smatra da obrazovanje koje ne promovise toleranciju može biti faktor destabilizacije u poslijeratnom okruženju.

Donatori DCF-a koji su aktivni u ovom sektoru su: Austrija/ADA, Francuska¹⁷, Njemačka/GTZ), Italija/ IC, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNICEF i Svjetska banka. Zajedno, izdvojili su 9.1 milion eura za obrazovanje u 2007. godini. Nečlanice DCF-a, Vijeće Evrope (CoE) i Organizacija za bezbjednost i saradnju u Evropi (OSCE) takođe imaju velik utjecaj na rad u ovom sektoru.

Evropska komisija (EC) je glavni donator za ovaj sektor i pomaže u procesima provedbe reforme u okviru obrazovanje u srednjim školama. Podržala je i izradu pravnog okvira za obrazovanje i usvajanje zakona u ovom području. Evropska komisija pristupa reformi obrazovanja putem javne uprave, kao što je predviđeno preporukama *Funkcionalne revizije obrazovnog sektora*¹⁸ u izradi Evropske komisije 2004. godine. Evropska komisija takođe promovise i uvođenje politike rada Evropske Unije u sektor obrazovanja, uz podršku provedbi Bolonjskog procesa i Lisabonske konvencije o visokom obrazovanju, kao i Kopenhaški proces za srednje stručno obrazovanje i obuku.

Evropska komisija je usmjerila rad na razvoj institucija pružajući pomoć vlastima u osnivanju Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Agencije za visoko obrazovanje i agencija za priznavanje diploma. Evropska komisija podržava nastavu i nastavne planove i programe zasnovane na rezultatima, tj. evropski okvir kvalifikacija, koji uvodi standarde i kvalitet u sektor obrazovanja. Na polju srednjeg stručnog obrazovanja i obuke i visokog obrazovanja Evropska komisija podržava društveni dijalog s ciljem povećanja stope zapošljavanja diplomanata. Evropska komisija takođe stalno podržava i izradu strategija u području obrazovanja. Strategiju za srednje stručno obrazovanje i obuku (VET) za period 2008.-2013. usvojilo je Vijeće ministara 2007. godine. Strategija reforme obrazovanja podnesena je Vijeću ministara na usvajanje.

Budući da je glavni problem u sektoru obrazovanje fragmentiranost i podjela na nacionalnoj osnovi, kao i nedostatak unificiranog nastavnog plana i programa, Evropska komisija, OSCE, Vijeće Evrope i Visoki predstavnik predložili su uspostavu Konferencije ministara, koja je direktno odgovorna kabinetu predsjedavajućeg Vijeća ministara. Konferencija je osnovana 2007. godine. U oktobru 2007. godine, uz podršku Vijeća Evrope, Konferencija je sudjelovala u studijskoj posjeti Glavnom uredu Vijeća Evrope u Strasbourgu (Strasburu).

¹⁷ Francuska nije prikazana u tortnom grafikonu jer nije prijavila nijedno izdavanje finansijskih sredstava u 2007. godini. Međutim, Francuska je nastavila prethodno pokrenute aktivnosti u ovom sektoru.

¹⁸ Ovaj dokument je dostupan na web-stranici: <http://parco.gov.ba/eng/?page=125>

Tekući projekat **Svjetske banke** tretira reformu srednjeg i visokog obrazovanja, kao i rukovođenje i finansiranje obrazovnog sektora. Predviđeno je da projekat traje do marta 2010. godine. Međutim, Svjetska banka se plaši da domaće vlasti nisu izrazile dovoljno interesa za ovaj projekat, zbog čega bi mogla biti ugrožena njegova provedba.

UNICEF ima glavnu riječ kad je u pitanju izrada modela za promociju socijalno inkluzivnih, multilateralnih pristupa obrazovanju kroz model 'škole po mjeri djeteta' (CFS). Iskustva u području obrazovanja su pokazala da se rezultati postignuti na nivou lokalne zajednice moraju dostaviti u obliku povratne informacije na nivo na kojem se stvaraju politike rada kako bi se obezbijedila održivost u budućnosti. Ova dvosmjerna veza je od ključnog značaja imajući u vidu decentralizovanu prirodu upravne strukture i slabe vertikalne komunikacijske kanale u državi. Slijede najsvježija postignuća UNICEF-a u području obrazovanja: izrada standarda i regulatornih okvira za osnovno obrazovanje i za rani razvoj djeteta, što je rezultiralo nedavnim usvajanjem Okvirnog zakona o predškolskom obrazovanju od strane vlasti; stvaranje modela razvoja životnih vještina s fokusom na prevenciju rizičnog ponašanja; provedba pristupa CFS-a na nivou škole, što je rezultiralo time da je većina od 600 do 700 škola u državi uvela aktivnu primjenu ovih principa.

Pored multilateralnih donatora, još nekoliko donatorskih organizacija, članica Koordinacionog foruma (DCF) djeluje u sektoru *obrazovanja*. **Francuska** vodi dva odvojena projekta, jedan za visoko obrazovanje i drugi za srednje obrazovanje i učenje francuskog jezika. Prvi projekat podržava razmjenu programa na polju obrazovanja i nauke između tercijarnih institucija u Francuskoj i osam javnih univerziteta u BiH. Drugim projektom Francuske kreativno se kombinuju sati francuskog jezika u školama tako da učenici svih nacionalnosti sjede zajedno u učionici na časovima stranih jezika.

Francuska takođe provodi i projekat kojem je cilj učenje istorije na inovativan način - polazeći od zajedničke metodološke pozadine. Ova inicijativa je posebno za pohvalu jer je predmet istorija jedno od ključnih područja koje bi se moglo iskoristiti za pomirenje različitih tumačenja događaja iz zajedničke prošlosti.

Španija/AECID podržava napore OSCE-a, OHR-a i vlasti BiH na vraćanju zgrade Mostarske prve gimnazije, simbolički centar srednjeg obrazovanja, smješten na mostarskom Španskom trgu. Centar pohađa 400 učenika različitih nacionalnosti.

Njemačka/GTZ je fokusirana na srednje stručno obrazovanje i obuku (VET). Za ovo područje interesovanja, uz podršku aktivnosti organizacije Njemačka/GTZ u vlastitim prioritarnim područjima, namjera je poboljšati uslove za strana ulaganja stvaranjem adekvatno obučene radne snage za takva ulaganja. Glavni cilj organizacije Njemačka/GTZ jest da obrazovni sistem orijentisan na nastavno osoblje promijeni u sistem u okviru kojeg je učenik u centru pažnje.

Austrija/ADA pruža pomoć u dvije oblasti: srednje stručno obrazovanje i visoko obrazovanje. Srednje stručno obrazovanje sadrži dvije komponente, virtualni program za razvoj poslovnih aktivnosti i turističke škole. Visoko obrazovanje podrazumijeva izradu nastavnog plana i programa, promociju učenja putem interneta (e-učenje), kao i angažman naučnoistraživačkih radnika iz Evropske Unije i bosanskih akademika emigranata na predavanju na javnim univerzitetima u BiH.

Italija/IC, Norveška, Švedska/SIDA i SAD/USAID podržavaju provedbu programa u području obrazovanja na sekundarnom ili na tercijarnom nivou. **Italija/IC** sponzorira Evropski regionalni magistarski program iz demokratije i ljudskih prava u jugoistočnoj Evropi (ERMADHR), koji zajednički provode Centar za interdisciplinarnu postdiplomske studije i Univerzitet u Bolonji. **Švedska/SIDA** finansira magistarski program iz upravljanja i nadgledanja socijalnog rada, na kojem zajednički rade Univerzitet u Gothenburgu, univerziteti u Banjoj Luci i Sarajevu. Zajedno sa UNDP-om i Norveškom, Švedska/SIDA takođe podržava magistarski program iz gender studija na Univerzitetu u Sarajevu. **SAD/USAID**, u partnerstvu sa Univerzitetom u Delawareu i sarajevskim Ekonomskim fakultetom, radi na promociji Sarajevske poslovne škole (Graduate School of Business), koja nudi diplomu magistra u BiH iz poslovne administracije u zapadnjačkom stilu. **Norveška** podržava postdiplomski studij iz religije i njenih veza s politikom, nacionalizmom, nasiljem i ljudskim pravima. Norveška takođe organizuje i razmjenu u nastavnom programu na istu temu.

Organizacije nečlanice Koordinacionog foruma donatora (DCF), kao što su OSCE i Vijeće Evrope, takođe su veoma angažovane u sektoru obrazovanja, i ovaj pregled ne bi bio potpun kad ne bi bio spomenut njihov rad. **OSCE** radi na poboljšanju sposobnosti na lokalnom nivou, jačanju učeničkih i roditeljskih vijeća, širenju debate o obrazovanju kao pitanju politike rada organizovanjem okupljanja direktora škola, pedagoških radnika i ostalih aktera, i bavi se opsežnim istraživačkim radom na nivou škole i lokalne zajednice na temu situacije u području obrazovanja i obrazovne reforme u državi.

Prioritet u radu OSCE-a je pružanje podrške stvaranju okruženja reforme koje će proizvesti uklanjanje politike razdvajanja na nacionalnoj osnovi u učionicama. Na tome se radi u okviru reforme udžbenika iz istorije i geografije u saradnji sa Vijećem Evrope i Institutom Georg Eckert Institute, a nastoji i nadgledati provedbu Privremenog sporazuma o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika. Vijeće Evrope i OSCE podržavaju uspostavu obrazovne agencije na državnom nivou koja definiše i provodi zajedničke standarde i obezbjeđuje kvalitet i mobilnost. Takođe zagovaraju izradu modernog, fleksibilnog nastavnog plana i programa, koji će odgovarati svakom djetetu.

Vijeće Evrope, zajedno sa svojim međunarodnim partnerima, odgovorno je za uspješnu izradu Zakona o visokom obrazovanju, usvojenog 2007. godine, kao i zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju. Vijeće Evrope podržava edukaciju u vezi s ljudskim pravima, kao i nastavu iz istorije i jezika. Na polju visokog obrazovanja, Vijeće Evrope je finansiralo i predsjedavalo Radnom grupom za visoko obrazovanje / BiH Bolonjskom konferencijom pune četiri godine. Od januara 2006. godine do januara 2008. godine zajednički projekat Evropske komisije i Vijeća Evrope, pod nazivom *Jačanje visokog obrazovanja u BiH*, pružao je podršku institucijama BiH u izradi instrumenata Bolonjske reforme i smjernica za aktivnosti na nivou sistema, s fokusom na kvalitet, okvir za kvalifikacije i priznavanje kvalifikacija i periode studija. Ove reformske instrumente usvojilo je u decembru 2007. godine Vijeće ministara BiH i objavljeni su pod nazivom *7 ključnih strategija i smjernica za provedbu Bolonjskog procesa*.

Na političkom nivou, Vijeće Evrope posjeduje stalne mehanizme za monitoring putem svog Odbora ministara i parlamentarne skupštine na polju obrazovanja u smislu obaveza BiH nakon ulaska u Evropsku Uniju, kao što je obaveza usvajanja zakona u skladu sa standardima Vijeća Evrope i ukidanja segregacije na nacionalnoj osnovi u školama.

Strategije sektora

U prošlosti je bilo nekoliko pokušaja izrade i popularizovanja strategija reforme obrazovanja na državnom nivou. Glavni dokument u ovom smislu je Program reforme obrazovanja poruka narodu Bosne i Hercegovine¹⁹, izrađen od strane lokalnih aktera i usvojen 2003. godine. Sektorska studija o Strateškom dokumentu za smanjenje siromaštva (PRSP) takođe daje sveobuhvatnu sliku ključnih pitanja, dugoročnih i kratkoročnih ciljeva i prioriteta u ovom sektoru. Međutim, ovi postojeći strateški dokumenti navodno nisu uspjeli zadovoljiti najurgentnije potrebe kako bi mogli garantovati zajedničko u obrazovanju na državnom nivou, slobodan pristup obrazovanju za sve, kao ni sistem koji promoviše toleranciju. Ostala pitanja iz ove oblasti na kojima se i dalje radi su izrada zakona i podzakonskih akata, protokola, operativnih planova, studija o izvodljivosti, planova aktivnosti i budžetskih izdvajanja.

U smislu potrebe za zajedničkom strategijom, Evropska komisija je pružila pomoć u izradi najnovijeg nacrta Strategije reforme obrazovanja za period 2008.-2015. godina. Strategiju je usvojila Konferencija ministara obrazovanja i podnijela Vijeću ministara.

Evropska komisija je takođe pružila pomoć u izradi Strategije za srednje stručno obrazovanje i obuku za period 2007.- 2013. godina, koju je Vijeće ministara usvojilo 2007. godine. Takođe je izrađena i Strategija za predškolsko obrazovanje od strane UNICEF-a.

¹⁹ Kompletan dokument je dostupan na web-stranici: www.oscebih.org/documents/26-eng.pdf

Pozitivni rezultati i problemi u sektoru u 2007. godini

Što se tiče sektora *obrazovanje*, 2007. godina se može smatrati uspješnom u smislu reforme zakonodavstva. Tokom 2007. godine usvojena su tri velika zakona: Zakon o agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Okvirni zakon o predškolskom obrazovanju i Okvirni zakon o visokom obrazovanju. Okvirni zakon o visokom obrazovanju definiše ciljeve na polju visokog obrazovanja i uniformne kriterije za institucije visokog obrazovanja. Ovaj je zakon nastao kao rezultat dvogodišnjeg (2006.-2008.) zajedničkog projekta Vijeća Evrope i Evropske komisije. Cilj inicijative bio je pružiti pomoć BiH u pripremi reformi na državnom nivou u tri velika područja: priznavanje kvalifikacija, osiguranje kvaliteta i okvir za kvalifikacije u visokom obrazovanju. Pored Okvirnog zakona o visokom obrazovanju, projektom je obezbijeđena izrada sedam ključnih strategija i smjernica za provedbu Bolonjskog procesa u BiH tokom 2008., 2009. i 2010. godine. Provedba ovih zakona će biti izazov u 2008. godini i nakon nje.

Uprkos opštem zadovoljstvu nakon usvajanja gore spomenutog zakonodavnog okvira za sektor *obrazovanje*, većina donatora je zabrinuta zbog komplikacija koje proizlaze iz sadašnje fragmentirane, institucionalno složene strukture sektora. Međutim, Konferencija ministara obrazovanja je potencijalno zajedničko institucijsko tlo za raspravu o tekućim problemima u sektoru obrazovanja. Osnivanje Konferencije zajednički su potpomogli Evropska komisija, Vijeće Evrope, OSCE i OHR. Međutim, donatori smatraju da bi sastanci Konferencije ministara, umjesto podloge za puku razmjenu informacija o tekućim inicijativama i razvojem događaja, ustvari trebali služiti kao mehanizam na državnom nivou za garantovanje standarda koji će omogućiti ravnopravan pristup obrazovanju u čitavoj BiH. Kao potpisnica mnogih međunarodnih konvencija o ljudskim pravima, BiH je kao država odgovorna za garantovanje poštivanja prava u području obrazovanja.

Donatori su izrazili zadovoljstvo činjenicom da su tokom 2007. godine Mapa puta i Plan aktivnosti za programe Evropske Unije, pod nazivom *Cjeloživotno učenje (LLL)* i *Omladina i akcija (YiA)*, izrađeni i podneseni Vijeću ministara na usvajanje. Ako budu usvojeni, predviđa se uspostava dvije agencije, za LLL i YiA, što će omogućiti BiH pristup fondovima Evropske Unije za obrazovanje i omladinu.

Sa 2007. godinom došla su i poboljšanja u nekoliko tematskih područja u okviru sektora *obrazovanje*. Donatori su zadovoljni napretkom u podučavanju predmeta građansko obrazovanje i istorija, ali su upozorili da će podrška u ovom području biti neophodna kako bi se dugoročne reforme duboko i trajno ukorijenile. Izrađeni su novi udžbenici istorije i nastavni priručnici i koriste se u većini ali ne i u svim školama, a mnogi nastavnici su podučeni u predavanju predmeta *građansko obrazovanje*. Nepristrano tumačenje *istorije* i *modernog građanskog obrazovanja* od ključnog je značaja u borbi protiv popratnih pojava sadašnje prakse nacionalno razdvojenih učionica.

Jedan donator je izrazio mišljenje da BiH ima najbolje zakone o obrazovanju u Evropi, ali usvajanje ovih zakona predstavlja prvi i možda najlakši korak ka reformisanju obrazovnog sistema u državi. Provedba ovih zakona je i dalje izazov. Nažalost, međunarodne organizacije ne mogu primijeniti relevantna iskustva u sektoru *obrazovanje* iz drugih država, jer je slučaj BiH prilično specifičan.

Ispolitizovani sistem obrazovanja u BiH ograničava aktivnosti donatora na unošenju promjena u ovaj sektor. Istovremeno, neke međunarodne organizacije priznaju da postoji suviše malih projekata u sektoru obrazovanje, koji nisu usklađeni. Primjeri inicijativa ograničenijeg obima obuhvataju projekte provedene u velikom broju škola, kao i male projekte u provedbi nevladinih organizacija, koje finansiraju donatori u okviru lokalnih zajednica. Pristup 's najnižeg ka najvišem nivou', iako je veoma važan akterima koji su direktno angažovani, ne mora imati značajniji utjecaj na gornje nivoe vlasti, s kojih će, u konačnici, morati stizati koherentnije politike rada u oblasti obrazovanja. U isto vrijeme, u svjetlu konkretnijih postignuća na lokalnom nivou u dugoročnom smislu, pristup 's najnižeg ka najvišem nivou' bi mogao biti veoma efektivan. Ovaj argument može potvrditi činjenica da donatori koji usko sarađuju s organizacijama civilnog društva u državi priznaju kako ta saradnja i podrška nevladinih organizacija počinju davati konkretne rezultate u području obrazovanja.

Koordinacija i puna odgovornost

Donatori se plaše da trenutna složena institucijska struktura u BiH u području obrazovanja otežava koordinaciju unutar vlasti BiH. Što je još važnije, međunarodne organizacije smatraju da ova višeslojna struktura vodi ka neefikasnoj potrošnji u području obrazovanja i relativno lošim rezultatima. Što se tiče koordinacije donatora, međunarodne organizacije napominju da su prethodni formalni mehanizmi (kao što je Grupa za koordinaciju pitanja iz oblasti obrazovanja, u suštini, upravni odbor šefova organizacija) zamijenjeni *ad hoc* i neformalnom koordinacijom i komunikacijom koja daje mještovite rezultate.

Donatori učestvuju u poluredovnim sastancima koje saziva OSCE, koji najčešće služe kao prilika za razmjenu informacija. Oni smatraju ovu razmjenu među vođama programa zadovoljavajućim načinom prikupljanja i davanja informacija. Međutim, ti sastanci ne predstavljaju stvarnu koordinaciju. Vode se razgovori oko toga ko bi trebao organizovati i predsjedavati budućim okupljanjima. Donatori bi više voljeli da neka lokalna institucija obavlja koordinaciju. Prijedlozi osoba ili institucija koje bi mogle uskladiti rad organizacija obuhvataju, ali se ne ograničavaju na njih: Koordinacijski odbor za obrazovanje pri Ministarstvu civilnih poslova, Ministarstvo civilnih poslova lično, ministar civilnih poslova, gospodin Nović, Konferencija ministara, Agencija za obrazovanje, koja tek treba biti formirana i ostale lokalne institucije. U krajnjoj liniji, usklađivanje aktivnosti donatora ovisi o karakternosti predstavnika koji učestvuju na koordinacijskim sastancima.

Donatori smatraju da bi način za poboljšanje trenutne situacije mogao biti finansijski angažman domaćih vlasti u obrazovnoj reformi, nametnuvši im na taj način i odgovornost preuzimanja uloge u odlučivanju. Navodno, u zadnjih deset godina vlasti nisu bile uključene u podjelu troškova niti u jednom značajnijem projektu u području obrazovanja. Poticanjem trenutnih korisnika da postanu i kofinansijeri reforme obrazovanja poboljšat će se i stepen njihove odgovornosti. Međutim, pokazalo se da su kapaciteti Ministarstva civilnih poslova previše ograničeni da bi se moglo baviti svim aspektima obrazovne reforme. Donatori kažu da se potpuna odgovornost u BiH može naći samo na nivou univerziteta.

Buduće aktivnosti

Najveći prioritet u sektoru *obrazovanje* jest ukloniti politiku koja razdvaja učenike, škole i zajednice. Rješavanje toga problema će biti dugotrajna aktivnost i to će zavisiti od dobre uprave u školama, od građanskog obrazovanja, demokratije i učešća, udžbenika istorije, reforme nastavnog procesa i aktivnosti na nivou lokalne zajednice s ciljem ujedinjenja razdvojenih zajednica.

Uprkos podršci obrazovnoj reformi, donatori²⁰ do danas nisu izdvajali finansijska sredstva za ovaj sektor. U tom smislu, Evropska komisija namjerava podržati sektor putem fondova *Instrumenta za prepristupnu pomoć (IPA)*, a i ostale članice Koordinacionog foruma donatora (DCF) naznačile su kako će podržati inicijative koje tretiraju finansijsku stranu provedbe pravnog okvira, usvojenog 2007. godine.

Još jedno prioritarno područje koje su utvrdili donatori jest nastavak reforme srednjeg stručnog obrazovanja: usvajanje postojećeg nacrtu Zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci (VET), racionalizacija broja srednjih stručnih škola i prilagođavanje nastavnih planova i programa VET-a tekućim i budućim potrebama tržišta u BiH. Trenutno, nekih 72% svih srednjih škola u BiH su srednje stručne škole. Postoji oko 100 zanimanja koja nude srednje stručne škole, a od tog broja samo 40 njih je pokriveno odgovarajućim nastavnim planovima i programima. U praksi, roditelji često nemaju izbora nego slati svoju djecu u srednje stručne škole prije nego u opšte srednje škole. Problem je u tome što te opšte ne nude adekvatne pripreme za visoko obrazovanje.

Obezbjedenje predškolskog i univerzalnog osnovnog obrazovanja za svu djecu u BiH još je jedan izazov u očima donatora. Prema podacima UNICEF-a, trenutno 27% djevojčica napušta osnovnu školu i njihovo ponovno upisivanje u školu veoma je teško. Donatori, kao i lokalne institucije, moraju izraditi strategije kojima će se efektivno spriječiti da djevojčice prekidaju školovanje. Prema najnovijoj Studiji višestrukih klaster pokazatelja UNICEF-a (MICS),²¹ samo 6.4% djece u relevantnoj dobnoj grupi (ili 12.800 od 200.000) ide u vrtiće i predškolske centre u

²⁰ Kao što je spomenuto na početku ovog poglavlja, Svjetska banka je kreirala projekat s ciljem, između ostalog, da finansira sektor *obrazovanje*. Međutim, praktična provedba ovog projekta još nije pokrenuta jer vlasti BiH moraju poduzeti odlučne korake ka provedbi.

²¹ *Studija višestrukih klaster-pokazatelja (Multiple Cluster Indicators Survey) o situaciji žena i djece u Bosni i Hercegovini 2006. godine* (Sarajevo: UNICEF, septembar 2007. godina).

BiH. Nadalje, nekih 64% romske djece ne pohađaju osnovnu školu, a gotovo nijedno ne ide u predškolske centre.

Isto tako, početna obuka nastavnika mora biti unaprijeđena, jer je edukacija u toku službe često nedovoljna, i kao rezultat toga - neefektivna. Ustvari, nije samo edukacija univerzitetskih profesora jedina potrebna edukacija. Na primjer, u toku anketnih razgovora s donatorima koji podržavaju pravni i ekonomski razvoj ovog sektora, oni su istakli pitanje neadekvatne univerzitetske edukacije studenata prava i ekonomije. Provedbom Zakona o visokom obrazovanju i sedam strategija i smjernica biće pružena podrška BiH u njenom ispunjenju obaveza prema Bolonjskom procesu, čime će se prevazići trenutni nedostaci sistema visokog obrazovanja u BiH.

Uopšte, međunarodne organizacije su izrazito svjesne činjenice da ne mogu dozvoliti da proces obrazovne reforme postane taocem politike. Međutim, različita su tumačenja u vezi s time kako odgovoriti na takve trendove. To ne znači da politička pitanja treba ignorisati. To znači da donatori moraju stalno zagovarati prevazilaženje političkih barijera, a da pritom ne uslovljavaju svoje učešće u tom sektoru potpunim uklanjanjem tih prepreka. Dobar primjer takve taktike je usmjerenje Francuske na metodološka pitanja podučavanja istorije ili francuskog jezika učenika svih nacionalnosti, koji, u suprotnom, sjede u nacionalno podijeljenim učionicama. Međunarodne organizacije takođe potiču roditelje da se više uključe u rad škole. Donatori se nadaju da će aktivniji angažman roditelja pomoći u borbi protiv sadašnje prakse naimenovanja politički podobnih članova školskog odbora.

Donatori napominju da je neophodno obuhvatiti pitanja spolova (gender) nastavnim planovima i programima obrazovnog sistema. UNDP, svojim projektom *Provedba zakona o spolovima*, podržava rad *Radne grupe za pitanja spolova i obrazovanja* u izradi preporuka za ugradnju pitanja spolova u obrazovni sistem i u nastavne planove i programe za primarno, sekundarno i tercijarno obrazovanje. Međutim, potrebne su i dodatne aktivnosti u ovom području.

Jedan donator takođe je naglasio da je potrebno oformiti agencije za programe *Cjelovito učenje (LLL)* i *Omladina i akcija (YiA)* kako bi se univerzitetima i omladini omogućio pristup fondovima Evropske Unije za obrazovanje. Takođe je jednako važno razviti svijest o postojećim fondovima koji su dostupni putem programa Evropske Unije pod nazivom *Tempus*, *Erasmus Mundus* i *Okvir za vanjsku saradnju*.

I na kraju, nekoliko međunarodnih organizacija je napomenulo kako postoji potreba za daljnjim jačanjem kapaciteta Odjela za obrazovanje pri Ministarstvu civilnih poslova, kao prioritarnim područjem. Neki donatori su izrazili i potrebu za poboljšanjem kapaciteta domaćih nevladinih organizacija koje su aktivne u jednom široko definisanom području obrazovanja. Ono podrazumijeva, između ostalog, zdravstvena pitanja, ravnopravnost spolova, pitanja omladine, ljudska prava, svijest o zaštiti okoliša i građansko obrazovanje.

Zaključak

Obrazovanje je “delikatan” sektor jer, po definiciji, obuhvata mnogo osjetljivih pitanja. To je sektor od ogromnog značaja za razvoj, posebno u postkonfliktnim državama. Obrazovanje može biti moćno sredstvo za usađivanje ideologija u srca i umove mladih naraštaja. Kao takvo, obrazovanje bi trebalo postati prioritna oblast djelovanja za sve aktere kojima je iskreno stalo da odgajaju naraštaje sa duboko ukorijenjenim modernim demokratskim vrijednostima, kao što je tolerancija, pojedinačna odgovornost, učešće u građanskom životu i poštivanje drugih kultura.

Ipak, donatori su svjesni da ne postoji jedno savršeno rješenje za probleme u sektoru obrazovanja u BiH. Pravi način da se prevaziđe trenutna situacija treba proizići iz aktivnog i obimnog učešća svih učesnika i pripadnika zajednice, putem provedbe integrisanih strategija (s najnižeg ka najvišem nivou i obratno), kao i putem revizije i usklađivanja politika rada i finansijskih okvira. Još jedan dobar način povećanja pune odgovornosti domaćih vlasti i poboljšanja koordinacije među svim donatorima jest angažman predstavnika sektora civilnog društva u BiH, koji se na koordinacijskim sastancima bave pitanjima obrazovanja. Povrh svega, daljnja reforma obrazovnog sektora ovisi o iskrenoj predanosti i radu lokalnih vlasti, političara, donatora, nastavnika, roditelja, učenika i civilnog društva uopšte na pružanju konkurentnog obrazovanja mladim naraštajima, i na taj način na povećanju izgleda za njihovim ostajanjem u državi.

Definicija sektora	Na osnovu definicija Odbora za pomoć u razvoju (DAC), sektor zdravstvo obuhvata sljedeće elemente: • Zdravstvena politika i upravljanje administracijom • Osnovni i primarni zdravstveni programi • Osnovna zdravstvena infrastruktura • Osnovna ishrana • Kontrola zaraznih bolesti • Kontrola tuberkuloze • Zdravstveno obrazovanje i obuka • Istraživanja na polju zdravstva • Zdravstvene usluge • Zdravstveno obrazovanje • Obuka zdravstvenog osoblja u pružanju osnovnih zdravstvenih usluga • Politike rada i programi za stanovništvo i reproduktivno zdravlje • Kontrola spolno prenosivih bolesti (STD), što obuhvata i HIV/AIDS. Kodovi DAC-a: 120-130.
Donatori Koordinacionog foruma donatora (DCF)	Austrija/ADA, Kanada/CIDA, Francuska, Italija/IC, Japan/JICA, Nizozemska, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNDP, UNICEF i Svjetska banka.
Ostale međunarodne organizacije	Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), Globalni fond za borbuprotiv side, tuberkuloze i malarije (GFATM), Populacioni fond Ujedinjenih nacija (UNFPA).
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo zdravlja FBiH, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS-a, Odjel za zdravstvo Brčko Distrikta, kantonalna ministarstva zdravlja FBiH, fondovi zdravstvenog osiguranja i zavodi za javno zdravstvo.
Ukupna sredstva izdvojena u 2007. godini	8.97 miliona eura.
Strategije sektora	Oba entiteta i Brčko Distrikt imaju svoje strategije u području zdravstva, ali ne postoji sveobuhvatna strategija za sektor na državnom nivou. BiH ima entitetske i državnu strategiju za primarno zdravstvo, a RS i za sekundarno i tercijarno zdravstvo. Strategija za borbu protiv side postoji na državnom nivou i u toku je njena revizija. Strategija za borbu protiv tuberkuloze, u vezi sa Direktnim praćenjem kratkotrajnog terapijskog tretmana (DOTS program), takođe je izrađena i prvenstveno je usmjerena na komunikaciju s pacijentima i na lijekove.
Međunarodne obaveze	Međunarodni propisi u oblasti zdravstva i obaveze koje proizlaze iz članstva u međunarodnim organizacijama, kao što je Svjetska zdravstvena organizacija (WHO).
Koordinacija donatora	Koordinacijski sastanci na <i>ad hoc</i> osnovi, usmjereni na specifična pitanja ili projekte.

Pregled

Potrošnja u području zdravstva, u tradicionalnom smislu, smatra se čisto socijalnim pitanjem, a ne investicijom u ekonomski napredak i napredak pojedinca. Međutim, u zadnjih deset godina sve više dolazi do izražaja veza između zdravstvenog sektora i ekonomskog razvoja. U Bosni i Hercegovini, gdje su reforme preusmjerene s poslijeratne stabilizacije i obnove na ekonomski razvoj, otvaranje radnih mjesta i promociju efikasne javne potrošnje, ova veza biva sve značajnija. Na kraju krajeva, ekonomski razvoj je nemoguć bez zdrave populacije i obratno, „temeljne zdravstvene determinante socijalno-ekonomske prirode (prvenstveno, prihod, obrazovanje i zaposlenje) takođe imaju ulogu u izazivanju zdravstvenih rizika.“²²

U usporedbi sa ostalim državama u regiji, činjenica da BiH izdvaja 7.4% iz državnog budžeta za sektor *zdravstvo*²³ smatra se adekvatnom. Međutim, zbog velikih nedostataka u sistemu, rezultati koji bi se mogli postignuti na temelju takvih izdvajanja, kao što je visok stepen imunizacije ili univerzalan pristup osnovnim uslugama, nisu postignuti.²⁴ To je tako dijelom zbog toga što se ne stavlja dovoljno naglasak na smanjenje faktora rizika i prevenciju. Umjesto toga, uobičajena je praksa pružati skupe liječničke tretmane u bolnicama. Kao posljedica toga, bolnički troškovi su veliki, a osnovne usluge na nivou primarnog zdravstva su još uvijek nedovoljne.

Sistem zdravstva se oslanja na opštu upravnu strukturu BiH. Postoje dva ministarstva zdravstva na nivou entiteta: Federalno ministarstvo zdravstva i Ministarstvo zdravstva i socijalne zaštite Republike Srpske, te Odjel za zdravstvo Brčko Distrikta. U Federaciji BiH odgovornost za

²² Situacija u zdravstvu u BiH (Svjetska zdravstvena organizacija, 2005.). Web-stranica: www.euro.who.int/document/E88283.pdf

²³ Bosna i Hercegovina: Rješavanje fiskalnih problema i institucionalna revizija (Washington D.C.: Svjetska banka, 2006.).

²⁴ Vidljiva strategija saradnje države (WHO, 2007.). 1. Web-stranica: http://www.who.int/countryfocus/cooperation_strategy/ccsbrief_bih_en.pdf

pružanje zdravstvenih usluga je dalje decentralizovana u okviru deset kantona. Koordinacija njihovog rada je u odgovornosti Ministarstva civilnih poslova BiH.

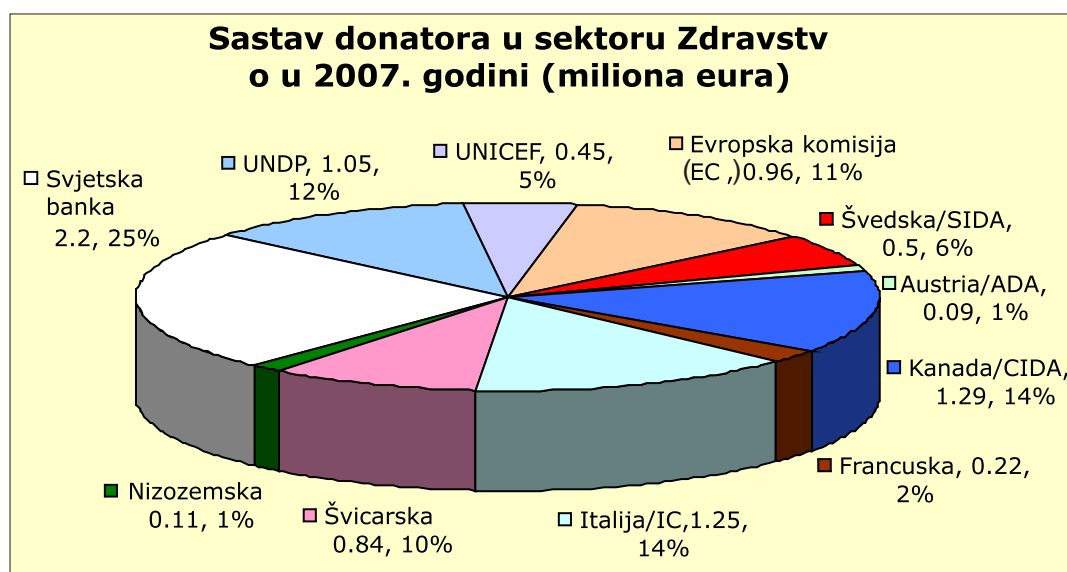
Kvalitet i pristup liječničkim tretmanima u entitetima, kantonima i opštinama je različit. Usluge su neprenosive s entiteta na entitet. Iako se pristup zdravstvenim uslugama nominalno smatra univerzalnim, u stvarnosti 16.7% stanovništva nema zdravstveno osiguranje.²⁵ Pojava dvoslojnog sistema privatnih i javnih zdravstvenih usluga još više doprinosi postojećim nejednakostima u pristupu zdravstvenim uslugama. Ostali problemi ovog sektora su nedostatak finansijske održivosti, neefikasnost u pružanju usluga i institucijska fragmentiranost.

Da bi se riješila ova pitanja, BiH je uz pomoć nekoliko donatora pokrenula uvođenje modela porodične medicine, koji se smatra prioritetom i u mnogim drugim državama srednje i istočne Evrope i srednje Azije.²⁶ Ovaj model ima cilj stvoriti efikasniji, samoodrživiji sistem, usmjeren na pacijenta, s fokusom preusmjerenim s bolničkih liječenja na primarnu zdravstvenu zaštitu, i koji će promovisati javno zdravstvo i sprečavanje bolesti.²⁷

Reforma u oblasti primarne zdravstvene zaštite provodi se istovremeno s reformom nekonkurentnog sistema zdravstvenog osiguranja na bazi regije. Ovaj sistem se oslanja na javne finansije, koje zavise i od doprinosa poslodavaca i od doprinosa zaposlenika, ili drugih institucija zaduženih za zaštitu nezaposlenih, umirovljenih i neosiguranih kategorija stanovništva.²⁸ Da bi osigurali veću efikasnost sistema, neki donatori su se usmjerili i na poboljšanje javne uprave u okviru sektora. Krajnji izazov je „nastaviti realizaciju ciljeva u zdravstvenom sistemu, kao što su poboljšanje zdravstvenog statusa stanovništva i osiguranje zaštite od finansijskih troškova u slučaju bolesti, i istovremeno raditi na postizanju finansijske održivosti sektora zdravstvo.“²⁹

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori Koordinacionog foruma donatora (DCF) angažovani u sektoru zdravstvo su Austrija/ADA, Kanada/CIDA, Francuska, Italija/IC, Japan/JICA, Nizozemska, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNDP, UNICEF i Svjetska banka. U 2007. godini izdvojili su zajedno 8.97 miliona eura.³⁰ Najistaknutija međunarodna organizacija u ovom sektoru je Svjetska zdravstvena organizacija (WHO). Sve organizacije podržavaju realizaciju Milenijumskih razvojnih ciljeva (MDG), posebno smanjenje stope smrtnosti djece, poboljšanje zdravlja porodilja i borba protiv side, malarije i ostalih bolesti. Dio njihovog rada je vezan za jedan određeni MDG, a ostale aktivnosti se odnose na nekoliko ciljeva istodobno.

²⁵ Socijalna inkluzija u Bosni i Hercegovini, Državni izvještaj o ljudskom razvoju za 2007. (UNDP, 2007.), 114.

²⁶ Rifat A. Atun i ostali: „Difuzija složenih inovacija na polju zdravstva: provedba reformi na polju primarne zdravstvene njege u Bosni i Hercegovini, “Politika rada i planiranje na polju zdravstva (2007.) 22 (1): 28-39, 28. Web-stranica: <http://heapol.oxfordjournals.org/cgi/reprint/22/1/28>.

²⁷ Provedba modela porodične medicine u BiH: Nesporazumi i zablude, Web-stranica: <http://post.queensu.ca/~geddesj/Misund.htm>

²⁸ Državni izvještaj o ljudskom razvoju (UNDP, 2007.), 113.

²⁹ Caryn Bredenkamp i Michele Gragnoli: „Finansijska održivost zdravstvenog sistema na zapadnom Balkanu: Pregled postignuća i problema“, Radni dokument istraživanja na polju politike rada 4374. (Svjetska banka, oktobar 2007.), 3.

³⁰ Ova ukupna izdvajanja ne obuhvataju organizacije Japan/JICA, Norveška/SIDA, Švedska, SAD/USAID jer se njihova finansijska izdvajanja za sektor zdravstvo odnose ili na 2006. ili na 2008. godinu.

Projektom tehničke pomoći za socijalno osiguranje (SITAP) Svjetska banka primarno želi pružiti vlastima BiH savjete na polju najsavremenije politike rada. Glavni elementi ovog projekta obuhvataju preporuke za racionalizaciju mreže zdravstvenih usluga, pilot-projekat modernih platnih sistema kao i savjete u oblasti politike rada o osnovnim paketima zdravstvenih usluga. Očekuje se da će vlasti BiH, na osnovu ovakvog rada, izraditi sveobuhvatan program reforme, koji bi donatori mogli podržati u budućnosti. Svjetska banka provodi i *Projekat unapređenja zdravstvenog sektora*, s ciljem da se uvede model porodične medicine u mnogim opštinama.

Švajcarska/SDC/SECO takođe radi na popularizovanju porodične medicine na opštinskom nivou. Ovaj model zahtijeva uvođenje novih mehanizama stimulacije i plaćanja liječnika, nove organizacije drugačijih protokola, obnovu sistema upravljanja informacijama, kao i poboljšanje tehnologija upravljanja, javnih kampanja i fondova za inovacije. U konačnici, cilj je unapređenje efikasnosti sistema zdravstvene zaštite i jačanje procesa izrade politika rada. Time rad Svjetske banke i organizacije Švajcarska/SDC/SECO, pored pitanja u oblasti primarne zdravstvene zaštite, obuhvata širi spektar reformi u ovom sektoru.

Tokom čitave 2007. godine **Evropska komisija** je provodila preporuke Funkcionalne revizije iz 2004. godine, koja ima cilj unapređenje javne uprave u sektoru zdravstvo. Dio tih aktivnosti odnosi se na osnivanje sektora za zdravstvo pri Ministarstvu civilnih poslova i obezbjeđenje tehničke pomoći za izgradnju kapaciteta tog sektora, entitetskih ministarstava zdravlja i Odjela za zdravstvo Brčko Distrikta. Evropska komisija takođe je podržala i osnivanje Konferencije ministara zdravlja, kao i izradu i ažuriranje strateških dokumenata za sektor *zdravstvo* pri Ministarstvu civilnih poslova i Odjelu za zdravstvo Brčko Distrikta. Izrađen je i komplet dokumenata kojima su definisani prioriteti za sektor zdravstva BiH kao priprema za pridruživanje Evropskoj Uniji.

Tokom 2007. godine i početkom 2008. godine Evropska komisija je provela Studiju o predizvodljivosti i shemama upravljanja biološkim otpadom u BiH, posebno upravljanja medicinskim otpadom i otpadom

životinjskog porijekla. Preporuke studije će se koristiti za planiranje buduće pomoći Evropske komisije u ovom području u skladu s fondovima Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA).

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) u 2007. godini usmjeravala je svoje aktivnosti na izradu strategija u oblasti zdravstvenog sistema u BiH s ciljem koherentnosti i integracije prethodnih politika i strategija rada.³¹ WHO je, uz podršku grantova organizacije Kanada/CIDA, ostvarila značajan napredak u provedbi projekta *Unapređenja zdravstvenog sistema u BiH*, koji ima cilj uvođenje novih modela upravljanja i pružanja usluga u okviru primarne zdravstvene zaštite. Na polju zakonodavstva, WHO, u partnerstvu s Evropskom komisijom, podržava izradu Zakona o lijekovima i medicinskim pomagalicama BiH, kao i uspostavu farmaceutske Agencije za lijekove i medicinska pomagala na državnom nivou.

UNICEF je bio aktivan na polju ranog razvoja djece i promocije preživljavanja djece, kako bi sva djeca u dobi do pet godina imala jednak pristup kvalitetnim osnovnim uslugama u okviru sistema primarne zdravstvene zaštite. UNICEF je neprekidno zagovarao siguran i kontinuiran program imunizacije i pružio je podršku raznim nivoima vlasti BiH u obezbjeđenju vakcinacije za svu djecu, posebno za djecu iz marginalizovanih kategorija društva koja odrastaju bez imunizacije.

Kao nadopuna partnerstvu uspostavljenom na polju zdravstvenih usluga na bazi zajednice, pružena je podrška izradi strategija na državnom nivou kako bi se zadovoljile potrebe i osnovna prava djece i njihovih porodica. Konkretno, UNICEF je davao smjernice za izradu i usvajanje dvije strategije u 2007. godini, a to su Strategija prevencije poremećaja izazvanih nedostatkom

Model porodične medicine

Porodična medicina u opšinskim zdravstvenim centrima, koji se zovu domovi zdravlja, trebala bi postati glavni stup javnog zdravstva u BiH.

Porodična medicina je model primarnog zdravstva u okviru kojeg se opšte sposobnosti liječnika unapređuju kako bi mogli direktno odgovoriti na ogroman broj zdravstvenih pitanja (do 80%), što podrazumijeva promociju zdravstva bez daljnjeg upućivanja, čime bi se znatno smanjili troškovi za sekundarne i tercijarne nivoe usluga. Ovaj sistem ne samo da je rentabilniji već i potpuniji i humaniji, pogotovo u poslijeratnom okruženju, budući da svi pacijenti, od djece do starijih ljudi, trebaju imati porodičnog ljekara, kojem mogu vjerovati i koji će se, praktično, brinuti o svim njihovim zdravstvenim problemima.

Ljekari opšte prakse/porodični ljekari su specijalizovani ljekari koji su obučeni u ovoj disciplini. Oni su lični ljekari, prvenstveno odgovorni za pružanje sveobuhvatne i stalne zdravstvene zaštite svakom pojedincu koji traži zdravstvene usluge, nezavisno od starosne dobi, spola ili vrste bolesti.

³¹ Naprimjer, izrada Strategije u oblasti primarne zdravstvene njege (2006.), Akcioni plan njege (2006.), Državna politika rada u oblasti lijekova (2006.), Politika rada u oblasti mentalnog zdravlja (2005.) i Plan intervencije u slučaju pandemije gripe BiH (2006.) na entitetskom i državnom nivou.

joda i inovativna, višesektorska Strategija u oblasti ranog razvoja djece, koja se odnosi na potrebe siromašne i socijalno isključene djece.

UNICEF je takođe izradio i predložio model „dobrog roditeljstva“ entitetskim vlastima, koji promoviše holističan razvoj djeteta, posebno za najugroženije porodice, putem integrisanih socijalnih usluga za djecu i njihove porodice. Naglasak je na ranom razvoju djeteta, zdravlju djeteta, ishrani i skrbi o djetetu.

Podaci pokazuju da reforma javnog zdravstva u BiH nije adekvatno provedena, ali nekoliko donatora je pomoglo da se ta situacija promijeni. Naprimjer, **Švedska/SIDA** i UNICEF angažovani su u radu na prevenciji HIV/AIDS-a u okviru najrizičnije grupe, tj. adolescenata putem niza inicijativa. Ove inicijative obuhvataju temeljitija istraživanja na polju rizičnog ponašanja na bazi dokaza, kao i analizu zakonodavnog konteksta pružanja usluga i informacija adolescentima. Inicijativa prevencije HIV/AIDS-a je takođe usmjerena na izradu strategije za smanjenje upotrebe droge, kao i na podršku finaliziranju protokola o dobrovoljnom i povjerljivom savjetovanju i testiranju na HIV virus.

Projekti organizacije **Kanada/CIDA** uglavnom se odnose na projektovanje i provedbu reformi u oblasti primarne zdravstvene zaštite u ključnim područjima, kao što su izrada politike rada na polju zdravlja mladih, strateško planiranje i upravljanje kadrom istovremeno tretirajući pitanja mladih i ravnopravnost spolova kao povezane teme. Budući da se CIDA povlači iz BiH do marta 2010. godine, trenutno radi na utvrđivanju postojećih programa i ne ulazi u nove projekte.

UNDP, kao vođa projekata Globalnog fonda, provodi dva višestrana programa, od kojih se jedan odnosi na borbu protiv HIV/AIDS-a, a drugi na borbu protiv tuberkuloze. Prvi program se prvenstveno odnosi na ugrožene kategorije i zato je klasifikovan u oblasti socijalne zaštite. Ima cilj sprečavanje širenja virusa HIV-a, povećanje stope preživljavanja i izgradnju državnog kapaciteta za efektivno rješavanje pitanja u vezi sa HIV/AIDS-om. Drugi program ima za cilj uspostavu mreže laboratorija i sistema za nadgledanje slučajeva tuberkuloze, kao i obezbjeđenje lijekova „prve linije odbrane“ za pacijente oboljele od tuberkuloze.

Japan/JICA radi na poboljšanju sposobnosti medicinskog osoblja u tretmanu i terapiji bola u velikim gradovima u BiH. **Italija/IC** dala je doprinos u obnovi bolničkih infrastrukture i programa, s naglaskom na liječenje žrtava koje pate od posttraumatskog stresnog sindroma (PTSP) i osoba s posebnim potrebama. Italija/IC takođe je radila na obuci osoblja zdravstvenog sektora i na povećanju svijesti javnosti o prevenciji najčešćih patoloških stanja. Uspostavom psiho-socijalnih savjetovališta, **Austrija/ADA** pružila je podršku oporavku traumatizovane djece. Putem finansijske pomoći nevladinoj organizaciji *Snage žene* iz Srebrenice, **Nizozemska** je obezbijedila psiho-socijalnu, liječničku i ostale vrste pomoći ugroženim kategorijama. **Francuska** je organizovala redovne sastanke specijalista i studenata iz Francuske i BiH, kao i obuke i partnerstva bolnica iz BiH i Francuske.

Od 2008. godine nekoliko organizacija, kao što su Svjetska zdravstvena organizacija, UNDP, UNICEF, Evropska komisija, SAD/USAID i Svjetska banka će sarađivati na provedbi projekata pripremljenosti za ptičju gripu (Avian Influenza). Konačni razvojni cilj je smanjiti na minimum prijetnju peradarskoj industriji i stanovništvu, koju nosi infekcija visoko patogenim virusom ptičje gripe i ostalih opasnih zoonosa i virusnih oboljenja, kao i uspostaviti kontrolu i odgovoriti na pandemiju gripe i ostala zarazna oboljenja među ljudima. Kao dio ove inicijative **SAD/USAID** će podržati informativnu kampanju na bazi zajednice, u organizaciji UNICEF-a.

Strategije sektora

I entiteti i Brčko Distrikt imaju izrađene sveobuhvatne strategije u oblasti zdravstva koje se odnose na primarnu i sekundarnu zdravstvenu zaštitu. Pored toga, BiH posjeduje strategije na entitetskom i državnom nivou u oblasti primarnog zdravstva, strategije u oblasti HIV/AIDS-a i tuberkuloze na državnom nivou, Akcioni plan njege, Državnu politiku rada u oblasti lijekova, Politiku rada u oblasti mentalnog zdravlja, Plan intervencije u slučaju pandemske gripe BiH i Strategiju za sekundarnu i tercijarnu zdravstvenu njegu RS-a. Najvećim dijelom izrađene su u okviru projekata Svjetske zdravstvene organizacije i Evropske Unije. Međutim, ne postoji strategija na državnom nivou koja bi pružala smjernice za čitav sektor zdravstva, čiji nedostatak donatori smatraju akutnim problemom.

Da bi se otklonio taj nedostatak, Svjetska zdravstvena organizacija je putem svog redovnog programa saradnje pružila pomoć domaćim vlastima u izradi strategija za zdravstvene sisteme u BiH s ciljem osiguranja koherentnosti prethodno izrađenih politika rada i strategija. Planirano je da strategija za zdravstveni sistem na državnom nivou bude podnesena na usvajanje tokom 2008. godine.

Iako reforma sektora *zdravstvo* nije sama po sebi definisana kao pristupni kriterij, zdravstvo se spominje u 28 od 45 poglavlja *acquis communautaire* (Aki) legislativa Evropske Unije). Zbog toga Evropska komisija radi na izradi Mape puta prioriteta i zahtjeva evropskih integracija u okviru projekta *Unapređenje zdravstvenog sistema u BiH s ciljem pridruživanja Evropskoj Uniji*.

Pored toga, u sklopu *Instrumenta za pretprijetnu pomoć* za 2007. i 2008. godinu, Evropska komisija namjerava poboljšati kapacitete za planiranje politike rada u oblasti javnog zdravstva, kao i pružiti podršku izradi strategije za reformu javnog zdravstva. Ovom novom strategijom će se razdvojiti sektori pružanja usluga, politike rada i savjetodavnog rada i time preusmjeriti rad Zavoda za javno zdravstvo s pružanja usluga na prevenciju bolesti i promociju zdravlja.

Pozitivni primjeri i izazovi u sektoru zdravstva u 2007. godini

Jedno od glavnih postignuća u 2007. godini je ojačan i proširen sektor *zdravstva* pri Ministarstvu civilnih poslova. Evropska komisija pruža pomoć u izgradnji kapaciteta kao i tehničku pomoć ovom sektoru. Iako je sektoru potrebno više vremena i osoblja kako bi uspostavio punu koordinaciju, donatori su zapazili mnogo pozitivnih promjena i ustanovili da je došlo do poboljšanja kapaciteta. Novi pravilnik o radu, koji su zajednički pripremili osoblje Ministarstva civilnih poslova i stručnjaci iz Evropske komisije, sadrži jedan inovativan model rada sektora rad na bazi njegovih funkcija, a to su koordinacija, međunarodne veze i evropske integracije. Ova nova unutarnja struktura će omogućiti osoblju sektora da efikasnije radi s raspoloživim ograničenim resursima.

Pored toga, osnovana je i Konferencija ministara, koja okuplja Ministarstvo civilnih poslova BiH, entitetske ministre zdravlja³² i ministra zdravlja Brčko Distrikta. Kao rezultat toga, ostvaren je napredak u rješavanju problema institucijske fragmentiranosti. Regionalna konferencija o ljudskom kadru u sektoru zdravstva organizacije Kanada/CIDA pomogla je u isticanju potrebe za efektivnom upravom u ovom sektoru.

Iako donatori shvataju da se reforme sporo odvijaju, njihova ukupna ocjena rada u 2007. godini je pozitivna. Mnogi donatori su ocijenili da čak i u nedostatku strategije na državnom nivou i ministarstva zdravlja BiH postoji zajednički strateški pravac, a to je uvođenje porodične medicine kao najboljeg sredstva prevazilaženja neefikasnosti i nejednakosti unutar sistema. Najveće prednosti modela porodične medicine su pristup orijentiran ka pacijentu, manji troškovi usluga i snažan akcenat na preventivnim tretmanima, što direktno može poboljšati zdravlje BiH građana uopšte. Uz pomoć organizacije Švajcarska/SDC/SECO, preko 800 liječnika, osoblja u hitnoj pomoći i medicinskih sestara prošlo je ponovnu obuku kako bi stekli znanja koja nudi ovaj model. Svjetska banka je takođe organizovala obuku za 1.170 liječnika i specijalista i 1.044 medicinske sestre. Štaviše, zajednički postdiplomski nastavni planovi i programi u oblasti porodične medicine, kao i u oblasti kontinuiranog stručnog usavršavanja, uvedeni su u oba BiH-entiteta.

Postignuća su zabilježena i u području finansiranja. Studiju o finansiranju i Plan racionalizacije u izradi Svjetske banke takođe su usvojila oba entiteta, čime su ti dokumenti *de facto* postali politika rada vlasti. Kako tehničko osoblje tako i osoblje na izradi politike rada na visokom nivou učestvovalo je u *Ključnoj (Flagship) obuci za reformu zdravstvenog sistema i postizanja održivog finansiranja*.³³ To je uspješan program koji, među ostalima, podržavaju Institut Svjetske banke i Svjetska zdravstvena organizacija. Pitanje racionalizacije bolničkih troškova je posebno teško i političko pitanje.

Donatori su takođe zabilježili napredak i u područjima kao što su zaštita potrošača, reforma usluga u oblasti mentalnog zdravlja i izmjene u standardima izvještavanja kako bi se dostigli zahtjevi Evropske Unije.

Međunarodne organizacije su kao najveću prepreku u ovom sektoru naglasile samu strukturu zdravstvenog sistema i nedosljednosti sporazuma o provedbi programa. Zbog toga su donatori,

³² Ministar zdravlja FBiH predstavlja sve kantonalne ministre zdravlja na sastancima.

³³ Obuku je organizovao Centar za obuku u upravljanju zdravstvenim službama.

iako zabrinuti zbog nedostatka strategije na državnom nivou, izrazili skepticizam da bi ovakav dokument mogao dovesti do konkretnih rezultata. Pored toga, sektoru nedostaje i ravnoteža u odnosu principal-agent, u kojem snažan utjecaj liječnika otežava reformu sistema. Ovo pogotovo ima utjecaja na reformu sekundarne zdravstvene zaštite, što će zahtijevati restrukturiranje bolničkih mreža kako bi ih se uskladilo s planom racionalizacije.

Uprkos napretku u provedbi modela porodične medicine, neki donatori su zabrinuto primijetili da postoje različitosti u primjeni modela u dva entiteta. Pored toga, neki upozoravaju da ovaj model možda neće biti uspješan u BiH jer će zahtijevati uklanjanje slabog nivoa pružanja zdravstvenih usluga i uvođenje konkurentnosti u ovo područje.

Koordinacija i puna odgovornost

Aktivnosti donatora unutar sektora *zdravstvo* koordiniraju se na *ad hoc* osnovi. Tokom 2007. godine nije postojao redovan forum na kojem su svi akteri mogli razgovarati o napretku, razmjenjivati informacije i uspostaviti zajedničke platforme.

Ipak, postoji nekoliko manjih inicijativa u vezi sa koordinacijom. Naprimjer, Kanada/CIDA, Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), Populacijski fond UN-a (UNFPA) i Svjetska banka dogovorili su se o provedbi zajedničke analize aktivnosti u oblasti reforme primarne zdravstvene zaštite i, u okviru tog procesa, ove četiri organizacije će se često sastajati. Članice UN-ovog Okvira za razvojnu pomoć takođe učestvuju u redovnim sastancima. Konkretno, Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) i UNICEF udružili su aktivnosti na programu imunizacije. Evropska komisija sve više preuzima vodeću ulogu u ovom sektoru. Na polju borbe protiv tuberkuloze i HIV/AIDS-a, mehanizam koordinacije Globalnog fonda za državu (CCM) okuplja relevantne organizacije UN-a i donatore, kao što su Švedska/SIDA, Kanada/CIDA i Nizozemska. Ovaj mehanizam takođe osigurava redovnu i konstruktivnu komunikaciju s ministrima zdravlja.

Tematska grupa UN-a (UNTG) za pitanja HIV/AIDS-a i Zajednički tim UN-a za pitanja side bili su aktivni tokom čitave 2007. godine. Neki članovi UNTG-a takođe su učestvovali u Državnom savjetodavnom odboru za pitanja HIV/AIDS-a, kojim predsjedava Ministarstvo civilnih poslova. Ovakve veze bile su strateška podrška vlastima na državnom nivou, kao i podrška poboljšanju saradnje među organizacijama UN-a u pružanju podrške provedbi projekata vladinih i nevladinih organizacija.

Uopšte uzeto, donatori su ocijenili njihovu saradnju kao adekvatnu i nisu izrazili potrebu za češćim sastajanjima. Sektor dobro funkcioniše, sa samo nekoliko duplih aktivnosti (preklapanja). Ipak, naglašeno je da donatori ne izdvajaju uvijek finansijska sredstva za područja gdje su ona najpotrebnija. Zato je predloženo da donatori bolje organizuju izradu programa i pažljivije biraju partnere. Pored toga, donatori su izrazili potrebu za usmjeravanjem na ograničen broj područja i ujednačavanje po pitanju konkretnih prioriteta, umjesto bavljenja svakim mogućim aspektom reformi.

Na domaćem frontu, sektor zdravstva pri Ministarstvu civilnih poslova je odgovoran za koordinaciju ovog sektora. Prema riječima nekih donatora, novoformirana Konferencija ministara je značajno doprinijela koordinaciji u sektoru i ima veoma koristan utjecaj na funkcionisanje tog sektora. Ostali donatori nisu bili tako pozitivni u svojim procjenama, posebno istaknuvši kako Ministarstvo civilnih poslova do sada nije poduzelo mjere na koordinaciji učešća organizacija, i nekoliko aktera je istaknulo potrebu za tim.

Donatori su naglasili da domaće institucije imaju snažan osjećaj za punu odgovornost prema zdravstvenim pitanjima, jasan dogovor i vidljiva izdvajanja sredstava. U nekim situacijama, vlasti su bile sposobne preuzeti odgovornost za provedbu projekata, a tamo gdje to nisu učinile, donatori ih potiču na to. Međunarodne organizacije su u ovom sektoru uskladile svoje projekte sa strategijama izrađenim na lokalnom nivou. Što se tiče projekata Globalnog fonda, UNDP ima ulogu vođe tih projekata, ali na izričit zahtjev predstavnika vlasti. UNDP planira preuzeti tu odgovornost.

Buduće aktivnosti

U BiH su „glavni uzročnici morbiditeta i mortaliteta neprenosive bolesti. Oko 50% smrtnih slučajeva pripisuje se kardiovaskularnim oboljenjima, a oko 20% se pripisuje raku. Starenje stanovništva i nezdravi životni stilovi povezani sa ishranom, alkoholom i konzumiranjem droge glavni su tvorci epidemiološkog profila.“³⁴ Zbog toga nekoliko donatora predlaže da prioriteta i dalje moraju ostati analiza faktora rizika, promjenljivo ponašanje i podizanje svijesti o prevenciji bolesti.

Ovakvo razmišljanje je opravdano očekivanjima da bi relativno male investicije u promociju zdravstva donijele velika poboljšanja u ovom sektoru. One bi trebale obuhvatiti i širenje obima programa vakcinacije i povećanje dostupnosti primarnih zdravstvenih institucija. Povrh svega, posebna pažnja bi se trebala posvetiti romskoj djeci, pripadnicima manjina i osobama s invaliditetom, koji inače imaju slabiji pristup zdravstvenim uslugama. Nadalje, moraju se pronaći rješenja za osobe koje nemaju zdravstveno osiguranje.

Pitanje usko vezano uz prethodno jest važnost razvoja institucija i izrade strategija na državnom nivou, naprimjer, za pravilnije prikupljanje i odlaganje medicinskog otpada, tretiranje bolesti unutar zajednice, kao i za pravilnu evidenciju bolesti. Pored toga, donatori su naglasili potrebu za pojedinim nezavisnim agencijama, kao što je Agencija za zaštitu od radijacije i nuklearnu sigurnost i Agencija za lijekove i medicinske proizvode. Što je najvažnije, trebalo bi osnovati agenciju ili posebnu jedinicu unutar sektora za zdravstvo pri Ministarstvu civilnih poslova kao podršku planiranju na temelju dokaza.

Nekoliko donatora je istaklo kako je poziciju liječnika potrebno ponovo definisati. Činjenica da sistem nije regulisan i da je liječnicima dozvoljeno raditi i u privatnim i javnim strukturama dovela je do stvaranja dvoslojnog i nepravednog sistema pružanja zdravstvenih usluga. To je pogoršano institucionalizovanom korupcijom i očekivanjem plaćanja „iz džepa“,³⁵ što ograničava pristup zdravstvenim uslugama i njihov kvalitet.³⁶ Kako bi riješili ovaj problem, donatori su predložili reformu u oblasti plaća uspostavom transparentnog sistema nabavke i uvođenjem prikladnih novčanih stimulacija kako bi se zaustavila ova praksa. Svi ovi problemi bi se mogli riješiti kroz adekvatne strategije i politike rada, čiju izradu je Evropska komisija spremna podržati. Usklađivanje zakona s legislativom Evropske unije (Akijem) i njenim uslovima predstavlja važan prioritet, koji će biti obuhvaćen kroz program *Instrumenta za pretpristupnu pomoć za 2008. godinu*.

Donatori napominju da treba provesti i reformu finansiranja zdravstva. Povećanje formalnog zapošljavanja putem pravilne registracije zaposlenika i primjene šema zdravstvenog osiguranja će omogućiti prikupljanje finansijskih sredstava za zdravstveno osiguranje. Pored toga, donatori predlažu pojednostavljenje upravnih postupaka. Jasniji procesi registracije će povećati pristup građana zdravstvenom osiguranju i, istovremeno, građani će dobiti jasniju sliku o tome šta moraju činiti kad im zatreba zdravstvena usluga. Ovo je važan korak u svjetlu činjenice da gotovo 17% građana nema zdravstveno osiguranje.³⁷

³⁴ „Vidljiva strategija saradnje države“ (WHO, 2007.), Web-stranica: http://www.who.int/countryfocus/cooperation_strategy/ccsbrieff_bih_en.pdf.

³⁵ Procijenjeno je da iznosi do 2.6% BNP-a.

³⁶ „Zajednička procjena za državu Bosna i Hercegovina“ (Ujedinjene nacije, 2004.), 35.

³⁷ „Državni izvještaj o ljudskom razvoju“ 2007., 114.

Zaključak

Prije rata iz 1992.-1995. godine BiH³⁸ je imala funkcionalan i dobro razrađen sistem zdravstvene zaštite. Pokazatelji u oblasti zdravstva su se mogli usporediti s onima iz ostalih zemalja Evrope.³⁹ Ali, kao posljedica ratnih razaranja i ekonomskih poteškoća izazvanih njima, prijašnji sistem se nije mogao održati i pokrenute su velike inicijative za reformama. One još uvijek traju i obuhvataju sve elemente zdravstvenog sistema.

Međutim, investiranje u sektor *zdravstvo* ne podrazumijeva samo čisto reformu sistema. U srcu budućih događanja u ovom sektoru leži značaj prihvatanja holističkih politika rada.⁴⁰ Zdravlje je rezultat društvenih procesa i životnih stilova na nivou pojedinca, domaćinstva i zajednice,⁴¹ što obuhvata ishranu, ponašanje usmjereno na zdravlje, čistu vodu, sanitacije, kao i pristup kliničkim procedurama i zdravstvenom osiguranju. Zbog toga je neophodna ugradnja rezultata reformi usmjerenih na zdravlje u politike rada u oblasti smanjenja siromaštva, zapošljavanja i obrazovanja.⁴² Uvođenje modela porodične medicine u BiH predstavlja korak naprijed ka institucionalizovanju višestranog pristupa. Međutim, donatorska zajednica i domaće vlasti moraju zajednički odlučiti kako promijeniti ponašanja i smanjiti faktore rizika koji vode ka epidemiološkom profilu BiH. Samo zdrava populacija može ostvariti ekonomski razvoj države, i zbog toga investiranje u sektor zdravstva treba smatrati investiranjem u budućnost BiH uopšte.

³⁸ BiH je tada bila u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

³⁹ Rifat A. Atun, i ostali, 30.

⁴⁰ Ibid., 29

⁴¹ „Situacija u zdravstvu u BiH” (Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), 2005.). Web-stranica: <http://www.euro.who.int/document/E88283.pdf>

⁴² „Državni izvještaj o ljudskom razvoju”, 2007., 155.

EKONOMSKI RAZVOJ I SOCIJALNA ZAŠTITA

Iako aktivnosti donatora u Bosni i Hercegovini (BiH) na području ekonomskog razvoja variraju, temeljni ciljevi donatorske zajednice se mogu otprilike grupisati u dvije međusobno povezane kategorije: 1) postavljanje temelja za održiv ekonomski razvoj i rast pružanjem pomoći BiH u prelasku na potpuno funkcionalan tržišni sistem; i 2) smanjenje stope siromaštva i ekonomske isključenosti. U skladu s aktivnostima najvećeg broja donatora u BiH, krajnji cilj je pomoći državi da se približi standardima i principima Evropske Unije i, na kraju, da se pridruži Evropskoj Uniji.

U prvom dijelu ovog poglavlja prikazana je procjena problema BiH u oblasti makroekonomije, kao i aktivnosti donatora na poboljšanju okvira politika rada. Postizanje stabilnog makroekonomskog okruženja je važan uslov za održiv ekonomski rast, otvaranje radnih mjesta i smanjenje stope siromaštva. Drugi dio se odnosi na aktivnosti donatora u oblasti pružanja podrške podsektoru malih i srednjih preduzeća (SME), koji je ključni pokretač gore spomenutih prioriteta. Međunarodne organizacije pružaju finansijsku pomoć ovom podsektoru kako direktno - povećanjem poslovne konkurentnosti, tako i indirektno - pomaganjem stvaranja sredine pogodne za pokretanje poslova. U trećem dijelu ovog poglavlja opisana je podrška donatora direktnom kapitalu - akterima u finansijskom sektoru. Posebna pažnja posvećena ovom području ističe njegov ključni značaj u smislu stvaranja pravilnog i vibrantnog tržišnog sistema. U zadnjem dijelu poglavlja dat je prikaz aktivnosti donatora na polju sistema socijalne zaštite zbog njihovih veza s ekonomijom uopšte i ključne uloge u prevenciji siromaštva i socijalne isključenosti. U zaključku ovog poglavlja dat je sažetak područja u kojima su aktivne međunarodne organizacije, kao i stepen doprinosa donatora napretku ovog sektora. I na kraju, ovo poglavlje sadrži opis područja kojima donatori u budućnosti trebaju pristupiti kao najvećim prioritetima.

Tri područja ekonomskog razvoja koja su opisana u ovom poglavlju i sistemi socijalne zaštite u državi međusobno su povezani. Odgovarajuće politike rada u oblasti makroekonomije i temelj koji one stvaraju potrebni su za postizanje održivog ekonomskog razvoja. Tako postignuta stabilnost može imati direktan i važan utjecaj na ukupnu poslovnu klimu, a stvara i podlogu za širenje podsektora malih i srednjih preduzeća (SME), koji je dokazano područje za otvaranje novih radnih mjesta. Nadalje, stabilan, povjerljiv i efikasan podsektor *finansije* jedan je od stupova funkcionalne tržišne ekonomije. I na kraju, sistemi socijalne zaštite koji pravilno funkcionišu i zdrava ekonomija međusobno se podržavaju, a istovremeno mogu identifikovati one koji su podložni siromaštvu i socijalno su isključeni i obezbijediti im neophodnu pomoć.⁴³

Zdrava tržišna ekonomija se na razne načine oslanja na sistem socijalne zaštite koji pravilno funkcionise. Kao prvo, osiguranje za nezaposlene pomaže frikcijski nezaposlenim radnicima, i predstavlja neophodan uslov za svaku tržišnu ekonomiju jer ponuda reaguje na stalno promjenljivu tržišnu potražnju. Kao drugo, pravilna socijalna zaštita pomaže u stvaranju dinamičnijeg okruženja za investicije, jer su pojedinci spremniji na riskantnije investicije ako znaju da, naprimjer, buduća mirovina stvara prag ispod kojeg neće pasti u slučaju da im investicija propadne.

Fokus na smanjenju stope siromaštva i na zapošljavanju

U ovom poglavlju se tretiraju ekonomske dimenzije siromaštva. Iako poboljšanje ekonomskih „*funkcionalnosti*” ne osigurava smanjenje stope siromaštva, jer se mnoge *funkcionalnosti* ne mogu odmah kupiti na tržištu (npr. prevoz ako nema puteva, ili pismenost), predstavlja osnovni *funkcionalni nedostatak* povezan sa siromaštvom. Nadalje, imajući u vidu da je: (1) nezaposlenost ključni odraz *funkcionalnih nedostataka* u ekonomskoj sferi i da (2) postoji dobro zabilježena veza između nezaposlenosti i siromaštva, ova perspektiva je takođe korisna i u svrhu davanja smjernica i izrade politika rada.¹

Postoji mnogo dimenzija siromaštva u BiH. Iako, uopšteno posmatrano, građani BiH uživaju ista zakonska prava kao i građani naprednih društava širom svijeta, realnost je da iskustva pokazuju kako *nedostatak mogućnosti* zbog siromaštva ne dozvoljava građanima BiH da sami izaberu kako da žive svoj život. Naprimjer, gotovo jedna trećina (29%) radne snage u BiH nije u *mogućnosti* imati finansijski obezbijeđen život jer ljudi ne mogu naći unosan posao. Uzroci ovom *nedostatku mogućnosti* su *funkcijske prirode*,² kao što je nedostatak pristupa daljnjem obrazovanju nakon završene srednje škole. Najnovije istraživanje na polju radne snage pokazuje da stopa nezaposlenosti među građanima koji se nisu dalje obrazovali nakon završene srednje škole iznosi 31%, a među onima koji jesu iznosi 11%.³ Tu je i dimenzija ravnopravnosti spolova: stopa nezaposlenosti žena koje se nisu obrazovale nakon završene srednje škole iznosi devet posto više od stope muškaraca u istoj situaciji (37.4% i 28.2%).⁴

¹ Amartya Sen, *Razvoj kao sloboda* (New York: Alfred A. Knoff, 1999.).

² Ibid.

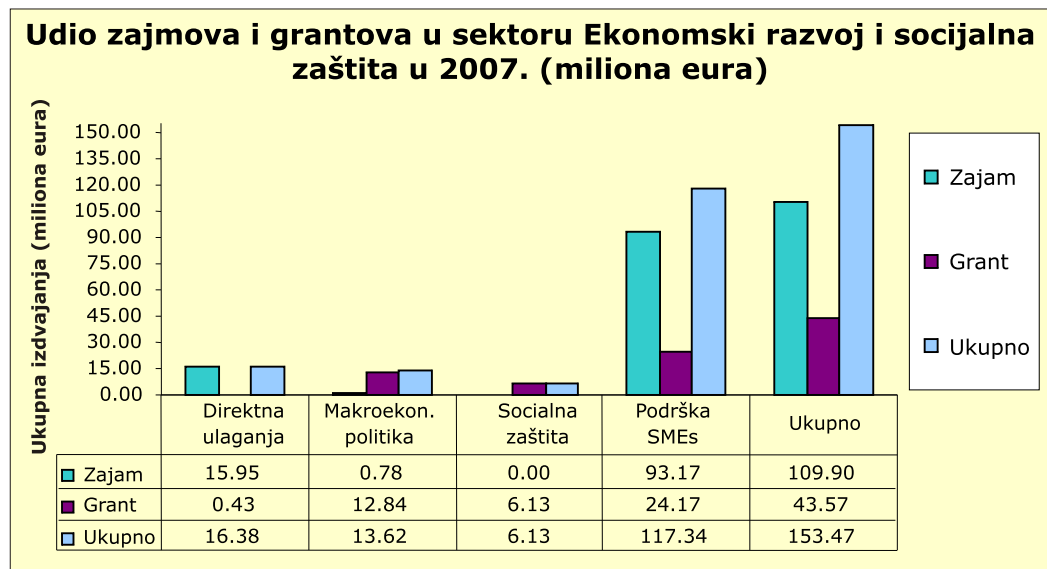
³ Studija o radnoj snazi, 2007., Statistika BiH, Zavodi za statistiku FBiH i RS-a, uz pomoć UNDP-a, Odjela Velike Britanije za međunarodni razvoj (DFID) i Svjetske banke.

⁴ Ibid.

⁴³ Posebno starije osobe, mladi, osobe sa invaliditetom i ostale kategorije stanovništva sa ograničenim mogućnostima učešća u ekonomskim aktivnostima, naprimjer, zbog nemogućnosti pristupa plaćenom zaposlenju.

U BiH postoje tri ključne institucije na državnom nivou koje se bave ekonomskim razvojem i socijalnom zaštitom, a to su Ministarstvo finansija i trezora BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP) i Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MoFTER). Pored koordinacije aktivnosti entiteta, MoFTER je zadužen i za čitav niz zadataka na polju ekonomskog razvoja, koji podrazumijevaju kreiranje vanjskotrgovinske politike rada, pripremu strateških dokumenata u oblasti makroekonomije, razvoj poslovne sredine i poduzetništva, promociju konkurentnosti, poticanje turizma i stvaranje jedinstvenog ekonomskog prostora.

Na entitetskom nivou, odgovornosti za ekonomski razvoj u Republici Srpskoj su podijeljene između Ministarstva trgovine i turizma i Ministarstva ekonomije, energetike i razvoja. U Federaciji BiH odgovornosti su podijeljene između Ministarstva turizma i okoliša, Ministarstva za razvoj i poduzetništvo i Ministarstva energetike, rudarstva i industrije.

U 2007. godini donatorske organizacije izdvojile su ukupno 153.47 miliona eura za sektor *ekonomski razvoj i socijalna zaštita*. Od toga iznosa 43.57 miliona eura izdvojeno je u obliku grantova i 109.9 miliona eura u obliku zajma. Najveći udio finansijskih sredstava (117 miliona eura) izdvojeno je za podršku malim i srednjim preduzećima (SME) i za poboljšanje podsektora *poslovna klima*. Organizacije zajmodavci su Evropska investicijska banka (EIB), Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Španija/AECID i Svjetska banka.

Definicija sektora	Na osnovi definicija Odbora za pomoć u razvoju (DAC), podsektor podrška politici rada u oblasti makroekonomije obuhvata sljedeće aktivnosti: • aktivnosti usmjerene na pružanje podrške makroekonomskoj, fiskalnoj i monetarnoj politici rada i planiranju, kao i ekonomskim, socijalnim analizama i predviđanjima; • formulisanje trgovinske politike rada i propisa; • industrijska politika rada i upravljanje administracijom; • nenamjenska sredstva budžetima vlada podrška provedbi reformi na polju makroekonomije i pomoć u izradi programa uopšte. Kodovi DAC-a: 15110, 15120, 331, 32110.
Donatori Koordinacionog foruma donatora (DCF)	Austrija/ADA, Italija/IC, Nizozemska, Švedska/SIDA, Velika Britanija UK/DFID, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNDP i Svjetska banka.
Partneri iz vladinog sektora	Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP), Ministarstvo finansija i trezora BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MoFTER), Ministarstvo trgovine FBiH, Ministarstvo za razvoj i poduzetništvo FBiH, Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH, Ministarstvo trgovine i turizma RS-a i Ministarstvo ekonomije, energetike i razvoja RS-a.
Ostale međunarodne organizacije	Ured Visokog predstavnika (OHR)
Ukupna sredstva izdvojena u 2007. godini	13.6 miliona eura.
Strategije sektora	Ne postoji strategija sektora za čitavu državu. Srednjoročna razvojna strategija (MTDS), koja je završena, koristi se kao smjernica. U izradi su nove razvojne strategije na državnom nivou.
Koordinacija donatora	Ne postoje formalni mehanizmi koordinacije niti se održavaju redovni sastanci donatora.

Pregled

Postizanje makroekonomske stabilnosti u BiH zahvaljujući razboritim fiskalnim⁴⁴ i monetarnim politikama rada predstavlja pozitivan razvoj događaja u novijoj ekonomskoj istoriji države. Velikim dijelom, zahvaljujući tome što se već i u drugoj godini gomilaju prihodi od poreza na dodanu vrijednost (VAT), vlasti su ostvarile uravnotežen budžet u 2007. godini i, iako je inflacijski trend, koji je počeo s kraja 2007. godine, donekle zabrinjavajući, niska inflacija je i dalje norma u skladu s aranžmanima valutnog odbora.⁴⁵ Međutim, iako je makroekonomska stabilnost uslov bez kojeg se ne može ako se želi ostvariti održiv ekonomski razvoj, to nije krajnji cilj bilo koje politike rada u oblasti ekonomije. Zaista, u BiH mnoga važna pitanja moraju biti riješena kako bi se mogao garantovati ekonomski napredak i stvoriti solidna institucijska ekonomska struktura, koja će omogućiti BiH da postigne svoje ciljeve razvoja u oblasti razvoja ljudi.

Stvarni rast bruto nacionalnog proizvoda (BNP) relativno je stabilan i u prosjeku godišnje iznosi oko 6% počev od 2000. godine.⁴⁶ Iako je u skladu s predviđanjima politike rada, ispod je potencijala i nedovoljan je za postizanje značajnog smanjenja ukupne stope nezaposlenosti. Jedan od faktora ovakvog stanja, koje donekle doprinosi razočaravajuće niskom nivou ekonomskih aktivnosti u BiH, jest nizak nivo proizvodnje.⁴⁷ Visoka stopa nezaposlenosti u državi, koja prema najnovijim mjerenjima iznosi 29%,⁴⁸ vjerovatno je najvidljiviji i najvažniji problem, koji se reformom politike rada u oblasti makroekonomije mora riješiti. Iako ova cifra predstavlja poboljšanje iz godine u godinu (u usporedbi sa 31.1% u 2006.),⁴⁹ stopa je i dalje veoma visoka, a ovako spor napredak nije dovoljan za značajno smanjenje opsega siromaštva u čitavoj državi.

Siromaštvo u BiH kreće se od 14% do 24%.⁵⁰ Nadalje, stopa nezaposlenosti mladih u BiH je otprilike dvostruko veća od ukupne stope nezaposlenosti, što je zbunjujuća činjenica, kako u

⁴⁴ Treba istaknuti da je efikasnost potrošnje vlasti dosta ispod potencijala - zbog preopterećenog i neefikasnog sistema javne uprave.

⁴⁵ U zadnjem tromjesečju 2007. godine inflacija, izazvana globalnim porastom cijena hrane i energenata iz godine u godinu, narasla je na 4%, zbog čega godišnja cifra od 1.5% dovodi u zabludu. U 2006. godini cijene su porasle za 7% zbog uvođenja PDV-a i porasta u nekim regulisanim cijenama, ali se to smatralo izuzetkom. I zaista, tokom prva tri tromjesečja cijene su se ponovo stabilizovale, kako je i očekivano. Skok u zadnjem tromjesečju 2007. godine je problematičan jer je izazvan faktorima izvan kontrole domaćih vlasti, i možda se neće pokazati kao privremeno stanje.

⁴⁶ Centralna banka BiH.

⁴⁷ Strategija Svjetske banke partnerstva sa državom, BiH, 2008. 2011. (Svjetska banka, 2007.), 90. Ipak, treba napomenuti da se produktivnost radne snage povećala za 4% u 2006. godini - prema nalazima Evropske komisije (EC), *Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2007. godini* (EC, 2007.).

⁴⁸ Studija o radnoj snazi, 2007. (izrađena uz pomoć metodologije Međunarodne organizacije rada - ILO).

⁴⁹ Studija o radnoj snazi, 2006.

⁵⁰ UNDP-ov Indeks siromaštva ljudi, 2004. - 14%; Studija o mjerenu životnog standarda, Svjetska banka, 2004. - 18% (s dodatnih 30% u riziku od siromaštva u slučaju gubitka prihoda); UNDP-ov Državni izvještaj o ljudskom razvoju, 2007., Laeken indikator - 24%.

pogledu trenutnih tako i predviđenih budućih socijalnih i ekonomskih reperkusija. Iako značajne neformalne ekonomske aktivnosti i novčane doznake izvana doprinose poboljšanju ekonomske situacije mnogih građana, inkluzivan ekonomski rast je od ključne važnosti za značajno smanjenje stope nezaposlenosti a time i stope siromaštva.

Ova spomenuta pitanja su veliki izazov na polju makroekonomije s kojim se BiH suočava. Jedno od pitanja koje utječe na ekonomski razvoj jest koordinacija i saradnja među predstavnicima vlasti u području ekonomske politike rada. Štaviše, nepostojanje ekonomske strategije na državnom nivou takođe je prepreka i stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora. Tu je i problem nedostatka kvalitetnih podataka, kao i nedostatak kapaciteta u redovima vlasti za analiziranje statistike i njeno korištenje u vođenju politike rada. Kao rezultat svega toga, formulisanje i reforma politike rada još uvijek nisu utemeljeni na dokazima.

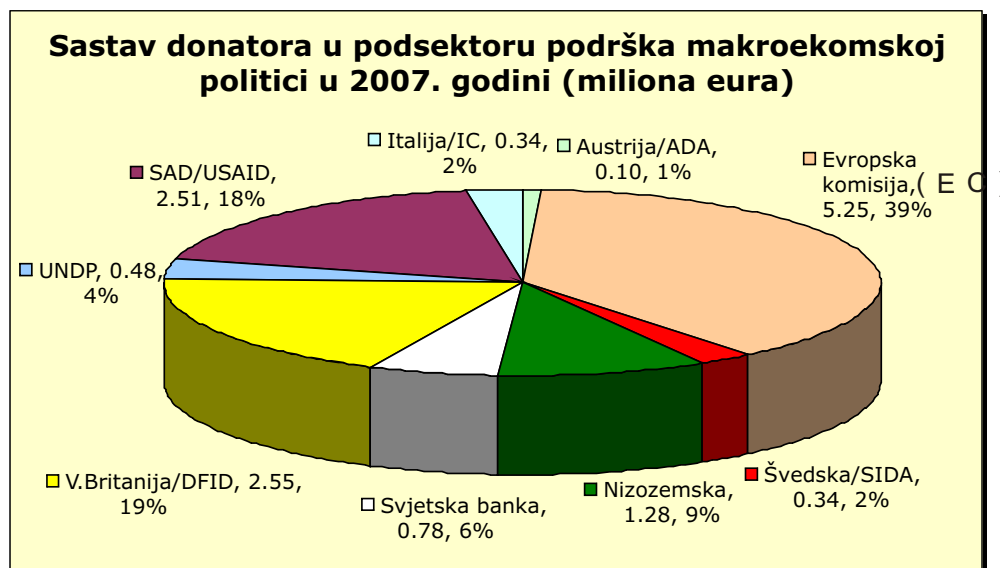
Međutim, treba istanuti da je puna odgovornost domaćih vlasti nad ekonomskom politikom rada znatno porasla, što znači da će, ako se postigne sporazum o reformi politike rada, napredak najvjerovatnije biti održiv.

Ostali faktori povezani s određenim pitanjima na polju makroekonomije su takođe bitni. Opterećujuće politike rada na polju direktnog oporezivanja ometaju razvoj poduzetništva, a time i stvaranje radnih mjesta. Neefikasne i netransparentne prakse trošenja od strane vlasti izvor su traćenja novca. Određene politike rada u oblasti radne snage potiču neformalne aktivnosti, kao na primjer, one koje otežavaju poslodavcima da otpuste radnike koji ne rade dobro ili one koji ograničavaju mobilnost radne snage, na taj način oštećujući i poslodavce i radnike. Prema aranžmanima valutnog odbora, BiH nema suverenitet nad svojom monetarnom politikom rada, ali ovaj mehanizam je do sada bio uspješan u održavanju stabilnosti cijena. BiH nema domaće tržište obveznica a ima značajne finansijske odgovornosti u vezi sa aktivom u stranoj valuti zamrznutoj tokom rata, kao i u vezi s ratnim potraživanjima.⁵¹

Iako aktivnosti koje su poduzeli donatori u oblasti podrške politici rada na polju makroekonomije u velikoj mjeri variraju, međunarodne organizacije su pristupile ovoj oblasti s naglaskom na analizu, zagovaranje, savjete, pružanje tehničke pomoći i na izgradnju kapaciteta.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori za podsektor *podrška politici rada u oblasti makroekonomije* su Austrija/ADA, Italija/IC, Nizozemska, Švedska/SIDA, Velika Britanija (UK)/DFID, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNDP i Svjetska banka. Zajedno su izdvojili 13.6 miliona eura, od čega 0,78 miliona eura u zajmovima i 12.84 miliona eura u grantovima. U okviru krajnjeg cilja - postizanje inkluzivnog ekonomskog rasta, smanjenje stope nezaposlenosti i stope siromaštva, donatori su svoje aktivnosti usmjerili na nekoliko ključnih područja. To su: izrada strategija, doprinos u podacima i analizama, poboljšanje zakonodavnog okvira, razvoj monetarnog sistema pružanjem pomoći u stvaranju domaćeg tržišta obveznica i podrška programu za pridruživanje Evropskoj Uniji.

⁵¹ Moody's Investors Service, Analiza: Bosna i Hercegovina, april 2006. godina

U 2007. godini organizacija Velika Britanija (**UK/DFID**) nastavila je rad na postizanju inkluzivnog rasta u BiH, s posebnim naglaskom na stvaranje radnih mjesta i ljudski razvoj. Takav rad je u skladu i sa prioritetima BiH i programom razvojne pomoći nove vlade Velike Britanije. U tom smislu, UK/DFID podržava vlasti BiH u artikulisanju novih razvojnih strategija države, kako u smislu tehničke pomoći tako i izgradnje kapaciteta.

Takođe u 2007. godini **UK/DFID, Nizozemska i Švedska/SIDA**, svaka pojedinačno je izdvojila po 5 miliona eura tokom tri godine za Fond za oporavak sektora preduzeća (ESRF). Upotrebom Fonda za tehničku pomoć, koji zajednički finansiraju UK/DFID, Nizozemska i Švedska/SIDA, upravljaće lokalni Sekretarijat, prema direktivama Upravnog odbora vlasti BiH. Cilj je da se iz Fonda pomogne ekonomski oporavak na osnovi Srednjoročne razvojne strategije (MTDS). Vlade će ponuditi smjernice za politiku rada i podnijeti listu prioriteta za finansiranje Fonda za oporavak sektora preduzeća (ESRF).

Evropska komisija (EC) provodi veoma raznovrstan niz aktivnosti u ovom podsektoru. Naprimjer, bavi se pružanjem pomoći u izradi politika rada na polju zaposlenja i trgovine, promocijom tržišta rada i izvoza robe. U skladu s tim, EC pomaže i izgradnju kapaciteta Centralne banke, Agencije za rad i zapošljavanje BiH, Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) i Ministarstva finansija i trezora s ciljem decentralizacije sistema u BiH.

U 2007. godine **UNDP** je pružao savjete kreatorima politika rada na temelju pouzdane socijalno-ekonomske analize. U državi sa slabim statističkim sistemom i okvirom za strateško planiranje sastavljeni su izvještaji o socijalnoj inkluziji i reformi, kao i o sistemima socijalne zaštite, u okviru participativnog procesa, a podržana je i izrada Studije o radnoj snazi. Značajan doprinos tom radu dat je putem podataka i izvještaja o *Sistemu ranog upozoravanja, Državnog izvještaja o ljudskom razvoju*, kao i putem prioriteta, perspektiva i problema građanstva što su istaknuti u Istraživanju za 2007. godinu, koje je proveo *Oxford Research International*.

SAD/USAID se bavi analizom regulatornog okvira u Federaciji BiH i Republici Srpskoj s ciljem identifikovanja suvišnih elemenata u pravnom okviru i prezentiranja mogućnosti za usklađivanje. Uvođenje PDV-a bio je veliki korak u reformi indirektnog oporezivanja, zbog čega je USAID preusmjerio aktivnosti na pružanje podrške reformi indirektnog oporezivanja (porez na dohodak fizičkih osoba, porez na dobit privrednih organizacija i porez na nekretnine). SAD/USAID ponudio je tehničku pomoć vlastima Federacije BiH i na polju zakona o reformi porezne politike. S ciljem daljnje reforme sektora rada SAD/USAID izradio je analizu izmjena i dopuna zakona potrebnih da bi se izbjeglo dupliciranje. Ovaj donator takođe je pomogao u formulisanju novog Zakona o zaštiti na radu i sigurnosti u oba entiteta, a pomogao je i u izradi nove politike na polju inspekcije rada u Republici Srpskoj.

Program američkog ministarstva trezora usmjeren je velikim dijelom na područje fiskalne i monetarne reforme. Konkretno, aktivnosti povezane s fiskalnom reformom imaju cilj unapređenje poreznog okvira. U tom kontekstu, savjetnik iz američkog ministarstva trezora sarađivao je s domaćim akterima u smislu reforme poreznih politika rada u oba entiteta. Još jedan savjetnik iz američkog ministarstva trezora pružio je tehničku pomoć i pomoć u izgradnji kapaciteta na državnom nivou kako bi se osposobila vlast BiH da stvori domaće tržište obveznica u očekivanju budućih izdavanja obveznica koje će pokriti ratna potraživanja.

Italija/IC takođe intenzivno podržava ovaj podsektor, dijelom putem inicijative otvaranja radnih mjesta, kao i putem aktivnosti na unapređenju sposobnosti aktera na polju planiranja, valorizacije i teritorijalnih resursa, s ciljem da se se privuku strane investicije.

Fond za oporavak sektora preduzeća (ESRF)

Cilj ESRF-a jest finansirati pružanje tehničke pomoći u izradi srednjoročnih razvojnih strategija u sljedećim oblastima:

- transparentnost i kontrola javne potrošnje
- poboljšanja poslovne sredine
- bolja fleksibilnost i mobilnost radne snage
- jačanje sistema finansiranja zdravstvenog sektora
- jačanje penzionog sistema
- ubrzanje procesa privatizacije
- izmirivanje zaostalih dugovanja u sektoru nekretnina.

ESRF ima dvije upravljačke strukture: (1) struktura za određivanje prioriteta finansiranja pod vodstvom Upravnog odbora, koji čine entitetski ministri i kojim predsjedava direktor Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP), i (2) upravna kontrolna struktura, kojom je Sekretarijat (koji finansira ESRF) odgovoran za provedbu projekta, a gdje Vijeće donatora ima istu ulogu kao Svjetska banka u domenu zajmova za tehničku pomoć.

Svjetska banka pomaže u smanjenju stope siromaštva finansijskim sredstvima koja izdvaja vlastima BiH u grantovima i zajmovima namijenjenim razvoju. Svjetska banka usmjerava svoj rad na izradu strateških razvojnih programa, kao i na analitički rad i davanje stručnih savjeta s ciljem pružanja pomoći izradi politike rada i reformskim procesima. U 2007. godini Svjetska banka je odobrila svoju novu Strategiju partnerstva sa državom (CPS), izrađenu u saradnji sa BiH vlastima, koja sadrži pravac djelovanja Svjetske banke u BiH tokom naredne četiri godine. Nova Strategija (CPS) definiše dva stupa, koja ovaj donator smatra ključno važnim za daljnji ekonomski rast BiH i za socijalnu inkluziju. Prvi stup je unapređenje okruženja potrebnog za razvoj i rast privatnog sektora i približavanje Evropi, a drugi je poboljšanje kvaliteta javne potrošnje i pružanja javnih usluga ugroženim kategorijama stanovništva. U 2007. godini Svjetska banka je u okviru svog portfelja vodila 16 projekata. Takođe je obavila i *reviziju javnih troškova i institucija*, koja predstavlja sveobuhvatnu i detaljnu analizu efikasnosti i efektivnosti javne potrošnje i institucijskih aranžamana.

Do kraja 2007. godine organizacija **Austrija/ADA** takođe je pružila pomoć Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje u vezi sa uvođenjem PDV-a u BiH. Ovim projektom imenovani su članovi Odjela za makroekonomiju Uprave za indirektno oporezivanje i uspostavljen je Sekretarijat Upravnog odbora (Državno fiskalno vijeće).

Strategije sektora

Kao što je već spomenuto, ne postoji strategija u području ekonomije na državnom nivou, iako je Srednjoročna razvojna strategija za 2004.-2007. (MTDS) bio primarni dokument koji je obuhvatao ovu oblast. Strategija je sadržavala pregled stanja po sektorima i pitanjima. Iako je sadržavala akcione planove, nije bilo budžeta koji bi ih pokrивao, i zato mnogi od njih nisu bili provedeni. Kao takva, Strategija nije bila baš toliko sveobuhvatan dokument što se tiče ekonomskog razvoja, sa izvedivim aktivnostima, obećanim finansiranjem i jasno definisanim prioritetima koliko skup željenih rezultata. Mora se ipak priznati da je bilo neke koristi od tako širokoobuhvatne strategije u smislu usklađivanja prioriteta donatora s prioritetima domaćih vlasti. Međutim, adekvatnije bi bilo imati strategiju koja je usmjerena na područja od najvećeg prioriteta i koja je zasnovana na pažljivo razmotrenoj viziji, koja je u skladu s prioritetima pridruživanja Evropskoj Uniji, što bi optimiziralo upotrebu oskudnih resursa.

Nadalje, ova Srednjoročna strategija je tehnički prestala važiti 01. 01. 2008. godine, a strategije koje će je zamijeniti još su u fazi izrade. Međutim, hvale vrijedna je činjenica da odlukama predstavnika vlasti više ne rukovode donatori, što je veliki pomak i još jedan znak pozitivnog kretanja ka značajnom porastu pune odgovornosti domaćih vlasti.

Pozitivni primjeri i izazovi u sektoru u 2007. godini

Potpisivanje Platforme za akciju, na inicijativu Ureda Visokog predstavnika (OHR), jedna je od nekolicine svijetlih tačaka 2007. godine u podsektoru *politika rada na polju makroekonomije*. Ovim sporazumom, sklopljenim među predstavnicima vlasti FBiH, RS-a, Brčko Distrikta i ostalih aktera, predstavnici vlasti i civilnog društva preuzeli su obavezu da će raditi na prioritetnim reformama na polju makroekonomije. To je posebno vidljivo u uspostavi Fiskalnog vijeća i Ekonomsko-socijalnog vijeća, koja će pomoći u koordinaciji politika rada na državnom nivou.

Među izazovima na polju reformi makroekonomske politike rada, donatori su istaknuli nedostatak shvatanja značaja izrade politike rada na temelju dokaza - uz pomoć kvalitetnih i ažuriranih podataka. Zbog toga nekoliko međunarodnih organizacija pokušava riješiti to pitanje povezivanjem projekata orijentisanih na statistiku sa strateškim planiranjem i izradom politike rada.

Koordinacija i puna odgovornost

S obzirom na velike probleme s kojima se BiH suočava na polju makroekonomije, podrška izradi politike rada na polju makroekonomije je izuzetno važno područje interesa međunarodnih organizacija. Pregled aktivnosti donatora na ovom polju sadrži relativno mali broj aktera. S pojavom Evropske komisije kao primarnog izvora donatorskih finansija, i imajući u vidu program pridruživanja BiH Evropskoj Uniji i naznake zamora donatora, ne očekuje se porast broja

međunarodnih organizacija angažovanih na ovom polju. Zbog toga nije organizovana formalna koordinacija donatora. Međunarodne organizacije uglavnom dobro sarađuju, a komunikacijski kanali se smatraju otvorenim i dobro iskorištenim. Međutim, neki pripadnici donatorske zajednice u BiH još nisu ispunili svoje obaveze prema Pariškoj deklaraciji. Iako teška politička i razvojna sredina u državi i različite organizacijske strukture donatora to mogu dodatno otežati, donatori moraju uložiti veći trud kako bi ispunili te obaveze.

Puna odgovornost vlasti na entitetskom nivou smatra se veoma snažnom, što sugerise da bi buduće reforme mogle imati dobru priliku za uspjeh. Iako bi podrška povećanju pune odgovornosti na državnom nivou bila uglavnom korisna, značajnije pitanje i trenutno najveći izazov je povećanje saradnje i koordinacije između entitetskih vlasti.

Buduće aktivnosti

Prema riječima donatora, zagovaranje bolje koordinacije na polju makroekonomije na državnom nivou mora i dalje ostati visokoprioritetno područje. Izgradnja kapaciteta i tehnička pomoć i dalje će biti ključni modaliteti pružanja podrške ministarstvima i Direkciji za ekonomsko planiranje (DEP). Kadrovske službe moraju biti ojačane kako bi proces zapošljavanja postao što transparentniji i da bi se institucijama vlasti dala što veća fleksibilnost u procesu zapošljavanja. Na državnom nivou, DEP ima ključnu ulogu u tri područja: ekonomsko predviđanje i planiranje, nadgledanje provedbe Srednjoročne razvojne strategije (MTDS) i koordinacija aktivnosti. Dalja podrška i izgradnja kapaciteta bi omogućila DEP-u da ispuni ove obaveze. Uopšte, program pridruživanja Evropskoj uniji mora biti podržan, pa su time aktivnosti i donatora i domaćih vlasti i dalje bitne.

Podrška malim i srednjim preduzećima (SME) i poboljšanje poslovne klime

Definicija sektora	Na osnovi definicija Odbora za pomoć u razvoju (DAC), podsektor Podrška SME i poboljšanje poslovne klime sadrži sljedeće elemente: • direktnu podršku donatora razvoju malih i srednjih preduzeća i industrijskog sektora, što obuhvata računovodstvene, revizorske i savjetodavne usluge • politiku u oblasti turizma i administraciju Kodovi DAC-a: 250, 32110, 32130, 332.
Donatori Koordinacionog foruma donatora (DCF)	Austrija/ADA, Njemačka/GTZ/KfW, Italija/IC, Japan/JICA, Nizozemska, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID, Velika Britanija (UK)/DFID, EBRD, Evropska komisija, EIB, UNDP i Svjetska banka.
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo finansija i trezora BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER), Ministarstvo trgovine FBiH, Ministarstvo za razvoj i poduzetništvo FBiH, Ministarstvo trgovine i turizma RS-a i Ministarstvo ekonomije, energetike i razvoja RS-a.
Ukupna sredstva izdvojena u 2007. godini	117 miliona eura.
Strategije sektora	RS ima konkretnu SME strategiju i svako regionalno razvojno udruženje ima vlastitu strategiju. SME strategija Federacije BiH je u izradi (očekuje se u 2008. godini). Neki donatori trenutno kao smjernice koriste Operativni plan vlasti, Srednjoročnu razvojnu strategiju (MTDS), Strategiju za evropske integracije (EIS) i dokumente Direkcije za evropske integracije (DEI). Strategija na državnom nivou se očekuje u budućnosti.
Koordinacija donatora	Nema redovnih koordinacijskih sastanaka donatora. Postoji samo <i>ad hoc</i> koordinacija, često na bilateralnoj osnovi.

Pregled

Privatni sektor uopšte i podsektor *mala i srednja preduzeća (SME)* konkretno jest područje koje posjeduje značajan potencijal za ekonomski rast, otvaranje radnih mjesta i smanjenje stope siromaštva. Međutim, dosta ovih elemenata i dalje stagnira iz raznoraznih razloga. U državi ne postoji jedinstveni ekonomski prostor, pokretanje i vođenje poslova ometaju preopterećena administracija i birokratija, a ne postoje ni državne strategije u oblasti SME i turizma. Štaviše, transportna infrastruktura je neadekvatna, nizak je nivo poslovne sposobnosti građana, nema dovoljno institucijske podrške za uklanjanje ovog faktora, a tu je i nedostatak shvatanja važnosti razvoja privatnog sektora, posebno malih i srednjih preduzeća, u okviru državne službe.

Postignut je napredak u rješavanju nekih od glavnih problema i donatori su, u tom smislu, pružili finansijsku i savjetodavnu pomoć. Pravni okvir je dosljedniji i uklonjene su neke prepreke koje su onemogućavale i usporavale pokretanje i razvoj preduzeća. Preduzeća uživaju veću podršku zahvaljujući poboljšanoj organizacijskoj strukturi, i najmanje deset donatora je angažovano na inicijativama za poboljšanje poslovne klime i podrške malim i srednjim preduzećima. Donedavno nije bilo strategija sektora koje bi usmjeravale donatore, ali one su trenutno ili već završene ili su u izradi.

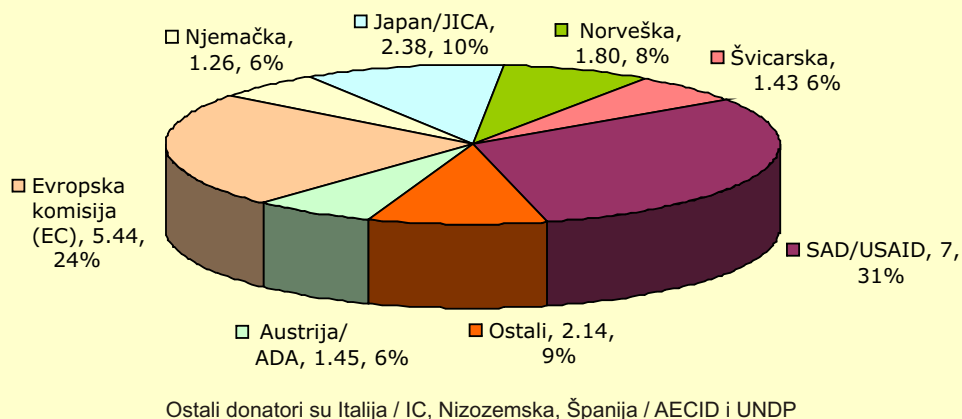
Buduće inicijative bi trebale biti usmjerene na raspetljavanje mreže zakona i propisa u oblasti preduzeća u BiH, zatim na daljnji napredak u stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora, na podršku izradi i provedbi strategija u oblasti malih i srednjih preduzeća i na poboljšanje veza između obrazovnih ustanova i tržišta rada. Iako domaće vlasti imaju značajan stepen odgovornosti za aktivnosti u ovom području, vlasti BiH nisu angažovane na koordinaciji donatora. Bilo bi korisno za sve aktere kad bi vlasti počele obavljati ovu važnu funkciju.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori u ovom podsektoru u 2007. godini bili su Austrija/ADA, Njemačka/GTZ/KfW, Italija/IC, Japan/JICA, Nizozemska, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID, Velika Britanija (UK)/DFID, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Evropska komisija (EC), Evropska investicijska banka (EIB), UNDP i Svjetska banka. Zajedno, izdvojili su ukupno 117 miliona eura, od čega 93.17 miliona eura u zajmovima i 24.17 miliona eura u grantovima.

Kao što je navedeno u nacrtu *Dokumenta za javnu raspravu* u izradi Ministarstva za vanjsku trgovinu i ekonomske odnose BiH u vezi s Razvojnou strategijom za mala i srednja preduzeća

Izdavanja u grantovima za podsektor podrška malim i srednjim preduzećima (SME) i poboljšanje poslovne klime 2007. godini (miliona eura)

(SME) u BiH,⁵² glavna pitanja koja treba riješiti s ciljem poboljšanja uslova za razvoj SME u BiH su: 1) stvaranje dosljednog pravnog okvira i uklanjanje prepreka koje ometaju i onemogućavaju pokretanje i razvoj poslova i 2) izrada institucijskog okvira za pružanje podrške preduzećima. Aktivnosti donatora u ovom podsektoru uopšte potpadaju pod jednu od ove dvije kategorije, ili su definisane kao intervencije posebno ciljane na razvoj poslovne aktivnosti u određenom ekonomskom sektoru. Pored toga, donatori su angažovani i u aktivnostima na pružanju podrške razvoju konkurentnosti preduzeća i povećanju njihove sposobnosti da ostvaruju prihod, kao i na pružanju podrške promociji turizma.

Stvaranje dosljednog pravnog okvira i uklanjanje prepreka koje ometaju i onemogućavaju pokretanje i razvoj poslova. Donatori u ovom području su: Nizozemska, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, Velika Britanija (UK)/DFID i SAD/USAID. **Nizozemska, Švedska/SIDA i Velika Britanija (UK)/DFID**⁵³ podržavaju Fond za oporavak sektora preduzeća (ESRF), koji pruža finansijsku pomoć za transformaciju ekonomije BiH putem tehničke pomoći za restrukturiranje kako pojedinačnih preduzeća tako i institucija koje ovise o ponašanju preduzeća. **SAD/USAID** je usmjerio aktivnosti na poslovni regulatorni okvir i zagovara zakonodavne reforme. SAD/USAID je posebno aktivan na modernizaciji i ujednačavanju procesa izdavanja dozvola za gradnju. **Švajcarska/SDC/SECO** finansira Projekat subnacionalne konkurentnosti u okviru FIAS/Međunarodne finansijske korporacije (IFC), koji pruža podršku procesu revizije i usklađivanja propisa i upravnih postupaka na različitim nivoima s ciljem da se poveća konkurentnost odabranih lokacija i smanje troškovi usklađivanja preduzeća.

Norveška se bavi procjenama poslovne klime kao popratne aktivnosti OHR-ovog procesa „Buldožer” i SAD/USAID-ovog procesa „Giljotina” u Republici Srpskoj, gdje oba procesa stavljaju naglasak na smanjenje obima poslovnih propisa. S ciljem smanjenja prepreka za registrovanje novih preduzeća na minimum, **Svjetska banka** je pružila pomoć realizaciji *sistema poslovne registracije*, te je osnovano 16 registracijskih sudova širom države. Organizacija Velika Britanija/DFID angažovana je na promociji jedinstvenog ekonomskog tržišta.

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) pruža podršku regulisanju mikrokreditnog sektora, a dala je doprinos izradi Zakona o mikrokreditnim organizacijama, nedavno usvojenog, prema kojem će mikrokreditna preduzeća sada biti predmetom nadzora bankarskog podsektora.

Razvoj organizacijske strukture ili institucijskog okvira za bolju podršku preduzećima. Postoji nekoliko inicijativa donatora koje se provode u ovom sektoru. Podrška **Nizozemske** regionalnoj inicijativi Međunarodne finansijske korporacije (IFC), pod nazivom *Partnerstvo s privatnim preduzećima za jugoistočnu Evropu* (PEPSE), kojom se pružaju alternativne tehnike rješavanja sporova, jest primjer takve inicijative. Cilj je oformiti udruženje za posredovanje koje bi omogućilo preduzećima da na brži i jeftiniji način rješavaju sporove kao alternativa sporom i neefikasnom sudskom sistemu.

⁵² Pripremio WOTRS uz tehničku pomoć Međunarodne finansijske korporacije. Napomena da je izrada SME strategije odgođena jer su entitetske vlasti zabrinute zbog prepuštanja nadležnosti nad SME sektorom vlastima na nivou države.

⁵³ UK/DFID nije prikazana u grafikonu jer nije prijavila finansijska izdavanja za ovaj podsektor za 2007. godinu. Ipak, UK/DFID i dalje aktivno podržava razvoj SME i poboljšanje poslovne klime.

Norveška je takođe aktivno angažovana na polju izrade institucijskog okvira. U tom smislu Norveška je pokrenula projekat pod nazivom *E-BIZ Centar* (centar za elektronsko poslovanje E-BIZ Centre), kako bi kreirala standardizovan sistem informacijske tehnologije (IT) na polju šumarstva, poljoprivrede, turizma, metaloprerađivačke industrije i industrije boja s ciljem modernizacije rada u ovim područjima. Nadalje, Norveška je uspostavila organizovan sistem jačanja IT kompanija, u obliku poslovnih inkubatora. **Španija/AECID** je takođe aktivna na polju jačanja institucijskih kapaciteta, s ciljem ostvarivanja pravilnog rada tržišnog sistema i time bolje organizacije resursa. **Svjetska banka** je pružila pomoć u poboljšanju efikasnosti inspeksijskih sistema u oba entiteta.

Razvoj poslovne aktivnosti. - Evropska komisija izdvaja finansijsku pomoć u grantovima za mala i srednja preduzeća (SME) s ciljem razvoja poslovnog sektora i otvaranja radnih mjesta. U tome pomažu i regionalne razvojne agencije (RDA), koje omogućavaju preduzećima da postanu konkurentna i time pomažu regionalni razvoj. Evropska komisija izdvaja grantove i za poboljšanje poslovne infrastrukture, protoka tržišnih informacija, kao i za razvoj sektora turizma. Sva sredstva iz grantova Evropske komisije za poslovni sektor prolaze kroz neprofitne organizacije.

Evropska investicijska banka (EIB) podržava razvoj SME indirektnim finansiranjem, koje se provodi putem banaka lokalnih partnera, koje posuđuju finansijska sredstva malim i srednjim preduzećima i opštinama. Ovo je područje glavnih aktivnosti EIB-a u regiji s pozitivnim rezultatima na polju otvaranja novih radnih mjesta i ekonomske dobiti.

Nizozemska je značajno aktivna u regiji Srebrenice, gdje podržava razne turističke i održive ekonomske razvojne inicijative. Nizozemska je ostvarila dobru saradnju s Regionalnom razvojnom agencijom REZ za centralnu BiH. Ona pruža pomoć putem svoje mreže poslovnih konsultanata u regiji, putem kojih REZ može aktivno raditi na izgradnji kapaciteta za mala i srednja preduzeća (SME) u regiji. Nadalje, Nizozemska je pokrenula, sa svim regionalnim razvojnim agencijama, programe obuke u domenu izvoza kako bi se poboljšale mogućnosti ulaska SME u tržišta izvoza. Nizozemska podržava razvoj SME i na polju poljoprivrede u sjeveroistočnoj BiH.

Švedska/SIDA je odobrila projekat *Regionalne razvojne agencije za sjeveroistočnu BiH* (NERDA) pod nazivom *Konkurentni regionalni ekonomski razvoj u sjeveroistočnoj BiH* (CREDO). Glavni cilj projekta CREDO jest stvoriti i održati radna mjesta, smanjiti stopu siromaštva i poboljšati ekonomski status sjeveroistočne BiH. Direktna svrha projekta CREDO jest poticati ekonomski razvoj kroz podršku SME u odabranim industrijskim sektorima, kao i uspostaviti i pripremiti lokalnu instituciju za obuku koja će nadgledati i voditi programe obuke za SME, pod nazivom *Unaprijedi svoj posao* (*Improve Your Business*). Isto tako, projekat CREDO pomaže u izgradnji kapaciteta NERDA-e i lokalnih vlasti, kao i u razvoju lokalnog tržišta za konsultacijske usluge.

Španija/AECID se bavi promocijom razvoja SME putem uvođenja sistema vaučera, koji osigurava edukacijsku podršku i druge vrste konsultacijskih usluga. Španija/AECID takođe pruža podršku inicijativama za regionalni ekonomski razvoj (npr. Sarajevska regionalna razvojna agencija SERDA - Sarajevo; Regionalna agencija za ekonomski razvoj Hercegovine REDAH - Hercegovina).

UNDP je nedavno usvojio Razvojnu strategiju za privatni sektor na korporacijskom nivou, s ključnim mandatom u pet prioriternih područja: uspostava okvira politike rada i institucijskog okvira, podrška povezanosti vrijednosnih lanaca u korist siromašnih, omogućavanje investicija u robe i usluge u korist siromašnih, poticanje inkluzivnog poduzetništva i promocija društvene odgovornosti preduzeća kao podrška Milenijumskim razvojnim ciljevima (MDG) i inkluzivnim tržištima. UNDP provodi aktivnosti na polju privatnog sektora, kao i konkretne projekte u BiH još od 2004. godine. Razvojni programi za određeno područje, posebno *Program oporavka regije Srebrenica* i noviji *Razvojni program gornjodrinske regije* potpomažu u razvoju inkluzivnog poduzetništva, identifikovanju mogućnosti grupisanja i u davanju mikrofinansijskih stimulacija. Slično tome, projekat razvoja održivog poslovanja (GSB) izrađen je u svrhu pružanja podrške investicijama u korist siromašnih, kao i pružanja podrške lancima s dodanom vrijednošću, dok je projekat društvene odgovornosti preduzeća mobilisao dvadeset četiri lokalne i međunarodne kompanije/investitore s ciljem osiguranja najboljih primjera iz prakse i podizanja svijesti.

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) do danas je finansirala šest vodećih mikrofinansijskih institucija u BiH: EKI - 6 miliona eura i Mikrofin - 8 miliona u 2006. godini; Sunrise - 4 miliona eura, Partner - 8 miliona eura, Prizma - 2 miliona eura i MI Bospo - 3 miliona eura u 2007. godini. EBRD će im takođe osigurati tehničku pomoć u komercijalizaciji i budućoj transformaciji u depozitne institucije. Ove institucije daju podzajmove u prosjeku u iznosu manjem od 2.000 eura i često su aktivne u ruralnim sredinama gdje nema banaka.

U novoj *Strategiji partnerstva sa državom*, u izradi **Svjetske banke**, naglašeno je širenje poslovne aktivnosti i povećanje ekonomskih prilika, unapređenje ključne infrastrukture, jačanje regionalne saradnje s ciljem upravljanja javnim dobrom, kao i jačanja procesa privatizacije i korporacijskog restrukturiranja kao prioriternih pitanja.

Aktivnosti na razvoju konkurentnosti preduzeća i povećanju njihove sposobnosti da ostvaruju prihod. - Donatori u ovom području su **Velika Britanija (UK)/DFID, Njemačka/GTZ, Švajcarska/SDC/SECO i SAD/USAID**. Njemačka/GTZ pomaže preduzećima svih veličina.⁵⁴ Trenutne aktivnosti su usmjerene na indirektnu pomoć malim i srednjim preduzećima (SME) u okviru finansijske pomoći za lokalni i regionalni ekonomski razvoj u smislu pružanja pomoći agencijama za lokalni ekonomski razvoj (LED) u pripremi i provedbi prioriternih projekata na polju ekonomije - od opštinskih razvojnih strategija do poboljšanja klime za investiranje.

Organizacija Švajcarska/SDC/SECO, u saradnji s organizacijom Njemačka/GTZ, takođe je pomogla u razvoju poslovnih službi u sjevernoj BiH uz pomoć lokalnog konsultacijskog tržišta za mala i srednja preduzeća (SME) na temelju potražnje, uvođenja specijalne metodologije za pokretanje preduzeća i obuke u poduzetništvu, izgradnje kapaciteta za lokalne institucije koje pružaju pomoć, kao i putem direktne finansijske podrške uspostavi nekoliko poslovnih udruženja u različitim sektorima. Švajcarska/SDC/SECO takođe podržava preduzeća u povećanju njihove efektivnosti i pristupa finansijama uvođenjem dobrih praksi upravljanja preduzećem i jačanjem tržišta kapitala i obrazovnih institucija, u okviru programa upravljanja preduzećem Međunarodne finansijske korporacije (IFC). I na kraju, Švajcarska/SDC/SECO podržava održivu strukturu SME u banjalučkoj i tuzlanskoj regiji u sljedećim sektorima: *drvena industrija/namještaj, metaloprerađivačka industrija, laka industrija, pokretanje posla*.

Pored toga, SAD/USAID radi na stvaranju on-line baze podataka kako bi se uklonila nepotrebna birokratija iz procesa građevinske inspekcije. SAD/USAID takođe radi na stimulanju rasta i razvoja u području turizma, zanatstva, trgovine i poljoprivrede, kao i na pružanju podrške razvoju lanaca s dodanom vrijednošću s ciljem povećanja profitabilnosti izvoza.

Turizam. - Austrija/ADA tokom 2007. godine bila je aktivna na razvoju sektora turizma u BiH, dajući grantove koji su bili namijenjeni obukama u izradi politike rada i upravljanja na polju turizma. **Francuska** je ponudila širok spektar pomoći u obliku tehničke pomoći i Zvanične razvojne pomoći (ODA) u saradnji sa **Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD)**. Aktivnosti su obuhvatale obuku, analitičke ulazne informacije, ekoturistički projekat, partnerski odnos između Srednjobosanskog kantona i regije Auvergne i saradnički rad jednog vanjskog

⁵⁴ Njemačka/GTZ utvrdila je nekoliko područja ekonomije za pružanje podrške: tekstil, odjeća, cipele, kožni proizvodi, drveni proizvodi i namještaj, obrada metala i turizam.

stručnjaka za Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER). **Italija/IC** je takođe pomagala na polju ekoturizma, pored redovnog turizma, uz pomoć regionalnog modaliteta, koji je obuhvatio dolinske regije u BiH, na Kosovu i u Makedoniji. **Japan/JICA** dao je doprinos razvoju na polju ekoturizma usmjerivši se na razvoj vještina i kapaciteta u privatnom i javnom sektoru. U drugoj polovini 2007. godine **Španija/AECID** je podržala ekoturizam u opštini Šabići, Opštinskom vijeću Trnovo i u Kantonu Sarajevo pružanjem pomoći na polju obnove tradicionalnih planinskih kuća, kao i ekonomskog razvoja Mostara putem poboljšanja turističkog sektora.

Strategije sektora

Trenutno postoji samo Strategija za razvoj malih i srednjih preduzeća (SME) za period 2006.-2010. Republike Srpske (s naglaskom na proces privatizacije) i strategije Regionalne razvojne agencije (RDA). Strategija Federacije BiH je u radu i očekuje se da će biti završena u 2008. godini. Do tada, neki donatori koriste Operativni plan vlasti BiH kao smjernicu za djelovanje. Izrada strategije na državnom nivou očekuje se u budućnosti. Ostale smjernice pruža Srednjoročna razvojna strategija (MTDS) (iako je više usmjerena na socijalna pitanja), Strategija za evropske integracije (EIS) BiH i strateški dokumenti Direkcije za evropske integracije (DEI).

Pozitivni primjeri i izazovi u sektoru u 2007. godini

Veoma važan uspjeh je bio uspostava radne grupe na državnom nivou s ciljem izrade strategije za mala i srednja preduzeća (SME), što je preduslov za pristup fondovima *Instrumenta za pretpriступnu pomoć* (IPA) kada BiH stekne status države kandidata za ulazak u Evropsku Uniju. Izrada strategije za SME od strane Ministarstva ekonomije RS-a takođe je pozitivan primjer, a Federacija FBiH je ostvarila napredak u pravcu izrade iste strategije. Važni zakoni o reformi registracije preduzeća su doneseni, proces registracije preduzeća u Republici Srpskoj je znatno skraćen i poboljšane su porezne stope.

Nadalje, postignut je opšti konsenzus da je pitanje poboljšanja poslovne klime i, posebno, shvatanje važnosti i pružanje podrške podsektoru SME, prioritetno područje rada. To se desilo dijelom zahvaljujući boljem shvatanju skrivenog potencijala podsektora SME u smislu ekonomskog rasta i otvaranja radnih mjesta, kao i njegovog značaja za postizanje pristupnih ciljeva BiH Evropskoj Uniji. Imajući to u vidu, zajedničko mišljenje koje su donatori izrazili u anketnim razgovorima o opštem napretku postignutom tokom 2007. godine bilo je da je to bila godina razočaranja, velikim dijelom zbog političke stagnacije, do koje je došlo kao rezultat kašnjenja u formiranju vlada Federacije BiH i BiH početkom godine, kao i zbog političke krize koja je izbila u državi krajem godine.

Koordinacija i puna odgovornost

Iako je postojala dobra koordinacija donatora tokom faze formulisanja projekta (s ciljem izbjegavanja preklapanja, tj. dupliranja aktivnosti), u toku provedbe koordinacija se uglavnom vrši na *ad hoc* osnovi i organizuje se više na bilateralnoj nego na široj osnovi. Vlasti BiH nisu preuzele aktivniju ulogu u koordinaciji iako bi to bilo korisno za sve aktere. Aktivnija uloga BiH vlasti bi bila olakšana inicijativama izgradnje kapaciteta za, npr, Agenciju za promociju stranih ulaganja (FIPA) s ciljem da ista bolje shvati potrebe donatora. Prebacivanje Jedinice za koordinaciju finansijske pomoći iz nadležnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER) u nadležnost Ministarstva finansija i trezora, kao i značajno proširenje i jačanje ovog odjela trebalo bi imati pozitivan efekat u ovom smislu.

Donatori su mišljenja da su domaći akteri zaista preuzeli velik dio odgovornosti za aktivnosti koje se odvijaju u ovom podsektoru. Relevantna ministarstva su istaknuta kao posebno aktivna, iako je lakše postići dogovor na višim nivoima vlasti nego među prosječnim državnim službenicima.

Buduće aktivnosti

Donatori pozivaju na stalni rad u području reforme poslovne regulative i administracije u Federaciji BiH, tako da može dostići Republiku Srpsku u ovom pogledu. Napomenuli su da je potrebno uopšte pojednostaviti i uskladiti poslovne zakone i propise u čitavoj državi. Potreban je daljnji razvoj u smislu stvaranja jedinstvenog ekonomskog prostora kako bi se uklonili suvišni elementi i vještačke prepreke razvoju preduzeća.

S ciljem rješavanja nedostataka ljudskih resursa, obrazovni sistem bi morao više pažnje posvetiti potrebama tržišta rada i međunarodnim standardima radi privlačenja stranih investicija. Štaviše, donatori su istakli da bi trebalo rješavati i problem penzionog sistema i socijalnog osiguranja koji ometa mobilnost radne snage.

Međunarodne organizacije su takođe preporučile rješavanje problema u vezi sa sistemom PDV-a, koji ograničavaju izvoznike. Tehnička pomoć bi trebala biti pružena Agenciji za institucijsku izgradnju kapaciteta malih i srednjih preduzeća (SME) Republike Srpske, kao i istoj Agenciji Federacije, kada bude oformljena. (Evropska komisija planira podržati njeno formiranje.) Donatori su naglasili da je Agenciji za promociju stranih ulaganja (FIPA) potrebna podrška kako bi mogla obaviti analizu na najnižem nivou i na taj način omogućiti veća strana ulaganja. Pored toga, tu je i potreba za davanjem stimulacija preduzećima u ranoj fazi razvoja. I na kraju, uslovi za ulazak u Evropsku Uniju moraju biti shvaćeni i utvrđeni kao prioritet.

U smislu propusta u radu, izgleda da, i pored toga što je USAID pomogao u stvaranju on-line baze podataka radi povećanja efikasnosti procesa građevinske inspekcije, nije posvećeno dovoljno pažnje unapređenju statističkog sistema.

Podrška direktnom kapitalu - finansijski sektor

Definicija sektora	Na osnovi definicija Odbora za pomoć u razvoju (DAC), podrška direktnom kapitalu - finansijski sektor sadrži sljedeće elemente: • politika rada u finansijskom sektoru, planiranje i izrada programa • izgradnja kapaciteta institucija i pružanje savjeta, finansijska tržišta i sistemi • svi formalni finansijski posrednici; kreditne linije; osiguranje, lizing, poduzetnički kapital itd. • mikrokredit, štedne i kreditne kooperative. Kod DAC-a: 240.
Donatori DCF-a⁵⁵	Njemačka/KFW, Španija/AECID, SAD/USAID, Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), Evropska komisija i Evropska investicijska banka (EIB).
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo finansija i trezora BiH.
Ukupna sredstva izdvojena za sektor	16.4 miliona eura.
Strategije sektora	Ne postoji strategija na državnom nivou. Entiteti se kreću ka istim ciljevima.
Koordinacija donatora	Aktivnosti donatora se koordiniraju samo putem bilateralnih sastanaka. Podsektor karakteriše dobra saradnja.

Pregled

Podrška direktnom kapitalu u sektoru *finansije* velik je uspjeh donatora. Banke više ne zavise od donatora, a pomoć mikrofinansijskim institucijama je smanjena na 50%, dok privatni sektor pokriva ostatak. Na taj način je u ovom području tržišni mehanizam preuzeo vodstvo od donatora. Finansijski sektor neće biti prepreka ulasku u Evropsku Uniju budući da se svi reformski procesi odvijaju pravim tokom. Možda će biti potrebno učiniti samo neke male prilagodbe. Izuzetan uspjeh u finansijskom sektoru odražava se na relativno solidan institucijski ustroj i prenos znanja i kapitala od strane snažnih evropskih banaka koje su ušle na tržište. Među stupovima finansijskog sektora je snažna Centralna banka, koja osigurava stabilnu (fiksnu) valutu s relativno stabilnom cijenom,⁵⁶ i Agencija za osiguranje depozita, koja se pozitivno razvija i koja jača povjerenje javnosti u finansijski sistem. Veliki koraci koje još treba poduzeti su ujedinjenje bankarskih agencija i daljnja formalizacija mikrofinansijskog sektora.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori u sektoru finansije Podrška direktnom kapitalu su Njemačka/KFW, SAD/USAID, Evropska razvojna banka (EBRD), Evropska komisija i Evropska investicijska banka (EIB). Od ovih donatora, EBRD, Evropska komisija, EIB, Španija/AECID i SAD/USAID izdvojili su 16.4 miliona eura u 2007. godini, od čega je 15.96 miliona eura izdvojeno u zajmovima i 0.43 miliona eura u grantovima. Ostale donatorske organizacije su ostale aktivne na ovom polju, ali nisu izdvajale dodatne iznose tokom 2007. godine.

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) osigurava kreditne linije lokalnim bankama i pruža tehničku pomoć. EBRD takođe nudi i zajmove u poduzetničke svrhe putem mikrokreditnih organizacija, banaka i ostalih nebankovnih finansijskih firmi. Naprimjer, EBRD je izdvojila 10 miliona eura Raiffeisen banci i 5 miliona eura Raiffeisen Lizingu u Sarajevu, što će biti stavljeno na raspolaganje poduzetnicima i dati im priliku za širenje posla, naprimjer, u smislu lizing proizvodne opreme. Na polju finansiranja mikropreduzeća i malih preduzeća, EBRD je do danas finansirala šest vodećih mikrofinansijskih institucija u BiH. Ove institucije imaju prosječan obim podzajma u vrijednosti manjoj od 2.000 eura, i često su aktivne u ruralnim sredinama gdje nema banaka. U 2007. godini EBRD je potpisala prva dva projekta u izvedbi Lokalne poduzetničke agencije u vrijednosti od ukupno 5.3 miliona eura.

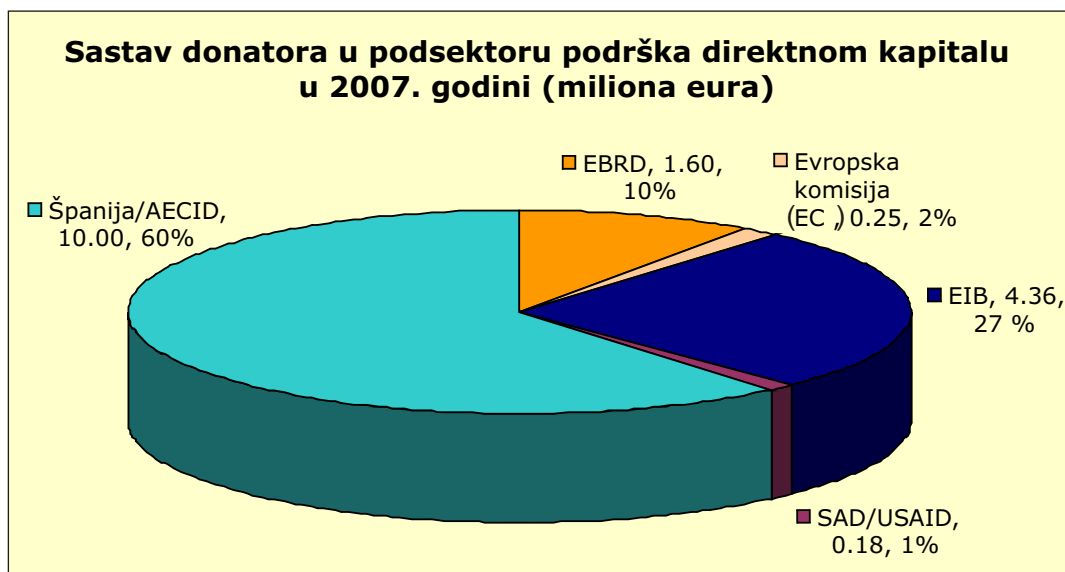
Njemačka/KFW i dalje radi na pružanju opcija održivog refinansiranja u finansijskom sektoru u BiH na temelju privatnih investitora. Glavna institucija je Evropski fond za jugoistočnu Evropu (EFSE), koja odražava zajednički pristup donatora iz raznih država, razvojnih banaka i Evropske Unije. Nekoliko razvojnih banaka i privatnih investitora ponudili su značajna

⁵⁵ Dodatne informacije pristigle od organizacije Švedska / SIDA ukazuju da ovaj donator takođe podržava mikrofinansijski sektor, međutim, do sada o tome nisu uneseni podaci u bazu podataka. Švedska / SIDA je podnijela izvještaj o izdvojenim grantovima za dvije mikrokreditne organizacije u BiH (LIDER i EKI) u iznosu od oko 4.5 miliona eura.

⁵⁶ Iako je, kako je ranije spomenuto, skok u cijenama u zadnjem tromjesečju 2007. godine donekle zbunjujući.

finansijska sredstva za refinansiranje zajmova malim i srednjim preduzećima SME, koje osiguravaju mikrokreditne organizacije i banke.

Evropski fond za jugoistočnu Evropu (EFSE) još uvijek nadopunjuju Njemačka/KfW putem Fonda za kreditne garancije (CGF) i **Švedska/SIDA**, BiH švajcarski socijalni fond, nizozemska Agencija za finansiranje razvoja, Vijeće evropske banke i njemačko Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova (BMI) finansijskim sredstvima evropskih fondova za Bosnu i Hercegovinu (EFBH), kojima upravlja Razvojna banka (KfW). Fond za kreditne garancije (CGF) jača veze između mikrofinansijskog sektora i lokalnih banaka i potpomaže pristup lokalnih banaka opcijama refinansiranja koje nude međunarodne banke. EFBH ima posebnu liniju za refinansiranje, koja će podržati finansijske opcije za mala i srednja poduzeća (SME) i stambeni sektor. Zahvaljujući obrtnom karakteru ovih finansijskih sredstava nisu potrebna nova izdvajanja. Zahvaljujući uspjehu postignutom u finansijskom sektoru u zadnjih nekoliko godina, dobri su izgledi da neće biti potrebno dodatno budžetiranje EFBH. Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD), **Evropska investicijska banka (EIB)** i Njemačka/KfW obezbijedili su dovoljne zajmovne iznose za Evropski fond za Jugoistočnu Evropu (EFSE).

SAD/USAID sklopio je četiri sporazuma o podršci s tri komercijalne banke u BiH (UniCredit bankom, Volksbankom i UPI bankom) u okviru kojih USAID garantuje do 50% iznosa u zajmovima koje ove tri banke daju malim i srednjim preduzećima (SME) u BiH u području prerade drveta, poljoprivrede i turizma (maksimalna vrijednost portfelja je 47 miliona dolara). Strateški cilj organizacije **Španija/AECID** na polju mikrofinansiranja u BiH jest borba protiv siromaštva omogućavanjem pristupa mikropoduzetnicima u državi formalnom finansijskom sistemu Mikrokreditnog fonda za projekte osnovnog društvenog razvoja u inostranstvu. Ovaj Fond u BiH ima nekoliko partnerskih finansijskih institucija: SUNRISE, PARTNER, MIKROFIN, EKI, PRIZMA, MI-BOSPO i LOK-MIKRO.

Strategije sektora

I Federacija BiH i Republika Srpska imaju svoj niz banaka. Iako se uveliko paralelno kreću ka pristupu utemeljenom na tržištu, ima prostora za jačanje mehanizma koordinacije na državnom nivou.

Pozitivni primjeri i izazovi u sektoru u 2007. godini

Ironijom sudbine, najveći uspjeh u 2007. godini bio je onaj koji se nije desio. Međunarodna finansijska kriza nije zahvatila BiH zahvaljujući prethodnom izlasku banaka i okončanju procesa privatizacije, kao i podršci stabilnih, roditeljskih banaka. Izazovi se odnose na ometanja političke prirode i ekonomske aktivnosti koje zaostaju za napretkom postignutim u finansijskom sektoru.

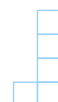
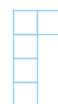
Koordinacija i puna odgovornost

Koordinacija relevantnih donatora je veoma dobra u ovom području. Ne postoje formalni mehanizmi koordinacije, jer je donatora relativno malo, tako da su sastanci na bilateralnoj osnovi dovoljni. Upravni odbori obuhvataju predstavnike svih velikih donatora, a razmjena informacija je na visokom nivou, tako da je konsolidacija aktivnosti uopšte uspješna.

S obzirom na snagu finansijskog sektora i opšti konsenzus u vezi sa odgovarajućim strukturama i pravilnim funkcionisanjem tržišta, nema mnogo potrebe za angažmanom vlasti.

Buduće aktivnosti

Područje koje zahtijeva pažnju jest izrada jedinstvenih bankarskih strategija i uspostava nadzora. Međutim, finansijski sektor je uglavnom u dobrom stanju i u dobroj je poziciji da zadovolji ubrzane nivoe ekonomskog rasta na polju ekonomije u cjelini.

Definicija sektora	Na osnovi definicija Odbora za pomoć u razvoju (DAC), podsektor socijalna zaštita sadrži sljedeće elemente: • socijalna legislativa i uprava • izgradnja kapaciteta institucija i pružanje savjeta • socijalno osiguranje i ostale sheme • specijalni programi za starije osobe, siročad, osobe sa invaliditetom, djecu s ulice • socijalne dimenzije strukturalnih prilagodbi • nespecifikovana socijalna struktura i usluge, što obuhvata i zaštitu potrošača. Kodovi DAC-a: 16010, 16030, 16050.
Donatori DCF-a	Austrija/ADA, Italija/IC, Norveška, Španija/AECID, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNICEF, UNDP i Svjetska banka.
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo civilnih poslova BiH, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS-a, ministar zdravstva i socijalne zaštite RS-a.
Ukupna sredstva izdvojena za sektor	6.13 miliona eura
Strategije sektora	Ne postoji strategija na državnom nivou. Entiteti imaju svoje vlastite sisteme. U oba entiteta postoje komisije za reformu penzionog sistema, koje će uskoro predstaviti preporuke za izmjene zakona. Trenutno se radi na jačanju sistema zaštite i inkluzije djece.
Koordinacija donatora	Ne postoje formalni mehanizmi koordinacije.

Pregled

Sistemi penzionog i socijalnog osiguranja imaju važnu ulogu u prevenciji siromaštva i socijalne isključenosti starijih osoba, mladih, osoba s invaliditetom i ostalih kategorija stanovništva s ograničenom sposobnošću učešća u ekonomskim aktivnostima, na primjer, zbog nemogućnosti pristupa plaćenom zaposlenju. Neravnopravnost koja iz toga proizlazi, kao i ekonomska nesigurnost i socijalna isključenost narušavaju društvenu koheziju i ekonomski rast, što vodi ka sve većoj ugroženosti društva i često doprinosi društvenoj dezintegraciji, a u nekim slučajevima i izbijanju sukoba. Nezaposlenost, siromaštvo i diskriminacija su važni faktori socijalne isključenosti i moraju se rješavati sveobuhvatno ako se želi postići i održati socijalna stabilnost i bolja socijalna i ekonomska zaštita svih pripadnika društva. Ova složena i međusobno povezana pitanja ozbiljno utječu na održivo smanjenje stope siromaštva i realizaciju Milenijumskih razvojnih ciljeva (MDG), a posebno MDG broj 1.⁵⁷

U gornjem stavu opisan je značaj socijalne zaštite i socijalne inkluzije kao dva aspekta ostvarenja ravnopravnosti, sigurnosti i društvene kohezije. Socijalna zaštita i socijalna inkluzija mogu se rješavati zajedno u smislu izrade i primjene šireg spektra socijalnih politika rada, koje će omogućiti pristup socijalnim, ekonomskim, kulturnim, političkim i građanskim pravima, kao i razvoj društvenih i ekonomskih potencijala svakog pojedinca.

Sistem socijalne zaštite koji pravilno funkcioniše mora obezbijediti adekvatne beneficije, koje se izdvajaju na ravnopravnoj osnovi. Štaviše, mora obezbijediti suštinski potpunu pokrivenost, bez diskriminacije. Takođe mora biti finansijski održiv i transparentan.

Nažalost, sistem socijalne zaštite u BiH nije zadovoljavajući ni u jednom navedenom području. Raspodjela beneficija nije ni ravnopravna budući da je utemeljena na statusu, a ne na potrebi, niti je dostatna. Dok se siromašna domaćinstva oslanjaju na penzije kao 90% dohotka, beneficije za žene nalaze se ispod linije siromaštva, a za muškarce su jedva iznad te linije. Pokrivenost je nepotpuna, jer samo dvije trećine radnika imaju zaposlenja sa socijalnim osiguranjem, a samo 54% starijih osoba prima penziju. Takođe je diskriminirajuća činjenica što 78% muškaraca prima penziju, dok samo 41% žena prima penziju, a preko 90% zaposlenika u javnom sektoru ima zaposlenja pokrivena socijalnim osiguranjem, u usporedbi s manje od 10% zemljoradnika koji su njime pokriveni. Omjer davatelja doprinosa naspram penzionera opada, a planirani penzioni troškovi nezaustavljivo rastu. Građani nemaju lak pristup socijalnoj zaštiti i

⁵⁷ Sistemi socijalne zaštite i reforma penzionog sistema u Bosni i Hercegovini (UNDP, 2007.)

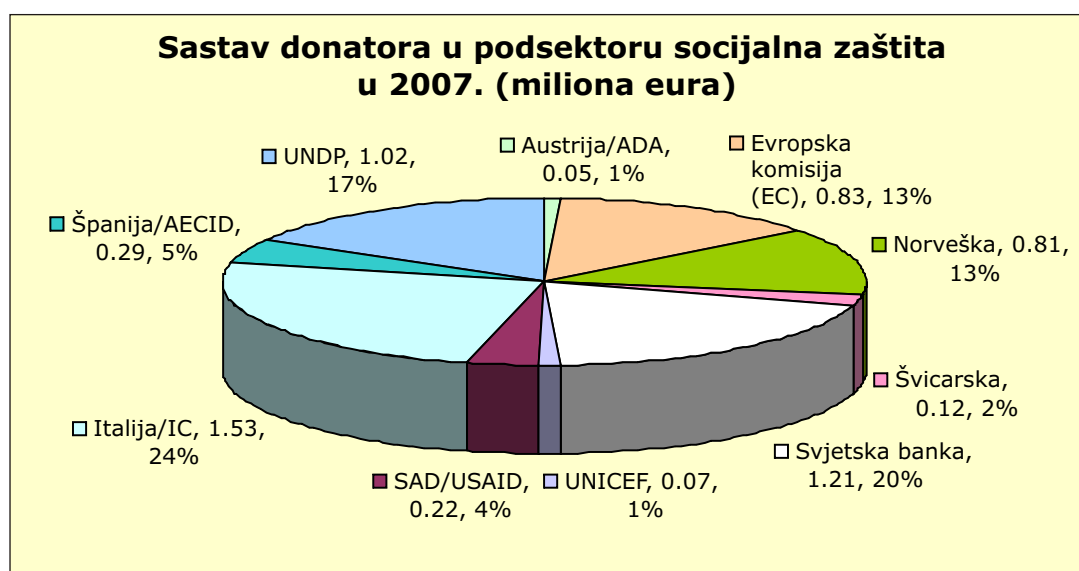
informaciji o penzionom računu, i zbog toga ne shvataju posljedice nedovoljnog izdvajanja doprinosa od strane davatelja.

Sistem socijalne zaštite u BiH ima komponentu osiguranja (zdravstvenog i penzionog) kao i komponentu koja se finansira iz državnog budžeta (socijalna pomoć). Postoje dva sistema socijalne zaštite u BiH, po jedan u oba entiteta, a koji su dalje fragmentirani u okviru pojedinih sistema (npr. penzionim fondovima se upravlja u okviru odvojenih programa). Dok je politika rada ustanovljena na entitetskom nivou, određene finansijske odgovornosti delegirane su na kantonalni i opštinski nivo.

Donatori su uglavnom pristupili ovim temama u smislu analitičkog istraživanja, zagovaranja i direktne podrške reformskim procesima. Uбудućе bi međunarodne organizacije trebale pružati podršku reformi koja je potrebna kako bi se rješavali veliki nedostaci postojećeg sistema, kao što su neadekvatnost i neravnopravnost u pokrivenosti beneficijama, nedostatak održivosti i transparentnosti.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori Koordinacionog foruma donatora (DCF) u ovom podsektoru su Austrija/ADA, Italija/IC, Norveška, Španija/AECID, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNICEF, UNDP i Svjetska banka. Zajedno, izdvojili su 6.13 miliona eura u obliku grantova tokom 2007. godine.

Svjetska banka je pružila podršku na polju istraživanja kako bi pomogla vlastima BiH u boljoj raspodjeli finansijskih sredstava. Nadalje, Svjetska banka je ponudila značajnu podršku procesu penzionog sistema u Projektu tehničke pomoći za socijalno osiguranje (SITAP). Takođe je bila aktivna u zagovaranju boljeg zdravstvenog osiguranja stanovništva, i u tom smislu se angažovala na smanjenju ljudi zaposlenih u sektoru sive ekonomije, koji nemaju zdravstveno osiguranje ili su nezakonito registrovani kao nezaposleni u birou za zapošljavanje kako bi imali osiguranje. Nadalje, ovaj donator radi na promociji reforme zdravstvenog osiguranja kako bi se povećala prenosivost zdravstvenog osiguranja unutar države.

Važan doprinos organizacije **Švajcarska/SDC/SECO** u ovom podsektoru je podrška koju pruža Direkciji za ekonomsko planiranje (DEP) u pripremi Razvojne strategije za državu i Strategije za socijalnu inkluziju za period 2008.-2013. Krajnji cilj angažmana BiH vlasti je definisati, na participatoran i transparentan način, dugoročne ciljeve i prioritete socijalno-ekonomskog razvojnog okvira.

UNICEF radi na podršci transformacije sistema socijalne zaštite i inkluzije za djecu u BiH. U partnerstvu s vladom **Norveške, Velikom Britanijom (UK)/DFID** i **Evropskom unijom**, UNICEF je pokrenuo 2007. godine projekat kojim namjerava ukloniti praznine u okviru zakonodavnog, finansijskog, nadzornog i evalvacijskog sistema u državi koje se odnose na djecu i njihove porodice. Ove aktivnosti obuhvataju: njihovu pokrivenost sistemom socijalne

zaštite i promociju socijalne inkluzije i ravnopravni pristup socijalnim i ekonomskim pravima. To će biti učinjeno saradnjom na aktivnostima u međusobno povezanim sektorima zdravstva, obrazovanja, socijalne zaštite i pravosuđa. Rezultati će biti ugrađeni u modeliranje ojačanih mehanizama upućivanja djece na nivou zajednice i osiguraće bolje praćenje, procjene potreba kao i socijalnu i obrazovnu inkluziju djece koja su posebno ugrožena zbog nacionalnog, ekonomskog ili socijalnog statusa, ili zbog fizičke onesposobljenosti. Krajnji željeni ishod procesa bila bi fiskalno održiva državna strategija prilagođena situaciji na polju socijalne zaštite i inkluzije djece. Rad UNICEF-a u ovom sektoru na polju obrazovanja, ranog razvoja djeteta, prevencije HIV virusa i edukacija o riziku od mina predstavlja uopšte promociju socijalne inkluzije djece u BiH.

UNICEF je u 2007. godini takođe nastavio rad na uspostavi modela 'pristupa dječijoj socijalnoj zaštiti utemeljenom na poštivanju ljudskih prava' u saradnji s entitetskim ministarstvima socijalne politike i domaćim nevladinim organizacijama. Model je usmjeren na uspostavu interdisciplinarnih pristupa socijalnoj zaštiti i inkluziji djece na nivou zajednice.

Evropska komisija obavlja nekoliko aktivnosti u ovom podsektoru. Naprimjer, radi na ekonomskoj i socijalnoj reintegraciji žrtava mina u BiH, kao i na socijalno-ekonomskom jačanju ugroženih kategorija, kao što su žene žrtve rata i mina, u direktnoj i aktivnoj saradnji s lokalnim partnerskim organizacijama koje se bave pitanjima marginalizovanih kategorija stanovništva. Evropska komisija je posebno usmjerila rad na zaštitu djece, naročito djece iz marginalizovanih grupa. Na nivou sistema, Evropska komisija planira izvršiti reviziju socijalnog sektora za 2008. godinu, kao i raditi na poboljšanju sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH.

Veliki doprinos **UNDP-a** na ovom polju u 2007. godini bio je publikacija studije na temu *Sistemi socijalne zaštite i reforma penzionog sistema*, izrađena u okviru participatornog procesa širokog spektra relevantnih aktera, kako političara tako i stručnjaka iz ovog područja. Ova studija je popratni dokument UNDP-ovog *Državnog izvještaja o ljudskom razvoju* za 2007. godinu, u kojem je obrađena tema socijalne inkluzije u BiH s naglaskom na neka najvažnija pitanja. UNDP takođe provodi i nekoliko projekata o zaštiti ugroženih grupa, posebno u vezi s prevencijom i liječenjem HIV/AIDS-a.

Austrija/ADA je u ovom podsektoru usmjerila aktivnosti na integraciju hendikepiranih odraslih osoba kroz terapije radom. Zahvaljujući jednom od takvih projekata, dvije grupe od po šest osoba će biti zaposlene na poludnevnoj osnovi i na taj način se bolje integrisati u zajednicu. Drugi projekat, pod nazivom *Integracija osoba sa invaliditetom u zajednice u BiH*, pokrenut je kako bi se obezbijedila pomoć osobama sa invaliditetom i omogućilo im se da pokažu da su, zadovoljenjem svojih potreba, ravnopravni sa ostalim građanima u zajednici. **Italija/IC** radi na sličnim inicijativama i pruža podršku osobama s invaliditetom, ali s posebnim naglaskom na djecu i omladinu. U 2007. godini **Španija/AECID** je radila na povećanju socijalnih i ekonomskih kapaciteta, poglavito u oblastima proizvodnje i rada, s fokusom na ugrožene zajednice društva.

U uvjerenju da porodično okruženje pruža najbolje mogućnosti za puni emocionalni, fizički i intelektualni razvoj djeteta, **SAD/USAID** radi na premještanju djece iz institucija u domove starateljskih porodica. Program obuhvata daljnji razvoj i promociju modela u Tuzlanskom kantonu jačanjem stručnih službi za socijalnu i dječiju zaštitu, podizanjem svijesti javnosti o tome i pružanjem podrške uspostavi starateljskog okvira za BiH. Program je usmjeren na jačanje Centra za socijalni rad kako bi se pružile usluge u okviru porodice za djecu koja su pod rizikom odvajanja od svojih porodica zbog invaliditeta, sukoba sa zakonom, posljedica nasilja ili iz nekih drugih razloga.

Strategije sektora

Ne postoji sveobuhvatna strategija na polju socijalne zaštite u BiH. Entiteti imaju odvojene sisteme, i iako se ne očekuje ujedinjenje ta dva sistema, svi akteri angažovani na ovom polju složili su se da bi bolja koordinacija i razmjena informacija bila korisna za sve uključene strane. Komisije za reformu penzionog sistema djeluju u oba entiteta, a očekuje se izrada novog zakona u prvoj polovini 2008. godine.

Pozitivni primjeri i izazovi u sektoru u 2007. godini

Postignut je dobar sporazum između Republike Srpske i Federacije BiH u vezi sa boljim pristupom zdravstvenim ustanovama koje su najbliže. Mreža bolnica je racionalizovana i dogovoren je jedinstven, zajednički paket zdravstvenih usluga za čitavu državu. U Republici Srpskoj je unaprijeđen model javno-privatnog partnerstva.

Napredak na polju reforme penzionog sistema odnosi se na širokoobuhvatnu obuku za vladine zvaničnike, kao što su obuka za rad na računarima radi procjene dohotka domaćinstva (*proxy means testing*). Time su poboljšane sposobnosti zvaničnika u projektovanju ishoda raznih politika rada, kao i sam proces izrade politike rada. Postignut je napredak u uvođenju dobrovoljnog penzionog fonda trećeg stupa, posebno u Republici Srpskoj. Svjetska banka podržava ove inicijative.

Najveći problem na polju reforme u 2007. godini bio je nedostatak političke volje. Tamo gdje je pokazana politička volja postignute su promjene. Bez političke podrške ne može se postići napredak. U velikoj mjeri, stručnjaci i administracija u ovom području identifikovali su iste probleme u vezi sa sistemom, kao i korake koje treba preduzeti kako bi ih uklonili.

Koordinacija i puna odgovornost

Ne postoje formalni mehanizmi koordinacije u podsektoru *socijalna zaštita*. Uglavnom se smatra da je dijalog pozitivan, akteri su upućeni u aktivnosti jedni drugih i pozvani na učešće tamo gdje je to odgovarajuće za njih. Međutim, zbog sve većeg broja donatora u ovoj oblasti, posebno u svjetlu nove Strategije o socijalnoj inkluziji, preporučuju se redovna sredstva koordinacije.

Buduće aktivnosti

Prelaz sa sistema utemeljnog na statusu na sistem utemeljen na potrebama je od ogromnog značaja. Minimalan „prag“ beneficija mora biti osiguran kako bi se zaštitili oni najugroženiji građani u BiH, a sistem mora postati finansijski održiv. Pored toga, pitanje prenosivosti penzionih beneficija iz entiteta u entitet mora biti riješeno.

Sve u svemu, napredak na polju ekonomskog razvoja odvija se u skladu s projekcijama politike rada. Došlo je do manjih poboljšanja u ključnim područjima, poput nezaposlenosti, ali i dalje su ispod potencijala. Sposobnost države da reformiše svoje sisteme socijalne zaštite kako bi postali efektivniji, ravnopravni za sve i održivi, u velikoj mjeri se oslanja na ekonomsku snagu i političku volju za provedbom reformi, na koje pozivaju domaći stručnjaci koji rade u okviru mreže sistema socijalne zaštite.

U 2007. godini postignuti su neki pozitivni rezultati, kao što je potpisivanje Platforme za akciju, formiranje radne grupe na državnom nivou zadužene za artikulisanje Strategije na polju malih i srednjih preduzeća (SME), bolja međuentitetska saradnja u zdravstvenom sektoru i napredak u pripremi reforme penzionog sistema. Nažalost, ovi uspjesi su zasjenjeni kašnjenjima i zastojećima na političkoj sceni.

Državne strategije koje donatori mogu koristiti kao smjernice na ovom polju ili nisu izrađene ili usvojene, ili su zapravo fragmentirane u smislu da ne obuhvataju čitavu državu ili ne podržavaju čitav domen (npr. reforma penzionog sistema se velikim dijelom odvija samostalno, umjesto kao dio reformskog procesa čitavog sistema socijalne zaštite). Podrška u ovom području je i dalje potrebna.

Ipak, gotovo sve aktivnosti donatora, analizirane u četiri područja koja obuhvata ovo poglavlje, dobro su usklađene sa glavnim pitanjima koja su s njima povezana. To dokazuje koliko su važne aktivnosti koje donatori obavljaju.

1. Makroekonomska politika. Fokus donatora na inkluzivni rast obuhvata dva ključna makroekonomska pitanja - nezaposlenost i siromaštvo. Podaci i analitički rezultati popunjavaju nalaze istraživanja i praznine u informacijama s ciljem pružanja podrške izradi politike rada na temelju dokaza. Revizije pravnog okvira i aktivnosti na zagovaranju izmjena imaju cilj pojednostavljenje institucijske složenosti. Stručna tehnička podrška pomaže vlastima BiH na polju fiskalne i monetarne reforme.

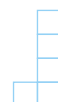
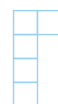
2. Mala i srednja preduzeća (SME) i poboljšanje poslovne klime. Donatori koji su usmjereni na uklanjanje nedosljednosti unutar pravnog okvira pomažu u stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora. Usklađivanje administrativnih zahtjeva za pokretanje posla omogućava rasterećenje u smislu birokratije. Institucionalizovani centri za podršku preduzećima predstavljaju nadoknadu nedostatka poslovne sposobnosti. Brojne i različite direktne intervencije kao što su grantovi za razvoj poslovne infrastrukture, promociju turističkog sektora i razvoja lanaca s dodanom vrijednošću podržavaju rast poduzetništva i otvaranje radnih mjesta.

3. Podrška direktnom kapitalu finansijski sektor. Finansijska pomoć kapitalu, posebno odabranim mikrofinansijskim organizacijama, promoviše ruralni razvoj i mala i srednja preduzeća (SME).

4. Socijalna zaštita. Podrška procesu reforme penzionog sistema pomaže u rješavanju problema nedostatka održivosti, neravnopravnosti i neadekvatnosti postojećih sistema. Aktivnosti na pristupu zdravstvenom osiguranju u oba entiteta omogućavaju građanima da ostvare svoja prava i pomažu u stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora. Analitička istraživanja daju doprinos ukupnom reformskom procesu u okviru čitavog sistema socijalne zaštite. Pomoć pružena vlastima BiH u izradi strategija unapređuje sposobnosti i domaćih zvaničnika, a daje i smjernice za definisanje prioriteta u oblasti socijalne politike rada.

Prioritetna područja na polju makroekonomske politike rada su zagovaranje bolje koordinacije na polju makroekonomije na državnom nivou, izgradnja kapaciteta i pružanje tehničke pomoći ministarstvima i Direkciji za ekonomsko planiranje (DEP). S ciljem pružanja podrške razvoju malih i srednjih preduzeća (SME) i poboljšanja poslovne klime, aktivnosti moraju i dalje biti usmjerene na vještačke prepreke koje ometaju poslovni razvoj, kao i na nedostatnost ljudskog kapitala izazvanom obrazovnim sistemom, koji ne prati zahtjeve tržišta rada. Strategije u bankarskom sektoru moraju biti ujedinjene. Iako postoji mnogo područja u okviru sistema socijalne zaštite u BiH, prelaz sa sistema utemeljenog na statusu na sistem utemeljen na potrebama, institucionalizovanje minimalnog „praga“ beneficija kao zaštite najugroženijih građana (npr. djece) i postizanje finansijske održivosti i dalje će ostati glavni prioriteti.

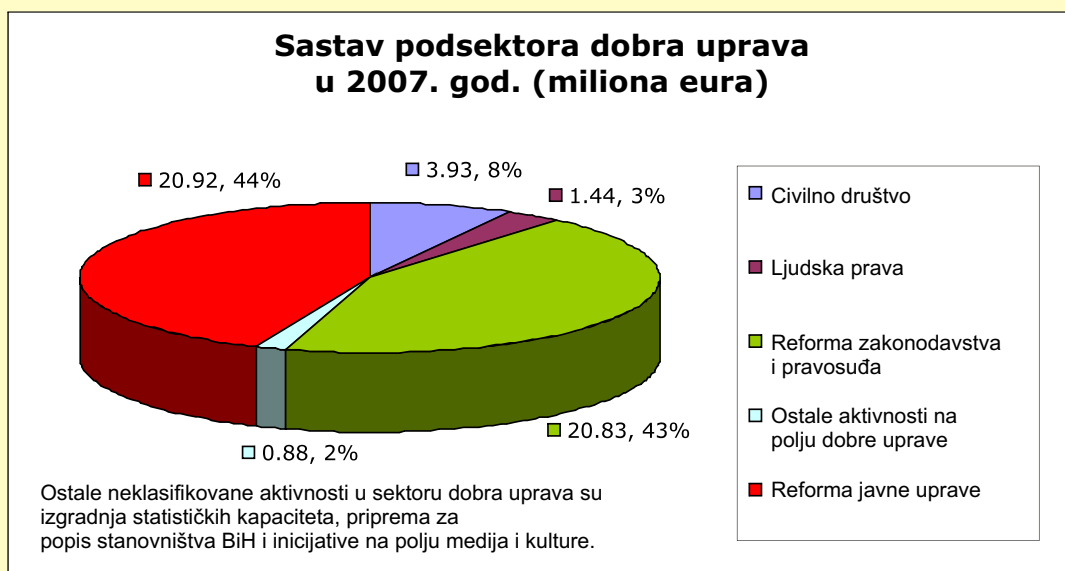
Koordinacija donatora u područjima u kojima nema mnogo angažovanih aktera (makroekonomska politika rada, podrška direktnom kapitalu u finansijskom sektoru) relativno je dobra, iako na *ad hoc* osnovi i neformalna. Međutim, na polju malih i srednjih preduzeća (SME) poboljšanja poslovne klime i socijalne zaštite, gdje je angažovan veliki broj donatora, koordinacija mora biti ojačana.

DOBRA UPRAVA I IZGRADNJA INSTITUCIJA

Dobra uprava, kao zamisao i kao proces, pretpostavlja donošenje odluka na transparentan i odgovoran način - u skladu s vladavinom prava i uz osigurano učešće svih aktera. Ovo učešće je naročito važno jer garantuje angažman institucija kako iz vladinog tako i iz civilnog sektora, ali i daje priliku za učešće pojedinaca, kao i neformalnih grupa u procesu odlučivanja. Dobra uprava ima cilj postizanje veće inkluzivnosti i ravnopravnosti, a time i bolje efektivnosti. Uzimajući u obzir stavove manjina, dobra uprava štiti i promoviše njihova ljudska prava. Neovisan pravosudni sistem i policijske snage su preduslov za rad dobre uprave, kao i postojanje neovisnih organizacija civilnog društva i medija. I na kraju, što je isto toliko važno, javna uprava u kojoj rade stručni i etični državni službenici mora biti uspostavljena kako bi postojala dobra uprava u državi, utemeljena na konsenzusu.

Imajući u vidu gore spomenute suštinske osobine dobre uprave, ovo poglavlje je usmjereno na četiri područja: reforma zakonodavnog i pravosudnog sistema, ljudska prava, reforma javne uprave (PAR) i civilno društvo. Kao što je opisano dalje u tekstu, zakonodavno-pravosudni i podsektor javne uprave, su imali trajnu podršku donatora kao i stalni interes domaćih vlasti. Na polju zakonodavno-pravosudne uprave postoji nacrt strategije, dok je na polju javne uprave strategija usvojena još 2006. godine. Nasuprot tome, međusobno povezani podsektori raznovrsnih aktivnosti, kao što su *ljudska prava* i *civilno društvo*, u zadnjih nekoliko godina iskusili su postepeno povlačenje donatora i nedostatak djelovanja vlasti Bosne i Hercegovine (BiH), što je imalo za posljedicu pomanjkanje opipljivih rezultata u vezi sa izradom relevantnih strategija na državnom nivou.

Prije detaljnog prikaza trenutne situacije u svakom od četiri podsektora, kao i aktivnosti donatora u 2007. godini, važno je istaći da BiH karakteriše prilično složena politička i upravna struktura. Centralna vlast ima ograničene provedbene moći, dok većina upravnih ovlaštenja leži na entitetima. Ovo stvara poteškoće, posebno u podsektorima reforme zakonodavnog i pravosudnog sistema i reforme javne uprave (PAR). Ipak, i domaće vlasti i donatori pronalaze načine kako bi prevazišli ove izazove, i time poduprli ekonomski razvoj i približili državu evropskim integracijama.

Reforma zakonodavstva i pravosuđa

Definicija sektora	Na osnovi definicija Odbora za pomoć u razvoju (DAC), podsektor <i>reforma zakonodavstva i pravosuđa</i> sadrži sljedeće elemente: • izrada ustava, izrada zakona • institucijsko jačanje zakonodavnog i pravosudnog sistema • obuka i edukacija na polju zakonodavstva • pravni savjeti i usluge • prevencija kriminala. Kod DAC-a: 15130
Donatori Koordinacionog foruma donatora (DCF)	Austrija/ADA, Kanada/CIDA, Francuska, Njemačka/GTZ, Italija/IC, Nizozemska, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Velika Britanija (UK)/DFID, SAD/USAID, Evropska komisija (EC) i UNDP.
Ostale međunarodne organizacije	Organizacija za bezbjednost i saradnju u Evropi (OSCE), Ured Visokog predstavnika (OHR).
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo pravosuđa BiH, Ministarstvo pravde RS-a, Ministarstvo pravosuđa FBiH, Tužilaštvo BiH, Visoko sudsko i tužilačko vijeće (HJPC), Sud BiH.
Ukupna sredstva izdvojena za sektor u 2007. godini	20.83 miliona eura.
Strategije sektora	Nacrt strategije pravosudnog sektora je izrađen, ali još nije usvojen.
Koordinacija donatora	Dvomjesečni sastanci pod predsjedateljstvom Jedinice za koordinaciju donatora i Sektora za strateško planiranje, koordinaciju pomoći i Evropske integracije pri Ministarstvu pravosuđa BiH.

Pregled

Podsektor *reforma zakonodavstva i pravosuđa* obuhvata četiri područja: poslovi procesuiranja, sudski sistem, pravna pomoć i izvršenje kaznenih mjera u BiH.⁵⁸

U skladu sa ustavnim aranžmanima BiH, Tužilaštvo je organizovano na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou i na nivou Brčko Distrikta. Državno tužilaštvo ima ograničenu jurisdikciju, a dva entitetska sistema procesuiranja su potpuno odvojena. Sa izuzetkom kaznenih postupaka u vezi s ratnim zločinima, ne postoje hijerarhijske veze između državnog nivoa i entitetskih ureda. Prelaz sa sistema civilnog prava na sistem običajnog prava u BiH značajno je promijenio ulogu tužilaca tako što im je dao mnogo više ovlasti, i time i odgovornosti za istragu u okviru parnice. Zbog toga tužioci tvrde da im je potrebno više stručne obuke u pravosudnim pitanjima.

Od 2002. godine sudski sistem je značajno reformisan, najvećim dijelom uz podršku donatora. Time je sudski sistem restrukturiran, broj sudija je smanjen, a reformisana je sudska administracija. Uz podršku donatora, u sudove se uvodi kompjuterski sistem, a alternativne metode rješavanja sporova su uvedene nakon nedavnog usvajanja Zakona o posredovanju. I pored ovih postignuća, nepostojanje vrhovnog suda na državnom nivou i nedostatak jedinstvenog kaznenog zakona uzrokuju nejednak tretman zločina i ograničavaju mogućnost referiranja predmeta apelacionom sudu.

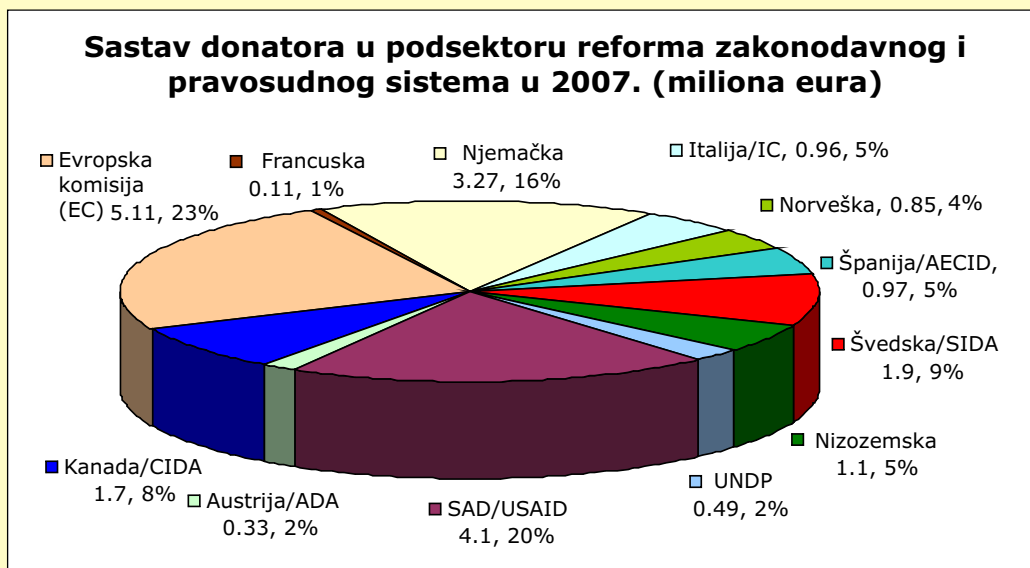
Često se tvrdi da je obuka advokata najslabija karika reforme pravosudnog sistema. Nadalje, još postoji velika potreba za besplatnom pravnom pomoći u čitavoj državi, koja je nedovoljno pružena. Istina, neke domaće i međunarodne nevladine organizacije nude besplatnu pravnu pomoć. Međutim, njihove aktivnosti ne mogu naknaditi nedostatak institucijskih sredstava za ostvarenje prava građana BiH na besplatan i ravnopravan pristup pravnoj pomoći. Sporazum na državnom nivou iz 2007. godine o pravnoj pomoći u građanskim predmetima jest korak u pravom smjeru.

Trenutno, u funkciji su zatvori samo na entitetskom nivou. Planira se izgradnja državnog zatvora. Međutim, najveći problem u vezi sa zatvorskim sistemom je nedostatak specijalizovanih institucija za žene i maloljetne prestupnike, kao i za zatvorenike s mentalnim poremećajima. Nedovoljan broj osoblja u medicinskim odjelima u kombinaciji s nedostatkom medicinske opreme dalje produbljuje probleme u vezi sa zatvorskim sistemom u BiH.

⁵⁸ Pitanje policijskih snaga obrađeno je u poglavlju ovog izvještaja pod naslovom Prevencija i rješavanje sukoba, mir i bezbjednost.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Imajući na umu ključnu funkciju koju *zakonodavni i pravosudni sistem* ima u izgradnji pravedne i odgovorne države u tranziciji, ovaj podsektor je opravdano privukao mnogo pažnje međunarodnih organizacija. Naprimjer, izradu strategije za reformu pravosudnog sektora (JSRS) podržava nekoliko donatora, među kojima respektabilnu ulogu ima Velika Britanija (UK)/DFID. Trenutno, donatori u podsektoru *reformе zakonodavnog i pravosudnog sistema* su Austrija/ADA, Kanada/CIDA, Francuska, Njemačka/GTZ, Italija/IC, Nizozemska, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Velika Britanija (UK)/DFID, SAD/USAID, Evropska komisija (EC) i UNDP. Zajedno, ovi donatori izdvojili su iznos od 20,83 miliona eura za ovaj podsektor u grantovima. Podsektor takođe potpomažu i neke organizacije nečlanice Koordinacionog foruma donatora (DCF), kao što je OSCE. Uglavnom, donatori nisu ovom podsektoru pružili samo finansijsku pomoć već i tehničku, kao i pomoć u izgradnji kapaciteta.

Većina donatora djeluje na nekoliko nivoa u podsektoru *reformе zakonodavstva i pravosuđa*. Na primjer, **Švedska/SIDA** sponzorira institucije na državnom nivou i planira pružiti pomoć u reformi kaznenih mjera, što obuhvata i zatvorski sistem. U 2007. godini Švedska/SIDA objavila je detaljnu i instruktivnu *Analizu zakonodavnog lanca Bosne i Hercegovine*, koja je djelomično poslužila kao osnova za izradu nacrtu Strategije za reformu pravosudnog sektora (JSRS).

Od 2004. godine **UNDP** istražuje koji su najbolji načini za prelazak s retributivne (kaznene) pravde na druge, komplementarne mehanizme tranzicijske pravde i izgradnju izbornog tijela u okviru napredovanja u ovom veoma složenom i osjetljivom području. Na polju retributivne pravde UNDP-ov fokus se postepeno premješta sa sudova na državnom nivou na sudije i tužioce na nižim nivoima u području procesuiranja ratnih zločina. U tom prelazu UNDP ima podršku organizacija **Japan/JICA** i **Španija/AECID**. UNDP takođe radi na strategiji za procesuiranje predmeta ratnih zločina i oporavka od posljedica ratnih zločina. **Norveška** je angažovana na sličnom radu u okviru finansiranja i praćenja suđenja za ratne zločine.

Pored angažmana u području tranzicijske pravde, Španija/AECID takođe pruža pomoć državnim pravosudnim institucijama i tužilaštvu, i radi na uspostavi Centra za pravosudnu dokumentaciju. Još jedan važan donator, **Evropska komisija (EC)**, ne radi samo na usklađivanju reforme pravosuđa sa standardima Evropske unije već i na reformi trenutnog zatvorskog sistema. **Evropska komisija**, **Švedska/SIDA** i **Nizozemska** takođe podržavaju i kompjuterizaciju sudova.

Kanada/CIDA zagovara uvođenje alternativnih metoda rješavanja sporova, posebno metode posredovanja. Pored toga, Kanada/CIDA pruža pomoć i u nekoliko drugih područja, kao što su: obuka sudskih stručnih saradnika koji rade na smanjenju broja neriješenih predmeta, zatim, poboljšanje dijaloga na polju politike rada, pomoć u pristupu reformi pravosuđa i zatvorskog sistema i specijalizovan tretman zatvorenika s mentalnim oštećenjima. Važno je napomenuti kako Kanada/CIDA ističe veoma snažnu komponentu ravnopravnosti spolova u svojim projektima vezanim za reformu zakonodavnog i pravosudnog podsektora.

Velika Britanija (UK)/DFID pruža podršku Državnom ministarstvu pravosuđa, posebno

njegovom Sektoru za strateško planiranje, koordinaciju pomoći i Evropske integracije (SSPACEI) na polju strateškog planiranja, koordinacije donatora, upravljanja aktivnostima i upravljanja akterima. Projektom se osigurava i formalna obuka i mentorstvo na ključnim tehničkim poljima rada, kao što su strateško planiranje, koordinacija donatora, kao i na poljima timskog rada, vođenja sastanaka i vještina prezentacije i organizacije. Najveće postignuće do sada je izrada nacrtu Strategije za reformu pravosudnog sektora (JSRS), koja je pripremljena na temelju besprimjerne saradnje aktera na političkom i tehničkom polju pravosudnog sistema na svim nivoima vlasti, kao i drugih važnih aktera kao što su međunarodna zajednica i civilno društvo.

SAD/USAID trenutno obavlja nekoliko aktivnosti. Naprimjer, *Razvojni program za pravosudni sektor* ima cilj jačanje Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (HJPC), pružanje podrške Ministarstvu pravosuđa BiH, institucionalizovanje jedinstvenih politika rada i prakse sudske administracije i jačanje neovisnosti i odgovornosti sudske vlasti. SAD/USAID takođe radi i na jačanju zakonodavnih procesa, pruža pomoć Sudu BiH/Uredu Registrara suda BiH uopšte i, posebno, putem finansiranja ureda Rezidentnog pravnog savjetnika nastoji ojačati protuterorističke mehanizme, institucionalizovati kaznene postupke i poboljšati kapacitete procesuiranja.

Ostali donatori koji podržavaju Sud BiH su **Austrija/ADA, Francuska, Italija/IC, Nizozemska i Švedska/SIDA**. Ove međunarodne organizacije bave se i drugim aktivnostima u ovom podsektoru. **Francuska** je usmjerena na obuku sudija i tužilaca u oblasti maloljetničkog prestupništva, kao i na pomoć u reformi statusa sekretara suda. Pored toga, Francuska je angažovana na uspostavi Diplomatske akademije pri Ministarstvu vanjskih poslova, kao i na organizaciji saradnje između Udruženja sudija iz Pariza i Udruženja sudija BiH. **Italija/IC** daje doprinos izgradnji pravosudnog kapaciteta u okviru pravnih institucija, kao što su Sud BiH i Tužilaštvo BiH. Italija/IC takođe radi na uspostavi programa za zaštitu svjedoka.

Njemačka/GTZ pruža podršku ovom podsektoru putem Otvorenog regionalnog fonda za pravnu reformu, koji ima za cilj pomoć projektima koji unapređuju ekonomske okvire zemalja i regionalnu integraciju jugoistočne Evrope te pružaju podršku EU integracijama. Nizozemska pruža pomoć u osiguranju besplatne pravne pomoći i uspostavi sistema upravljanja sudskim slučajevima.

Strategije sektora

Kao što je gore spomenuto, Velika Britanija (UK)/DFID jedan je od velikih donatora koji radi na izradi Strategije za reformu pravosudnog sektora (JSRS) u BiH. Nacrt Strategije izrađen je u okviru kolaborativnog procesa važnih aktera. Završen je krajem 2007. godine. Reforma zakonodavnog i pravosudnog sistema na temelju Strategije za reformu pravosudnog sektora (JSRS) trebala bi biti provedena između 2008. i 2012. godine. Nacrt ove Strategije sadrži pet ključnih stupova reforme. Jedan od glavnih ciljeva prvog stupa, pod nazivom *Pravosudna reforma* jest uspostava jedinstvenih neovisnih i proceduralnih zakona za krivične i građanske predmete. Drugi stup, *Izvršenje sankcija* odnosi se na, naprimjer, obnovu zatvora kako bi se mogli tretirati zatvorenici žene i maloljetnici. Treći stup, *Pristup pravdi*, pored uspostave sistema besplatne pravne pomoći i saradnje s nevladinim organizacijama, promoviše potrebu za donošenjem novog zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći, kao i za saradnjom na polju krivičnih predmeta u BiH. Četvrti stup, odnosno prioritet, koji je identifikovan u okviru Strategije za reformu pravosudnog sektora (JSRS) jest *Podrška ekonomskom razvoju*, koji, između ostalog, promoviše uvođenje sistema pružanja usluga posredovanja. I na kraju, peti stup, pod nazivom *Dobro kontrolisan i koordiniran sektor*, odnosi se na dugo očekivano jačanje koordinacijske uloge Ministarstva pravosuđa BiH. Treba napomenuti da će procesuiranje predmeta ratnih zločina i maloljetničkih prestupa biti detaljno razrađeni u posebnim strategijama.

U skladu s nedavno usvojenim pravilima Vijeća ministara o obavljanju javnih konsultacija u vezi sa donošenjem zakona, Strategija za reformu pravosudnog sektora je prvi korak u tom procesu. To znači da su bili konsultovani i donatori i na taj su način mogli iznijeti svoje stavove u vezi sa konačnom verzijom spomenute Strategije.

Pozitivni primjeri i izazovi u sektoru u 2007. godini

Donatori su uglavnom zadovoljni činjenicom da je Ministarstvo pravosuđa BiH okončalo nacrt Strategije za reformu pravosudnog sektora (JSRS). Takođe su izrazili zadovoljstvo poboljšanim radom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (HJPC) i Suda BiH. Međunarodne organizacije pohvalile su i uspostavu Radne grupe za oporavak od posljedica ratnih zločina, koju predvodi Tužilaštvo BiH, kao i napredak postignut u izgradnji državnog zatvora. Angažman donatora na polju reforme zakonodavnog i pravosudnog sistema je zasigurno dao doprinos ostvarenju nekih od ovih pozitivnih promjena.

Međutim, donatori priznaju da su neke prioritete, kao što je prikupljanje sredstava za izgradnju državnog zatvora, vlasti BiH utvrdile mnogo prije nego što su dobile adekvatnu finansijsku podršku. Iako su donatori uglavnom pozitivno ocijenili napredak postignut na polju reforme zakonodavnog i pravosudnog sistema, priznaju da su povremena neslaganja nekih organizacija izazvala frustracije u okviru provedbe projekta. Isto tako, neki anketni ispitanici izrazili su mišljenje da bi izvještaje OSCE-a o praćenju rada sudova donatori morali usklađeno uzimati u obzir kako bi se proveo zacrtani pravac projekata.

Ipak, najveća prepreka provedbi uspješne reforme u ovom podsektoru jest dugo odgađana reforma policije. Trenutni zastoj u reformi policije takođe stvara probleme praktične prirode, kao što su poteškoće na koje tužioci nailaze kada pokušavaju voditi krivične istrage.

Sudovi nailaze na probleme drugačije prirode. Naprimjer, i pored značajnog povećanja plaća sudija, tokom postupaka ponovnog imenovanja mnoge iskusne sudije su se opredijelile za privatnu praksu ili odlazak u mirovinu. Dobra vijest je da studenti pravnih fakulteta već studiraju prema novom planu i programu. Međutim, za sada, uprkos procesu kompjuterizacije sudova, koji je u toku i koji podržavaju Švedska/SIDA, Nizozemska i Evropska komisija, postoji oko 2 miliona neriješenih predmeta, što smanjuje efikasnost sudova.⁵⁹ Osim toga, još nije uveden program zaštite svjedoka u sudove u BiH na svim nivoima, što posebno utječe na procesuiranje predmeta ratnih zločina. I što je isto toliko važno, kao što je ranije spomenuto, donatori su zabrinuti zbog uloge Ministarstva pravosuđa BiH i njegovog kapaciteta u koordiniranju rada ministarstava na entitetskom i kantonalnom nivou. Istovremeno, međunarodne organizacije su zadovoljne činjenicom da je Ministarstvo pravosuđa BiH započelo koordinaciju aktivnosti donatora.

Koordinacija i puna odgovornost

Najbolji mehanizam koordinacije aktivnosti donatora jesu dvomjesečni sastanci koje saziva Sektor za strateško planiranje, koordinaciju pomoći i Evropske integracije (SSPACEI) pri Ministarstvu pravosuđa BiH. U vezi sa koordinacijom donatora, učešće organizacije Velika Britanija (UK)/DFID u podsektoru zakonodavne i pravosudne reforme još jednom se pokazalo od ključnog značaja jer je potpomaglo uspostavu ove Jedinice. UK/DFID još uvijek pruža podršku u izgradnji kapaciteta SSPACEI-a. Kada kapaciteti Jedinice dovoljno ojačaju, moći će funkcionisati neovisno i efektivno vršiti svoju ulogu koordinatora i strateškog planera. Za sada, Jedinica za strateško planiranje (SSPACEI) uspješna je samo na polju strateškog planiranja. Ipak, Jedinica je već postigla uspjeh u izradi nacrtu Strategije za reformu pravosudnog sektora (JSRS) uz pomoć angažmana donatora u procesu konsultacija.

Ka efektivnijoj koordinaciji najbolji primjeri iz prakse

U 2007. godini Sporazum o zajedničkom finansiranju potpisan je između Ministarstva pravosuđa BiH, Ureda Registrara suda BiH i Tužilaštva BiH i Ministarstva vanjskih poslova Velike Britanije, Austrije/ADA, Švedske/SIDA, Nizozemske, Norveške, Velike Britanije (UK)/DFID i Španije/AECID. Ovaj Sporazum ima cilj povećanje efektivnosti finansijske pomoći koju donatori daju Sudu BiH i Tužilaštvu BiH.

Zahvaljujući uspješnoj koordinaciji donatora, efektivnost Suda se povećala i Sud BiH, kao i Tužilaštvo BiH sada procesuiraju predmete ratnih zločina (što podrazumijeva i predmete prenijete u njihovu nadležnost iz nadležnosti Haškog tribunala) kao i predmete organizovanog kriminala. To je omogućeno dijelom i zahvaljujući podršci međunarodnih pravnih stručnjaka. Kako bi se izvršio prenos u domaću nadležnost, izrađen je tranzicijski plan, kao i raspored povlačenja međunarodne stručne pomoći i finansiranja i, konačno, usvajanje državnog budžeta u ovom području do 2010. godine.

Donatori su pohvalili Visoko sudsko i tužilačko vijeće (HJPC) i Međunarodnu komisiju za nestale osobe (ICMP) zbog napretka postignutog u preuzimanju pune domaće odgovornosti. Uglavnom, mišljenja su da će podsektoru *zakonodavna i pravosudna reforma* i dalje biti potrebna pomoć međunarodne zajednice. Istovremeno, neki donatori su saglasni da će morati prilagoditi svoja očekivanja brzini kojom se odvija reforma u čitavom sektoru i pokazati više povjerenja u rad vlasti BiH.

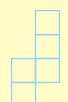
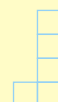
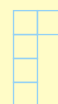
⁵⁹ Većina ovih predmeta su neplaćeni računi za režije.

Buduće aktivnosti

Međunarodne organizacije su izjavile kako je ovaj podsektor, *reforma zakonodavnog i pravosudnog sistema*, podsektor kojem treba pružati daljnju podršku. Međutim, naznačili su da njihova pomoć postepeno treba prerasti iz pomoći u obliku grantova u pomoć u obliku zajmova jer će neki projekti, kao što je izgradnja državnog zatvora, zahtijevati obimne resurse. Kako se BiH približava Evropskoj Uniji, veći angažman Evropske komisije u ovom podsektoru donijeće pozitivne promjene u procesu reforme zakonodavstva i pravosuđa. Donatori se jednoglasno slažu da je uspjeh u restrukturiranju ovog podsektora ovisan o reformama policije i ustava u BiH. Međutim, dobro su svjesni činjenice da je ustavna reforma glavni predmet nesuglasica, čije će rješavanje biti jedan dugotrajan proces. Ipak, uspostava toliko potrebnog Vrhovnog suda, naprimjer, predstavlja ustavno pitanje.

Donatori su mišljenja da je potrebno dalje jačati nivoe obrazovanja na pravnim fakultetima u BiH. Ispitanici su takođe naglasili da veze između tužilaštava i nevladinih organizacija nisu dovoljno iskorištene. Dobra saradnja između zakonodavno-pravosudnog sistema (što podrazumijeva i policiju) i nevladinih organizacija, posebno onih koje se bave pitanjima ljudskih prava, manjina i ugroženih kategorija stanovništva, bila bi od obostrane koristi.

Definicija sektora	Na osnovi definicija Odbora za pomoć u razvoju (DAC), podsektor <i>ljudska prava</i> sadrži sljedeće elemente: • praćenje poštivanja ljudskih prava • podrška državnim i regionalnim tijelima za pitanja ljudskih prava • zaštita nacionalnih, vjerskih i kulturnih manjina. Kod DAC-a: 15162
Donatori DCF-a	Austrija/ADA, Francuska, Italija/IC, Norveška i Evropska komisija (EC).
Ostale međunarodne organizacije	Vijeće Evrope (CoE), Međunarodna komisija za nestale osobe (ICMP), Ured visokog predstavnika (OHR), Organizacija za sigurnost i saradnju Evropi (OSCE), Fond Ujedinjenih nacija za djecu (UNICEF).
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo za izbjeglice i raseljene osobe FBiH, Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica RS-a i Institucije ombudsmana.
Ukupna sredstva izdvojena za sektor u 2007. godini	1.44 miliona eura.
Strategije sektora	Ne postoji strategija na polju ljudskih prava na državnom nivou. Strategija BiH za provedbu Aneksa VII Daytonskog sporazuma tretira pitanje izbjeglica i interno raseljenih osoba.
Koordinacija donatora	Nema redovnih sastanaka donatora. Postoje samo bilateralne inicijative na <i>ad hoc</i> osnovi.

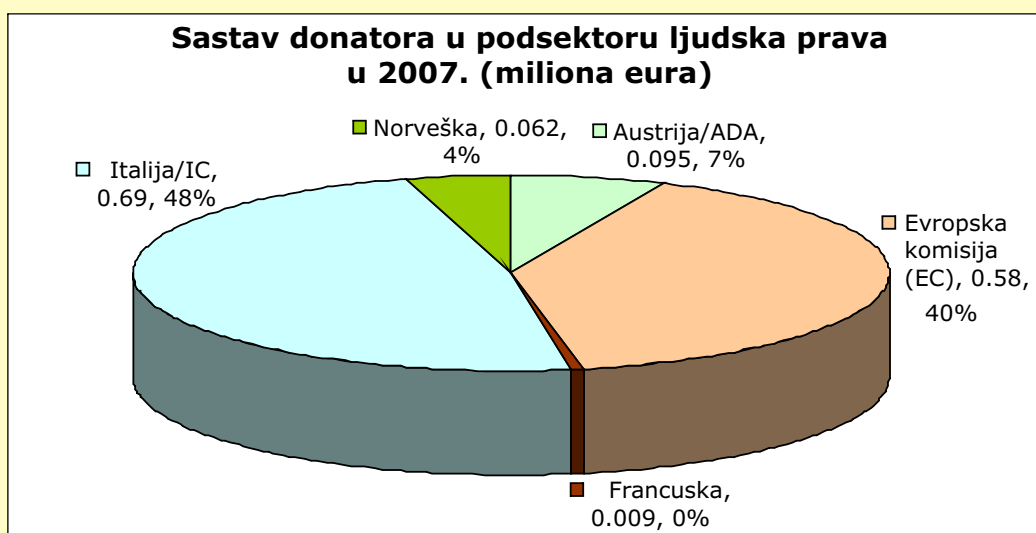
Pregled

Podsektor *ljudska prava* obuhvata nekoliko međusobno povezanih pitanja, kao što su pitanja ravnopravnosti spolova i omladine, pristup pravdi, prava izbjeglica, pristup pravnoj pomoći, zatvorski sistem, sloboda izražavanja, sloboda medija i organizacije civilnog društva. Ova pitanja obrađena su u relevantnim poglavljima ovog izvještaja. Ovaj posektor obuhvata promociju i poštivanje ljudskih prava uopšte, što podrazumijeva socijalnu pravdu, prevenciju mučenja i zlostavljanja, slobodu vjere, dječija prava, prava socijalno ugroženih kategorija društva i osoba s invaliditetom, prava na rad, antidiskriminatorske politike rada, imovinska prava i prava manjina.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori u podsektoru *ljudska prava* su Austrija/ADA, Francuska, Italija/IC, Norveška i Evropska komisija. U 2007. godini zajedno su za ovaj podsektor izdvojili 1.44 miliona eura. Organizacije nečlanice Koordinacionog foruma (DCF), kao što su OSCE i Vijeće Evrope (CoE), takođe imaju veoma važnu ulogu.

Program **Evropske komisije** pod nazivom *Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava*, pokrenut 1996. godine, obuhvata tri nivoa: mikro (manji finansijski iznosi za određenu državu),

makro (finansiranje država širom svijeta, gdje o konačnom odabiru odlučuje Brisel) i ciljani nivo (finansiranje međunarodnih organizacija koje su aktivne na polju ljudskih prava i demokratije, kao što su Vijeće Evrope (CoE), Ured visokog predstavnika (OHR) i Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE).

S obzirom na širok spektar aktivnosti na polju ljudskih prava, postoji velik broj donatora koji daju jednokratnu pomoć u grantovima ovom podsektoru.⁶⁰ Naprimjer, **SAD/USAID** vodi program koji nudi manje iznose u grantovima domaćim nevladinim organizacijama i neovisnim medijima. **Norveška i Italija/IC** takođe podržavaju manje projekte koji tretiraju pitanja ljudskih prava. Od 2007. godine magistarski program na temu *prakse ljudskih prava* zajednički nude Roehampton Univerzitet u Londonu, Velika Britanija, Tromsø Univerzitet u Norveškoj i Göteborg Univerzitet u Švedskoj. Ovaj magistarski program je dio zajedničkog programa Evropske Unije i Evropske komisije pod nazivom *Erasmus Mundus*, u okviru kojeg su dostupne velikodušne stipendije za aplikante iz zemalja trećeg svijeta, a kojim je obuhvaćena i BiH. **Austrija/ADA** podržava aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima. **Švedska/SIDA** pruža pomoć švedskom Helsinškom komitetu, koji radi na razvoju civilnog društva u BiH s naglaskom na vladavini prava, slobodi izražavanja i nediskriminaciji. Ovaj Komitet pruža pomoć u izgradnji kapaciteta i finansiranju domaćih nevladinih organizacija i projekata. **UNICEF** u ovom podsektoru podržava izgradnju kapaciteta državnih vlasti i organizacija civilnog društva u praćenju slučajeva kršenja ljudskih prava djece putem izrade analize niza ključnih državnih kvantitativnih i kvalitativnih pokazatelja na polju prava djece. I na kraju, **Francuska** finansira projekat koji se odnosi na borbu protiv trgovine ljudima.

OSCE i Vijeće Evrope (CoE) nisu članice Koordinacionog foruma donatora (DCF), međutim, njihova uloga u praćenju poštivanja i promociji ljudskih prava zaslužuje pažnju jer su njihovi ciljevi na polju zakona direktno vezani za temu ovog podsektora. Slučaj **OSCE-a** je poseban jer je njegova uloga „pažljivog praćenja situacije na polju ljudskih prava u BiH” definisana Daytonskim mirovnim sporazumom (DPA). Time OSCE promoviše i štiti ljudska prava s naglaskom na ekonomska i društvena prava, reformu zakonodavstva i pravosuđa, ratne zločine, trgovinu ljudima i prava nacionalnih manjina. OSCE takođe podržava i jačanje državnih institucija ljudskih prava. **Vijeće Evrope (CoE)** angažovano je na edukaciji i sudstva i predstavnika civilnog društva, kao i advokata i javnih pravobranilaca organizacijom seminara o primjeni Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Pored toga, Vijeće Evrope provelo je i pilot-projekat obuke zatvorskeg osoblja u vezi sa pitanjima vezanim za ljudska prava. I na kraju, treba spomenuti i učešće **OHR-a** na polju ljudskih prava, jer OHR i dalje pruža tehničku pomoć Ombudsmanima, Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, Međunarodnoj komisiji za nestale (ICMP) i vlastima Republike Srpske. OHR trenutno radi na uspostavi bolje saradnje s vlastima Federacije BiH.

Strategije sektora

Ne postoji strategija na državnom nivou za podsektor *ljudska prava*. Neki donatori su napomenuli da su vlasti BiH obećale da će ugraditi pitanje ljudskih prava u relevantne strateške dokumente, ali to do sada nisu učinile. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH usvojilo je 2003. godine Strategiju Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII⁶¹ Daytonskog sporazuma, koja je trebala biti u potpunosti provedena i konačna do kraja 2006. godine. Krajem 2007. godine ministar za ljudska prava i izbjeglice, Safet Halilović, napomenuo je da je, uprkos postignućima u okviru provedbe Aneksa VII Daytonskog sporazuma, ostalo još mnogo toga da se uradi, posebno na polju održivog povratka. Treba napomenuti da je Strategija za provedbu Aneksa VII trenutno u procesu revizije. Ovo pitanje je detaljno obrađeno u poglavlju Povratak i reintegracija.

Trenutno, Ministarstvo za izbjeglice i ljudska prava BiH radi na izradi nacrtu državne strategija u oblasti ljudskih prava. Planovi za razvojnu strategiju za državu (CDS) i strategiju socijalne inkluzije (SIS) za period 2008.-2013., koje bi trebale zamijeniti Srednjoročnu razvojnu strategiju, predstavljani su javnosti krajem 2007. godine. Strategija socijalne inkluzije će tretirati pitanja ljudskih prava.

BiH je ratifikovala sve velike konvencije UN-a i međunarodne konvencije, kao i Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Međutim, provedbe ovih konvencija zahtijevaju daljnji rad. BiH i dalje kritikuje zbog neučešća u projektu pod nazivom *Dekada inkluzije Roma* za period 2005.-2015. Učešće BiH očekuje se u 2008. godini.

⁶⁰ Mnogi od ovih projekata su klasifikovani kao podrška 'Civilnom društvu' i zato se donatori koji ih finansiraju ne pojavljuju u gore prikazanom grafikonu.

⁶¹ Aneks VII Daytonskog sporazuma poznat je pod nazivom Sporazum o izbjeglicama i raseljenim osobama. Prema tom Sporazumu, sve izbjeglice i raseljene osobe imaju pravo na slobodan povratak u svoje prijeratne domove.

Pozitivni primjeri i izazovi u sektoru u 2007. godini

Finaliziranje Državnog akcionog plana na polju ravnopravnosti spolova i izrada nacrtu Strategije za reformu pravosudnog sektora (JSRS) jesu najveća postignuća u podsektoru *ljudska prava* u 2007. godini. Ova dva dokumenta opisana su u relevantnim dijelovima ovog izvještaja. Još jedna pozitivna promjena koja se desila u 2007. godini je izrada nacrtu Zakona o antidiskriminaciji od strane koalicije nevladinih organizacija i uz podršku OSCE-a.⁶² Proces uspostave Vijeća za nacionalne manjine na državnom i entitetskom nivou takođe je korak u pravom smjeru.

Ka efektivnijoj koordinaciji - najbolji primjer iz prakse

Na polju zakona o maloljetnicima, od decembra 2007. godine održavaju se koordinacijski sastanci donatora. Francuska, UNICEF i nečlanice DCF-a, 'Save the Children' iz Velike Britanije i OSCE učestvuju u ovoj inicijativi. Jedan od ishoda ovih sastanaka je zajedničko otvoreno pismo poslano vlastima s ciljem zagovaranja provedbe strategije za maloljetne prestupnike. Donatori su iskorsitili ove sastanke i za razmjenu informacija o tekućim i planiranim projektima.

Budući da je podsektor *ljudska prava* prilično obiman i raznovrstan, broj problema koje treba riješiti je veći od broja postignuća ostvarenih tokom 2007. godine. Ovo se odnosi i na slučajeve gdje je samo jedan segment određenog pitanja adekvatno riješen. Naprimjer, što se tiče prava marginalizovanih grupa, kontinuirani povlašten tretman ratnih veterana nepovoljno utječe na situaciju ostalih ugroženih kategorija društva. Tako su, naprimjer, Romi, a posebno Romkinje, najugroženija manjinska grupa među 17 zvanično priznatih manjina u BiH. Trenutno Evropska komisija intenzivno sarađuje s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH na finaliziranju Akcionog plana za Rome, što je jedan od uslova evropskih integracija. Kao što je ranije spomenuto, BiH je jedina država u regiji koja ne sudjeluje u projektu *Dekada Roma* i nije izradila relevantne akcione planove. Donatori finansiraju poziciju Koordinatora za pitanja Roma pri Ministarstvu za izbjeglice i ljudska prava BiH i nadaju se da će Koordinator ubrzati proces inkluzije Roma koji su građani BiH. Pored toga, Španija/AECID provodi projekat kojem je cilj povećati izgled sarajevskih Roma za zaposlenje.

Prema zakonu usvojenom u aprilu 2006. godine, sve postojeće institucije Ombudsmana morale su se spojiti u jednu instituciju početkom 2007. godine. Međutim, provedba ovog zakona još nije počela, što znači da se sa imenovanjem sva tri državna Ombudsmana mora početi od samog početka.

Budući da je izašla iz ratnog sukoba, BiH mora rješavati ljudska prava vezana za rat. Konkretno, još uvijek postoji oko 13.000 nestalih osoba koje ili nisu pronađene ili nisu još identifikovane. Nekih 120.000 osoba je zvanično registrovano kao izbjeglice ili raseljene osobe koje se žele vratiti. Zaštita svjedoka u suđenjima za ratne zločine još nije osigurana, što samo dodatno opterećuje ionako prevelik broj neriješenih kaznenih predmeta u državi. Zaštita prava djece nije u potpunosti obezbijeđena, prava seksualnih manjina se često krše. Nominalno, smrtna kazna prema Ustavu RS-a nije u skladu s Protokolom broj 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Iako je BiH ratifikovala većinu glavnih konvencija o ljudskim pravima, pitanja ljudskih prava još uvijek nisu ugrađena u nastavne planove i programe pravnih fakulteta. Isto tako, ne postoji državna institucija koja bi zatvorskom osoblju pružala obuku o pitanjima vezanim za ljudska prava. Takođe je potrebno osigurati obuku i za zaposlenike u javnoj upravi o Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, kako bi se povećala svijest o ovoj Konvenciji i onome što podrazumijeva njena ratifikacija.

Koordinacija i puna odgovornost

U 2007. godini koordinacija se odvijala u obliku bilateralnih sastanaka između donatora, ali nije bilo redovnih okupljanja u kojima bi učestvovali svi akteri. Koordinacija na polju ljudskih prava ovisi o velikom broju faktora. Važna determinanta u ovom smislu jest nepostojanje jasne definicije sektora. Kako bi se poboljšala koordinacija, sektor, kao prvo, mora biti definisan na način koji je prihvatljiv svim donatorima i koji je kompatibilan s njihovim programima. Kao drugo, institucije BiH se moraju aktivno angažovati u ovom procesu na održiv način. To znači da punu odgovornost nad procesom moraju preuzeti relevantne domaće institucije, a ne samo izvjestan broj zaposlenika u ovim institucijama. Isto tako, međunarodne organizacije pozivaju institucije BiH da pruže podršku svom aktivnom i predanom osoblju i unaprijede svoje zaposlenike na temelju postignuća.

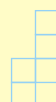
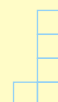
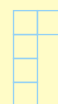
⁶² Ustvari, Agencija za ravnopravnost spolova BiH je dobila mandat od Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH da pripremi i prezentira ovaj nacrt zakona. Agencija je, nakon toga, započela rad na izradi nacrtu zakona i njegova finalizacija se očekuje u 2008. godini.

Buduće aktivnosti

Pitanja na kojima, prema riječima donatora, treba više raditi takođe se odnose na polje budućih prioritetnih aktivnosti u podsektoru *ljudska prava*. Međunarodne organizacije su ponovo istakle potrebu za angažmanom nevladinih organizacija i/ili njihovog osoblja u radu institucija BiH na polju ljudskih prava.

Jasno je da je još mnogo toga ostalo da se uradi na polju ljudskih prava i zato je pomoć međunarodnih donatora u ovom pogledu i dalje potrebna. Safet Halilović ministar za ljudska prava i izbjeglice je izrazio stav da se finansijska pomoć donatora smanjila na 20% od onoga što su izdvajali u poslijeratnim godinama. Sa stanovišta donatora, njihovo povlačenje je uzrokovano činjenicom da je podsektor *ljudska prava* navodno najiskorišteniji podsektor od završetka rata. Međutim, izgleda da domaće vlasti još nisu spremne da se samostalno pozabave svim pitanjima ljudskih prava. Ipak, pored oslanjanja na tekuću podršku donatora, vlasti BiH bi morale razmotriti mogućnost konsultacija sa stručnjacima nevladinih organizacija na polju ljudskih prava, kao i angažman najsposobnijih i najiskusnijih pojedinaca iz ovih organizacija u radu državnih institucija. Ljudski kapital koji postoji u organizacijama civilnog društva jest ogroman resurs koji vlasti BiH tek trebaju prepoznati i iskoristiti.

Definicija sektora	Na osnovi definicija Odbora za pomoć u razvoju (DAC), podsektor <i>reforma javne uprave (PAR)</i> obuhvata sljedeće: - reforma institucija vlasti, što podrazumijeva, ali se ne i ograničava na, parlament, lokalne vlasti, državnu službu, upravne zgrade itd. - upravljanje finansijama u javnom sektoru. Kod DAC-a: 15140, 15120
Donatori Koordinacionogforuma donatora (DCF)	Austrija/ADA, Francuska, Njemačka/GTZ, Italija/IC, Nizozemska, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, Velika Britanija (UK)/DFID, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNDP i Svjetska banka.
Ostale međunarodne organizacije	Organizacija za bezbjednost i saradnju u Evropi (OSCE) i Ured visokog predstavnika (OHR).
Partneri iz vladinog sektora	Ured koordinatora za reformu javne uprave (PARCO), Vijeće ministara.
Ukupna sredstva izdvojena za sektor u 2007. godini	20.9 miliona eura (od čega 4.5 miliona eura za Fond za PAR).
Strategije sektora	Strategija reforme javne uprave i Akcioni plan.
Koordinacija donatora	Koodinacijska grupa kojom predsjedava PARCO, a obuhvata i donatore; Koordinacijska grupa donatora koja podržava Fond za PAR.

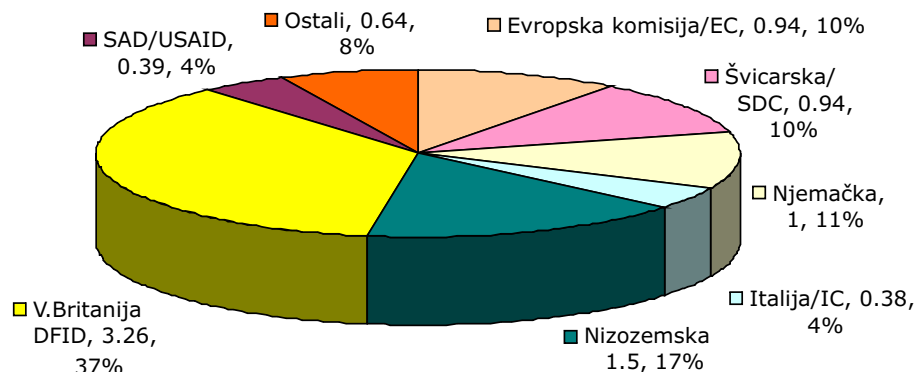
Pregled

Reforma javne uprave (PAR) i dalje je pitanje od ogromnog značaja u BiH. Ispitivanja javnog mnijenja u zadnjih nekoliko godina konstantno pokazuju da je povjerenje u institucije vlasti i javnu upravu i dalje na prilično niskom nivou.⁶³ I vlasti BiH i donatori smatraju da je potrebno adekvatno se pozabaviti reformom javne uprave (PAR). Kao što je dalje u tekstu opisano, obje strane uložile su mnogo truda i značajne resurse u napredovanje na polju reforme.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Sastav donatora u podsektoru *reforma javne uprave (PAR)* nije se mnogo promijenio od objavljivanja Pregleda aktivnosti donatora u BiH za 2006. godinu. Trenutno su donatori na ovom polju: Austrija/ADA, Francuska, Njemačka/GTZ, Italija/IC, Nizozemska, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, Velika Britanija (UK)/DFID, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNDP i Svjetska banka. Zajedno, ovi donatori izdvojili su 20.9 miliona eura, od čega je 11 miliona eura u zajmovima izdvojila Svjetska banka za *Projekat zemljišne registracije*.

Izdvajanja u grantovima za podsektor reforma javne uprave u 2007. (miliona eura)

Ostali donatori su Austrija/ADA, Francuska, Norveška, Španija/AECID i UNDP.

⁶³ Izgleda da su zaključci UNDP-ove ankete iz 2003. godine o percepciji vlasti BiH u državi, prema kojoj u prosjeku 50% građana, poduzetnika i državnih službenika ima nepovoljan stav prema radu javne uprave, još uvijek relevantni. Novije istraživanje pod nazivom *Tiha većina govori* (UNDP, 2007.) pokazalo je da narod najviše vjeruje opštinskim vlastima (53%) i entitetskim vlastima (44%). Najmanje vjeruju u rad institucija vlasti BiH (23%).

Velika Britanija (UK)/DFID pružila je pomoć u uvođenju međunarodnog standardnog sistema planiranja i izvršenja budžeta na svim nivoima vlasti u BiH - kroz svoj program pod nazivom **Jačanje upravljanja javnim troškovima (SPEM)**. Ovim programom postignut je značajan stepen usklađenosti u planiranju i izvršenju budžeta na svim nivoima vlasti u BiH. UK/DFID takođe podržava i provedbu Strategije reforme javne uprave (PAR) i Akcionog plana izgradnjom kapaciteta kroz projekat Visoke poslovne škole Velike Britanije (*UK National School of Government*) (NSG). UK/DFID je potpisnica i Memoranduma o razumijevanju, na osnovu kojeg je 12. 07. 2007. godine uspostavljen Fond za reformu javne uprave (PAR). Ovo je jedan fleksibilan, zajednički finansijski instrument za koji sredstva izdvajaju **UK/DFID, Švedska/SIDA i Nizozemska**, koji će pružiti podršku i državnoj Strategiji reforme javne uprave (PAR).

Evropska komisija je pružila pomoć u izgradnji kapaciteta i tehničku pomoć Uredu koordinatora reforme javne uprave (PARCO), Uredu za zakonodavstvo Vijeća ministara, generalnom sekretaru Vijeća ministara i entitetskim vlastima. U 2007. godini **Nizozemska, Švedska/SIDA i SAD/USAID** pružili su podršku *Projektu odgovornosti u upravi* (GAP), koji tretira pitanja uprave na opšinskom i entitetskom nivou. Pored toga, Švedska/SIDA je dala doprinos i UNDP-ovom projektu pod nazivom *Sistem obuke za opštine* (MTS). Ove inicijative detaljnije su obrađene u poglavlju ovog izvještaja pod nazivom Lokalna uprava.

Pored toga, **UNDP** je u 2007. godini bio aktivan i na polju reforme državne službe, koordinacije sredstava namijenjenih razvoju na polju upravljanja javnim finansijama, informacijske i komunikacijske tehnologije i e-vlade, kao i na polju izgradnje kapaciteta institucija, što podrazumijeva strateško planiranje i izradu politike rada. UNDP, u smislu projekata, u ovom podsektoru dijeli troškove s **Evropskom komisijom, Nizozemskom i Norveškom**. U 2008. godini UNDP planira provesti projekat pod nazivom *Strateško planiranje i izrada politike rada* (SPPD). Putem ovog projekta UNDP, vlasti Nizozemske i Norveške pružiće podršku obimnom programu razvoja na polju planiranja, analitičkog rada i upravljanja javnim resursima tako što će se programom definisati, obezbijediti i institucionalizovati organizacijski kapaciteti i kapaciteti ljudskog kadra na polju strateškog planiranja i izrade politike rada, kao i poboljšati veze između pripreme politike rada i planiranja budžeta u okviru ministarstava na državnom i entitetskom nivou.⁶⁴

Šest glavnih područja strategije PAR-a i njihovi prioriteti

- **Izrada politike rada i jačanje koordinacijskih kapaciteta:** - poboljšati centralni kapacitet za izradu politike rada na svim nivoima vlasti i koordiniranje različitih nivoa vlasti; poboljšati kapacitet za izradu politike rada na nivou pojedinačnih institucija i ojačati veze između pripreme politike rada i planiranja budžeta.
- **Javne finansije:** - uskladiti i poboljšati rad u sektoru javnih finansija; uspostaviti efikasan sistem upravljanja finansijama i poboljšati sistem kontrole u okviru rada uprave.
- **Ljudski kadar:** - uspostaviti profesionalnu, politički nepristranu, etičku, stabilnu, odgovornu i respektabilnu javnu službu, koja je u stanju efektivno pružati usluge predstavnicima vlasti i građanima; princip ravnopravne zastupljenosti tri konstitutivna naroda u BiH poštivat će se u okviru afirmativne strategije zapošljavanja državnih službenika.
- **Upravni postupak:** - ojačati sposobnost odlučivanja uprave kao ključnu komponentu komunikacije između uprave i građana; uspostaviti upravni postupak kao funkcionalno, pouzdano, efikasno, transparentno, odgovorno i dosljedno sredstvo moderne javne uprave, usmjerene na korisnika, sposobne da se pridruži evropskom upravnom prostoru (EAS).
- **Institucijska komunikacija:** ojačati kapacitete ureda za odnose s javnošću u javnim institucijama, pridobiti podršku građana, pomoći u izgradnji pozitivnih stavova prema javnim institucijama i potaknuti aktivno učešće građana u procesu odlučivanja.
- **Informacijske tehnologije:** povećati upotrebu informacijskih tehnologija u javnoj upravi i na taj način učiniti vlast odgovornijom, transparentnijom i efektivnijom.

Španija/AECID je usmjerena na jačanje institucijskih kapaciteta BiH kroz pružanje pomoći Agenciji za državnu službu BiH i Ministarstvu transporta i komunikacija BiH.

Švajcarska/SDC/SECO finansira Projekat dobre uprave u oblasti voda i zaštite okoliša (GOV-WADE), koji provodi unsko-sansko udruženje, a koji ima cilj ojačati kapacitete opštinskih vlasti i civilnog društva u 17 opština u sjeverozapadnoj Bosni kako bi se poboljšala upravna praksa, rukovodstvo i kvalitet usluga na polju zaštite voda i okoliša, kao i da bi se stvorili okvirni uslovi za napredovanje ka višim nivoima.

⁶⁴ Ostali donatori će se vjerovatno pridružiti povelbi ovog projekta u 2008. godini.

Nekoliko donatora podržava aktivnosti na reformi sistema zemljišne administracije i zemljišne registracije. *Projekat zemljišne administracije*, koji provodi **Njemačka/GTZ** i koji kofinansiraju Njemačka/GTZ, **Austrija/ADA** i **Švedska/SIDA**, ima cilj educirati sudske službenike, opremiti sudove adekvatnim bazama podataka za elektronsku obradu podataka (EDP), podržati sudove u prenosu podataka u novi elektronski sistem i povezati katastar i zemljišnu registraciju. Isto tako, **Svjetska banka** putem *Projekta zemljišne registracije* nastoji pružiti pomoć u pravilnoj uspostavi transparentnih zemljišnih tržišta putem registracije prava nad nekretninama i izradom relevantnih politika rada koje će značiti sigurnost i efikasnost transakcija. **Italija/IC** i **Nizozemska** finansiraju projekat koji ima cilj izradu inventara poslijeratnih zemljišnih resursa, koji provodi Organizacija za hranu i poljoprivredu (FAO). Ovi projekti su povezani sa aktivnostima koje se vrše u sektoru *poljoprivrede i šumarstvo*.

Strategije sektora

Strategiju reforme javne uprave (PAR) izradio je Ured koordinatora reforme javne uprave (PARCO) uz podršku stručnjaka Evropske komisije, UNDP-a i OHR-a, kao i velikog broja predstavnika domaćih institucija. Vijeće ministara BiH, vlasti entiteta i Brčko Distrikta usvojili su ovu strategiju 2006. godine. U julu 2007. godine Fond za reformu javne uprave (PAR) uspostavljen je od strane organizacija Velike Britanije (UK)/DFID, Švedske/SIDA, vlade Nizozemske i Evropske komisije da bi se pružila podrška provedbi Strategije reforme javne uprave uz tehničku pomoć koja bi trebala biti dostupna do početka 2009. godine. Trenutno, ovi donatori namjeravaju izdvojiti namjenska sredstva u iznosu od 4.5 miliona eura za ovaj Fond.⁶⁵

Reforma javne uprave (PAR) jedan je od nekoliko sektora za koji je izrađena strategija na državnom nivou i koji ima tijelo koje rukovodi provedbom reforme, a to je Ured koordinatora reforme javne uprave (PARCO). Izradi Strategije reforme javne uprave (PAR) dali su svoj doprinos vanjski stručnjaci i mnogi donatori jer je smatraju sveobuhvatnim sredstvom, iako neki od njih ističu da je na nekoliko mjesta pomalo nejasno definisana. Nadalje, budući da donatori namjeravaju prestati pružati tehničku pomoć do kraja 2008. godine,⁶⁶ PARCO će nakon toga biti zadužen za rukovođenje provedbom Strategije, a što može stvoriti probleme jer njegov bi mandat trebalo prethodno ojačati.

Neovisno o ovim problemima, do kraja 2007. godine niti jedan projekat nije bio finansiran iz Fonda za reformu javne uprave (PAR), jer poslovnik tijela koja donose odluke tek treba biti revidiran, nakon što ga razmotre svi akteri.⁶⁷ Uprkos ovim tehničkim smetnjama, Strategija reforme javne uprave (PAR) jest prvi i najvažniji korak ka praktičnoj provedbi reforme javne uprave.

Pozitivni primjeri i izazovi u sektoru u 2007. godini

Donatori su uglavnom zadovoljni napretkom postignutim na polju provedbe Strategije reforme javne uprave (PAR) i Akcionog plana. Naprimjer, pohvalili su uspostavu Fonda za PAR, potpisivanje Memoranduma o razumijevanju, usvajanje Zajedničke platforme sva četiri nivoa vlasti (provedbena struktura za Akcioni plan), kao i prihvatanje projekta Strateškog planiranja i izrade politike rada (SPPD) od strane predstavnika vlasti, što je prvi korak u okviru tog stuba Akcionog plana. Prihvatanje SPPD-a takođe je primjer uspješne koordinacije donatora, u okviru koje su UNDP, Evropska komisija, Nizozemska i Norveška uskladili rad i zauzeli zajednički pristup prema ovom pitanju.

Jedno od najvažnijih postignuća u 2007. godini bilo je uvođenje Koordinacionog odbora za budžet, poluformalnog foruma za međuentitetsku koordinaciju. U budućnosti će Odbor postati dijelom Fiskalnog vijeća i pružiti pomoć u stvaranju glavnih pretpostavki za procjenu fiskalnih i makroekonomskih uslova. Pored toga, model desetofaznog trogodišnjeg „rolling“ budžeta uveden je u BiH uz pomoć konsultantske firme PKF iz Velike Britanije. Organizacija Velika Britanija (UK)/DFID unajmila je firmu PKF da pruži pomoć državnom ministarstvu finansija i trezora i entitetskim i kantonalnim ministarstvima finansija u modernizaciji procesa i sistema planiranja budžeta u BiH u okviru Projekta poboljšanja u upravljanju javnom potrošnjom (PEM) u državi.

⁶⁵ Od tog iznosa do sada je samo Švedska uplatila 1.5 miliona eura, a uskoro se očekuju i doprinosi Nizozemske i organizacije Velike Britanije (UK)/DFID.

⁶⁶ Tehnička pomoć UK/DFID-a prestaje krajem februara 2009. godine jer se nakon nje očekuje podrška Instrumenta Evropske komisije za pretrpustupnu pomoć (IPA).

⁶⁷ Početkom 2008. godine Fond za PAR je postao potpuno operativan i Upravni odbor je odobrio provedbu nekoliko projekata.

Još jedan uspjeh postignut u 2007. godini koji je vrijedan pažnje jest potpisivanje Memoranduma o razumijevanju između UNDP-a i Ministarstva komunikacija i transporta BiH na polju e-vlade. UNDP je preuzeo vodstvo na polju e-vlade, dok Evropska komisija finansijski potpomaže UNDP u provedbi projekata.

Donatorske organizacije su pozitivno ocijenile spremnost domaćih institucija da ojačaju svoje stalne tehničke kapacitete. Primjer za to je porast broja spojenih (*twinning*) projekata.

Stvaranje profesionalne državne službe, utemeljene na zaslugama, jedan je od prioriteta Strategije reforme javne uprave. U 2007. godini Velika Britanija (UK)/DFID, Evropska komisija i UNDP podržali su reformu državne službe generalno, a posebno reformu tijela državne službe. Iako je bilo

kritika na račun toga kako se, navodno, ne obraća dovoljno pažnje na područje državne službe u smislu reforme u korist drugih ključnih područja reforme javne uprave, mora se priznati da je sistematski fokus na područje upravljanja ljudskim kadrom polučio rezultate. Donatori su izrazito zadovoljni pozitivnim razvojem događaja na ovom polju, iako su neki od njih ukazali na potrebu za poboljšanjima vlastitih strategija na polju reforme državne službe i usmjeravanja na zanemarena pitanja, kao što su odgovornost državnih službenika prema korisnicima usluga njihovih institucija. Istraživanje javnog mnijenja o nivou povjerenja u vlast, koju je UNDP proveo 2003. godine, pokazalo je da postoji potreba da stalni fokus na obuci državnih službenika na polju razvoja znanja i sposobnosti treba preusmjeriti na obuku državnih službenika u pružanju kvalitetnih usluga i povećanju njihove odgovornosti prema javnosti.

Jedan od najvećih izazova koji su istakli donatori aktivni na polju reforme javne uprave jest spor proces *stavljanja* Fonda za reformu javne uprave (PAR) u funkciju. Donatori su svjesni da za tehničke prepreke u uspostavi Fonda za PAR, posebno u smislu jednoglasnog donošenja odluka, treba uveliko kriviti postojeću situaciju. Međutim, donatorske organizacije su zabrinute jer svojim vladama moraju objasniti zašto se izdvojena namjenska sredstva ne koriste već više od dvije godine, što u dugoročnijem smislu može ugroziti opstanak samog Fonda. Međunarodne organizacije priznaju da činjenica što svaki donator ima vlastite propise dodatno pogoršava situaciju. Ipak, apeluju i na donatorsku zajednicu i na domaće institucije da postanu spremniji na kompromis u smislu jednoglasnog donošenja odluka, jer u suprotnom dolazi do blokade svih odluka, posebno u pogledu beneficija koje od njih mogu imati različiti nivoi vlasti.

Koordinacija i puna odgovornost

Donatori su zadovoljni zbog porasta broja aktivnosti donatora u podsektoru *reforma javne uprave*, kao i zbog usklađivanja njihovih aktivnosti u ovom području. Nadalje, veliki broj programa koji se provode polako postaju održivi. Ovi pozitivni primjeri zaslužuju pažnju jer se često čuju kritike kako procesu javne uprave nedostaje dugoročna perspektiva.

Što se tiče sastanaka donatora, treba napomenuti da su se do početka 2007. godine održavali samo sastanci donatora. Međutim, došlo je do značajnog poboljšanja u vezi sa ovim pitanjem otkako je Ured koordinatora za reformu javne uprave (PARCO) nedavno preuzeo predsjedateljstvo ovim sastancima. Donatorske organizacije su mišljenja kako je PARCO-u potrebno više vremena i iskustva da bi vodio sastanke koji će donositi uspjeh. Istovremeno, donatori priznaju da bi i oni sami morali naučiti rješavati međusobna neslaganja. Međunarodne organizacije trenutno rade na efikasnijem udruživanju snaga kako bi prevazišle, prema njihovim riječima, prethodne fragmentirane pristupe.

Kako je ranije spomenuto, poteškoće u koordinaciji proizlaze iz različitih pristupa donatora. Izlaz iz ove slijepe ulice jest omogućiti Uredu koordinatora za reformu javne uprave (PARCO)

Ka efektivnijoj koordinaciji najbolji primjeri iz prakse

S ciljem pružanja podrške provedbi Strategije reforme javne uprave (PAR), nekoliko donatora, kao što su Velika Britanija (UK)/DFID, Nizozemska, Švedska/SIDA i Evropska komisija, uspostavili su zajednički mehanizam finansiranja pod nazivom Fond za reformu javne uprave (PAR). Donatori su do sada za ovaj Fond izdvojili 4.5 miliona eura za period od tri godine. Međunarodne organizacije koje podržavaju Fond za PAR redovno se sastaju još od 2005. godine. Pored predstavnika donatora, predstavnici relevantnih državnih i entitetskih insitucija sudjeluju na ovim sastancima.

Fond za PAR je dobar primjer usklađenog pristupa donatora provedbi projekata koji spadaju u okvir definisan Strategijom reforme javne uprave (PAR). Fondom za PAR će upravljati PARCO i odlučivati o tome kako odrediti prioritete i provoditi segmente Strategije.

da odredi prioritete. Na kraju, međunarodne organizacije su se saglasile da su djelomično krive zbog ograničene sposobnosti PARCO-a da preuzme vodeću ulogu u koordinaciji, jer neki donatori ne smatraju da je uvijek potrebno informisati PARCO o njihovim aktivnostima. Pored toga, međunarodne organizacije žele da PARCO preuzme odgovornost za ključna područja koja donatori smatraju zanemarenim. Još jedan razlog za brigu je prilično ograničena sposobnost PARCO-a da utječe na izradu politike rada i na odlučivanje Vijeća ministara i relevantnih ministarstava na polju reforme javne uprave.

Pored koordinacijskih sastanaka donatora i domaćih vlasti u vezi sa strategijom na polju reforme javne uprave, sastaju se i organizacije koje izdvajaju sredstva za Fond za reformu javne uprave (PAR). Ti sastanci se redovno održavaju od 2005. godine. Donatori podržavaju Fond za PAR, kao i predstavnici relevantnih državnih i entitetskim institucija koji učestvuju na sastancima na kojima se raspravlja o Fondu za (PAR). Fond za PAR se smatra primjerom uspješnog prevazilaženja koordinacijskih problema. Ipak, što se tiče pune domaće odgovornosti, donatori priznaju da njihovo pravo na veto nad Fondom za PAR onemogućava punu odgovornost domaćih vlasti.

Međunarodne organizacije su mišljenja da se više truda mora uložiti u povećanje svijesti o značaju pitanja reforme javne uprave vezanih za evropske integracije. Još jedno potencijalno problematično područje, prema mišljenju donatora, jest nedostatak mehanizama procjene koji bi omogućili garantovanje kvaliteta projekata u okviru Akcionog plana za reformu javne uprave (PAR). Kako bi riješili ovaj problem, donatori predlažu da se dizajnerima projekata omogući bolja obuka.

Uopšte, treba naglasiti kako se uprkos razlikama u mišljenjima o nekim pitanjima, donatori jednoglasno slažu oko činjenice da previše velik broj procesa, kao što je, naprimjer, obuka državnih službenika, zavisi od pomoći. Ipak, međunarodne organizacije vjeruju da su domaće institucije u procesu uspješnog prevazilaženja ovisnosti o donatorima u tom pogledu. Naprimjer, na polju e-vlade, tokom godina Ministarstvo komunikacija i transporta BiH i UNDP uspostavili su zajednički proces odlučivanja. U maju 2007. godine UNDP je potpisao Memorandum o razumijevanju s ovim Ministarstvom. Memorandumom su uspostavljena tri tijela: zajednički upravni odbor, stručni tim i konsultacijski odbor. Sva tri tijela su funkcionalna i sastala su se nekoliko puta tokom 2007. godine. Time se domaća odgovornost nad provedbom projekta e-vlade smatra punom i zadovoljavajućom.

Buduće aktivnosti

Prilikom utvrđivanja prioriteta područja djelovanja postaje jasno da su međunarodne agencije, uprkos kritikama koje daju, zadovoljne opštim stanjem u području reforme javne uprave (PAR), kao i stepenom napretka ostvarenog u okviru reforme. Preporuke donatora su prvenstveno usmjerene na potrebu za daljim reformama na ovom polju. Konkretnije, predlažu rad na povećanju odgovornosti svih institucija aktivnih u procesu reforme javne uprave (PAR), garantovanje veće inkluzije domaćih organizacija civilnog društva u praćenju reforme, ubrzanje procesa privatizacije, organizovanje većeg broja obuka u šest ključnih područja reforme, kao i obuke o izradi projekata. Donatori takođe zagovaraju promjenu u percepciji obuke od strane državnih službenika. Budući da je potrebno mnogo vremena kako bi se izgradile visokoškolske institucije koje pružaju kvalitetno obrazovanje na polju javne uprave, neophodno je ponovo evalvirati postojeći stav prema obuci kao nekoj vrsti privremenog rješenja.

Pored toga, međunarodne organizacije su naglasile da, uprkos značajnim iznosima novca već namijenjenim za reformu javne uprave (PAR), Fondu za PAR će biti potrebni čak i veći resursi kako bi se mogao provesti Akcioni plan.

I na kraju, donatori moraju koordinirati svoje aktivnosti, posebno u područjima u kojima je veći broj njih veoma aktivan, kao što je obuka državnih službenika. Što se tiče domaćih vlasti, postoji velika potreba za hitnim jačanjem kapaciteta Ureda koordinatora za reformu javne uprave (PARCO).

Civilno društvo

Definicija sektora	Na osnovi definicija Odbora za pomoć u razvoju (DAC), podsektor <i>civilno društvo</i> obuhvata sljedeće elemente: • učešće i razvoj zajednice • kooperative, organizacije na nivou mjesne zajednice • izrada ostalih postupaka participativnog planiranja i odlučivanja, kao i institucija (prevencija sukoba). Kod DAC-a: 15150
Donatori Koordinacionog foruma donatora (DCF)	Kanada/CIDA, Italija/IC, Nizozemska, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID i Evropska komisija.
Ostale međunarodne organizacije	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE).
Partneri iz vladinog sektora	Odbor civilnog društva
Ukupna sredstva izdvojena za sektor u 2007. godini	3.93 miliona eura.
Strategije sektora	Ne postoji strategija za ovaj sektor koja konkretno tretira pitanje civilnog društva.
Koordinacija donatora	Dvomjesečni sastanci Koordinacijske grupe civilnog društva, kao i ostali sastanci u vezi sa projektima na <i>ad hoc</i> osnovi.

Pregled

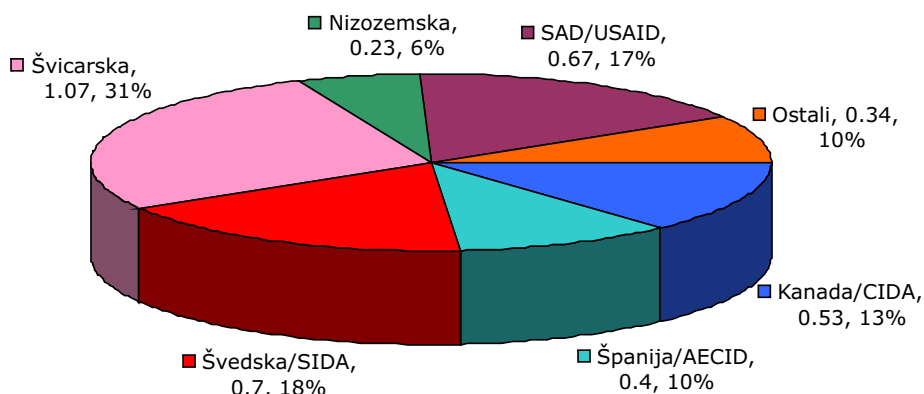
Civilno društvo u BiH se obično, iako ne isključivo, izjednačava s nevladinim organizacijama i kao takvo smatra se još uvijek ranjivim i uveliko ovisnim o donatorima. Ovakva definicija podsektora *civilno društvo* zaista je veoma uska jer ne uzima u obzir domaće inicijative na nivou mjesne zajednice koje stvarno postoje u BiH. Međutim, za donatore je ovako uska definicija od pomoći jer mogu podržavati samo institucionalizovane inicijative, koje posjeduju znanje potrebno za korištenje resursa koje primaju od donatora.

Prema raznim procjenama, u BiH trenutno postoji između 8000 i 9000 registrovanih nevladinih organizacija (od toga gotovo 1000 političkih stranaka i vjerskih organizacija, koje se obično ne smatraju organizacijama civilnog društva). Broj *aktivnih* nevladinih organizacija je mnogo teže ustanoviti. Procjenjuje se da ih ima između 1000 i 4500. Procvat nevladinih organizacija u BiH započeo je odmah nakon okončanja rata, 1995. godine. Navodno je izazvan dostupnošću stranih finansijskih sredstava i nedostatkom izvora zaposlenja u poslijeratnom okruženju. Od tada, civilno društvo u BiH je doživjelo dramatičan razvoj do te mjere da neki donatori smatraju da je istisnulo vladin sektor, naprimjer, na polju sektora *ravnopravnosti spolova, borbe protiv trgovine ljudima* ili na polju sektora *omladina*. S druge strane, međutim, smatra se da je značajna uloga međunarodnih institucija, posebno moć OHR-a u donošenju zakona u BiH, navodno onemogućila razvoj snažnih nevladinih organizacija aktivnih na polju zagovaranja i lobiranja, posebno na državnom nivou.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori koji podržavaju podsektor *civilno društvo* su Kanada/CIDA, Italija/IC, Nizozemska, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID i Evropska komisija. Zajedno, izdvojili su 3.93 miliona eura u 2007. godini u obliku zajmova. Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) i Fond za otvoreno društvo, organizacije nečlanice Koordinacionog foruma donatora (DCF), takođe pružaju pomoć razvoju civilnog društva u BiH.

Sastav donatora u podsektoru civilno društvo u 2007. (miliona eura)

Ostali donatori su Italija/IC, Norveška i Evropska komisija (EC).

Instrument Evropske komisije za pretpristupnu pomoć (IPA) imao je 2007. godine oko 3 miliona eura namijenjenih provedbi programa u području civilnog društva u BiH. Oba ta projekta imala su cilj razvoj dijaloga između lokalnih i centralnih vlasti i organizacija civilnog društva. **Evropska komisija** je pružila podršku i omladinskim organizacijama ili nevladinim organizacijama koje rade sa osobama s invaliditetom, sa starijim osobama, sa organizacijama žena, kao i s nevladinim organizacijama koje rade na zaštiti prava djece na obrazovanje i na borbi protiv diskriminacije djece s posebnim potrebama.

U 2007. godini **Švajcarska/SDC/SECO** direktno je finansirala nevladine organizacije u saradnji s Nezavisnim birooom za humanitarna pitanja (IBHI), posebno one nevladine organizacije koje nude psihološku pomoć ugroženim kategorijama društva, kao što su starije osobe, Romi i omladina. Švajcarska/SDC/SECO takođe je podržavala inicijative koje su imale cilj jačanje veza među različitim nevladinim organizacijama koje se bave sličnim pitanjima, kao i između organizacija civilnog društva i vlasti. Možda je najvidljiviji rezultat angažmana organizacije Švajcarska/SDC/SECO u ovom pogledu finansiranje mreže 22 nevladine organizacije koje su izradile platformu za uspostavu Fonda za socijalnu inkluziju. Ovaj prijedlog je trenutno u fazi javnih konsultacija. Podrška aktivnostima u okviru ovog Fonda će biti povezana s provedbom Strategije socijalne inkluzije. Ovaj mehanizam bi trebao obezbijediti održivost nevladinih organizacija i okončati aktivnosti koje ovise o donatorima. Pored toga, u okviru Projekta dobre uprave u oblasti voda i zaštite okoliša (GOV-WADE) pružena je podrška mreži od 25 ekoloških nevladinih organizacija pod nazivom „EKUS“ (Ekološka koalicija unskog sliva) kako bi se dao doprinos održivom ekološkom razvoju u sjeverozapadnoj Bosni.

Fond za civilno društvo, koji je prije tri godine osnovala **Nizozemska**, postao je operativan u 2007. godini. Centar za civilne inicijative (CCI) odabran je za distribuciju podgrantova za projekte u oblasti okoliša, zdravstva, omladine i obrazovanja. Fond je takođe usmjeren i na jačanje odnosa između nevladine organizacije i njene izborne jedinice. Fond takođe podržavaju u lobiranju za uvođenje poreznih beneficija za nevladine organizacije u relevantne zakonske akte.

Švedska/SIDA još je jedan donator koji radi na razvoju saradnje nevladinih organizacija. S druge strane, organizacija Švedska/SIDA najpoznatija je po tome što je najveća međunarodna organizacija koja podržava nevladine organizacije žena u BiH. Dva ostala polja njenog djelovanja su ljudska prava i projekti na polju učešća građana.

Ambasada SAD-a ima fond za civilno društvo koji obuhvata manje grantove za organizacije civilnog društva, kao i za građansko obrazovanje i edukaciju nastavnika u okviru programa Centra za građansko obrazovanje (CIVITAS). SAD/USAID sistematski je angažovana na pružanju pomoći u izradi pravnog okvira za institucionalizovane građanske inicijative u BiH. U 2001. i 2002. godini SAD/USAID je osigurao tehničku pomoć u izradi zakona o udruženjima i fondacijama i na državnom i na entitetskom nivou, koji su po prvi put omogućili nevladinim organizacijama da registruju svoje aktivnosti na teritoriji čitave države. SAD/USAID takođe dobro sarađuje i s Centrom za civilne inicijative (CCI) i Centrom za promociju civilnog društva.

SAD/USAID daje podgrantove Centru za civilne inicijative (CCI), koje Centar može distribuirati po svojoj procjeni. Važno je napomenuti da se politika djelovanja SAD/USAID-a prema civilnom društvu polako preusmjerava s pružanja podrške izgradnji kapaciteta na izgradnju nadzorne (*watchdog*) funkcije nevladinih organizacija. Zahvaljujući tome je, naprimjer, Centar za civilne inicijative (CCI) izradio monitoring-izvještaj o radu svih 13 parlamenata u BiH.

Kanada/CIDA podržava *Balkanski fond za lokalne inicijative* (2004.-2009.), koji ima cilj dati doprinos u uspostavi odgovornijih i sposobnijih institucija vlasti. To čini tako što podržava organizacije civilnog društva u aktivnijem angažmanu u dijalozima vezanim za politiku rada i u provedbi programa kroz razvoj svojih kapaciteta u pružanju usluga i zagovaranju na polju zdravstva, obrazovanja i pravne reforme. Pored toga, Fondom se podržava održivo partnerstvo između vlasti i civilnog društva.

Španija/AECID pruža pomoć institucijama usmjerenim na društveni dijalog, dok je **Italija/IC** usmjerena na marginalizovane grupe mladih i potiče njihovo učešće u procesima odlučivanja na lokalnom nivou. Ostale aktivnosti organizacije Italija/IC na polju civilnog društva usmjerene su na uspostavu Resorsnog centra za unapređenje procesa demokratizacije u gradu Mostaru.

Strategije sektora

Ne postoji izrađena i usvojena državna strategija koja se isključivo odnosi na oblast civilnog društva. Jedini pokušaj izrade nacrt strategije za ovaj sektor učinjen je na nivou lokalne zajednice. Koalicija nevladinih organizacija pod nazivom *Raditi i uspjeti zajedno*, koja okuplja nekih 300 nevladinih organizacija, izradila je 2004. godine nacrt *Strategije razvoja nevladinog sektora u BiH*.⁶⁸ Državne strategije koje će tretirati oblast civilnog društva su Razvojna strategija za državu i Strategija socijalne inkluzije (SIS) za 2008.-2013. (na državnom nivou) i razvojne strategije na entitetskom nivou. Neki od donatora (Švedska/SIDA, Španija/AECID i SAD/USAID) imaju vlastite strategije s ugrađenim komponentama civilnog društva.

Pozitivni primjeri i izazovi u sektoru u 2007. godini

Nakon tri godine pripremnog rada, predsjedavajući Vijeća ministara je u maju 2007. godine potpisao sporazum o partnerstvu s predstavnikom nevladinog sektora u BiH. Ovaj Memorandum o razumijevanju je, prema mišljenju donatora, jedan od najpozitivnijih primjera rada u podsektoru *civilno društvo* u 2007. godini. Ovaj dokument nije pravno obavezujući, ali je ipak prvi zvanični korak ka stvaranju institucijskog okvira za saradnju između vladinog i nevladinog sektora. Nakon potpisivanja ovog sporazuma uslijedilo je osnivanje Odbora civilnog društva, konsultativnog tijela, koje se sastoji od 31 člana, a koji savjetuju Vijeće ministara o pitanjima u vezi sa civilnim društvom. Članovi Odbora su i predstavnici nevladinih organizacija aktivnih na različitim poljima.

Uopšte je poznato da su od završetka rata nevladine organizacije u BiH primile značajnu finansijsku i druge oblike podrške od međunarodnih javnih i privatnih donatora. Međutim, nevladinom sektoru je, isto tako, upućeno mnogo kritika od samih finansijera, javnosti, vladinih zvaničnika i novinara. Izazovi s kojima se suočava civilno društvo, prema riječima donatora, često su uzrokovani njegovom fragmentiranom strukturom, nepovezanošću s aktivnostima na nivou mjesne zajednice i ovisnošću o međunarodnim donacijama. Ipak, neke međunarodne organizacije priznaju da su, na mnogo načina, politike djelovanja donatora na ovom polju oblikovale ovaj sektor i učinile ga ovakvim kakav jest u zadnjih deset godina. Međutim, mreža od 99 nevladinih organizacija, pod nazivom *Referentna grupa Tuzla* (RGT) primjer je mreže na lokalnom nivou koju međunarodne organizacije finansijski potpomažu još od samog njenog početka. Činjenica da je RGT domaća mreža kojom donatori ne rukovode, a ipak je finansiraju, potvrđuje argument da odnos između međunarodnih organizacija i bosanskih nevladinih organizacija nije neophodno stvar izbora, već saradnje.

Međunarodne organizacije sve više shvataju kako i one same moraju promijeniti načine podrške koju pružaju na polju civilnog društva ako žele pomoći nevladinim organizacijama da prerastu u jedan održiv sektor s aktivnostima na lokalnom nivou, s dobro definisanim koalicijama utemeljenim na relevantnoj problematici. Treba istaći, međutim, da je tendencija donatora da nameću svoje programe rada lokalnim nevladinim organizacijama endemske prirode i da se kao takva ne može proširiti na čitavo civilno društvo u BiH. Ipak, važno je napomenuti da

⁶⁸ Više informacija na web-stranici: www.civilnodrustvo.ba/files/docs/biblioteka/publikacije/5%20Nacrt%20strategije%20razvoja%20NVO%20sektora.pdf

međunarodne organizacije žele čuti povratne informacije od korisnika njihovih projekata i spremne su promijeniti svoje politike djelovanja s ciljem rješavanja najaktuelnijih problema na polju organizacija civilnog društva. Pored toga, donatori su ocijenili da je potrebno ojačati veze između domaćih vlasti i civilnog društva. Fleksibilnost međunarodnih organizacija u formulisanju politika rada koje imaju cilj podržati nevladine organizacije je za svaku pohvalu. To je vidljivo iz odlučnosti donatora da uspostave održiv podsektor *civilno društvo*, koji će funkcionisati u jednoj državi koja je u dobrim odnosima s nevladinim organizacijama, a tek tada postepeno smanjivati podršku građanskim inicijativama u državi.

Koordinacija i puna odgovornost

U 2007. godini nije bilo značajnijih promjena u sastavu donatora koji podržavaju podsektor *civilno društvo*. Navodno, koordinacijski sastanci donatora u ovom podsektoru su sastanci koji se najčešće održavaju tokom ove godine. Od juna 2007. godine Japan/JICA, Norveška, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID, Evropska komisija, UNDP i Udruženje civilnog društva sastaju se svakih nekoliko mjeseci kako bi razgovarali o radu organizacija i kako bi dali ocjene o proteklom radu u ovom području. Sastanci Koordinacijske grupe civilnog društva održavaju se na dvomjesečnoj osnovi. Grupa nema stalno predsjedateljstvo. Donatori se smjenjuju u toj dužnosti, a na svakom sastanku se donosi odluka o tome ko će predsjedati narednim sastankom. Ipak, donatori su izrazili potrebu za uvođenjem jasnih propisa o tome ko bi trebao predvoditi koordinacijske sastanke. U 2007. godini Nizozemska je takođe organizovala nekoliko koordinacijskih sastanaka međunarodnih organizacija aktivnih na polju civilnog društva.

Ka efektivnijoj koordinaciji - najbolji primjer iz prakse

Projekat koji ima cilj ojačati domaću odgovornost i institucionalizovati ulogu civilnog društva u BiH jest *Projekat održivog razvoja neprofitnog sektora*, koji provodi SAD/USAID. Ovim projektom želi se promovisati javno-privatno partnerstvo, kao i institucionalizovati uloga organizacija civilnog društva.

Projekat obuhvata 16 domaćih nevladinih organizacija i mreža sa preko 300 organizacija širom BiH. Podrška SAD/USAID-a sektoru civilnog društva i lobiranje vlasti rezultiralo je u aprilu 2007. godine potpisivanjem Sporazuma o saradnji između nevladinog sektora i Vijeća ministara. Prema tom Sporazumu, Komisija za odabir kandidata imenovala je 31 člana Odbora civilnog društva. Potpisivanje Sporazuma otvorilo je vrata uspostavi ureda na različitim nivoima vlasti da bi se postigla bolja saradnja u okviru sektora *civilno društvo*. Ti uredi će osigurati brojnije i organizovanje učešće nevladinih organizacija u izradi javnih politika rada, kao i transparentniju raspodjelu javnih finansija prema lokalnim nevladinim organizacijama.

Uopšte, koordinacija među donatorima u području civilnog društva polako se počela razvijati tokom prošle godine. Odbor civilnog društva je očito najnoviji primjer kako koordinacije donatora tako i povećane odgovornosti domaćih vlasti nad procesom. Međutim, donatori se plaše da spomenuta odgovornost obuhvata samo organizacijski nivo civilnog društva, tj. da nevladine organizacije nisu odgovorne svojim lokalnim zajednicama.

Buduće aktivnosti

Donatori su najviše zabrinuti zbog dugoročnog razvoja i finansijske održivosti nevladinih organizacija. Oba ova ključna elementa ovise o spremnosti nevladinih organizacija i lokalnih i centralnih vlasti na saradnju. Međunarodne organizacije posebno apeluju na institucije vlasti da uspostave mehanizme za finansijsku podršku mladom sektoru *civilnog društva* u državi. Istovremeno, donatori ističu potrebu za jačanjem nadzorne (*watchdog*) funkcije civilnog društva. Neki donatori smatraju da učešće nevladinih organizacija u procesima odlučivanja u BiH ne treba samo poticati već i garantovati uvođenjem relevantnih mjera.

Ipak, mnogo posla je još ostalo da se obavi u sferi zakonskih propisa. Naprimjer, još uvijek ne postoji zakon na temelju kojeg bi se adekvatno tretirale finansijske potrebe nevladinih organizacija. Isto vrijedi i za zakon o volonterstvu. Državne vlasti, donatori i nevladine organizacije moraju uložiti više truda u promovisanje ideje i prakse korporacijske odgovornosti. Pored toga, preduzećima treba omogućiti stimulaciju u smislu vidljivih poreznih olakšica za pružanje podrške organizacijama civilnog društva.

Donatori su takođe ustanovili potrebu za provedbom programa građanskog obrazovanja u državi. Građansko obrazovanje je jedan od načina da se popravi trenutno stanje u kojem su nevladine organizacije nepovezane sa svojim lokalnim zajednicama, i u kojem ih javno mnijenje otvoreno kritikuje. Potrebno je ugraditi u srca i umove građana saznanje da nevladine organizacije zastupaju, propagiraju i šire moderne, ali istovremeno duboko humanitarne ideje, kao što su tolerancija, solidarnost sa siromašnim i marginalizovanim kategorijama društva, svijest o zaštiti okoliša, zdravlje, obrazovanje, ravnopravnost spolova, ljudska prava, itd. Štaviše, postojeći loš imidž nevladinih organizacija može biti ispravljen promovisanjem ideja i prakse samostalnih tipova nevladinih organizacija. Drugim riječima, provedbu principa *supsidijarnosti*⁶⁹ treba otpočeti na nivou građana, a lokalne, entitetske ili državne vlasti angažovati samo kad neki određeni problem ne može biti riješen uz pomoć resursa lokalne zajednice.

Donatori ističu i potrebu za novim pristupima već utvrđenim problemima, kao što su apatija, nepovjerenje, bespomoćnost i nedostatak inicijative na najnižem nivou. Uprkos ovakvim komentarima donatora, vrijedi napomenuti kako pojava visokokvalifikovanih, profesionalnih tijela nevladinih organizacija ide u korist budućeg razvoja civilnog društva u državi.

⁶⁹ Prema ovom principu, koji izvorno potiče iz katoličkih društvenih nauka, vlasti na višem nivou intervenišu samo u slučaju kad manja jedinica ne može samostalno riješiti problem uz pomoć vlastitih resursa.

Četiri osnovna ustavna elementa dobre uprave predstavljena su u ovom poglavlju. Međunarodni donatori su veoma intenzivno angažovani u svim ovim podsektorima. Mnoga postignuća ostvarena na ovim poljima mogu se pripisati odlučnosti donatora i konkretnim mjerama na unapređenju reformskih procesa u državi. U svim ovim podsektorima donatori rade na pružanju podrške reformskim procesima, ne samo kroz finansijsku pomoć već i jačanjem kapaciteta domaćih institucija odgovornih za provedbu reformi.

Što se tiče pozitivnih primjera u sektoru *dobra uprava i izgradnja institucija*, čini se da su podsektori ti u kojima su dobro definisana polja rada, sa strategijama ili nacrtima strategija usvojenim tokom 2007. godine. Ta polja su *reforma javne uprave (PAR)* i *reforma zakonodavstva i pravosuđa (LJR)*. Strategija reforme javne uprave (PAR) izrađena je uz podršku nekih donatora. Za reformu zakonodavstva i pravosuđa postoji nacrt strategije, i to je prvi nacrt koji je usvojen nakon javnih konsultacija sa svim akterima i donatorima u ovom području. Za prilično obimne i raznovrsne, međusobno povezane podsektore *ljudska prava* i *civilno društvo* još uvijek nisu izrađene strategije na državnom nivou. Pored toga, za razliku od reforme javne uprave i zakonodavne i pravosudne reforme, ovi „osjetljiviji“ podsektori su podložniji osjetnom, iako postepenom povlačenju donatora.

Pitanje pune odgovornosti domaćih vlasti, o kojoj je bilo riječi u ovom poglavlju, čini se da odražava gore spomenuto stanje. Prva dva, dobro definisana podsektora mogu postati predmetom veće odgovornosti domaćih vlasti. Takođe, u ova dva sektora već su u funkciji državne institucije odgovorne za provedbu reformi i koordinaciju aktivnosti donatora. Suprotno tome, može se reći da puna odgovornost nad podsektorima *ljudska prava* i *civilno društvo* postoji na nivou nevladinih organizacija, ali ne i na državnom nivou. Istina, dijelove podsektora ljudska prava, posebno one koji se odnose na ravnopravnost spolova, neke ugrožene kategorije društva i nacionalne manjine, podržavaju relevantne institucije vlasti.

Međutim, činjenica je da je ove „osjetljivije“ podsektore mnogo teže obuhvatiti jednom inicijativom, bilo inicijativom domaćih vlasti ili donatora. Ovakvo stanje u ovim podsektorima možda može objasniti činjenicu što donatori i institucije domaće vlasti podjednako nisu odredili ova područja kao stalne prioritete, koji iziskuju djelovanje na dugoročnom planu. S druge strane, ne može se kazati da podsektori *ljudska prava* i *civilno društvo* nisu privukli velik interes međunarodnih organizacija još od završetka rata. Čak su prisutne i kritike na račun donatora da im navodno ne posvećuju onoliko pažnje koliko zaslužuju. Međutim, ova početna podrška se polako počela smanjivati, posebno na polju ljudskih prava. Imajući u vidu da je puna odgovornost domaćih vlasti nad ovim „osjetljivim“ podsektorima mnogo manja nego nad podsektorima reforme javne uprave i reforme zakonodavstva i pravosuđa, čini se da je povlačenje donatora iz podsektora ljudska prava i civilno društvo krenulo previše rano. Jer, zaista, da bi zaživjela demokratija, relevantne institucije i pravni okvir moraju biti uspostavljeni. Ipak, participatoran aspekt demokratije može biti zagarantovan jedino ako su „osjetljiva“ područja, kao što su snažno civilno društvo i poštivanje ljudskih prava, dovoljno razvijeni.

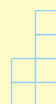
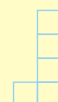
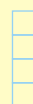
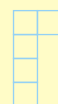
Ovdje treba napomenuti da je početna, znatna pomoć donatora zaista utjecala na promjene u oba ova „osjetljiva“ podsektora. Možda pozitivne primjere u ovim podsektorima nije tako lako izdvojiti i istaknuti zbog toga što je veći dio pitanja na polju ljudskih prava i civilnog društva međusobno povezan ili ih je teško ocijeniti i izmjeriti u smislu usvojenih strateških dokumenata ili uspostavljenih institucija. Naprimjer, pitanja vezana za omladinu ili besplatnu pravnu pomoć su pitanja koja gotovo isključivo tretiraju organizacije civilnog društva uz pomoć međunarodnih donatorskih organizacija.

Implikacije koje su vidljive iz gore opisanog stanja upućuju na nekoliko mogućih rješenja trenutnih problema u sektoru *dobra uprava i izgradnja institucija*. Što je sigurno, donatori bi mogli iznaći načine za nastavljajem pružanja pomoći posebno „osjetljivim“ podsektorima. To se ne mora desiti na štetu reforme *javne uprave* i reforme *zakonodavstva i pravosuđa*. Na primjer, potencijal ljudskog kapitala u nevladinim organizacijama u BiH jedan je od domaćih resursa koji može biti iskorišten u svim sektorima. Donatori bi mogli poticati domaće institucije da bolje sarađuju s nevladinim organizacijama. Njihova saradnja bi mogla biti od koristi kako vladinom tako i nevladinom sektoru. Isto tako, daljim jačanjem državnih institucija odgovornih za pitanja ljudskih prava donatori mogu poticati razvoj područja ljudskih prava samog po sebi.

Što se tiče koordinacije donatora, međunarodne organizacije jednoglasno podržavaju uspostavu jasnih propisa vezanih za sastanke umjesto okupljanja na *ad hoc* osnovi, koja su prevladavala u ranim godinama koordinacije aktivnosti donatora. Nadalje, međunarodne

organizacije žele prebaciti odgovornost za usklađivanje koordinacijskih sastanaka, a time i aktivnosti donatora u nadležnost domaćih vlasti i na taj način povećati nivo odgovornosti domaćih vlasti nad reformskim procesima i garantovati učešće svih aktera. Uprkos kritikama koje su donatori uputili na račun funkcionisanja nekih domaćih institucija, međunarodne organizacije su odlučne kad je u pitanju saradnje s vlastima BiH na polju odlučivanja i provedbe reformi. Ustvari, kritike donatora odražavaju njihovu iskrenu želju da uvedu promjene u državi. Uprkos poteškoćama na koje nailaze i međunarodne i domaće institucije, vidljivi su jasni rezultati njihovog zajedničkog rada. Ove pozitivne promjene zaista idu u korist budućeg razvoja sektora, posebno sektora *dobra uprava i izgradnja institucija*, kao i u korist reformskih procesa uopšte.

Definicija sektora	Na osnovu definicije DAC-a, sektor lokalne uprave se sastoji od sljedećih elemenata: • Vlade administracije: sistema institucija vlasti uključujući parlament, lokalnu upravu, decentralizaciju, državnu službu i reformu državne službe. • Politike zapošljavanja i administrativnog upravljanja u domeni zapošljavanja: planiranje i politiku zapošljavanja; sindikate; izgradnju kapaciteta institucija te savjetovanje; podršku programima za nezaposlene; programe za stvaranje novih radnih mjesta i generiranje prihoda; sigurnost na radu i zaštitu zdravlja; borbu protiv dječjeg rada. • Multisektorsku pomoć za osnovne socijalne usluge: definirane osnovne socijalne usluge podrazumijevaju osnovno obrazovanje, osnovnu prehranu, osnovno zdravstveno stanje, reproduktivno i zdravlje populacije, pristup pitkoj vodi te osnovne sanitarne usluge. • Prostorno planiranje i upravljanje u toj oblasti: lokalni razvoj i urbano/prostorno planiranje; opštinske finansije; prostorna izgradnja i obnova. Kodovi DAC-a: 15140, 16020, 16050, 43030.
Donatori iz DFC-a	Austrija/ADA, Francuska, Italija/IC, Japan/JICA, Holandija, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, Velika Britanija/DFID, SAD/USAID, Evropska komisija (EC), UNDP i Svjetska banka
Druge međunarodne organizacije (IO)	Organizacija za bezbjednost i saradnju u Evropi (OSCE), Vijeće Evrope (CoE)
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave RS, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica F BiH i Ministarstvo za raseljena lica i izbjeglice RS.
Ukupna sredstva izdvojena za sektor u 2007. godini	22.8 miliona €
Strategije sektora	Ne postoji krovna strategija vlade, kojom bi bili definisani prioriteti lokalne uprave, premda je, kao inicijativa civilnog društva, urađena Strategija razvoja lokalne uprave. ⁷⁰
Koordinacija donatora	Koordinacioni sastanci u vezi sa projektima

Pregled

Lokalne vlasti u Bosni i Hercegovini (BiH) djeluju u složenom administrativnom sistemu, sastavljenom od više nivoa. Zakonski okvir i fiskalni aranžmani u Republici Srpskoj (RS) i Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) se razlikuju, a u FBiH se pak razlikuju i između kantona. Jako decentralizirani sistem u BiH se možda može bolje opisati u smislu fragmentacije nadležnosti i odgovornosti. Smatra se da ovakva organizacija ima ozbiljne posljedice na pružanje javnih usluga, tj. socijalna davanja i obaveze su često zapostavljene u siromašnijim opštinama.⁷¹

Opštine širom BiH funkcionišu uz izuzetno ograničenu fiskalnu autonomiju; i u RS i u FBiH one imaju nizak nivo ovlaštenja i mogućnosti u smislu prikupljanja vlastitih prihoda te veći dio svojih prihoda (oko 50%) dobivaju zahvaljujući aranžmanima koji se odnose na podjelu i prienos prihoda, a koje su uspostavile sa svojim nadležnim, 'nadređenim' vladama. Vidljiva je disproporcija između finansijskih mogućnosti kapaciteta opština s jedne i njihovih odgovornosti s druge strane. Istovremeno su nedovoljno adekvatno razvijeni opštinski sistemi za finansijsko upravljanje, dok su sistemi za višegodišnje finansijsko planiranje u najvećoj mjeri nepoznanica lokalnim organima vlasti.

Usprkos ovim strukturalnim i funkcionalnim ograničenjima, sve prisutnije je mišljenje da se demokratski deficit te rastuća socijalna isključenost na najbolji način mogu rješavati u lokalnom djelovanju. Opštinske vlasti, koje su bliže svojim stanovnicima, u najboljem su položaju da uz ograničene resurse koje imaju na raspolaganju rješavaju lokalne probleme i potrebe. To se posebno odnosi na zadovoljavanje potreba socijalno isključenih i ugroženih, koji često ne bivaju percipirani u djelovanju viših nivoa vlasti. Štaviše, ove prednosti nadilaze one isključivo reprezentativne; opštine su mogu preuzeti ulogu lidera u zajednici, mobilizirajući relevantne aktere kako bi uspostavili zajedničke ciljeve i utvrdili strategije kojima se lokalnom razvoju omogućava pozitivna putanja.

⁷⁰ Draganić, Aleksandar et. al., Strategija razvoja lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, juni 2006. Dostupni na: www.soros.org.ba/docs_lokalna_uprava/lsg_eng.pdf

⁷¹ UNDP - Izvještaj o humanom razvoju za BiH, *Bolja lokalna uprava u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo, 2006.

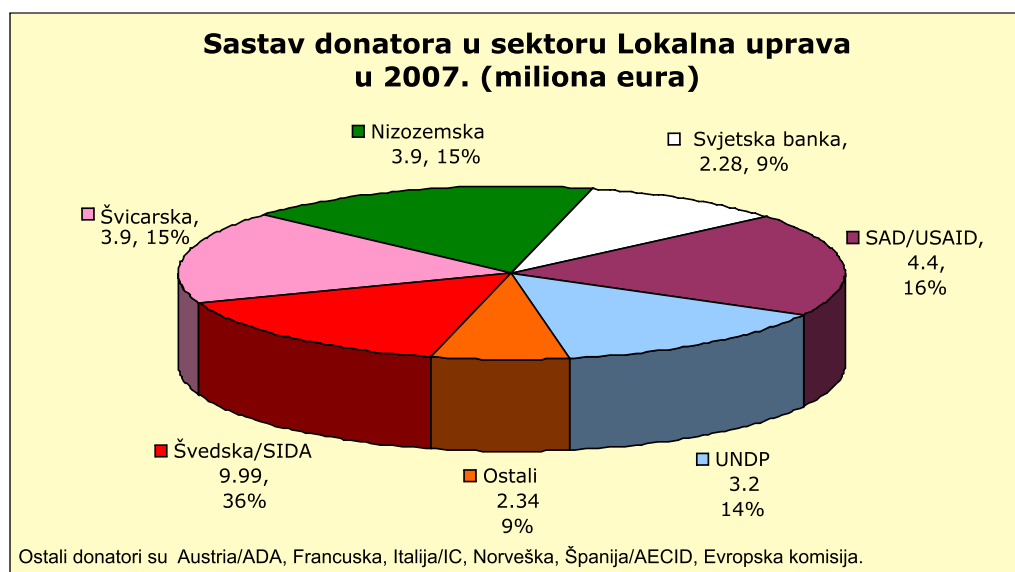
U očekivanju i uvođenju u režime finansiranja EU u pretpristupnom periodu u okviru *Instrumenta pretpristupne pomoći* (IPA), efikasno funkcionisanje opština dobiva još veći značaj jer će se od njih očekivati da sudjeluju u lokalnom upravljanju i realizaciji projekata. Za uspješno sudjelovanje u ovim mehanizmima finansiranja će biti potreban iskorak promjena u kapacitetima opština u smislu cijelog niza različitih disciplina iz planiranja i upravljanja i rukovođenja.⁷² Nadalje, potrebno je zadovoljiti i šire, evropske zahtjeve koji se kreću od nečega što bi se moglo okarakterisati kao proces modernizacije povezan sa postizanjem modela opštinskih vlasti u skladu sa evropskom praksom pa sve do izgradnje institucionalnog okvira koji je u stanju implementirati zajedničku pravnu stečevinu EU - *acquis communautaire* na lokalnom nivou⁷³.

Uzimajući u obzir njegov značaj, u nekoliko prethodnih godina su u sektoru lokalne uprave djelovali brojni donatori, te je gotovo polovina opština u BiH dobila neku vrstu pomoći za izradu planova lokalnog razvoja. Pažnja međunarodne zajednice se u početku fokusirala na povratak izbjeglica i raseljenih osoba, s daleko užim programom djelovanja na planu lokalnog ekonomskog razvoja (LED): Donatori u sve većoj mjeri u obzir uzimaju širu perspektivu lokalnog upravljanja, koja se oslanja na pristup koji se zasniva na ljudskim pravima i uzimaje u obzir pitanja ravnopravnosti i nediskriminacije u procesu planiranja. Veća je pažnja posvećivana i jačanju apsorpcijskih kapaciteta opština. U ovaj su sektor ušle i velike finansijske institucije, prije svega u oblast finansiranja kapitalnih projekata. Ove se aktivnosti prije svega fokusiraju na infrastrukturne projekte i osiguravanje tehničke pomoći (TA) za finansijsko upravljanje.

Lokalne vlasti su vlastitim naporima, ali i zahvaljujući pomoći donatora, poduzele brojne reforme, koje počinju donositi korist. Osnovu tih reformi predstavlja usvajanje novih zakona o lokalnoj samoupravi u oba entiteta, uz oprezne korake ka fiskalnoj decentralizaciji koji proizlaze iz uvođenja poreza na dodatnu vrijednost (PDV) na nivou cijele države. Pored toga je i na lokalnom nivou došlo do određenih kulturoloških promjena te je sve prisutnija svijest o značaju integrisanog i strateškog promišljanja o lokalnom razvoju. Potrebni su dodatni naponi na promovisanju decentralizacije i izgradnji kapaciteta, ali reforme koje su realizirane do sada već donose vidljive rezultate.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori u ovom sektoru su, između ostalog: Austrija/ADA, Francuska, Italija/IC, Japan/JICA, Holandija, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, Velika Britanija/DFID, SAD/USAID, EC, UNDP i Svjetska banka. Zajedno su u 2007. godini u ovaj sektor uložili 22.8 miliona €. Ove organizacije su se fokusirale na izgradnju opštinskih kapaciteta u oblasti dobre uprave i lokalnog ekonomskog razvoja te podršku planiranju i pružanju usluga na opštinskom nivou kao i na lokalno zapošljavanje u aktivnosti izgradnje zajednica.

⁷² Posebno je očit nedostatak prevođenja strateških ciljeva u konkretne projekte i akcione planove te uspostavljanje direktnih veza s budžetskim ciklusom u opštinama. Zbog nedostatka tih znanja i vještina u domenu menadžmenta, opštinski kapaciteti za apsorpciju sredstava iz EU fondova su nedovoljni.

⁷³ Oko 60% svih obavezujućih propisa koji se zasnivaju na evropskom pravu moraju implementirati upravo lokalne vlasti. *Local Government Network - LOGON vodič*, strana 41, www.ceec-logon.net

SAD/USAID, Švedska/SIDA i Holandija su svoja ulaganja u ovom sektoru koncentrisali na *Projekat odgovornosti u upravi* (GAP). Ova tri donatora su se obavezala u ovaj projekat uložiti ukupno 30 miliona USD tokom perioda od pet godina. GAP je kreiran da bi se izgradili kapaciteti kritične mase opština kako bi one mogle svojim građanima pružati kvalitetnije usluge u fiskalnom i okviru politike dobre uprave. Projekat pomoć pruža i višim nivoima vlasti. GAP zapravo ima namjeru povezati reforme koje se odvijaju na lokalnom nivou sa reformom politike na višim nivoima vlasti. Pored aktivnosti u okviru GAP-a, Holandija najsiriomašnjim opštinama pomaže i u elaboriranju strateških planova razvoja te implementiranju prioritetnih socijalnih infrastrukturnih projekata.

UNDP od decembra 2007. godine, uz finansijsku podršku Švedske/SIDA, implementira inicijativu *Sistem obuke za opštine u BiH* (MTS), kao zajednički projekat u saradnji sa oba Udruženja gradova i opština (ACM), Agencijom za državnu službu F BiH na entitetskom nivou te nadležnim entitetskim ministarstvima. Trogodišnjim projektnim okvirom MTS-a trebalo bi uspostaviti održiv sistem obuke namijenjen lokalnoj upravi, odnosno opštinama, koji će izraditi sveobuhvatnu procjenu potreba za obukom u oba entiteta. Projekat podrazumijeva jačanje odgovarajuće infrastrukture za obuku i lokalnih funkcija za razvoj ljudskih resursa, izradu prioritetnih nastavnih planova i programa obuke te jačanje lokalnih pružalaca obuke. UNDP putem MTS-a nastoji doprinijeti održivosti razvoja domaćih lokalnih kapaciteta u BiH izradom strategije obuke i uspostavom mehanizama podrške obuci na entitetskom nivou. Time će se pomoći da kvalitet obuke (uključujući i obuku koju pružaju različite domaće i međunarodne organizacije) odgovara potrebama lokalnih vlasti i bude na održivim osnovama.

UNDP jednako tako radi i na jačanju inkluzivne i višesektorske prirode procesa planiranja i podršci izgradnji opštinskih kapaciteta strateškim planiranjem i realizacijom ciklusa lokalnih planova razvoja. *Program opštinskog razvoja zasnovan na ljudskim pravima* (RMAP), koji finansiraju **Norveška, Japan/JICA**⁷⁴ i **Njemačka/GTZ/KfW**, još od 2005. godine promoviše višesektorski i inkluzivan pristup planiranju lokalnog razvoja i implementaciji projekata u petnaest partnerskih opština. Od novembra 2007. godine ovaj je pristup putem *Projekta integrisanog lokalnog razvoja* (ILDLP), koji su zajednički razvili Švajcarska/SDC/SECO, UNDP i lokalni partneri u oba entiteta dodatno proširen stavljanjem fokusa na jačanje apsorpcijskih kapaciteta opština, u svjetlu evropskih integracija te rada na harmonizaciji metodologija planiranja u BiH. UNDP je, isto tako, u okviru *Podrške pristupu orijentiranom prema rezultatima* (SUTRA) programa⁷⁵ realizovao i niz radionica o sistemu finansiranja iz fondova Evropske Unije te uspostavio lokalne akcione grupe, koje okupljaju lokalne vlasti, organizacije civilnog društva te predstavnike poslovnog sektora i imaju dugoročni cilj da ojačaju njihove kapacitete kao odgovarajuću platformu za saradnju među opštinama. UNDP će razmotriti i mogućnosti davanja podrške ruralnom razvoju i socijalnom stambenom zbrinjavanju.

UNDP putem tri svoje regionalne inicijative lokalnog razvoja, konkretno putem: *Programa oporavka regiona Srebrenice* (SRRP)⁷⁶, *Razvojnog programa gornjodrinske regije* (UDRDP)⁷⁷ te *Programa pomirenja zajednice kroz smanjenje siromaštva* (CRPRP)⁷⁸ promoviše socio-ekonomski oporavak multietničkih zajednica jačanjem lokalne uprave i ekonomskim razvojem u korist siromašnih. Ove inicijative detaljnije razmatramo u poglavljima ovog izvještaja koja se odnose na Srebrenicu, povratak i reintegraciju.

Švajcarska/SDC/SECO je u 2007. godini dala podršku uvođenju tzv. 'policije u zajednici', novog lokalnog pristupa i metode policijskog djelovanja u BiH. Pored osnovnih aktivnosti orijentisanih na djelovanje u praksi, projekt je podršku pružao i razvoju *Strategije BiH za policijsko djelovanje u zajednici*, koju su inicirale domaće institucije, a koja je usvojena 2007. godine. Švajcarska (SDC/SECO) pored toga, u okviru svog *Projekta opštinskog razvoja u BiH* (MDP) pruža podršku za šest opština u regionu Doboja kako bi te opštine postale relevantni primjeri dobre lokalne uprave u BiH. Švajcarska/SDC/SECO je, u saradnji sa Fondom 'Otvoreno društvo' u BiH i putem međusobne saradnje njenih partnera u implementaciji osiguravala tehničku pomoć namijenjenu izradi *Strategije razvoja lokalne samouprave*. Ovaj su dokument u martu 2007. godine usvojili Udruženje gradova i opština RS te Udruženja opština i gradova FBiH (AMC).

⁷⁴ Japan/JICA nije prikazan u ovom grafikonu jer u 2007. godini nije prijavio nikoga dodatna finansijska davanja za inicijative lokalnog razvoja.

⁷⁵ Finansiraju ga donatori iz DCF-a: Holandija i Evropska zajednica, partnerske opštine iz SUTRA programa te Državna komisija za izbjeglice i raseljena lica (SCRDP)/Fond za povratak.

⁷⁶ SRRP finansiraju Kanada/CIDA, Italija/IC, Japan/JICA, Holandija, Norveška, Velika Britanija/DFID, UNDP, vlade BiH i RS, kao i Danska kao donator koji nije član DCF-a.

⁷⁷ UDRDP finansijska sredstva dobija od Vlade RS, Holandije i UNDP-a.

⁷⁸ CRPRP finansira Fond UN za sigurnost ljudi.

Velika Britanija/DFID i Švajcarska/SDC/SECO su zajednički finansirali tzv. 'Beacon', shemu koju su implementirali **Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE)** i **Vijeće Evrope (CoE)** u partnerstvu sa MAC-ima u oba entiteta. Ovaj mehanizam svake godine dodjeljuje tematske nagrade npr. "za približavanje građanima," "djelotvorno strateško planiranje," te "promovisanje lokalnog ekonomskog razvoja" inovativnim opštinama u obliku grantova kako bi te opštine svoja iskustva i najbolje primjere iz prakse podijelile sa drugim opštinama. OSCE upravo realizuje postupak prijenosa Beacon sheme na domaće vlasti. Trenutno se odvijaju inicijalne konsultacije u vezi s ovim procesom primopredaje. **Francuska i Italija/IC** takođe sponzoriraju slične mehanizme, stvarajući i uspostavljajući partnerstvo između opština u Bosni i Hercegovini te francuskih i italijanskih opština.

Svjetska banka se, u okviru reforme lokalne uprave i LED-a, fokusira na izradu održivog mehanizma prenosa resursa koji će opštinama omogućiti da finansiraju kapitalna ulaganja. Djelovanje Svjetske banke se proteže i na jačanje kapaciteta u opštinama putem poboljšanja u smislu njihovog fokusiranja na orijentisanost prema klijentima, osnovnim uslugama i infrastrukturi. *Projekat razvoja zajednica*, koji finansira Svjetska banka, ima cilj promovisanje sigurnosti, mogućnosti i osnaživanja svih članova zajednice. Namjera ovog projekta je te ciljeve postići primjenom sljedećih metoda: jačanje odgovornih, inkluzivnih grupa u zajednici; podrška širokom učešću siromašnih u procesu odlučivanja koji utječe na njih same; omogućavanje pristupa informacijama i povezivanje s tržištem te unapređenje i poboljšanje uprave, institucija i politika kako bi lokalne i centralne vlasti postale otvorenije i prijemčivije za inicijative koje dolaze iz zajednice.

Na planu lokalnog ekonomskog razvoja, **Austrija/ADA** radi na projektu koji je namijenjen unapređenju održivog ekonomskog razvoja ruralnih zajednica uz promovisanje i jačanje očuvanja biološke raznolikosti kroz inicijativu *Mreža eko-sela u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori*. Ova aktivnost sadrži i komponentu očuvanja biološke raznolikosti. **Španija/AECID**, putem svog *Programa konsolidacije povratka i stabilizacije na Balkanu: poljoprivredni razvoj u ruralnim zajednicama u BiH* pruža podršku uspostavi nove poljoprivredne infrastrukture, lokalnim kapacitetima te institucionalnom jačanju s ciljem da se kroz ekonomsku revitalizaciju unaprijedi povratak izbjeglica i saradnja među opštinama u BiH. **SAD/USAID**, pod nazivom *Stvaranje radnih mjesta u ruralnim područjima*, pruža podršku projektu u oblasti poljoprivrede namijenjenom povećavanju prihoda i mogućnosti zapošljavanja u ruralnim područjima. **Holandija** podršku LED-u fokusira na održiv ekonomski razvoj u istočnoj Bosni.⁷⁹ Putem projekta Švedske/SIDA, *Regionalna razvojna agencija za sjeveroistočnu BiH (NERDA)* pomaže ekonomski razvoj u 35 opština u sjeveroistočnoj Bosni. Izgradnja kapaciteta NERDA je i dio *Projekta regionalnog ekonomskog razvoja (II)* u organizaciji koji podržava EU. Prva faza uključuje identifikaciju prioritetnih sektora i mogućnosti za rast i razvoj. Nakon toga će uslijediti intervencije kojima bi se uklonile prepreke s kojima se suočavaju kompanije te da bi se unaprijedila opštinska struktura za potrebe ekonomskog razvoja.

Od međunarodnih organizacija koje nisu članice DCF-a, u smislu njihovih aktivnosti u domenu lokalne uprave najviše se ističe OSCE. Jedan od OSCE-ovih projekta, *UGOVOR*, fokusira se na 78 opština s ciljem jačanja i institucionalizovanja interakcija među građanima i opštinskim vlastima; drugom pak inicijativom *Reforma opštinske uprave*, opštinama se pomaže na planu upravljanja ljudskim resursima te u uspostavi transparentnog budžetskog planiranja i izvještavanja. Uz dodatnu podršku GAP-a, *Program lokalnog ekonomskog razvoja* je razvio *Vodič za budžet i finansije*, koji obuhvata najbolje primjere iz prakse u strateškom planiranju, implementiranju budžeta i internoj kontroli, nabavkama i participatornom budžetiranju. Ovaj OSCE-ov program ima cilj povećavanje učešća građana u lokalnom ekonomskom razvoju tako da ih se u ovom procesu konsultuje i da budu informisani kao i da budu voljni i u stanju dati doprinos svim pitanjima koja direktno utiču na njihov život.

Strategije u sektoru

Kako bi se pitanju decentralizacije dao veći značaj na opštem planu, vodeće opštinske vlasti su u decembru 2004. godine, zajedno sa grupom domaćih stručnjaka i uz podršku Švajcarske/SDC/SECO, inicirale pripremu Strategije razvoja lokalne uprave⁸⁰. Strategija koja sadrži detaljan plan implementacije, sa konkretnim prioritetnim projektima, završena je u maju 2006. godine. Ocjena donatora je da je ova strategija sveobuhvatna, tehnički dobro utemeljena i kvalitetno strukturirana te da može predstavljati platformu za objedinjavanje velikog broja

⁷⁹ Aktivnosti Holandije u ovoj oblasti razmatramo i u Poglavlju koje se odnosi na aktivnosti u više sektora, dok se pitanjem Srebrenice bavimo u Poglavlju sa posebnim fokusom.

⁸⁰ Dostupno na: www.soros.org.ba/docs_lokalna_uprava/lsg_eng.pdf

parcijalnih inicijativa te omogućiti da se one realizuju s većim fokusom na opšte ciljeve definisane strategijom. Kritički pak gledano, iako ova strategija prepoznaje nedostatak političke posvećenosti relevantnih vlasti angažovanju u smislu značajne i svrhovite fiskalne i funkcionalne decentralizacije, ista ne predlaže načine na koji se ti problemi mogu razriješiti. Štaviše, ne spominje se na koji bi način bila institucionalizovana njena implementacija te na koji bi se način mobilisala politička podrška.

Oba ACM-a su zvanično usvojila strategiju, ali još uvijek nedostaje službene podrška nadležnih vladinih ministarstava i angažman u implementaciji strateških pravaca i ciljeva. Ova strategija zahtijeva pažnju i stoga što se *Strategija reforme javne uprave u BiH* fokusira na unapređenje centralne uprave na nivou države, entiteta te Distrikta Brčko te se tako, mada je kao dokument važna referenca za sve inicijative na planu reforme javne uprave, konkretno ne bavi lokalnim nivoom.

Smjernice za lokalni razvoj osiguravaju regionalne razvojne agencije (RDA). One su ključne institucije u kojima se ovaj proces planira, organizuje i implementira. Tehnička pomoć koju od 2003. godine daje Evropska komisija (EC) pomogla je da se uspostavi i ojača pet regionalnih razvojnih agencija a pomogla je također u pripremi strategija regionalnog ekonomskog razvoja. Dodatni je napredak ostvaren stvaranjem neophodnih zakonskih okvira održivog ekonomskog i razvoja malih i srednjih preduzeća.

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojima se sektor suočavao u 2007. godini

Sektor lokalne uprave tokom proteklih godina postupno je napredovao u više oblasti. Tako je npr. povećano učešća građana u budžetskom procesu, uvedeni su interni pregledi koji se bave strateškim planiranjem te ojačani zakonski okviri koji se odnose na lokalnu upravu. Do dodatnih je poboljšanja došlo i zahvaljujući usvajanju entitetskih zakona o lokalnoj samoupravi.

Pored toga, u 2007. godini su postali vidljivi i efekti uvođenja PDV-a, što je prepoznato kao prvi korak ka dovođenju opštinskih vlasti u bolji položaj u smislu unapređenja usluga koje pružaju građanima. Štaviše, opštine, zahvaljujući novim zakonima iz 2007. godine, već imaju bolji pristup komercijalnim kreditima od banaka. To je posebno značajno s obzirom da *IPA instrument*, koji osigurava Evropska komisija, zahtijeva sufinansiranje četvrtine troškova za sve projekte. Od GAP II projekta se očekuje da se pozabavi pitanjem opštinskih finansija u cilju unapređenja opštinskih kapaciteta za implementaciju putem jačanja porezne osnove lokalnih vlada kako bi one same mogle implementirati vlastite prioritete.

Osnovni izazovi u sektoru se mogu postaviti u tri kategorije: organizacijski; strateški; i operativni izazovi.

Glavna organizaciona prepreka u ovom sektoru jest nepostojanje snažne veze između viših i nižih nivoa vlasti. Ukupno gledano, vlasti na višim nivoima pokazuju malo volje da se angažuju u stvarnoj funkcionalnoj i fiskalnoj decentralizaciji. Stoga je dosad ostvaren veoma mali napredak u smislu realizacije principa lokalne uprave u FBiH, a malo je napretka i u smislu njene harmonizacije. Pored toga, Ministarstvo pravde FBiH nije preuzelo nikakvu ulogu u oblasti samouprave, uprkos činjenici da mu pripada dio nadležnosti za lokalnu upravu. Slika je u RS drugačija - u RS postoji jasna fokalna tačka: Ministarstvo uprave i lokalne samouprave koje inicira reforme.

Strateški problemi izgleda proizlaze iz činjenice da se lokalni razvoj još uvijek tumači kroz uski spektar koji se odnosi na LED. Integrisanje takvih nastojanja s drugim oblastima djelovanja i povezivanje sa širim socijalnim ili ciljevima zajednice je rijetkost. Mjere namijenjene lokalnom ekonomskom razvoju su često limitirane ograničenim resursima, što uzrokuje fiskalne neujednačenosti i ograničenja mogućnosti opština u smislu kreditnog zaduživanja. Ovim se pak usko fokusiranim aktivnostima u velikoj mjeri upravlja izvana. Pristupi planiranju su jednako tako u velikoj mjeri ovisni o inputima donatora, čime se slabi održivost i posvećenost njihovoj realizaciji. Gorući problem je još uvijek loša povezanost između strateških dokumenata i stvarnog budžetskog ciklusa opština, zbog čega brojni planovi ostaju samo slovo na papiru.

Operativne poteškoće se generalno odnose na kapacitete ljudskih resursa, koji se u znatnoj mjeri razlikuju od jedne do druge lokalne vlade. Vještine i znanja iz upravljanja projektnim

ciklusom su još uvijek nedovoljno razvijene te bi to u budućnosti moglo utjecati na sposobnost opština da apliciraju za sredstva iz IPA fonda. U opštinama u BiH je u znatnoj mjeri vidljiv nedostatak savremenog poimanja uloge i funkcije lokalne uprave. Dodatna slabost operativnog konteksta je ograničen vanjski nadzor nad procesom odlučivanja u opštinama. Brojne studije su potvrdile da lokalno civilno društvo ne provodi nikakvu stvarnu 'provjeru' odluka lokalne uprave. Da bi ove funkcije obavljale na djelotvoran način, lokalne organizacije civilnog društva (CSO) moraju uživati kako legitimitet u javnosti (koji se ostvaruje kroz nezavisnost i odgovornost) i priznavanje i poštovanje vladinog sektora (kroz garanciju prava da organizuje i dužnosti da se konsultuje).

Koordinacija i puna odgovornost

Koordinacija među donatorima na nivou projekata je dobra. Međunarodne agencije nastoje razgovarati i dogovoriti se u vezi sa prioritetima i odabirom opština koje učestvuju u njihovim projektima, međusobno tražiti savjete i izbjeći preklapanje aktivnosti.⁸¹ Donatori GAP projekta tako, naprimjer, ostvaruju sedmične kontakte u vezi s projektom i dosad su na jednostavan način postizali dogovor oko zajedničkog pristupa. Štaviše, očito je sinergetsko djelovanje UNDP-ovih i GAP-projekata i donatori ovih inicijativa ostvaruju jaku saradnju. GAP je tako, naprimjer, u identifikaciji i utvrđivanju prioriteta projekata koristio i participativna tijela UNDP-a, koja su uspostavljena u okviru SRRP i RMAP programa.

Kako bi se pak dodatno unaprijedio rad na lokalnom nivou, i Svjetska banka i UNDP su nastojali olakšati koordinaciju putem sektora. Zadnji pokušaj da se takvo što uradi inicirala je Svjetska banka početkom 2007. godine, ali je taj sastanak prije svega imao karakter razmjene informacija. Prema donatorima, GAP II se čini dobrom prilikom da se međunarodne organizacije okupe kako bi definisale zajedničke ciljeve te da se u ovom sektoru postave na zajednički front.

Slučaj GAP-a je privukao pažnju na koristi od zajedničkog finansiranja jer su donatori bili u mogućnosti prevazići ograničenja koja su uzrokovala institucionalnim smjernicama za finansiranje njihovih vlastitih agencija. Tako je npr. USAID/SAD morao promijeniti svoje propise u vezi s tenderima. Umjesto otvorenog tenderskog postupka, tri donatora su se dogovorila da primjenjuju tzv. inkluzivnu listu zemalja WTO. Pored toga, kako nije postojala institucija na državnom nivou s kojom bi sarađivali, donatori GAP-projekta su ugovorno tijelo zadužili za alociranje sredstava donatora. Ova je agencija sa opštinama koje učestvuju u projektu sklopila memorandume o razumijevanju te su one sada umjesto svakod donatora posebno dužne izvještaje podnositi ugovoraču. Ovaj se aranžman u kontekstu BiH pokazao uspješnim. U idealnim bi pak okolnostima državna vlada trebala biti odgovorna za distribuciju sredstava koja obezbjeđuju donatori.

Svi donatori su u implementaciji projekata zainteresovani za ostvarivanje pune odgovornosti domaćih vlasti. Kada se govori o opštinama i njihovim udruženjima, postoje razlozi za optimizam jer su njihovi kapaciteti u znatnoj mjeri unapređeni te sad predstavljaju jake partnere donatorima. Postoji pak potreba da se aktivnosti na izgradnji kapaciteta institucionalizuju. Očekuje se da će projekti GAP i MTS predstavljati način da se takvo šta i ostvari. Švedska/SIDA je angažovana u obje ove inicijative te je vidljiva jasna posvećenost ove organizacije da istraži njihovo komplementarno djelovanje.

Uspostava pune odgovornosti domaćih vlasti predstavlja srž više mehanizama upravljanja projektom. Većina donatora koristi participativna tijela na lokalnom nivou u utvrđivanju i odabiru prioriteta projekata kao i kod selekcije i obuke. Aranžmani UNDP-a za upravljanje projektom uključuju sljedeće: anganžman domaćih vlasti u formulaciji i ocjeni projekata, upravne odbore projekta koji su obavezni da u svom članstvu obezbijede obavezno učešće/upravljanje predstavnika domaćih vlasti te godišnje preglede i analizu projekata koju pokreću i vode upravni odbori projekata. UNDP tako osigurava da su relevantne vladine strukture nadležne za lokalnu upravu dio upravljačkog procesa.

Intenziviranje koordinacije donatora na nivou projekata je, čini se, dovelo do unapređenja u smislu postizanja veće odgovornosti domaćih institucija za te projekte. To je vidljivo u sve većoj sposobnosti i spremnosti donatora da odgovornost i nadležnosti prenesu na svoje domaće partnere. Neki se pak donatori brinu da bi učešće u nekoliko paralelnih projektnih upravnih odbora moglo biti preveliko opterećenje za opštine te se smatra da se takvo što može minimizirati jedino još intenzivnijom koordinacijom donatora.

⁸¹ Donatori, naprimjer, svoje aktivnosti nastoje usmjeriti tako da se ne fokusiraju na one oblasti koje već pokrivaju drugi donatori. Švajcarska (SDC) svoje aktivnosti je uskladila sa GAP-om kako bi bila sigurna da ova dva projekta ne pružaju podršku istim opštinama, a isto vrijedi i za OSCE.

Buduće aktivnosti

Usvajanje *Strategije razvoja lokalne samouprave* od strane nadležnih vladinih ministarstava bi osiguralo okvir za daljnje djelovanje kako donatora tako i vlade. U postojećem ustavnom ustrojstvu, međutim, nije vjerovatno da će do toga doći jer lokalna uprava i dalje ostaje u nadležnosti entiteta. Postoji jasna potreba da se nastavi sa harmonizacijom, da se ažuriraju i implementiraju zakoni i propisi; nadalje, potrebno je razriješiti i odnos između opština i kantona putem jačanja finansijske kontrole i vodeće uloge opština.

Još uvijek ima dosta posla i u oblastima prostornog i ekonomskog planiranja. Na ova se pitanja već potrošilo dosta novaca, ali još uvijek ne postoji jasna vizija o načinu na koji se djelotvorno može stimulirati preduzetništvo te povećati prihodi. Pored toga, uprkos fokusiranju na upravo ovu oblast, u nekim opštinama strateški planovi i dalje ostaju samo liste projekata, umjesto da predstavljaju opis programskih prioriteta i opšte, ali realistične vizije za svaki sektor. Stoga postoji potreba da se izgrade popratne vještine i znanja opštinskog osoblja za podršku planiranju i implementaciji razvojnih projekata. Fokus bi trebalo usmjeriti na pretvaranje strateških ciljeva u konkretne projekte i akcione planove te stvaranje direktnih veza sa budžetskim ciklusima opština. Integracija takvih nastojanja s drugim područjima djelovanja te ostvarivanje zajedničkog djelovanja u odnosu na šire društvene i ciljeve zajednice predstavlja rijetkost. Posebno je vidljiva potreba za osvježavanjem procesa planiranja u vezi sa pitanjima ravnopravnosti i nediskriminacije.

U okviru postojeće pomoći namijenjene lokalnom razvoju postoji sveprisutna tendencija sklonost ka pristupima koji se fokusiraju bilo isključivo na ekonomski razvoj bilo na onima koji u obzir uglavnom uzimaju tehničku perspektivu izgradnje lokalnih kapaciteta. Ne postoje dogovoreni principi kojima bi se rukovalo u lokalnom razvoju, a koji bi se zasnivali na socijalnom uključivanju i ljudskim pravima. U smislu lokalne evaluacije, planiranja i distribucije resursa, ovaj sistem bi posvetio posebnu pažnju potrebama socijalno isključenih i marginalizovanih segmenata populacije.

U budućnosti će rasti i uloga entitetskih udruženja. Zbog složenosti struktura vlasti u BiH donatori pokazuju interes za rad s tim organizacijama. Prije negoli se to dogodi, potrebno je ojačati njihove institucionalne kapacitete. Ova udruženja bi mogla postati ozbiljni partneri međunarodnim agencijama i stvarni lideri promjena na lokalnom nivou.

Postoji razlog za optimizam i vjerovanje da će BiH biti spremna da iskoriti prednosti budućih mogućnosti koje evropske integracije nude u oblasti lokalne uprave te konkretno, iskoristiti raspoloživost sredstava iz regionalnih fondova. Štaviše, implementacija principa *subsidijarnosti*, koju primjenjuje EU, stvara dodatnu potrebu da se ovim reformama posveti pažnja. Ovom će se oblasti baviti različiti donatori u svojim projektima u sektoru lokalne uprave, kojima će se opštine pripremati za proces EU integracija.

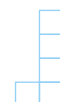
Zaključak

Izgradnja kapaciteta na lokalnom nivou se smatra najboljim načinom za unapređenje direktnih usluga stanovništvu te unapređenja socio-ekonomskog stanja. Istovremeno opštine vrše pritisak na više nivoe kako bi se promjene realizovale. Ovaj pristup od dna prema vrhu ljestvice vlasti zagovara većina donatora. Opštine će na sličan način raditi i na jačanju povjerenja ljudi u njihove načelnike i lokalne političare. Uprkos pak postojanju zakona koji se odnose na lokalnu samoupravu u oba entiteta, još uvijek je ostalo dosta posla na usklađivanju podjele funkcija i odgovornosti na svim nivoima vlasti.

Značajan angažman i finansijska sredstva koja ulažu donatori su već polučili rezultate. Ti su rezultati vidljivi u porastu kapaciteta na lokalnom nivou, sve većem fokusiranju na strateško planiranje, prepoznavanju značaja razvoja socijalnog uključivanja.

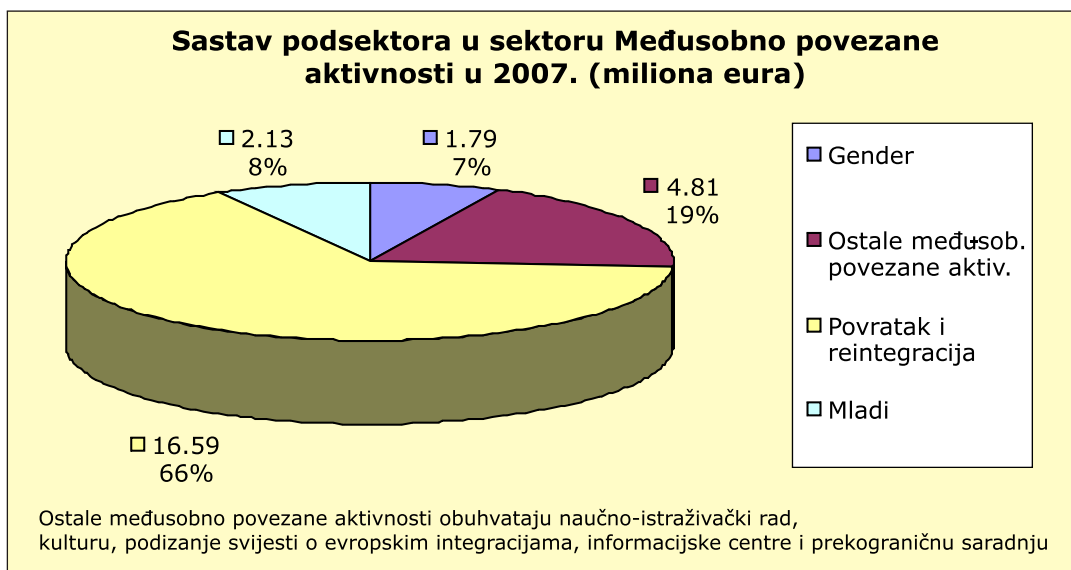
U ovom je sektoru vidljiv i opšti porast odgovornosti lokalnih institucija. Međunarodne organizacije se, međutim, još uvijek trebaju fokusirati na izgradnju lokalnih kapaciteta, nastavak obuke na opštinskom nivou te osiguravanje da partneri na lokalnom nivou budu osposobljeni da nastave raditi tamo gdje su donatori stali. Čini se da među lokalnim akterima postoji istinski interes da preuzmu kontrolu i nastave reforme koje se već odvijaju u ovome sektoru.

Što se tiče koordinacije donatora, međunarodne agencije zagovaraju institucionalizovani sistem sinhronizacije da bi se izbjeglo preklapanje ali i osigurala veća efektivnost pomoći. Da bi se takvo šta ostvarilo, potrebno je ispitati dosadašnje aktivnosti u koordinaciji, analizirati stečena iskustva i kamenove spoticanja iz prethodnih perioda, koje je potrebno prevazići.

SEKTORI MEĐUSOBNO POVEZANIH AKTIVNOSTI

U slučaju Bosne i Hercegovine (BiH), pitanje ravnopravnosti polova, pitanje mladih i povratak i reintegracija izbjeglica i raseljenih lica (IDP) tri su najvažnija sektora međusobno povezanih aktivnosti i kao takve ih razmatramo zasebno. Neophodno je fokusirati se na svaku od njih pojedinačno budući da se upravo tako naglašavaju njihove karakteristike, koje su često odlučujuće za životne prilike pojedinaca u BiH. Štaviše, unapređenje socijalne uključenosti u BiH velikim dijelom zavisi od reformi u ovim podsektorima. Nijedna strategija socijalne uključenosti ne može biti napravljena i uspješno implementirana a da se u obzir ne uzmu problemi žena, mladih ljudi i povratnika u BiH.

Kada su upitani za glavne prednosti BiH, 39% ispitanika navelo je mlade ljude kao najveću prednost koju zemlja posjeduje.⁸² Ovaj odgovor je uslovljen dubokim uvjerenjenjem koje dijele mnogi građani: vrijedi podržati mlade ljude zbog toga što budućnost leži u njihovim rukama. Uprkos ovakvim odgovorima, mladi su ne samo jedna od najznačajnijih nego i najugroženijih grupa društva.

Žene su druga grupa koja se opravdano može nazvati ugroženom. Ipak, u BiH kao i u većini zemalja na svijetu, malobrojni su svjesni činjenice da su žene u nepovoljnijem položaju u poređenju sa muškarcima iste društvene klase i starosne grupe. Iz ovog razloga veoma je važno ne razgovarati o ravnopravnosti spolova kao o kategoriji razumljivoj samoj po sebi. Potpuno suprotno, treba ukazati na mogućnost da su ova pitanja dio uzroka socijalne nepravde na osnovu drugih karakteristika, koje se smatraju više 'objektivnim', kao što su socijalni status, zanimanje, mjesto stanovanja ili obrazovanje.

Tokom i nakon rata 1990-tih oko 2.2 miliona bosanskohercegovačkih građana postalo je izbjeglicama i raseljenim licima. Do danas se još preko 125.000 ljudi nije vratilo u svoje prijeratne domove. Broj osoba, porodica i zajednica raseljenih zbog rata je tako veliki da samo nastojanja u tim područjima, u kombinaciji sa individualnim inicijativama, mogu pomoći ljudima da pronađu trajna rješenja i reintegrišu se još u toku života generacija na koje je najviše uticao rat. U velikoj mjeri ovaj zadnji uslov odnosi se na druge dvije kategorije, relevantne za više sektora, koje smo već spomenuli. U slučaju mladih i ravnopravnosti spolova učešće potencijalnih korisnika reformi ide ruku pod ruku sa uvođenjem zakonskih mjera koje se odnose na rješavanje problema mladih i žena.

⁸² UNDP-ovo istraživanje koje je proveo Oxford Research Institute, *Glas tihe većine* (Sarajevo: UNDP, 2007), 37.

Mladi

Definicija sektora	U ovom izvještaju, termin mladi se odnosi na osobe do 30 godina. Podsektor mladih suočava se sa aktivnostima koje imaju uticaja na živote mladih ljudi. DAC kod(ovi): 43010, 998
Donatori iz DCF-a	Austrija/ADA, Francuska, Njemačka/GTZ, Italija/IC, Holandija, Švedska (SIDA), EC, UNDP/UNV.
Partneri iz vladinog sektora	Sektor za mlade u Ministarstvu civilnih poslova (MoCA), Komisija za koordinaciju pitanja mladih, Ministarstvo za porodicu, omladinu i sport RS, Centar za mlade u Ministarstvu kulture i sporta FBiH.
Ukupna davanja donatora u ovom sektoru u 2007. godini	2.13 miliona eura.
Strategije sektora	Ne postoji strategija za mlade na nivou države. RS ima Politikuza mlade 2006.-2010., ali FBiH nema sličan dokument koji bise odnosio na aktivnosti u vezi sa mladima.
Koordinacija donatora	Ne postoji formalna koordinacija koja uključuje sve donatore aktivne u ovom podsektoru. Redovni su bilateralni sastanci između GTZ i nekoliko drugih donatora.

Pregled

Pitanje mladih je jedno od onih koja se odnose na više sektora i relevantno je za sljedeće sektore: ljudska prava, civilno društvo, obrazovanje, zdravstvo, ravnopravnost polova kao i ekonomsko-socijalni razvoj. Uprkos tome, o ovom pitanju raspravljamo u posebnom dijelu, jer su mladi ljudi u BiH postali jedna od najugroženijih grupa, a istovremeno su i budućnost ove zemlje. Studijama provedenim posljednjih nekoliko godina registrovan je značajan postotak mladih ljudi koji se izjašnjavaju da bi voljeli emigrirati.⁸³ Niska stopa zaposlenosti mladih, niska ocjena obrazovnog sistema, nedostatak perspektive i nestabilna politička situacija najvažniji su razlozi što malo mladih želi da ostane i živi u BiH. Ove činjenice pokazuju nam ne samo stanje zabrinutosti mladih ljudi nego i njihovu svjesnost da su im životne šanse veoma ograničene, bez obzira na pojedinačna postignuća s ciljem da se stvori bolja budućnost.⁸⁴

Stoga su domaće i međunarodne institucije istaknule da je rješavanje problema mladih jedan od osnovnih prioriteta. Ovu potrebu su prepoznali neki od donatora, koji ovom podsektoru daju podršku putem različitih projekata namijenjenih mladima.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

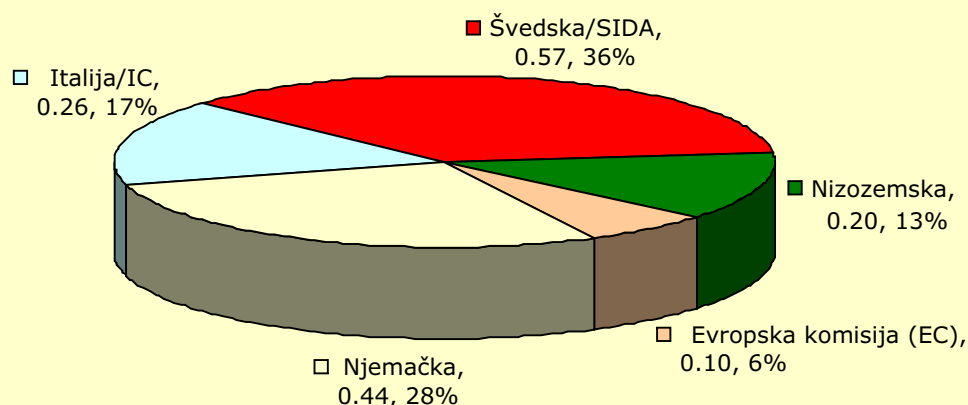
Kako je već navedeno, određeni aspekti podsektora koji se odnose na mlade indirektno su već podržali donatori putem reformi u drugim srodnim sektorima. Ipak, neke agencije imaju programe i projekte koji se eksplicitno odnose na mlade. Donatori u podsektoru *mladi* su Austrija/ADA, Francuska, Njemačka/GTZ, Italija/IC, Holandija, Švedska/SIDA, EC, UNDP/Volonteri Ujedinjenih nacija (UNV) i UNICEF. Od ovih donatora, Njemačka/GTZ, Italija/IC, Holandija, Švedska/SIDA, EC i UNDP/UNV donirali su 2.13 miliona eura za tekuće aktivnosti tokom 2007. godine. Ostali spomenuti uključivali su se u sektor u nastavku svojih projekata ili kroz savjetodavnu funkciju.

Portfolio mladih za period od 2007. do 2013. godine, koji postoji pri **EC**, nazvan je *Mladi u akciji*, a namijenjen je mladim ljudima u dobi od 15 do 28 godina (ili od 13 do 30 godina u nekim slučajevima). Trenutno je glavni cilj portfolia mladih da radi na aktivnoj realizaciji aktivizma državljana, solidarnosti i toleranciji među mladim Evropljanima kao i na njihovom uključivanju u modeliranje budućnosti Unije. Trenutno, BiH zadovoljava uslove samo za učešće u komponenti

⁸³ Naprimjer, prema *Nezavisnoj evalvaciji nacionalne politike za mlade u Bosni i Hercegovini 2005. godine*, koju je pripremila Omladinska informativna agencija, 77% mladih ljudi želi napustiti BiH, a četvrtina njih se izjasnila da se ne bi vratila ukoliko bi ostvarila svoje planove. Izvještaj *Glas tihe većine* iz 2007. godine, koji je objavio UNDP, otkriva da bi 39% svih ljudi iz BiH emigriralo ukoliko bi im se pružila prilika, a najveći broj potencijalnih emigranata su u dobi od 18 do 29 godina života (62.6%). Zapravo, ne postoje pouzdani podaci koliki je postotak mladih ljudi koji zaista napuštaju BiH. Međutim, i intuitivno se može tvrditi da su finansijska situacija mladih i formalni uslovi koji se BiH državljanima postavljaju za napuštanje zemlje sekundarni ograničavajući faktori mladim ljudima da se iz BiH odsele.

⁸⁴ Još više razloga za zabrinutost daje činjenica da se u toku prethodnih nekoliko godina položaj mladih u BiH nije značajnije popravio. (Vidjeti *Stanje mladih u Bosni i Hercegovini i Zajedničke programske aktivnosti Ujedinjenih naroda (2007)*).

Sastav donatora u podsektoru za ravnopravnost spolova u 2007. (miliona eura)

Evropski volonterski servis (EVS).⁸⁵ UNDP/UNV je glavni implementacijski partner za EVS u BiH. Pridružujući se volonterima, mladi ljudi iz BiH dobivaju smještaj, besplatno zdravstveno osiguranje kao i određenu naknadu. Mladi iz ugroženih ili marginalizovanih grupa se posebno potiču da pristupe programu EVS-a. Jasno je da je prilika za volontiranje koju daje EVS jedinstvena šansa za mlade ljude u BiH ne samo radi toga da unaprijede svoja znanja i vještine nego i da putuju i rade u inostranstvu. Očekuje se da u narednim godinama pitanje mladih postane prioritet Evropske komisije (EC).

UNDP/UNV također podržava volonterstvo mladih i njihovu emancipaciju. Važno mjesto koje EC i UNV daju volonterstvu kao prilici koja se pruža mladim ljudima u smislu sticanja radnog iskustva i usavršavanja znanja i vještina potrebno je i pohvalno. Ideja volontiranja je u bivšim komunističkim zemljama bila u velikoj mjeri zanemarena. Istraživanja pokazuju da praksa volontiranja još uvijek nije popularna kod mladih u BiH. Treba imati na umu da, uz prevalenciju mladih u ukupnoj populaciji nezaposlenih, mladi imaju jako limitirane mogućnosti za sticanje radnog iskustva, koje zahtijeva većina poslodavaca. Odatle je volontiranje u organizacijama civilnog društva kao i u drugim sektorima, uključujući naprimjer državne institucije, međunarodne organizacije i privatni sektor, za njih dobar početak jer od toga mogu imati brojne nematerijalne koristi.

Pored EC i UNV, postoji još nekoliko bilateralnih donatora čiji se programi odnose isključivo na mlade. **Francuska** pomaže mladima izradom edukativnih programa kao i putem finansiranja projekata organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima mladih u BiH. Što se tiče tih aktivnosti, Francuska se usmjerila na obrazovanje (npr. časovi francuskog jezika) kao sredstvo uključivanja i povezivanja mladih ljudi svih nacionalnosti. Francuska također pruža podršku i studentima putem finansiranja istraživačkih posjeta Francuskoj, i podržava udruženja studenata i druge nevladine organizacije u rješavanju pitanja mladih.

U 2007. godini **Švedska/SIDA** je putem Foruma Syd pomagala nevladinim organizacijama mladih u BiH. Forum Syd želio je spojiti i još više zbližiti različite etničke grupe podržavajući edukaciju mladih i klubove za mlade. Forum Syd blisko je sarađivao sa 20 klubova za mlade u BiH.

Italija/IC također pomaže nevladinim organizacijama mladih u BiH, ali u središtu njihove pažnje je njihovo zapošljavanje. Italija/IC je u 2006. godini provela *Studiju o zapošljavanju mladih u BiH*.⁸⁶ Italija/IC je otvorila kreditne linije (0.4 miliona eura) da bi obezbijedila podršku mladim poduzetnicima. Pored toga, Italija/IC nastavlja implementaciju projekta koji je započela Njemačka/GTZ. Naime, Njemačka/GTZ je podučavala lokalne državne službenike (službenike za mlade) iz 20 opština o tome kako pružiti pomoć mladim ljudima te kako razviti strategiju ili napraviti plan i program namijenjen mladima.

Uopšte uzevši, **Njemačka/GTZ** naglasak stavlja na jačanje državnih, entitetskih i lokalnih kapaciteta vlada za rješavanje problema mladih. Njemačka/GTZ radi u više od 25 opština u cijeloj BiH i podržava nevladine organizacije mladih kao i lokalne vlade u iznalaženju rješenja za

⁸⁵ Programu *Mladi u akciji* može se pristupiti samo kroz barem dvije zemlje. Taj okvir se može proširiti stvaranjem međunarodnih partnerstava i razmjena.
⁸⁶ Za više informacija vidjeti www.mladi.gov.ba/index.php?id=21&option=com_content&task=view&lang=en.

pitanja u ovom sektoru. Omogućila je otvaranje sedam centara za mlade, u kojima mladi mogu generirati vlastite prihode. Nadalje, do kraja 2007. godine GTZ, zajedno sa *Green Visions* i odabranim nevladinim organizacijama mladih i opštinama, započinje rad na malom projektu za razvoj turizma za mlade u BiH.

Krajem 2005. godine Njemačka/GTZ i konzorcij italijanskih nevladinih organizacija, zajedno sa Ministarstvom civilnih poslova (MoCA), podržali su uspostavljanje Komisije za koordinaciju pitanja mladih (CCYI). Ta struktura na državnom nivou okuplja 18 predstavnika državnih i entitetskih institucija, Distrikta Brčko, organizacija civilnog društva koje rade na rješavanju pitanja mladih, itd. CCYI je savjetodavno tijelo, koje je odgovorno direktno Vijeću ministara (CoM). Njegov glavni cilj je razvijanje višesektorske politike namijenjene mladima. U tom je smislu provedena *Analiza sektora mladih i pitanja mladih u BiH*, uz saradnju sa istraživačkom kompanijom Prism Research, koju je finansirala Njemačka/GTZ. Prvi sastanak CCYI, Njemačke/GTZ i Prism Researcha održan je u oktobru 2007. godine. GTZ, pored toga, radi i direktno sa mladim ljudima organizujući kurseve kako bi se odgajali i osnaživali budući lideri mladih.

Holandija je dala podršku za osnivanje Omladinskog informativnog centa u Opštini Srebrenica. I na kraju, **Austrija/ADA** uložila je napore da se smanji nezaposlenost mladih u BiH unapređujući mogućnosti zapošljavanja za mlade koji tek stupaju na tržište rada i nezaposlene mlade. Austrija/ADA je sarađivala sa privatnim pružaocima usluga na tržištu rada i inicirala razgovore o politici koja se odnosi na mlade. Austrija/ADA nije prijavila nikoja davanja za ovaj sektor u 2007. godini.

Strategije u sektoru

Do danas još ne postoji strategija za mlade na državnom nivou uprkos dvogodišnjem postojanju CCYI. Ranija Srednjoročna razvojna strategija predviđala je samo mjere za unapređivanje zapošljavanja mladih. U maju 2007. godine CCYI je započela procese pripreme politike za mlade u BiH. Očekuje se da će taj osnovni državni dokument biti završen do kraja 2008. godine. Pored toga, i sredinom 2008. godine treba biti završeno više od 40 lokalnih politika za mlade. One će sadržavati i akcione planove napravljene u saradnji sa GTZ i konzorcijem italijanskih nevladinih organizacija.⁸⁷

Republika Srpska (RS) ima Politiku za mlade 2006.-2010., koja je donesena uz pomoć istih donatora i koju implementira Ministarstvo za porodicu, omladinu i sport RS. Ministarstvo ima nedovoljan broj zaposlenih i cijelom je tom tijelu potrebna izgradnja kapaciteta. Federacija BiH (FBiH) nema sličnu strukturu koja bi se bavila aktivnostima mladih. Uz pomoć GTZ, FBiH bi Nacrt politike za mlade imala spreman do ljeta 2008. godine. Izrada ovog dokumenta je trenutno u završnoj fazi.

Pozitivni razvoji i izazovi u sektoru u 2007. godini

Iako uveliko kasne procedure u vezi sa zapošljavanjem članova CCYI, a aktivnosti Komisije se smatraju nedovoljnim, donatori su zadovoljni jer je MoCA nedavno izdvojilo još više sredstava za potrebe Komisije. Ovo se tumači kao pozitivan znak i davanje sve većeg političkog značaja CCYI. Od Komisije se očekuje da uskoro predstavi državnu strategiju. GTZ svojim doprinosom aktivno pomaže kako bi se ova aktivnost privela kraju. Istaknuto je ipak da je Komisiji potrebno stalno zaposleno osoblje kako bi efikasno obavila svoje dužnosti. Trenutno članstvo CCYI čine službenici iz entiteta i državnih institucija kao i izabrani predstavnici civilnog sektora. Članovi CCYI se sastaju jedanput mjesečno. Otuda jasna potreba CCYI za izvršnim organom profesionalnih zaposlenika, koji bi pripremili državnu strategiju za mlade te implementirali akcione planove kada ti planovi budu finalizirani.

Iako međunarodne agencije generalno hvale postojeći Zakon o mladima RS, smatraju da ga je potrebno revidirati u smislu da se tačno odredi koje su obaveze Vlade RS prema mladima. Donatori takođe pozivaju i na organizovanje obuka za zaposlenike Ministarstva za porodicu, omladinu i sport RS.

⁸⁷ Od aprila 2008. godine GTZ će, sa Udruženjem službenika za mlade (USM), pomagati vladama na lokalnom nivou da sačine lokalne strategije i akcione planove za mlade.

Što se tiče FBiH, u Ministarstvu kulture i sporta FBiH postoji Centar za mlade. Ipak, Centar nema zvanično priznat mandat. Naime, Nacrt zakona o mladima FBiH je u proceduri već više od godinu dana.

Postojanje 14 lokalnih strategija za mlade, sa budžetom koji obezbjeđuju opštine i koji su usvojila opštinska vijeća jest korak u pravom smjeru. Preporuka za uspostavljanje službenika za mlade u svakoj od opština takođe se smatra pozitivnim pomakom u sektoru. Službenik za mlade trebao bi da bude medijator između organizacija mladih i opštine, pružajući pomoć u definisanju politike za mlade i utvrđivanju sredstava u tu svrhu unutar njenog budžeta. Ovim bi se postiglo da projekti koji iz njih proizlaze budu u skladu sa lokalnim potrebama. Ponekad se, međutim, dovode u pitanje kvalifikacije nekih od ljudi koji su na tim funkcijama. Do sada osnovna obuka za službenike za mlade, koju je pripremio GTZ, nije niti obavezna, niti je u potpunosti priznata od vlada.

Primjer uspješne saradnje u 2007. godini između domaćih profesionalnih organizacija i lokalnih vlada jest rad *Udruženja službenika za mlade* (USM). Udruženje je lokalnim zajednicama pružalo pomoć u izradi i razvoju njihovih lokalnih strategija namijenjenih mladima. Opštine su u mogućnosti da plate ovu uslugu, te to predstavlja izvor prihoda za USM.

Još jedan pozitivan pomak koji zaslužuje pažnju je uspješna nacionalizacija UNV regionalnog programa za razmjenu mladih na zapadnom Balkanu - *RiverSee*.

Uopšteno govoreći, donatori su u 2007. godini mogli identifikovati samo manje rezultate u podsektoru koji se bavi pitanjima mladih. Donatori su takođe istaknuli da bi mladi u BiH trebali postati aktivniji u iskazivanju svojih potreba kako međunarodnim agencijama tako i vlastima u BiH. Ustvari, nevladine organizacije kao što je *Mreža mladih za promjene*, koju čini 25 nevladinih organizacija mladih pokušavaju da utiču na donošenja odluka vezanih za pitanja mladih. Ograničili su svoja nastojanja na javno objavljivanje deklaracija i uopšte apelovanje na vlasti da približe reforme potrebama mladih i starih. U nadležnosti samih vlasti je da pozovu nevladine organizacije mladih da sudjeluju u tekućim procesima reformi. Takvi zajednički poduhvati urodili bi plodom, kako je to dokazalo, naprimjer, učešće studenata u izradi Okvirnog zakona o visokom obrazovanju.

Koordinacija i puna odgovornost

UNV su u januaru 2007. godine osnovali radnu grupu, pozivajući sve donatore koji podržavaju aktivnosti mladih na neformalnu razmjenu informacija kako bi se izvršilo usklađivanje projekata. Na žalost donatora, takav se koordinacioni sastanak nije ponovio. Međunarodne agencije pak imaju različite ideje koje se odnose na moguću koordinaciju njihovih aktivnosti. Neki smatraju da bi koordinacija njihovih nastojanja bila opravdana ukoliko bi donatori imali zajedničku viziju podsektora mladih. Druge međunarodne agencije nisu zabrinute zbog različitih pristupa implementaciji pitanja vezanih za mlade. Neki i dalje vjeruju da formalna koordinacija donatorima koji rade na pitanjima mladih nije potrebna jer se poznaju lično te tako mogu razmijeniti informacije na licu mjesta ukoliko je to potrebno. Oni koji podržavaju ideju formalnih okupljanja ne mogu se dogovoriti o tome treba li takvim događajima predsjedavati međunarodna agencija ili CCYI. Donatori se međutim slažu da bi ovi koordinacioni sastanci trebali biti usmjereni ka postizanju rezultata. Takođe insistiraju da buduća okupljanja imaju manji broj učesnika nego je to bio slučaj na ranijim sastancima.

Što se tiče pune odgovornosti domaćih institucija u sektoru mladih, donatori su naveli da vladina tijela na opštinskim i kantonalnim nivoima trenutno ostvaruju veću odgovornost za ove procese negoli ona na nivou države. Ipak, kako su međunarodne agencije navele, ima mjesta za optimizam jer se, sve u svemu, ova odgovornost tokom posljednjih nekoliko godina povećava. Trenutno u svakoj od opština u RS postoje savjeti mladih. FBiH nema sličnih kapaciteta koji bi pružili podršku aktivnostima koje se odnose na mlade. Nadležna ministarstva u oba entiteta, međutim, kažu da im nedostaju jasni programi ili finansijska sredstva za rješavanje pitanja mladih. Izgleda da je situacija ipak najdramatičnija na državnom nivou. Naime, u sektoru za mlade u MoCA trenutno je zaposleno manje od tri osobe. Ova činjenica, zajedno sa nepostojanjem stalno zaposlenih u CCYI, odlaže napredak u reformi podsektora mladih na državnom nivou.

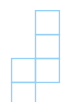
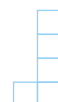
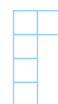
Buduće aktivnosti

Međunarodne agencije koje rade sa institucijama na državnom nivou pozivaju na hitnu uspostavu nadležnih tijela s kojima mogu sarađivati. BiH, dakle, da bi mogla dobiti pristup sredstvima iz fondova EU, mora imati uspostavljene institucije koje rade na pitanjima mladih. S druge strane, donatori koji se u svom djelovanju fokusiraju na najurgentnije probleme s kojima se suočavaju mladi ljudi u BiH identifikovali su područja od značaja za više oblasti. Ovi problemi su, između ostalog: borba protiv nezaposlenosti mladih, jačanje programskog djelovanja NVO u vezi sa pitanjima mladih te obuka i podrška mladim stručnjacima, mladim radnicima kao i mladim liderima.

Donatori su svjesni da mladi ljudi nisu uniformna skupina. Međunarodne agencije su stoga identifikovale potrebu uvođenja programa koji imaju konkretan cilj pružanja podrške mladima u ruralnim područjima kao i mladim osobama sa invaliditetom. U posebno nepovoljnom položaju su romske djevojčice, te je upravo njihov položaj problemsko područje u kojem je potrebno djelovanje kako međunarodnih agencija tako i domaćih vlasti.

Donatori zastupaju stajalište da promovisanje dijaloga među kulturama mora biti postavljeno i kao jedan od prioriteta podsektora koji se odnosi na mlade. Vjeruju da se razmjena među etničkim grupama na najbolji način može uspostaviti kroz inicijative manjih razmjera usmjerene na pitanja od zajedničkog interesa za sve involvirane strane.

Konačno, ali ne i manje značajno, međunarodne agencije apeluju i na same mlade da razmisle o pridruživanju ili finansiranju neke aktivnosti kroz koju se nastoje iznaći sistemska rješenja za probleme mladih u BiH, umjesto da pribjegavaju pojedinačnim, izlaznim strategijama. Kako bi se, međutim, mlade ljude moglo uvjeriti da se isplati igrati proaktivnu ulogu, vlasti na svim nivoima moraju mlade podržati stvaranjem neophodnih uslova za unapređenje i povećanje uključenosti manjinskih grupa u javni život. Nekoliko je opština koje su već napravile prvi korak u tom smislu - iniciranjem izrade lokalnih strategija i akcionih planova namijenjenih mladima uz uključivanje svih relevantnih lokalnih aktera i mladih.

Definicija sektora	Na osnovu DAC definicije, podsektor koji se bavi pitanjima ravnopravnosti polova podrazumijeva podršku institucijama i organizacijama (vladinim i nevladinim) koje se bave ravnopravnošću polova i jačanjem položaja žena. Kodovi po DAC-u: 15164, 43010
Donatori iz DCF-a	Austrija/ADA, Kanada/CIDA, Francuska, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Velika Britanija/DFID, UNDP.
Ostale međunarodne organizacije (IO)	Populacijski fond Ujedinjenih nacija (UNFPA), Razvojni fond Ujedinjenih nacija za žene (UNIFEM), UNICEF, Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE), i Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE).
Partneri iz vladinog sektora	Agencija za ravnopravnost polova BiH pri MHRR-u, Komisija Parlamentarne skupštine BiH za ravnopravnost polova, entitetske komisije za ravnopravnost polova, entitetski gender-centri, entitetske parlamentarne komisije za pitanja ravnopravnosti polova, Agencija za statistiku.
Ukupna davanja donatora u ovom sektoru u 2007. godini	1.79 miliona €.
Strategije sektora	Gender akcioni plan ⁸⁸
Koordinacija donatora	Održavaju se bilateralni sastanci vezani za projekte. UN-ova grupa za ravnopravnost polova sastaje se redovno.

Pregled

U običnom se govoru pojam "spola" i "roda/gendera" često koriste kao sinonimi. Za razliku od pojma 'spol', kojim se opisuju biološke razlike između žena i muškaraca, 'rod' odnosno 'gender' se odnosi na društvene i kulturalne uloge koje se pripisuju muškarcima i ženama i koje muškarci i žene često prisvajaju. Imajući na umu da su i u javnoj i u sferi privatnog života žene te koje su u podređenom položaju, pojam 'roda' odnosno 'gendera' u najvećem se broju slučajeva koristi kako bi se istaknula neravnopravnost između muškaraca i žena, koja nastaje kao rezultat različitog vrednovanja 'muškog' i 'ženskog'. Tako kada govorimo o genderu, odnosno rodnoj ravnopravnosti, to implicira da bi ženama trebala biti osigurana ista prava i iste mogućnosti ličnog razvoja koje u konkretnom društvu imaju muškarci.

Žene su kao skupina u svim ljudskim društvima u lošijem položaju od muškaraca. U bivšem komunističkom bloku, u srcima i umovima građana tih država, bio je uvriježen stav da su, za razliku od žena na 'kapitalističkom Zapadu', žene u komunističkim zemljama uživale jednaka prava kao i muškarci. U postkomunističkom pak periodu, od prvih demokratskih izbora u bivšoj Jugoslaviji, povećala se neravnopravnost među spolovima. Dva su glavna faktora koja su doprinijela takvoj promjeni: zatvaranje preduzeća u društvenom vlasništvu te otpuštanja radnika (u kojima su žene imale više izgleda da će izgubiti posao negoli muškarci), rastuća konkurencija na tržištu rada te ekonomska nesigurnost, kao i sve veća popularnost nacionalizma, koji je naglašavao tradicionalne 'rodne' uloge, posebno značaj materinstva u 'stvaranju' naroda. Potonji su trendovi vidljivi nakon okončanja rata 1995. godine. U tom smislu u postkonfliktnom periodu postalo je očito produbljivanje nejednakosti među spolovima, dok je period socijalizma doprinio uvriježenoj percepciji da su pitanja ravnopravnosti spolova u najvećoj mjeri riješena te da ona ne zaslužuju posebnu pažnju.

S obzirom da je Bosna i Hercegovina (BiH) zemlja u tranziciji i zemlja koja je izašla iz sukoba, suočava se sa brojnim problemima, koje je potrebno riješiti. Kako to već u takvim slučajevima biva, BiH pitanja ravnopravnosti spolova niti identifikuje kao slabosti niti ističe kao prioritete u politikama.⁸⁹ Pored toga, naglasak koji se stavlja na tri glavne etničke skupine u BiH zasjenjuje svaku drugu vrstu razlika zajedničkih za sve stanovništvo. Bez obzira na to, neki od donatora i BiH vlasti u istoj mjeri prepoznaju činjenicu da diskriminacija na osnovi spola uzrokuje i druge vrste neravnopravnosti.⁹⁰ I jedni i drugi su se sa dužnom pažnjom bavili podsektorom koji se odnosi na ravnopravnost spolova te u daljnjem tekstu predstavljamo neke od materijalnih rezultata njihovih aktivnosti.

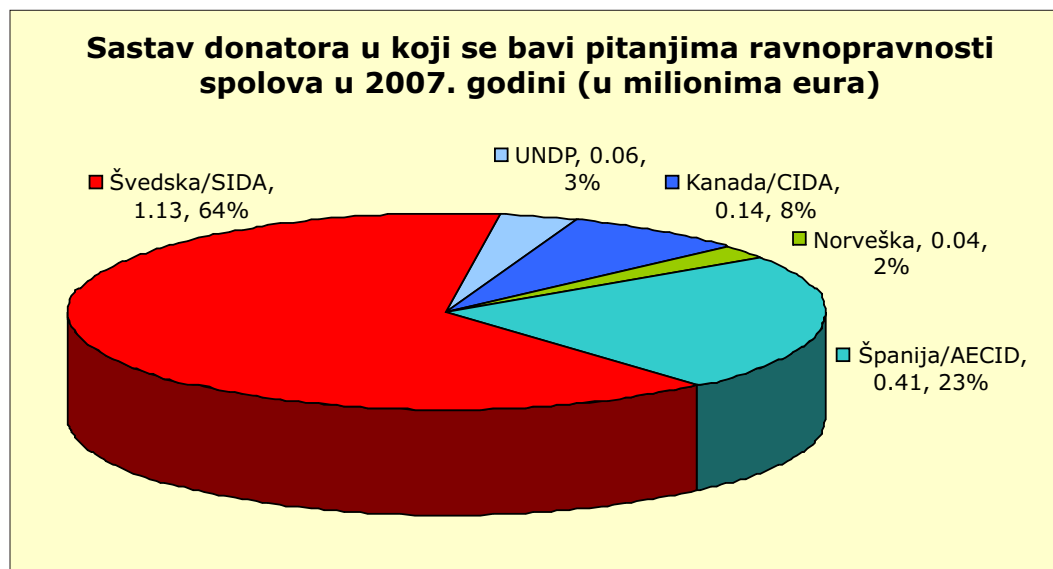
⁸⁸ www.arsbih.gov.ba/?PID=7&RID=296

⁸⁹ Prema izvještaju iz 2007. godine. *Glas tih većine*, koji je izdao UNDP, osnovnih pet slabosti koje se percipiraju u BiH su: nezaposlenost, političari, korupcija, politika i ekonomija. Na takav način vrhunski prioriteti u ovom izvještaju ne odražavaju niti svijest o neravnopravnosti polova niti se percipira potreba za urgentnim djelovanjem na tom planu.

⁹⁰ Inicijalno su potrebu za integrisanjem načela ravnopravnosti polova u sve sfere identifikovali međunarodni donatori i domaće NVO.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori koji su u BiH davali konkretnu podršku pitanjima ravnopravnosti spolova su Austrija/ADA, Kanada/CIDA, Francuska, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Velika Britanija/DFID i UNDP. Među ovim donatorima, Kanada/CIDA, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA i UNDP su za aktivnosti koje su se odvijale tokom 2007. godine osigurali 1.79 miliona €. Austrija/ADA, Francuska i Velika Britanija/DFID u ovom su sektoru djelovale kroz nastavak projekata te savjetovanjem u domeni politika.

Od usvajanja Zakona o ravnopravnosti spolova 2003. godine, **UNDP** daje podršku njegovoj implementaciji, i to dijelom putem pomoći domaćim vlastima i organizacijama civilnog društva u njihovim aktivnostima na integrisanju principa rodne ravnopravnosti (gender mainstreamingu) u svim relevantnim domenama. Zajedno sa drugim donatorima, UNDP je tokom 2007. godine sudjelovao i u još nekoliko dodatnih aktivnosti. UNDP i **Kanada/CIDA** pružali su pomoć *Subregionalnom gender-programu*, u kojem učestvuju Srbija, Crna Gora, Kosovo i BiH. Zajedno s Razvojnim fondom Ujedinjenih nacija za žene (UNIFEM), UNDP je radio na zakonodavstvu iz domene ravnopravnosti spolova u vezi sa zapošljavanjem i pristupom privrednim resursima. UNDP je u 2007. godini, zajedno sa tzv. gender mehanizmima i organizacijama civilnog društva, pripremio projekat za implementaciju Gender akcionog plana (Gender AP). UNDP jednako tako nastavlja stalno djelovati na uvođenju načela rodne ravnopravnosti (gender mainstreamingu) u svim svojim programima, projektima i aktivnostima.

UNDP, Norveška, Austrija/ADA i Švedska/SIDA zajednički su dali podršku uspostavi programa magistarskih rodni/gender studija u okviru Centra za interdisciplinarnu postdiplomske studije Univerziteta u Sarajevu.

Agencija za ravnopravnost spolova BiH je, uz pomoć Švedske/SIDA, priredila dva projekta: prvim se daje podrška izgradnji kapaciteta Agencije za ravnopravnost spolova BiH, a drugim se osigurava pomoć za Fond koji služi za implementaciju Gender akcionog plana. Švedska/SIDA je i glavni finansijer organizacije *Kvinna Till Kvinna*,⁹¹ koja podržava rad NVO u BiH koje rade na unapređenju fizičkog i mentalnog zdravlja žena, njihovog samopouzdanja te jačanja njihovog položaja u društvu kako bi aktivno sudjelovale u izgradnji pravednog demokratskog društva.

Francuska pomaže ženskim NVO iz raznih dijelova BiH i u tome se fokusira na interkulturalna pitanja, koja nadilaze etničke podjele, poput problema trgovine ženama, prava žena na radnom mjestu, seksualnog uznemiravanja, itd. Finansirala je posjetu direktorice Agencije za ravnopravnost spolova BiH Francuskoj. **Španija/AECID** trenutno pruža podršku inicijativi koja ima cilj uspostaviti socijalnu i radnu reintegraciju žena žrtava rodno zasnovanog nasilja. Radi i na jačanju kapaciteta lokalne NVO *La Strada*, koja se bori protiv trgovine ljudima. **Velika Britanija/DFID** ne daje ovom sektoru finansijski doprinos, ali je aktivan član na sastancima grupe donatora u sektoru koji se bavi pitanjima ravnopravnosti spolova, koju trenutno vodi Švedska/SIDA. Velika Britanije/DFID djelovala je i na promovisanju boljeg razumijevanja pitanja koja se odnose na integrisanje načela rodne ravnopravnosti (gender mainstreaminga) među donatorima putem iniciranja zajedničkih obuka koje su se održavale u BiH.

⁹¹ *Kvinna till Kvinna* (Žene ženama), švedska organizacija koja obezbjeđuje podršku ženama u ratnim i zonama sukoba, aktivna na području Balkana, Bliskog istoka i Kavkaza.

Strategije u sektoru

Gender akcioni plan, koji je izradila Agencija za ravnopravnost spolova, usvojen je 2006. godine. Ovaj se dokument temelji na drugim značajnim dokumentima, kako domaćim tako i međunarodnim. Gender akcioni plan se sastoji od globalne komponente, 15 poglavlja i konkretnih mjera.

GENDER AKCIONI PLAN ZA BOSNU I HERCEGOVINU	
I. poglavlje	Evropske integracije i ravnopravnost spolova
II. poglavlje	Saradnja i jačanje kapaciteta
III. poglavlje	Makroekonomske i razvojne strategije
IV. poglavlje	Budžeti/proračuni koji u obzir uzimaju načelo ravnopravnosti spolova
V. poglavlje	Moć (politička sfera) i odlučivanje
VI. poglavlje	Zapošljavanje i tržište rada
VII. poglavlje	Socijalno uključivanje (inkluzija)
VIII. poglavlje	Gender senzitivni mediji
IX. poglavlje	Cjeloživotno obrazovanje
X. poglavlje	Zdravlje, prevencija i zaštita
XI. poglavlje	Nasilje u porodici, nasilje na rodnoj osnovi, uznemiravanje, seksualno uznemiravanje i trgovina ljudima
XII. poglavlje	Uloga muškaraca
XIII. poglavlje	Usklađivanje profesionalnog i porodičnog života
XIV. poglavlje	Rodna (gender) pitanja i održivi razvoj
XV. poglavlje	Informacione i komunikacione tehnologije

Pored državne strategije, postoji i 'Mapa puta' EC za postizanje ravnopravnosti među ženama i muškarcima. Direktive i politike EU za stvaranje jednakih mogućnosti su poslužile kao osnova za izradu Gender akcionog plana. Gender AP je usklađen i sa Milenijumskim razvojnim ciljevima (MDG) s obzirom da se bavi svakim od osam MDG, od kojih su za BiH tri definisana kao konkretni prioriteti. Akciona platforma iz Pekinga je takođe važan dokument korišten u izradi Gender AP. Donatori smatraju Gender AP dobrim strateškim dokumentom, koji tek treba implementirati.

Kada govorimo o institucionalnim mehanizmima za ostvarivanje ravnopravnosti spolova u BiH, postoji Državna agencija za ravnopravnost spolova te dva entitetska centra gender- centar Federacije BiH (FBiH) i Gender-centar Republike Srpske (RS) koji su odgovorni za implementaciju Gender akcionog plana. Gender centri FBiH i RS djeluju kao stručna tijela entitetskih vlada. Direktori Agencije za ravnopravnost spolova BiH i entitetski gender-centri su članovi Koordinacionog odbora za ravnopravnost spolova. Do danas, međutim, ne postoje elementi integrisanja načela ravnopravnosti spolova (gender mainstreaminga) u okviru državnih i entitetskih resornih ministarstava.

Vidljiva je potreba za saradnjom stručnjaka i lokalnih vlada te nadležnih ministarstava kako bi se pripremili i realizovali lokalni planovi. Pored tehničke pomoći, domaćim je vlastima za implementaciju Gender akcionog plana potrebna i finansijska podrška. Uopšteno govoreći, donatori smatraju da je, i pored već dosad postignutih vidljivih rezultata, potrebno preusmjeriti djelovanje od pojedinačnih ka širim rezultatima kako bi postojeći zakonski i institucionalni okviri sektora koji se bavi ravnopravnošću spolova bili realizovani u praksi.

Pozitivni trendovi i izazovi u 2007. godini

Donatori visoko cijene rad Koordinacionog odbora za ravnopravnost spolova jer je taj Odbor dobar primjer saradnje među institucijama sa državnog i onih sa entitetskog nivoa. Međunarodne agencije su, međutim, prepoznale potrebu za jačanjem kapaciteta tih institucija

kroz povećanje broja njihovog osoblja. Ono što je još značajnije jest da su donatori dali pozitivnu ocjenu ne samo posvećenosti državnih institucija koje se bave pitanjima ravnopravnosti polova već i mjerljivom uticaju organizacija civilnog društva aktivnih u domenu ženskih pitanja.

Fond za implementaciju Gender akcionog plana isplanirale su Švedska/SIDA, Velika Britanija/DFID, EC i Norveška. Ovim Fondom bi trebalo upravljati Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Vijeće ministara te Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH. Očekuje se da će Fond postati operativan početkom 2009. godine.

Vijeće Evrope (CoE) 2007. godinu proglasilo je godinom borbe protiv nasilja nad ženama, što ilustruje da je širom svijeta prisutna svijest o ovom akutnom problemu. Tri organizacije su u okviru UN-ove Gender grupe svoje djelovanje usmjerile na borbu protiv nasilja nad ženama: UNFPA, UNIFEM i UNICEF. UNDP je pomoć ovoj inicijativi pružio putem direktne podrške mehanizmima za ostvarivanje ravnopravnosti polova u BiH te organizacijama civilnog društva u njihovim naporima na implementaciji Zakona o ravnopravnosti polova u BiH.

UNDP je u niz obuka o ljudskim pravima za novinare, koje je organizovala Italija/IC, uveo i rodnu perspektivu. Pored toga, UNDP je organizovao obuku sudija, tužilaca i osoblja nadležnih ministarstava o pitanjima ravnopravnosti polova. UNDP sve ove inicijative smatra uspjesima postignutim u 2007. godini. Istovremeno je utvrđeno da je bilo i još uvijek ima teškoća u uvođenju rodno osvještenog jezika u zakone. Razlog tome je nizak nivo svijesti ne samo među širom populacijom nego i među onima koji su zaduženi za izradu i usvajanje zakona da se tzv. 'gender mainstreaming' odnosi upravo na uvođenje načela rodne ravnopravnosti u sve relevantne sfere života. U najboljem slučaju, pitanja ravnopravnosti polova bivaju izjednačena s ljudskim pravima. Stoga nije samo izazov širiti svijest o ravnopravnosti polova nego i isticati činjenicu da ravnopravnost polova obuhvata širu oblast od pitanja ljudskih prava.

Koordinacija i puna odgovornost

U protekle tri godine se nastojalo koordinaciju donatora realizovati putem redovnih sastanaka, kojima je predsjedavala direktorica Agencije za ravnopravnost polova BiH. Trenutno su ti sastanci samo bilateralni između Agencije i svakog od pojedinačnih donatora, ad hoc su i odnose se na pojedinačne projekte. Donatori su se saglasili da je, kako bi se izbjegla preklapanja i sinhronizovale njihove aktivnosti, potrebna bolja koordinacija, posebno u vezi sa definisanjem prioriteta ulaganja.

UN Gender grupa (UNGG), koja je osnovana 2002. godine i trenutno obuhvata 11 UN-ovih agencija, predstavlja primjer redovne koordinacije aktivnosti. UNGG je sačinila zajednički godišnji plan rada na podršci Zakona o ravnopravnosti polova kao i implementaciji Gender akcionog plana te međunarodnih konvencija i sporazuma koje je BiH potpisala.

Gender akcioni plan je rezultat uspješne saradnje među donatorima i znak sve većeg preuzimanja pune odgovornosti domaćih institucija za ovu oblast.

Buduće aktivnosti

Uprkos očitoj zadovoljstvu postojećim zakonskim okvirom koji se odnosi na ravnopravnost polova, međunarodne agencije smatraju da je još uvijek dosta toga što treba uraditi u domeni uvođenja načela rodne ravnopravnosti (gender mainstreaminga). Ono što je još značajnije je da su neki od donatora priznali da i oni sami trebaju unaprijediti vlastite mehanizme za ostvarenje ravnopravnosti polova kako bi sa uspjehom mogli zastupati uvođenje načela ravnopravnosti polova u sve sfere u BiH. Konkretnije, donatori pozivaju na inkorporiranje pristupa koji podrazumijevaju ravnopravnost polova u sve svoje projekte, a ista se preporuka odnosi i na institucije BiH. Drugim riječima, osnovni prioritet za skoriju budućnost je unapređenje svijesti o pitanju ravnopravnosti polova kao pitanju koje zadire u sve sfere i sektore. Stoga je, da bi se pitanja relevantna za sve sfere i sektore poput pitanja ravnopravnosti polova integrisala u sve relevantne dokumente i aktivnosti, neophodno je uspostaviti odgovarajuće procedure i komunikacijske kanale.

Da bismo ilustrovali navedeno, možemo se osvrnuti na statističke podatke o socijalnoj uključenosti po polovima. Premda je termin "feminizacija siromaštva" postao uobičajena izjava

u svim socijalnim studijama siromaštva, do danas ne postoje nikakvi pouzdani statistički podaci o ovom pitanju u BiH. Postojeći podaci, međutim, potvrđuju da su, kako se čini, žene starije životne dobi i žene samice među najugroženijim grupama kada govorimo o dugoročnom siromaštvu. Obrazovanje je još jedno područje u kojemu je moguće primijetiti rodno zasnovane razlike. UNICEF i Agencija za ravnopravnost polova BiH su proveli procjenu stanja ravnopravnosti polova u udžbenicima za osnovnu školu, koja je potvrdila postojanje značajnog broja rodni stereotipa. Kako navodimo u poglavlju izvještaja koje se odnosi na mlade, 27% djevojčica prekida školovanje nakon završetka osnovne škole. Pored toga, premda 6% muškaraca građana BiH nema nikakvog školskog obrazovanja, među ženama je taj procenat gotovo tri puta veći (17%).⁹² Osim ovoga, dokumentovana je i polna diskriminacija na radnome mjestu kao i u privatnoj sferi.

Poznato je da istovremeno prisustvo više varijabli poput pola/roda, dobi, etničke pripadnosti, obrazovanja i mjesta prebivališta stavlja pojedince u značajno podređeniji položaj u odnosu na druge poput npr. starije žene, Romkinje, koja živi na selu u poređenju sa univerzitetski obrazovanim, bijelim muškarcem s prebivalištem u gradu. Pol je često jedna od najznačajnijih nezavisnih varijabli koja uslovljava životne mogućnosti pojedinih osoba. Svijest o ovoj činjenici bi mogla olakšati uspješnu implementaciju reformi koje samo naizgled nemaju ništa s pitanjem ravnopravnosti polova.

S obzirom da je univerzalna vrijednost, ravnopravnost polova se mora ugraditi u sve relevantne sfere života. Izmjene kojima se u zakonodavstvo inkorporira načelo rodne ravnopravnosti moraju biti popraćene pozitivnim, aktivnim mjerama za provođenje zakona i širenje svijesti o ravnopravnosti polova. I donatori i građani BiH moraju postati svjesni da se niti jedno djelotvorno dugoročno rješenje za najurgentnije probleme s kojima se suočava bosanskohercegovačko društvo danas ne može realizovati a da se u obzir ne uzmu varijable poput ravnopravnosti polova, relevantne za sve sektore.

⁹² *Socijalna uključenost u Bosni i Hercegovini* (NHDR UNDP, 2007.), str. 43.

Povratak i reintegracija

Definicija sektora	Prema DAC definiciji, podsektor povratak i reintegracija definiše se kao: • pomoć u smislu: smještaja, vode, sanitarnih i zdravstvenih usluga, nabavke lijekova i drugih neprehrambenih dobara i usluga; • pomoć u repatrijaciji izbjeglica u zemlju porijekla; • povratak izbjeglica i interno raseljenih lica. U BiH projekti povratka i reintegracije, pored toga, obuhvataju i: • stambenu politiku i upravljanje i rukovođenje njom • populacijsku politiku i rukovođenje njom • pomoć u obnovi/rekonstrukciji • ruralni razvoj • prostorno planiranje, rukovođenje i upravljanje • tehnička pomoć i unapređenje prava na povratak izbjeglica i interno raseljenih osoba. DAC kodovi: 13010, 16030, 16050, 430, 730
Donatori iz DCF-a	Njemačka/GTZ, Holandija, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, EC i UNDP.
Druge međunarodne organizacije (IO)	Ured visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR), Razvojna banka Savjeta Evrope
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica FBiH, Ministarstvo za raseljena lica i izbjeglice RS.
Ukupni iznos sredstava koja su ovom sektoru donatori dodijelili u 2007. godini	16.59 miliona €.
Strategije u sektoru	Državna strategija za implementaciju Aneksa VII. Dejtonskog mirovnog sporazuma na državnom nivou se trenutno revidira.
Međunarodne obaveze	Dejtonski mirovni sporazum, Aneks VII.
Koordinacija donatora	Državna komisija za izbjeglice i raseljena lica (SCRDP).

Pregled

Procjenjuje se da je tokom rata 1990-tih gotovo polovina od 4.35 miliona stanovnika Bosna i Hercegovina (BiH) napustilo ili prisilno napustilo svoje domove.⁹³ Dejtonskim mirovnim sporazumom (DPA), kojim je okončan rat u BiH, izričito se, u Aneksu VII, naglašava pravo na povratak te potrebu iznalaženja trajnih rješenja za izbjeglice i raseljena lica i kompenzacije.⁹⁴ Odmah nakon sukoba veliki su iznosi sredstava dodjeljivani u svrhu ispunjavanja odredbi DPA. Ta su sredstva uglavnom bila usmjeravana putem međunarodnih agencija, ali je s vremenom takva pomoć opadala jer su donatori počeli pažnju s humanitarne pomoći preusmjeravati na dugoročni razvoj i projekte poput stvaranja mogućnosti za zapošljavanje povratnika.

Prve četiri godine mira bio je period masovnog povratka kako izbjeglica tako i interno raseljenih lica u područja u kojima je njihova etnička skupina brojčano predstavljala većinu. Za one pak skupine koje su u bilo kojem od područja brojčano bile manjina, etnički programi i ukorijenjena struktura moći nacionalističkih partija su manjinske povratke svodile na minimum. Do 2000. godine se, međutim, povećao broj manjinskih povrataka. Takav se trend nastavio kako su se ljudi u sve većem broju nastojali vratiti u svoje predratne domove.⁹⁵ Prema podacima Ureda visokog komesara za izbjeglice (UNHCR), od kraja sukoba je ukupno oko million ljudi ostvarilo svoje pravo na povratak u svoje domove.

Izazovi u procesima povratka i reintegracije izbjeglica i interno raseljenih osoba (IDP) ostaju i trinaest godina nakon okončanja rata: 1) osiguravanje ravnopravnosti i nediskriminacije, posebno kod manjinskih povrataka, u pristupu javnim uslugama te prava u svim sektorima uključujući zdravstvenu i socijalnu zaštitu, zapošljavanje i obrazovanje, 2) ponovno sticanje sredstava za život, 3) povezivanje s institucijama koje štite prava povratnika i 4) ponovno ostvarivanje pristupa proizvodnim sredstvima poput zemljišta i imovine te podrška u smislu stambenog zbrinjavanja za one povratnike (posebno one koji su prije rata stanovali u stanovima u društvenom vlasništvu) koji nisu bili u mogućnosti koristiti programe usmjerene na obnovu kuća.⁹⁶ Važno je spomenuti da održivost u području povratka ima kako ekonomske tako i

⁹³ Funkcionalni pregled EC (2005), str. 9

⁹⁴ Dejtonski mirovni sporazum, Aneks VII, 1.

⁹⁵ Dalji izazovi na putu povratka izbjeglica u Bosnu i Hercegovinu, Izvještaj za Evropu broj 137 (Međunarodna krizna grupa, 13. decembar 2002), i.

⁹⁶ No Refugee: The Challenge of Internal Displacement. Izazovi pred interno raseljenima i vi niste izbjeglica (Ured UN za koordinaciju u humanitarnim pitanjima, 2003.), 97.

socijalne aspekte; povratnici moraju imati mogućnost da izdržavaju svoje porodice nakon kratkog prelaznog perioda u kojem im se može pružiti vanjska pomoć te moraju imati jednaka prava pristupa pravima iz oblasti socijalne zaštite. Stoga donatori u ovom podsektoru u sve većoj mjeri počinju djelovati na polju ekonomske održivosti, socijalne uključenosti i izgradnje lokalnih kapaciteta.

Prepoznajući pitanje povratka i reintegracije kao relevantno za sve sektore te stoga ovisno o različitim sektorima uključujući i poštivanje ljudskih prava, socijalnu uključenost i ekonomski razvoj kao i izgradnju kapaciteta - u ovom ćemo poglavlju naglasiti aktivnosti donatora u svakom od navedenih područja.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

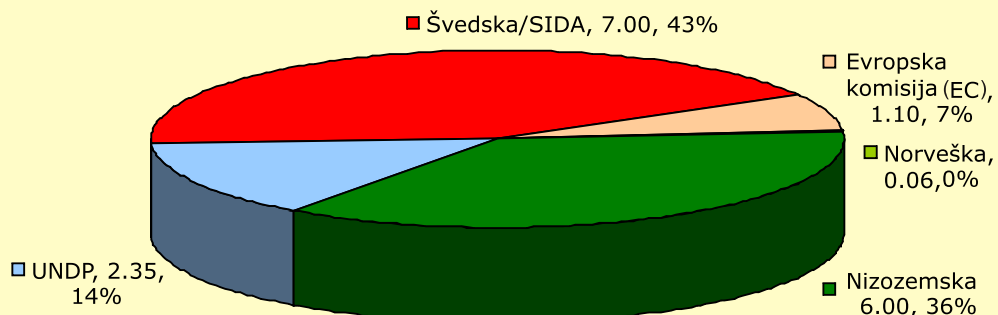
Donatori u ovom podsektoru su Njemačka/GTZ, Holandija, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, EC i UNDP. Od ovih donatora, Holandija, Norveška Švedska/SIDA, EC i UNDP su tokom 2007. godine donirali 16.59 miliona €. Drugi su, poput Španije/AECID, u sektoru bili aktivni kroz nastavak svojih aktivnosti ili kroz savjetodavnu ulogu. UNHCR je od 1992. godine vodeća UN agencija zadužena za međunarodni odaziv u vezi s pitanjem raseljenosti u BiH. UNHCR ima konkretna zaduženja koja proizlaze iz DPA da olakša povratak i stvaranje trajnih rješenja za izbjeglice i raseljena lica. Donatori koji nisu članovi DCF-a, a koji su aktivni u ovom podsektoru su, između ostalog, Vlada Republike Hrvatske te Razvojna banka Vijeća Evrope (u obliku kredita za objekte kolektivnog stanovanja). Ovi donatori su svoje djelovanje usmjerili na provođenje Strategije implementacije Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma, socijalnu uključenost i izgradnju lokalnih kapaciteta.

EC je pružala pomoć u cijelom spektru aktivnosti poput besplatne pravne pomoći i pristupa pravnim sredstvima, zaštite manjinskih prava povratnika, reintegracije, generiranja prihoda, obrazovanja, zdravstvenih usluga i poljoprivredne djelatnosti, da spomenemo samo nekoliko. EC će, međutim, u bližoj budućnosti smanjiti svoju podršku u ovom podsektoru, te se umjesto toga fokusirati na socijalnu uključenost/inkluziju.

Strategija koju primjenjuje **Holandija** u podsektoru povratka zasniva se na prioritetima koje su utvrdili korisnici pomoći i na vlastitim iskustvima i najboljim primjerima iz prakse. Holandija ima definisan četverogodišnji plan u kojemu se fokusira na: povratnike (stambeno zbrinjavanje, infrastruktura te aktivnosti na generiranju prihoda), lokalnu upravu, ekonomski razvoj i infrastrukturu. Ambasada Holandije nastoji implementirati rješenja prihvaćena na regionalnom i na nivou zemlje za preostale izbjeglice i interno raseljena lica, uključujući i integriranje politika koje se odnose na podršku održivom povratku u šire programe socio-ekonomskog oporavka. Holandija će svoje finansiranje u BiH okončati do 2011. godine, ali će zbog posebnih potreba iz toga biti izuzeta Srebrenica, koja će i dalje dobivati finansijsku pomoć.

Švedska/SIDA je dugi niz godina realizovala program podrške obnovi kuća za povratnike. Tokom 2007. godine zadnje godine ovog programa, u tu je svrhu potrošeno ukupno 6.9 miliona €.

Izdvajanja donatora u podsektoru Povratak i reintegracija u 2007. (miliona eura)

Najveći dio doprinosa UNDP je ovom podsektoru dao u obliku programa SUTRA PLOD, koji finansira Evropska unija, UNDP, SCRDP/BiH Fond za povratak, UNHCR, Nizozemska i općine

UNDP-ov projekat *Podrška pristupu orijentisanom prema rezultatima partnerstvo za lokalni razvoj* (SUTRA-PLOD), koji je treća faza SUTRA projekta, ima cilj lokalnim zajednicama u BiH obezbijediti instrumente za realizovanje projekata povratka i reintegracije putem zajedničkog djelovanja lokalnih tijela uprave, organizacija civilnog društva i poslovnog sektora. Namjera je izgraditi temelje budućih širih razvojnih aktivnosti. UNDP-ov SUTRA program, pored toga, pruža pomoć institucijama na državnom nivou u uspostavljanju koherentnog administrativnog i zakonskog okvira politika koji će omogućiti projektima povratka i reintegracije da oslobode potencijale relevantnih aktera na lokalnom nivou. Općinskim vlastima se pruža podrška u poboljšanju osnovnih usluga onima kojima su one najpotrebnije, prije svega izbjeglicama i interno raseljenim licima. UNDP-ov SUTRA program je pripremljen na poticaj i uz sudjelovanje relevantnih aktera kao odgovor na rastuću potrebu da se postupno stvori odmak od projekata koji se bave isključivo povratkom i reintegracijom. Stoga se ovaj projekat fokusira na lokalni i ruralni razvoj kao i na socijalnu uključenost, a namijenjen je najugroženijim dijelovima povratničke populacije i, za uzvrat, osigurava holističko programiranje aktivnosti za cjelokupne zajednice u stanju potrebe. UNDP-ov program SUTRA finansiraju EC, UNDP, SCRDP/Fond za povratak BiH, Holandija te opštine partneri u samom programu. Program se realizuje u koordinaciji sa i uz podršku UNHCR-a.

SUTRA se, s ciljem izgradnje kapaciteta i pune odgovornosti domaćih institucija, fokusira na tri skupine (ili tri "stupa") na lokalnom nivou: lokalnu upravu, civilno društvo te poslovni sektor. Predstavnicima ova tri "stupa" čine lokalne akcione grupe (LAG) u svakoj od 23 opštine koje učestvuju u programu. Nastoji se LAG usmjeriti kako bi istinski prerasle u lokalne akcione grupe po evropskom LAG modelu te kako bi doprinijele saradnji među opštinama, prije svega u sektoru ruralnog razvoja. Do sada su u Sudu BiH registrovane tri lokalne akcione grupe.

Tokom proteklih šest godina **Španija/AECID** je implementirala svoj regionalni *Program podrške i konsolidacije povratka i stabilizacije na Balkanu*. Ovim projektom obezbijeđena je besplatna pravna pomoć i pristup pravosudnom i/ili sistemu uprave za izbjeglice, povratnike i interno raseljene osobe. Dopuna programu je socijalna inicijativa, kojom se pomoć pruža najugroženijim korisnicima dijela projekta koji se odnosi na pravne usluge. Program obuhvata BiH, Hrvatsku, Crnu Goru i Srbiju, uključujući Kosovo, čime se omogućava efikasno provođenje transdržavnih pravnih sporova.⁹⁷

UNHCR je u 2007. godini na planu povratka i reintegracije pružao podršku za besplatnu pravnu pomoć interno raseljenim osobama i povratnicima, osiguravao sredstva za život u prelaznom periodu te pomoć povratnicima za održivi povratak, podržavao pravnu reformu te zastupao politiku razvoja kao i tehničku pomoć kako bi se poboljšao pristup izbjeglica i interno raseljenih osoba njihovim pravima, pratio je situaciju u vezi sa manjinskim povratkom te davao podršku Državnoj komisiji za izbjeglice i raseljene osobe.

U 2008. godini **Njemačka/GTZ** će finansirati projekat u Foči koji se odnosi na obnovu kuća za izbjeglice. **Švajcarska/SDC/SECO** će, putem Udruženja izbjeglih i raseljenih osoba u BiH, pružati pomoć za nezavisni monitoring i evaluaciju Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice te druge institucije vlasti, odnosno procese i mjere koje institucije vlasti preduzimaju kao podršku povratku. Pored toga će obezbijediti i pregled stanja konkretnog razvoja i trendova u toj oblasti te dati prijedloge za korekcije u implementaciji Strategije implementacije Aneksa VII Opšteg okvirnog sporazuma za mir. Svajcarska/SDC/SECO finansijski je pomagala i revidiranje Strategije BiH za implementaciju Aneksa VII GFAP-a kao i projekte stambenog zbrinjavanja te reintegracije i povratka u gornjem Podrinju.

Strategije u sektoru

Državna strategija za implementaciju Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma postoji od 2002. godine. Strategijom je bilo predviđano da će se proces povratka okončati do 2006. godine, ali se to, zbog političkih i pitanja vezanih za sigurnost, te nedovoljnih finansijskih sredstava za ovaj sektor, nije dogodilo. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice (MHRR), u partnerstvu sa UNHCR-om, iniciralo je 2007. godine reviziju Strategije. U ovom se višesektorskom, konsultativnom procesu оформilo 10 radnih grupa, u koje su se okupili svi zainteresovani faktori (sa svih nivoa vlasti, iz civilnog društva kao i međunarodne akteri). Radne grupe se bave: obnovom/rekonstrukcijom, zatvaranjem kolektivnih centara i socijalnim stambenim zbrinjavanjem; povratom posjeda nad imovinom; kompenzacijama, pitanjima rada i

⁹⁷ Od 2008. godine će se ovaj program nastaviti kroz novi program, koji će se fokusirati na jačanje socijalnih i ekonomskih prava u regionu, konkretnije, na prava radnika i socijalni dijalog.

zapošljavanja, infrastrukturom, elektrifikacijom, socijalnom zaštitom, zdravstvom, obrazovanjem i pitanjima bezbjednosti, uključujući i uklanjanje mina. Strategija će se posebno fokusirati na najugroženije raseljene osobe koje se još ne mogu vratiti jer navedena pitanja još uvijek nisu riješena na odgovarajući način.

Za koordinaciju u svim relevantnim pitanjima u oblasti povratka u BiH zadužena je Državna komisija za izbjeglice i raseljene osobe (SCRDP). Da bi se realizovao finansijski aspekt ovog podsektora, 2003. godine je, prema Zakonu o izbjeglicama i raseljenim licima, a na preporuku OHR-a, UNHCR-a, EC, UNDP-a i MHRR-a osnovan Fond za povratak. Zadatak ovog Fonda je bio uspostava stalnog tijela i struktura namijenjenih prikupljanju pomoći u vezi sa povratkom. Fond je trebao upravljati svim domaćim i međunarodnim donacijama namijenjenim za povratak; međutim, zbog inicijalnih problema u upravljanju i rukovođenju te nedostatka kapaciteta - svim se međunarodnim davanjima upravlja izvan samog Fonda, dok Komisija administrira domaća sredstva pomoć namijenjenu sektoru povratka. Sredstva pak koja su obezbijeđena kao kredit od strane Razvojne banke Vijeća Evrope (CEB) usmjeravaju se kroz mehanizme Fonda za povratak. Sva finansijska sredstva se alociraju kroz SCRDP, koja priprema smjernice za investiranje sredstava namijenjenih za povratak.⁹⁸

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojima se suočavao sektor u 2007. godini

Kako smo već spomenuli, krajem 2007. godine država je započela konsultativni proces sa nizom relevantnih aktera kako bi se revidirala Strategija za implementaciju Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma. Revidirana strategija će se pripremiti do kraja 2008. godine. Štaviše, iz državnog je budžetu Fondu za povratak dodijeljeno 38.8 miliona KM, što je u BiH iznos kakav nije dodijeljen nikada dosad. Ovakvi trendovi razvoja su pokazatelj prioriteta koje je Vijeće ministara dalo okončanju realizacije Aneksa VII kako bi se za raseljene osobe osigurala trajna rješenja. Ovo dijelom ima veze i sa činjenicom da je Funkcionalni pregled koji je realizovala EC dao preporuku da se MHRR transformiše u ministarstvo koje bi bilo zaduženo za socijalnu zaštitu. Sedamnaest domaćih aktera je svjesno da se pitanja povratka moraju riješiti prije potpisivanja Sporazuma o pridruživanju EU.

Nakon deset godina rada, aktivnosti u ovom sektoru postaju sve više orijentisane prema rezultatima. U 2007. godini UNDP-ov SUTRA program je napravio iskorak ka izgradnji kolektivnih stambenih zgrada. Ova inicijativa, koju finansiraju vlada, opštine i donatori uspjela je ostvariti cilj - obnovu i izgradnju 400 domova u okviru III faze SUTRA programa, od kojih je njih 50 u kolektivnim stambenim zgradama. Prepreka u radu UNDP-ovog SUTRA programa u ovom sektoru bila je

Uspješan primjer održavanja ekonomske održivosti se može pronaći u okviru UNDP-ovog programa SUTRA. Aktivnosti SUTRA programa imaju cilj osiguranje dugoročne održivosti za povratnike. Ključ te održivosti jest pronalaženje zaposlenja u opštini povratka. Stoga SUTRA poslodavcima plaća naknadu za zapošljavanje povratnika. Podaci pokazuju da se, zahvaljujući ovoj inovativnoj ideji, izuzetno uspješno realizuje zapošljavanje povratnika te je dobro prihvaćaju kako poslodavci tako i zaposleni.

činjenica da su u 2007. godini izuzetno skočile cijene građevinskog materijala, što je agencije zadužene za implementaciju potaknulo da revidiraju standardnu praksu i povećaju iznos sredstava potrebnih za rekonstrukciju svake od stambenih jedinica. Dodatni je problem bilo prikupljanje ponuda na tenderima za obnovu kuća. S obzirom da kuće povratnika ne predstavljaju 'značajnu dobit', dobavljači nisu imali značajnijih poticaja da se natječu za ugovore te u više opština Program nije bio u mogućnosti pronaći ugovarače. UNDP-ovu inicijativu SUTRA su u brojnim prilikama nakon okončanja projekta i opštinske i entitetske vlasti prepoznavale kao vrijedan doprinos. To jasno pokazuje da rad u podsektoru povratka još uvijek nije okončan, premda, kako se može vidjeti u daljnjem tekstu, postoje razlozi za optimizam. Zbog uspjeha koji je postigao u BiH, SUTRA se kao takav replicira i na Kosovu.

Još jedan, generalni rezultat koji je postignut u 2007. godini bilo je uvođenje IT procesa. U okviru MHRR-a urađena je centralna baza podataka, u kojoj su zabilježene sve ranije rekonstrukcije kao i javni pozivi na povratak, tako da ne može doći do dupliciranja primalaca pomoći. Sistem se može dodatno unapređivati jer se zasniva na izražavanju interesa ljudi za povratkom bez bilo kakve unakrsne provjere kroz vladine institucije u smislu zadovoljavaju li osobe koje se prijavljuju uslove za dobijanje pomoći. Kako stvari sada stoje, podaci se mogu koristiti samo kao pokazatelj. UNDP-ov SUTRA program je MHRR-u pomagao i u obuci za korištenje ove baze podataka te sada u svakoj od opština postoji lice koje zna da koristi ovu bazu.

⁹⁸ Svi donatori, dva entiteta i Distrikt Brčko imaju svoje predstavnike u Upravnom odboru projekta, ali samo oni članovi UO iz institucija koje finansiraju projekat imaju pravo glasa. Dva entiteta dobro sarađuju u ovoj oblasti.

Koordinacija i puna odgovornost

Koordinacija donatora je posebno značajna u ovom podsektoru s obzirom da će se međunarodne agencije postupno povlačiti iz aktivnosti koje se odnose na povratak. Stoga je važno efikasno koristiti sve manje iznose raspoloživih sredstava. SCRDP je osnovana kao glavno koordinaciono tijelo za sve aktivnosti. Članovi SCRDP predstavljaju resorna ministarstva i druge relevantne sektore u skladu sa Ustavom BiH.

U sektoru povratka ostvaruje se prilično dobra koordinacija među donatorima. Ovo ima veze i sa činjenicom da je sve manje međunarodnih agencija koje su aktivne u ovom području. Donatori ostvaruju i dobre veze sa domaćim vlastima, uglavnom na opštinskom nivou. Zbog ograničenih resursa država se fokusira na rekonstrukciju kuća, dok drugi donatori svoje djelovanje usmjeravaju na druga pitanja, posebno na izgradnju kapaciteta i socijalnu inkluziju.

Donatori su u 2007. godini saradnju ostvarivali na razne načine. Glavni partner Holandije u koordinaciji je npr. UNDP, premda UNDP sarađuje i sa drugim agencijama zaduženim za implementaciju. Donatori koji žele da potpišu sporazume o partnerstvu sa Holandijom moraju svoje prijedloge unaprijed uskladiti s već postojećim inicijativama kako bi se izbjegla preklapanja. Holandija namjerava osigurati direktnu podršku državnom budžetu, ali kako stvari sada stoje, državne institucije još uvijek nisu spremne da je realizuju. Jednako tako, ambasada želi sve aktivnosti koje trenutno realizuje prenijeti na domaće vlasti, ali u tu svrhu treba izgraditi neophodne kapacitete. I Švedska/SIDA želi do 2009. godine početi prenositi sredstva u državni budžet, umjesto da kao posrednike koristi NVO, kako to radi u ovom trenutku.

Kako smo već rekli, donatori veliki značaj daju izgradnji domaćih kapaciteta. Dobar primjer načina na koji međunarodna zajednica pomaže opštinama da preuzmu vodeću ulogu i punu odgovornost za procese povratka jest rad opštinskih komisija. Nakon što je centralna vlada odabrala opštine koje će se finansirati, u svakoj od lokalnih uprava je uspostavljena komisija za odabir korisnika među povratnicima. Rad tih komisija je propisan podzakonskim aktima MHRR-a, u kojima se date jasne smjernice za njihov rad na opštinskom nivou. Komisije su višesektorske i sastoje se od lidera lokalne uprave, predstavnika donatora, povratničkih udruženja/organizacija, samih povratnika i predstavnika resornih entitetskih ministarstava za izbjeglice. Takav način rada unapređuje položaj i mogućnosti relevantnih aktera na svim nivoima vlasti i civilnog društva za donošenje vlastitih odluka i postepeno preuzimanje procesa povratka i reintegracije od donatora. Pozitivan rezultat uspostave tih opštinskih komisija jest da one rade kako na centralnom tako i na nivou opštinskih vlasti. Na taj način se jačaju vertikalne veze i osigurava koordinacija među različitim nivoima.

Buduće aktivnosti

Osnovni prioritet unutar ovog sektora jest nastaviti s prelaskom od humanitarne pomoći na razvojne intervencije, koje podržavaju održiva rješenja za raseljene, uključujući održivi povratak izbjeglica i interno raseljenih lica. Pomoć je inicijalno fokusirana na rekonstrukciju kuća i potrebne infrastrukture. Trenutno, i donatori i vlada ulažu napore na povezivanju u širu podršku povratku koja nadilazi obnovu prebivališta, uključujući i podršku mogućnostima zapošljavanja, pristupu socijalnim uslugama i lokalnom učešću u procesima odlučivanja. Ovakve vrste uvezivanja trenutno se u potpunosti integrišu u projekte. Glavni izazov, kada su u pitanju godine koje dolaze, biće premoštavanje ovog nedostatka i pokretanje aktivnosti koje generišu prihode kako bi se ohrabrila održivost za povratničke zajednice. Regionalni ekonomski dispariteti i visoke regionalne stope nezaposlenosti s njima u vezi, kao i ograničen pristup finansijskim sredstvima za povratnike neke su od glavnih prepreka koje koče održiv proces povratka. Otuda, projekti unutar ovog sektora moraju u sve većoj mjeri poprimati multidimenzionalni karakter, vodeći pritom računa o lokalnom društveno-ekonomskom kontekstu procesa povratka i o integrisanju ostalih komponentata sektora u njihove projektne intervencije.

Prema mišljenju donatora, potrebno je ojačati komunikaciju i standardizovati strukture za izvještavanje između različitih nivoa ministarstava kako bi se spriječile nepravilnosti. Potrebno je više pažnje posvetiti razmatranju koji od koraka bi se trebali preduzeti jednom kada planovi i strategije budu sačinjeni. U jačanju MHRR-a od značaja će biti tekuća revizija Strategije implementacije Aneksa VII. Naime, trenutno sve relevantne strukture vlade i relevantni akteri unutar civilnog društva uključeni u povratak i podsektore reintegracije rade na reviziji Strategije

u nastojanju da se okončaju aktivnosti definisane Aneksom VII. Donatori će nastaviti da podržavaju MHRR u revidiranju Strategije i u konačnici, u njenoj implementaciji.

U vezi sa aktuelnim povratkom, još uvijek postoji veliki broj kuća koje treba rekonstruisati, kao i veliki broj ljudi koji su registrovani i koji bi se željeli vratiti, a koji to još uvijek nisu uradili. Ponovna izgradnja kuća mora biti povezana sa ponovnom izgradnjom infrastrukture (puteva, rasvjete, vodovoda i sanitarnih usluga). Strategija bi takođe trebala u obzir uzeti da povratnici nisu homogena grupa, te bi stoga odgovarajuća rješenja trebala biti predviđena za različite grupe, kao što su starija populacija, ljudi bez imovine i drugi, uključujući raseljene osobe koje su odlučile da se ne vrate ili ne mogu da se vrate, kao i krajnje ugrožene pojedince.

50.000 vlasnika kuća se registrovalo i žele povratak, a veliki je broj i onih koji se uopšte nisu prijavili za povratak. I jednim i drugima, onima koji to žele, i onima koji se ne žele vratiti treba osigurati kompenzaciju⁹⁹. Prema prvom nacrtu revidirane strategije, 2010. godina trebala bi biti krajnji datum za povratak, dok bi 2015. godina trebala biti krajnji rok za realizaciju kompenzacija - naknada. Problem u ostvarivanju ovih ciljeva će biti finansiranje. Procijenjeno je da je, samo kada su u pitanju oni koji su registrovani za povratak,¹⁰⁰ za završetak procesa povratka, reintegraciju i naknade potrebno oko 800 miliona KM. Strategija koja se trenutno revidira će biti usmjerena na pitanja naknade odnosno kompenzacije, a trebala bi se fokusirati i na položaj raseljenih lica koja se ne mogu vratiti. To je značajan napredak u odnosu na staru strategiju. Kontinuirano finansiranje ovog sektora će se obaviti iz budžeta donatora i vlada. EC će pratiti pristup integrisanog finansiranja i fokusiraće se na ruralni razvoj, socijalno stambeno zbrinjavanje i pozitivnu diskriminaciju, dakle sve oblasti koje se odnose na izbjeglice i povratnike. EC će u ovom sektoru djelovati i primjenom Evropskog instrumenta za demokratiju i ljudska prava.

Još jedan od izazova za ovaj podsektor jest osjetljiva priroda i kontinuirana politizacija pitanja povratka. Primjer ovakvog trenda je aktuelno odgađanje popisa stanovništva još od 1991. godine. Novim popisom stanovništva će se ažurirati podaci o sadašnjoj strukturi stanovništva u BiH i omogućiti i donatorima i vladi da efikasnije planiraju buduće projekte.

Održivost povratka i reintegracije zavisi od što bržeg prelaska od urgentne pomoći ka programima rekonstrukcije i rehabilitacije kao i od toga da pomoć koja se pruža ne slabi lokalne kapacitete.¹⁰¹

Pored toga, važno je dati podršku trajnim rješenjima koja se ne odnose na povratak, prije svega podršku za izuzetno ugrožene osobe koje se ne mogu vratiti u svoja ranija prebivališta.

UNHCR, UNDP i UNICEF su, u skladu sa UNDAF ciljevima te Milenijumskim razvojnim ciljevima (1, 2 i 3), zajednički podnijeli prijedlog za finansiranje za period od tri godine MDG-F-u u tematskom okviru koji se odnosi na sprečavanje sukoba i izgradnju mira. Ovim se programom namjerava riješiti problem raseljenih lica u BiH za koja još uvijek, 13 godina nakon rata, nisu nađena trajna rješenja. Prilikom iznalaženja inovativnih rješenja otvara postojeća inicijativa vlade i međunarodne zajednice koja se odnosi na revidiranje Strategije za implementaciju Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma, čime se otvaraju mogućnosti za jačanje mira i dugoročnu stabilnost. Intervencije će biti usmjerene na: (I) podršku održivom povratku kroz ekonomski razvoj i mjere socijalne zaštite i (II) unapređenje uslova života za izuzetno ugrožena interno raseljena lica (IDP) koja se ne mogu vratiti u svoja ranija prebivališta. Primjenom pristupa koji podrazumijeva široko sudjelovanje i koji se zasniva na pravima, a usmjeren je na najugroženije, intervencijama koje su inicirane na opštinskom nivou podržaće se izgradnja kapaciteta i izrada i usvajanje politika na državnom nivou sve s ciljem rješavanja takvog dugotrajnog stanja u kojem se nalaze raseljeni.

⁹⁹ Kompenzacija je sekundarna opcija, kad povrat imovine / sredstava nije moguć.

¹⁰⁰ Ova procjena ne uzima u obzir one koji se ne žele vratiti ili one koji se nisu registrovali kao potencijalni povratnici.

¹⁰¹ No Refugee: The Challenge of Internal Displacement. Izazovi pred interno raseljenima - vi niste izbjeglica, 111.

Zaključak

Jedna od zajedničkih karakteristika tri podsektora koji zadiru u različita područja jest da se *niti jedan* od njih ne odnosi na homogenu skupinu. Upravo takva specifičnost možda i u tolikoj mjeri otežava rješavanje problema s kojima se suočava svaka od ovih grupa. S druge strane, ovaj argument uspješno mogu da iskoriste zaduženi za donošenje odluka koji ne percipiraju potrebu za provođenjem reformi u ovim sektorima kao visokoprioritetnu. Zato je neophodno da se obezbijedi zakonski okvir i resursi neophodni za implementaciju reformi. Štaviše, od vitalnog je značaja da i političari i građani postanu svjesni da se niti jedan od tzv. "glavnih problema"¹⁰² s kojima se danas suočava bosanskohercegovačko društvo ne može riješiti, između ostalog, bez podrške ugroženim grupama.

Mada ova zadnja izjava može zvučati očiglednom, mora se na umu imati da se mladi ljudi, žene i u nešto manjoj mjeri povratnici, uopšteno uzevši, ne smatraju ugroženim dijelovima društva. To se posebno odnosi na žene. U društvu podijeljenom na etničkoj osnovi posebno je teško pažnju javnosti usmjeriti na prava nekih drugih kategorija stanovništva. Ovaj se nedostatak, međutim, može pretvoriti u prednost. Naime, upravo se takvo šta može uspješno iskoristiti kao argument za unapređenje životnih mogućnosti mladih, žena i povratnika jer tako niti jedan od konstitutivnih naroda neće biti privilegovani na račun druga dva naroda.

Uvođenje pozitivnih mjera tek je još jedan korak koji je potrebno poduzeti kako bi se pomoglo ženama, mladim i povratnicima. Domaće vlasti uz podršku međunarodnih agencija trebaju pripremiti i realizovati dugoročna rješenja za probleme ovih grupa. Ono što je još važnije jest da je mlade, žene i povratnike potrebno i potaknuti na samoorganizovanje i/ili ih u tome podržati jer je to djelotvoran način za unapređenje njihovih grupnih interesa a otvara i mogućnosti da se iskoriste mehanizmi uzajamne pomoći organizacija civilnog društva. Drugim riječima, kako bi se mogla zagarantovati održiva rješenja za najznačajnije problema s kojima se trenutno suočavaju mladi, žene, i povratnici, moraju se mobilizirati svi resursi. Od takvih pristupa koristi bi imale i drugi, a ne samo ove skupine, ali što je još značajnije, time bi se osujetila i socijalna isključenost u BiH.

¹⁰² Pet glavnih slabosti koje su građani BiH identifikovali su: nezaposlenost, korupcija, političari, politika i ekonomija prema podacima iz istraživanja *Glas tihe većine* (UNDP, 2007), 38.

POLJOPRIVREDA I ŠUMARSTVO

Definicija sektora	Prema DAC definicijama, sektor poljoprivrede i šumarstva sastoji se od sljedećih elemenata: • poljoprivredna politika i administrativno upravljanje • poljoprivredni razvoj i agrarna reforma • poljoprivredni vodeni i zemljišni resursi • poljoprivredni inputi (nabavka sjemena, gnojiva, strojeva i opreme) • proizvodnja prehrambenih kultura • agro i drvna industrija • industrijske kulture i kulture namijenjene izvozu • poljoprivredne službe i usluge • finansijske službe i usluge u poljoprivredi • poljoprivredne zadruge • obrazovanje i obuka u poljoprivredi • šumarska politika i administrativno upravljanje • istraživanje i obrazovanje/obuka u šumarstvu DAC kodovi: 311-312, 32161, 32162.
Donatori iz DCF-a	Italija/IC, Japan/JICA, Holandija, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID, Evropska komisija (EC) i Svjetska banka.
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER), Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS.
Druge međunarodne organizacije (IO)	Organizacija za hranu i poljoprivredu (FAO).
Ukupni iznos sredstava koja su ovom sektoru donatori dodijelili u 2007. godini	10.9 miliona €.
Sektorske strategije	U sektoru poljoprivrede ne postoji strategija na državnom nivou; postoje samo entitetske strategije. U sektoru šumarstva te drvnooprerađivačke industrije pak ne postoje strategije niti na državnom niti na entitetskom nivou.
Koordinacija donatora	• Održavaju se redovni sastanci za sektor poljoprivrede, koje je prije organizovala Evropska komisija (EC), dok sada ovim sastancima predsjedava MoFTER. Dodatno se razmjena informacija odvija i u kontekstu projekata. • Ne postoje formalni mehanizmi koordinacije koji se odnose na šumarstvo, osim godišnje konferencije radne grupe za sprečavanje nelegalne sječe šume i korupcije. • U vezi sa registracijom zemljišta koordinacija se realizuje putem redovnih sastanaka, koje organizuje Svjetska banka.

Pregled

Sektor *poljoprivrede* i šumarstva u Bosni i Hercegovini (BiH) zauzima po tradiciji važno mjesto imajući u vidu geografski položaj zemlje i obilje prirodnih resursa. Domaće vlasti i međunarodni donatori jednako prepoznaju potencijal koji poljoprivredni sektor ima u sveukupnom ekonomskom razvoju zemlje stvaranju radnih mjesta, smanjenju siromaštva, mogućnosti trgovine itd. Iz tog je razloga ovaj sektor u 2007. godini dobio značajnu sumu od 10.9 miliona € službene pomoći za razvoj (ODA), a očekuje se da će se iznos ove pomoći u 2008. godini popeti na 11.9 miliona €.

U sektoru *poljoprivrede* trenutno je zaposleno oko 10% registrovane radne snage u BiH i na njega otpada otprilike isto toliki postotak BDP-a.¹⁰³ S obzirom na bogatstvo svojih prirodnih resursa, BiH posjeduje takav potencijal da u poljoprivrednoj djelatnosti može preuzeti vodeću poziciju u regiji. Ovakva perspektiva se polako prihvaća i poduzeti su već neki koraci kako bi se poboljšala produktivnost, omogućio izvoz, te promovisala bolja konkurentnost. BiH, i regionalno gledano, ima nekoliko prednosti, naročito u smislu uzgoja organskih kultura, mliječnih proizvoda, šumarstva i proizvodnje bobičastog voća, tako da postoje značajne mogućnosti zapošljavanja i ostvarivanja dohotka za stanovništvo ruralnih područja.

Donatori su i sektor *šumarstva*¹⁰⁴ i *drvnu industriju* kao podsektor poljoprivrede prepoznali kao područje koje obećava, garantujući dodatne investicije. Međutim, potencijalna vrijednost ove

¹⁰³ Srednjoročna razvojna strategija (MTDS) 2004.-2007. revidirani dokument (Sarajevo: EPPU, 2006.)

¹⁰⁴ 53.4% teritorije BiH pokriveno je šumom.

industrije u privredi zemlje ozbiljno je narušena ratnim oštećenjima, te nedostatkom pravne regulative i tržišnih planova. Ipak, BiH je poduzela prve korake ka poboljšanju svoje međunarodne konkurentnosti i otvaranju pristupa tradicionalnim tržištima.

U sektoru *poljoprivrede i šumarstva* aktivno djeluju brojne donatorske organizacije. Njihova osnovna područja djelovanja jesu omogućavanje pristupa globalnom tržištu i jačanje kapaciteta domaćih institucija, kao i strateško i planiranje politika. Postoji nekoliko inicijativa usmjerenih na razvoj zemljišne administracije u BiH i sistema registracije. Brojne su aktivnosti u ovom sektoru povezane sa pomirenjem među etničkim skupinama. Poljoprivreda i šumarstvo su jasno povezane zaštitom okoliša, lokalnom upravom i ruralnim razvojem, kao i zdravstvom, protivminskim djelovanjem i povratkom i reintegracijom, ali će ova pitanja biti obrađena u narednim poglavljima ovog izvještaja.

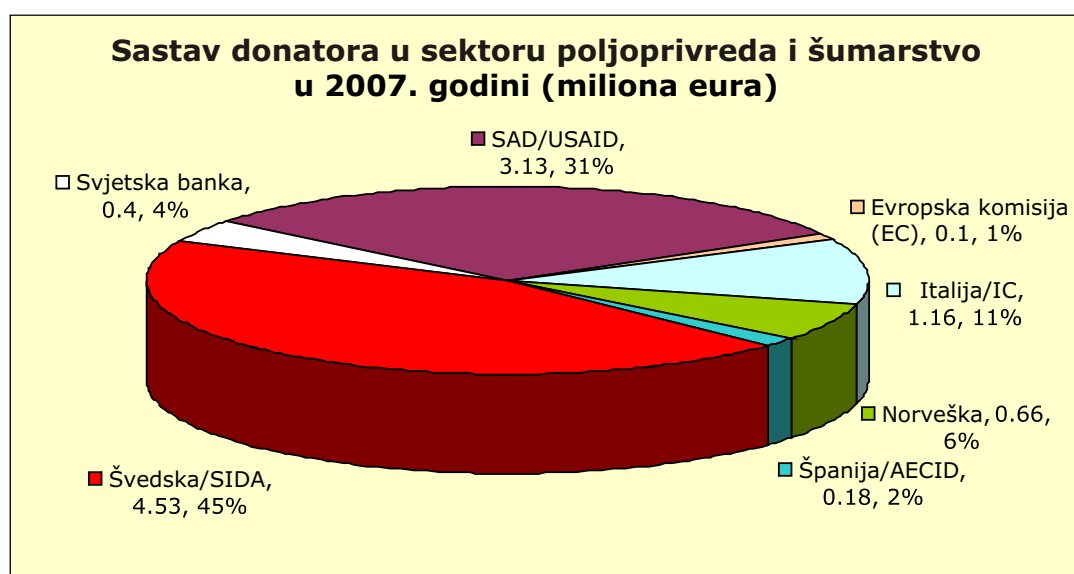
Prema Ustavu, sektori poljoprivrede i šumarstva u nadležnosti su entiteta, pa su za njih odgovorni Federalno (FBiH) ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske (RS). U sklopu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MoFTER) uspostavljen je Odjel za poljoprivredu, šumarstvo, prehrambenu industriju i ruralni razvoj, zadužen za koordinaciju politika ovih ministarstava, kao referentna tačka na državnom nivou.

Mada donatori napredak u ovom sektoru smatraju obećavajućim, a relevantni akteri nastoje koordinaciju još više unaprijediti, još uvijek ostaje prostora za sinergetski pristup i djelovanje. U tom smislu, postoji potreba da domaće vlasti jasno identifikuju prioritete, čime će se naglasiti donatorska podrška razvoju entitetskih i državnih strategija u ovom sektoru.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori u sektoru poljoprivrede su Italija/IC, Japan/JICA, Holandija, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, SAD/USAID, Evropska komisija (EC) i Svjetska banka. Ukupni doprinos ovih donatora iznosi 10.9 miliona €, što je 2% zvanične pomoći za razvoj (ODA). U aktivnostima ovih donatora nema vidljivih preklapanja. Donatori, međutim, napominju da bi se njihova nastojanja mogla dodatno uskladiti.

Švedska/SIDA povezuje ulaganja u poljoprivredu sa mjerama smanjenja siromaštva na selu i otvaranja radnih mjesta. Da bi se ti ciljevi postigli, Švedska/SIDA je podržala nekoliko razvojnih projekata u poljoprivredi s ciljem da se pomogne poljoprivrednicima u proizvodnji i plasmanu njihovih proizvoda. Kao dodatni element ove aktivnosti Švedska/SIDA je pružila pomoć domaćim institucijama u pribavljanju neophodnih odobrenja za licenciranu certifikaciju organske hrane za međunarodno tržište.

Švedska/SIDA je u 2007. godini nastavila pružati podršku i sektoru poljoprivrede (sredstvima u iznosu od oko 5 miliona €) putem pet nevladinih organizacija (NVO-a): Bosper, Caritas Goražde, Cow How, Econ i Terra Sana.¹⁰⁵ Ključna usluga koju su dale NVO bili su savjeti u vezi sa proizvodnjom. Ciljana klijentela za dobivanje pomoći su uzgajivači sitnog voća i povrća, stoke, kooperanti i udruženja u svim geografskim regijama na kojima djeluju te nevladine organizacije (NVO). Predviđajući i očekujući da ove NVO postanu finansijski održive, 2008. će biti posljednja godina u kojoj će ih Švedska/SIDA finansirati.

Švedska/SIDA sufinansira i projekat **Svjetske banke** pod nazivom *Projekat ruralnog i razvoja poljoprivrede*. Ova inicijativa, s kojom se započelo u oktobru 2007. godine, ima cilj jačanje kapaciteta institucija na državnom nivou BiH i entitetskih institucija u pružanju učinkovitijih poljoprivrednih usluga i programa podrške. Od projekta se također očekuje da se pomogne BiH u zadovoljavanju uslova za dobivanje pretprijetne pomoći u okviru *Instrumenta pretprijetne pomoći Evropske Unije za ruralni razvoj (IPARD)*.

Nadalje, Svjetska banka također pomaže malim i komercijalnim uzgajivačima u jugoistočnom dijelu zemlje - pružanjem tehničke podrške, zatim jačanjem njihovih komercijalnih i upravljačkih sposobnosti, te boljeg pristupa tržištu. Svjetska banka ima cilj tim aktivnostima podržati mjere i ulaganja u jačanje fizičke i institucijske infrastrukture seoskih zajednica.

Svjetska banka, uz finansijsku pomoć iz **Italije/IC**, u sektoru šumarstva trenutačno provodi projekt *Razvoj i očuvanje šuma*. U ovoj je inicijativi naglasak stavljen na implementaciju legislativnih reformi u organizaciji i gospodarenju šumama i očuvanju biološke raznolikosti kroz participativne pristupe u procesima planiranja i upotrebe šumskog zemljišta. Očekuje se da će se kroz ovaj projekat napraviti i državni registar šuma. Svjetska banka, pored toga, pomaže u povećanju procenta šumskog zemljišta predviđenog za posebnu zaštitu.¹⁰⁶ Eko sistemi koji zadovoljavaju uslove za zaštitu vrijedni su u smislu obezbjeđenja biološke raznolikosti i ciklusa očuvanja ekosistema, te za povezivanje sa drugim ciljevima kao što su očuvanje kulturnog naslijeđa i obogaćivanje turističke ponude.

Poput aktivnosti Švedske/SIDA i Svjetske banke, aktivnosti Evropske komisije (**EC**) uglavnom su usmjerene na jačanje institucionalnih sposobnosti sektora za apsorpciju fondova namijenjenih ruralnom razvoju u okviru Instrumenta pretprijetne pomoći (IPA), vodeći tako BiH bliže *acquis* standardima. EC također podržava implementaciju veterinarskih kriterija, kriterija sigurnosti hrane i fito-sanitarnih kriterija. Istovremeno olakšava tačno prikupljanje poljoprivrednih podataka, i to jačanjem i usklađivanjem informacijskih sistema unutar ovog sektora.

Poljoprivreda je prioritetno područje u kojem aktivnosti provodi Italija/IC, pri čemu je jedna trećina ODA koju Italija daje za BiH usmjerena u ovaj sektor (uključujući projekte vezane za okoliš). Italijanske inicijative usmjerene su na ponovnu izgradnju i modernizaciju proizvodnih sistema, te poboljšanje pristupa tržištu. Italija/IC ove ciljeve kombinuje sa drugim, prilično osjetljivim pitanjima, kao što su snažne etničke i religijske barijere i tradicionalne kulturološke prakse, koje su se još zadržale. Italija/IC je aktivna u procesu unapređenja održivih poljoprivrednih sistema, integrisanog ruralnog razvoja zasnovanog na tradicionalnoj poljoprivredi, očuvanju šuma i poslijeratnom popisu zemljišnih resursa.

Norveška je, s druge strane, većinu svojih resursa posvetila povećanju produktivnosti uz upotrebu mikrokredita, donacija za nabavku mašina i tehničku pomoć. Norveška projektom *E-Biz* ima cilj uspostaviti kompletan sistem praćenja hrane, praćenja roba od proizvođača do konzumenata i osiguranje kontrole kvaliteta. Cilj je povećanje konkurentnosti i, u skladu s tim, unapređenje izvoznih potencijala.

Donacije **SAD/USAID** u sektore poljoprivrede i šumarstva usmjerene su na poticanje ekonomskog rasta putem proširene proizvodnje i prodaje poljoprivrednih proizvoda s dodanom vrijednošću, te *brendinga*. Projekt SAD/USAID-a pod nazivom *Povezivanje poljoprivrednih tržišta sa proizvodima* ima cilj podići konkurentnost i prepoznatljivost domaćih prehrambenih proizvoda u regionu, te pojačati tržišne veze između proizvođača, prerađivača, veletrgovačkih i malotrgovačkih preduzeća u sektoru poljoprivrede. Nadalje, cilj SAD/USAID-a jest unaprijediti ekonomski rast i stvaranje radnih mjesta u BiH. Ovaj donator nastoji svoj cilj postići tako što će

¹⁰⁵ Jedna NVO specijalizovana je za sektor uzgoja organskih kultura. Dodatne usluge uključuju savjete o: uzgoju (sadnice, gnojiva, materijali za zaštitu usjeva, junice, sjeme, oprema), mikrokreditima, prodaji i marketingu (uključujući ugovore o nabavci), izgradnji kapaciteta organizacija uzgajivača i grupa za diversifikaciju sela, proizvodnji i razvoju dodatnih usluga vladi (na nivou entiteta, kantona i opštine). Tri NVO imaju farme za proizvodnju i demonstraciju, koje takođe stvaraju dohodak. Tri NVO imaju supsidijarne kompanije d.o.o. za trgovinu, dok četvrta jednu takvu planira osnovati 2008. godine. Peta NVO planira svoje savjetodavne i druge usluge pretvoriti u sastavni dio regionalne udruge uzgajivača i predlaže uspostavljanje državnog udruženja uzgajivača kako bi se koordinirale usluge regionalnim udruženjima i njihovim članovima.

¹⁰⁶ Trenutno je samo 0.5% BiH pod ovakvom vrstom uprave.

poticati konkurentnost u industriji obrade drveta i turizmu, te pružanjem tehničke pomoći u unapređenju razvoja industrijskih klastera. To su redom: firme u privatnom sektoru, finansijski dobavljači, te vladine i nevladine agencije koje pružaju pomoć u industriji.

Španija/AECID djeluje u smjeru uspostave Centra za poljoprivredni i ruralni razvoj za područje Hercegovine. Ovaj centar zamišljen je kao stjecište uzgajivača, trgovaca namalo, kompanija koje se bave preradom i svih drugih zainteresovanih aktera u sektoru poljoprivrede. Ovaj projekt implementira Regionalna razvojna agencija za Hercegovinu (REDAH). Aktivnost **Švajcarske/SDC/SECO** u oblasti hortikulture usmjerena je na mostarsku regiju. Unatoč konkurentskim prednostima ovog područja, ono je do sada dobilo vrlo malo međunarodne pomoći. Ipak, poljoprivreda u ovoj regiji ima značajne potencijale za stvaranje dobiti i apsorpciju radne snage. Još jedan poljoprivredni projekt implementiran u regiji Gradača i Laktaša podržan je od 2000. godine a cilj je pružanje podrške udruženjima uzgajivača / kooperanata, unapređenje adekvatnih savjetodavnih usluga i izgradnja osnovnih instrumenata uspješnog marketinga.

Japan/JICA je također bio aktivan u ovom sektoru, ali u tu svrhu u 2007. godini nije dodijelio dodatna novčana sredstva. Japan/JICA pruža potporu razvoju regije Srebrenice i to dajući pomoć projektima izgradnje mira putem poljoprivredne proizvodnje. Poljoprivredni stručnjak iz Japana je u ovoj regiji još od marta 2006. godine i daje savjete i bošnjačkim i srpskim stanovnicima na tome području. Projekt je usmjeren na ugrožene skupine stanovništva, kao što su povratnici, jednoroditeljske porodice i žrtve rata.

Nekoliko donatora je udružilo svoje napore u razrješavanju zamršene situacije oko zemljišnih resursa BiH u poslijeratnom periodu. Iako je raspodjela finansijskih sredstava za ovaj sektor svrstana u druge sektore,¹⁰⁷ njihov uticaj na sektor poljoprivrede i šumarstva zaslužuje pažnju. Uz finansijsku podršku iz **Švedske/SIDA** i **Austrije/ADA**, **Njemačka/GTZ** trenutno implementira drugu fazu *Projekta zemljišne administracije* (LAP), kojim se nastoji uvesti potpuno operativan i moderan sistem zemljišne uprave u BiH, uključujući i zemljišne knjige i katastar. LAP se nadopunjuje *Projektom registracije zemljišta* Svjetske banke, kojim se nastoji olakšati uredan razvoj transparentnih zemljišnih tržišta putem registracije prava na nepokretnu imovinu i komplementarnih politika koje omogućavaju sigurnije i efikasnije transakcije. Organizacija za hranu i poljoprivredu (FAO) je, uz podršku iz **Holandije** i Italije/IC, razvijala registar poslijeratnog stanja zemljišnih resursa i radila na jačanju institucionalnih kapaciteta BiH s ciljem da može nezavisno vršiti nadzor nad zemljišnim resursima u državi.¹⁰⁸

Strategije u sektoru

Trenutno ne postoji poljoprivredna strategija na državnom nivou koja bi obuhvatala cijeli sektor. Međutim, EC je pružala pomoć u izradi nacrtu strategije, koji je bio dobro prihvaćen tokom konsultacija, koje je organizovalo MoFTER. Sada se čeka usvajanje strategije u Vijeću ministara BiH (VM).

Svaki entitet ima vlastitu poljoprivrednu strategiju. Zakonski okviri entiteta nisu usklađeni.

Ni na entitetskom, niti na državnom nivou ne postoje smjernice za sektor šumarstva i drvnoprerađivačke industrije. Svjetska banka ima u planu pružiti podršku razvoju entitetskih strategija. Međutim, ovo su dugoročni planovi, jer se očekuje priprema nacrtu do juna 2009. godine. Nikakve aktivnosti do sada nisu poduzete kako bi se razvila državna strategija u oblasti šumarstva.

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojima se sektor suočavao u 2007. godini

Različita su mišljenja donatora o rezultatima u sektoru poljoprivrede i šumarstva tokom 2007. godine. Dok jedni vjeruju da je u 2007. godini učinjen solidan napredak, drugi ukazuju na nazadovanje u ovom sektoru, prouzrokovano političkom opstrukcijom. U dijelu koji slijedi dajemo pregled pozitivnih trendova i izazova s kojima se sektor suočavao tokom godine.

¹⁰⁷ Slijedeći su podsektori: Podrška SME i poboljšanje poslovne klime, pravnog i sudskog razvoja i reforma javne uprave.

¹⁰⁸ Sva tri projekta nije nužno svrstati u sektor *poljoprivrede i šumarstva*, mada svi oni direktno utiču na ovaj sektor.

Prema mišljenju donatora, unaprijeđeno je djelovanje institucija za certifikaciju, što je značajno jer njihova je aktivna uloga u ovom sektoru preduslov za ulazak poljoprivrednih proizvoda na globalno tržište. Trenutno samo neki organski proizvodi (bobičastvo voće, ljekovito bilje i med) u potpunosti zadovoljavaju propise EU i mogu se izvoziti. S obzirom da je povezivanje sa međunarodnim tržištem prepoznato kao najvažniji cilj reforme ovog sektora, Svjetska banka i Švedska/SIDA dale su podršku agencijama za sigurnost hrane, veterinarstvo, sanitaciju i akreditovanje.

Životinjski proizvodi spadaju među najproduktivnije grane poljoprivrede u BiH. Trenutno, međutim, ovim se robama ne može trgovati sa EU jer ne zadovoljavaju sve zahtjeve za ulazak na zajedničko tržište i stoga ih donatori smatraju nedovoljno iskorištenim potencijalom. Svjesna značaja izvoza, relevantna ministarstva započela su sa usklađivanjem pravnog okvira, naročito se fokusirajući na veterinarske i fito-sanitarne politike. Vijeće ministara je u maju 2007. godine usvojilo Zakon o vinu dok je Parlament BiH razmatrao usvajanje Zakona o poljoprivredi, hrani i ruralnom razvoju BiH. Međutim, ovi zakoni još uvijek ne sadrže određene amandmane kojima bi se olakšala njihova implementacija na entitetskom nivou.

Donatori se slažu sa opštim utiskom da je poboljšana komunikacija između zainteresovanih strana u ovom sektoru. Koordinacija između Državnog ureda za veterinarstvo i entiteskih uprava posebno je naglašena. Međunarodne agencije pozitivnim smatraju i nivo jačanja domaćih institucija. Nastojanje entiteta i njihova predanost reformama također je uočljiva u njihovim budžetima, u kojima sektor poljoprivrede ima bolji položaj na listi prioriteta nego što je to bilo prije. Činjenica da je sačinjen i prvi nacrt strategije na državnom nivou za ovaj sektor također je razlog za optimizam.

Donatori su se također osvrnuli na praktična pitanja značajna za ovaj sektor. Tokom 2007. godine pripremljena je registracija poljoprivrednih dobara na državnom nivou i bit će pokrenuta u 2008. godini. Ovaj će proces omogućiti prijeko potrebnu tačnost registra u smislu jedinstvenih standarda. Štaviše, započelo je usklađivanje plaćanja poticaja za kapitalna ulaganja i sredstava koja su osigurala ministarstva. Entiteti su izrazili namjeru da nastave u ovom smjeru. Svjetska banka pomaže uspostavu pratećih sistema plaćanja naknada u svrhu ruralnog razvoja - izgradnjom programa podrške ruralnom razvoju koji je efikasan, transparentan i koji će do svog okončanja biti usklađen sa EU IPARD-om. Navedeni će se ciljevi postići jačanjem odjela ministarstava na entitetskom nivou zaduženih za upravljanje grantovima koji su namijenjeni ruralnom razvoju i uspostavom baze podataka o plaćanjima namijenjenim ruralnom razvoju u sastavu Jedinice za koordinaciju MoFTER.

Osnovno postignuće u sektoru šumarstva u 2007. godini bio je napredak u opštem upravljanju šumskim potencijalima. Poznato je da krhko operativno okruženje (uzrokovano lošom zakonskom strukturom), nestabilna ekonomija i nizak životni standard pomažu jačanju korupcije i ilegalne sječe drveta. Uspostavljena je radna grupa koja se bavi ovim pitanjima. O njenim aktivnostima će se govoriti u dijelu koji se bavi koordinacijom i odgovornošću domaćih institucija.

Pored navedenog, započet je projekt Svjetske banke koji se bavi popisom šumskog zemljišta i do sada je popisano 25% šuma u BiH. Putem različitih obuka, uvođenja ili poboljšanja informacijskih tehnologija i putem implementacije novih vještina rukovođenja unaprijeđeni su institucionalni kapaciteti. Neka od navedenih postignuća primijenjena su u različitim studijama i novim pristupima, poput aukcija drvene građe. Dodatno su poboljšani nadzor i komunikacija, što je rezultiralo većom transparentnošću cijele drvoprerađivačke industrije.

Koordinacija i puna odgovornost

Koordinacija u sektoru poljoprivrede realizuje se redovnim sastancima, koje je ranije organizovala EC i kojim trenutno predsjedava MoFTER. Postojeća koordinaciona grupa sastoji se od glavnih zainteresovanih aktera u oblasti poljoprivrede, uključujući Svjetsku banku, Švedsku/SIDA, Švajcarsku/SDC/SECO i FAO. Donatori napominju da su bilateralni odnosi u sektoru generalno vrlo dobri i da relevantni akteri ulažu napore u smislu koordinacije, saradnje i razmjene informacija. Tako je naprimjer, u kontekstu *Projekta popisa poslijeratnog stanja zemljišnih resursa*, FAO započeo razmjenu informacija između međunarodnih i domaćih institucija, organizacija i opština. Čineći to, FAO nastoji odigrati ulogu posrednika i dati korisne

informacije o mogućnostima finansiranja projektnih prijedloga. Donatori zagovaraju i pružaju podršku koordinaciji koju bi vodile vlasti BiH, ali postoji određena zabrinutost da je potrebno poboljšati apsorpcijske kapacitete MoFTER-a, kako bi se na efikasan način upravljalo velikom količinom sredstava koja pristižu u ovu granu privrede BiH.

Uprkos pozitivnoj procjeni zainteresovanih strana o efektima koordinacije, također su uočili nedosljednost nekih politika u smislu podrške projektima i programima, naročito u vezi sa nedostatkom dugoročnog i održivog planiranja i raspodjele sredstava bez dobro definisanih ciljeva. Donatori su primijetili da se, putem još intenzivnijih nastojanja u smislu koordinacije, može uspostaviti usklađeniji i usmjereniji pristup. Također su predložili da se pažnja pokloni uspostavi jasnije veze između mjera u politikama i efikasnosti implementacije politike.

Ne postoji formalni mehanizam koordinacije u domeni šumarstva. SAD/USAID, u saradnji sa Svjetskom bankom, organizuje polugodišnju Zajedničku konferenciju o šumarstvu, na koju poziva slične međunarodne i domaće institucije. Nadalje, otprilike dva puta godišnje se održavaju sastanci donatora, koji su se do sada pokazali kao dovoljan mehanizam za pokretanje razmjene informacija i izbjegavanje preklapanja.

Koordinacija u vezi sa registracijom zemljišta također je u toku. Sastanke organizuje Svjetska banka, gdje poziva glavne donatore, kao što su Austrija/ADA, Njemačka/GTZ, Švedska/SIDA i EC, kao i Odbor za registraciju zemljišta. Odbor se sastoji od predstavnika Ministarstva pravde BiH, Visokog sudskog i tužilačkog vijeća i ministarstva finansija i trezora. Ti sastanci služe zato da se dâ pregled implementacije projekta i mogućnosti za bolju koordinaciju.

Također treba spomenuti radnu grupu za sprečavanje ilegalne sječe drveta i korupcije kao primjer saradnje na nivou politike. U ovoj grupi zajednički učestvuju EUPM, EUFOR, domaće institucije i tužioci. Opipljiv rezultat njihovog rada je izrada akcionih planova za oba entiteta. Ovi su akcioni planovi uspješno implementirani i procjenjuje se da je ilegalna sječa drveta u značajnom padu.

Buduće aktivnosti

Očekuje se da će na buduće aktivnosti u sektoru poljoprivrede značajno uticati snažniji naponi za koordinaciju donatorske pomoći, koje inicira Evropska komisija i koje izvršava Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER). Očekuje se da će ova poboljšana saradnja obezbijediti vezu između prioriteta identificiranih u u Državnoj strategiji o usklađivanju donatorske pomoći, na taj način osiguravajući da donatorska sredstva u ovom sektoru neće samo postati održivija nego će takođe biti jasno usklađena sa domaćim prioritetima.

Podrška usklađivanju entitetske i državne politike, jačanje Sektora za ruralni i prehrambeni razvoj i razvoj poljoprivrede i šumarstva u okviru MoFTER-a, kao i izgradnja kapaciteta za nadzor nad inspeksijskim službama ostaju prioritetnim područjima za podršku donatora u sektoru poljoprivrede i šumarstva.

Međunarodni akteri se slažu da nepostojanje državnog ministarstva čini praktičnu implementaciju programa znatno komplikovanijom, jer ne postoji jedinstvena referentna tačka. Dodatno, članstvo BiH u nekim međunarodnim organizacijama, kao što je Svjetska trgovinska organizacija, temelji se na postojanju državnih politika i institucija. Isti preduslov postoji i u odnosu na članstvo u EU.¹⁰⁹ Iako Odjel u MoFTER predstavlja fokusnu tačku, manjka mu osoblja i nema ovlaštenje u smislu utvrđivanja politike i implementacije.

Neki od donatora su također spomenuli da bi BiH trebala razviti određeni nivo zaštite u ovom sektoru, posebno kad se uzme u obzir velika zavisnost od uvoza.¹¹⁰ Trenutno nisu na zadovoljavajućem nivou ni poznavanje poljoprivrednih tehnika, ni upravljačke vještine i ni primjena informacijske tehnologije. Da bi bosanskohercegovački poljoprivredni proizvodi mogli biti konkurentni na evropskom ili svjetskom tržištu, neophodna su ulaganja u navedena područja.

Međunarodne agencije ističu potrebu da se obrati pažnja na nedostatke koji se odnose na provjeru i utvrđivanje kvaliteta, što je ključni zdravstveni i izvozni preduslov. To je pitanje pak usko povezano sa zadovoljstvom kupaca. U tom smislu donatori smatraju da je Agenciji za

¹⁰⁹ M. Ivanković i S. Bojnec: "Ulazak poljoprivrednog i prehrambenog sektora BiH u WTO" (Poljoprivredni žurnal Srednje Evrope, Vol. 7, 2006.), 452.
¹¹⁰ Ibid., 453.

sigurnost hrane i Uredu za veterinarstvo BiH potrebna jača podrška i da dodatni naglasak treba staviti na uspostavu uprave za zaštitu bilja. Operativnost ove tri institucije uveliko zavisi od informacija dobivenih od pojedinačnih fabrika, poljoprivrednih dobara i polja. Stoga je potrebno osigurati kvalitetnije prikupljanje i obradu poljoprivrednih podataka u skladu sa standardima EU.

Donatori su također primijetili da se trenutno organskom uzgoju, koji bi mogao donijeti značajnu korist, ne posvećuje dovoljno pažnje. Međunarodne agencije se slažu da su mogućnosti za djelovanje u ovoj oblasti već identifikovane, ali da nemogućnost pristupa širem tržištu ne dozvoljava organskim uzgajivačima da budu profitabilniji. Pristup kvalitetnom obradivom zemljištu sprečava i velika zagađenost minama.

Posebnu pažnju bi trebalo pokloniti ženama iz ruralnih područja, jer one generalno igraju značajnu ulogu u poljoprivrednoj proizvodnji, sigurnosti hrane i ruralnom razvoju. Uprkos važnom doprinosu žena u ruralnom razvoju, i dalje je na svim nivoima prisutna polna pristranost. Vrlo su često politike, programi i razne usluge namijenjene muškarcima poljoprivrednim proizvođačima, dok se na žene gleda kao na pomagače svojih muževa. Zbog toga su žene iz ruralnih područja vrlo često zadnje koje imaju koristi ili na njih čak na negativan način utječe ekonomski rast i razvoj. Zbog toga relevantni akteri u ovom sektoru predlažu da i donatori, ali i domaći akteri ugrade ulogu i potencijal žena iz ruralnih područja u sve poljoprivredne politike i programe.

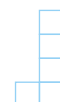
Na kraju, potrebno je unaprijediti i privatna i strana ulaganja u istraživanja i razvoj sektora poljoprivrede i šumarstva. Ulaganja u razvijenim zemljama, koja brzo rastu, pojačavaju razlike između njih i zemalja koje u tom pogledu zaostaju za njima. BiH ima sjajnu priliku da učini odlučujući korak i da se pridruži najnaprednijim poljoprivrednim sistemima u regionu.¹¹¹

¹¹¹ *World Development Report 2008: Agriculture for Development - Izvještaj o svjetskom razvoju za 2008.: poljoprivreda za razvoj* (Washington D.C.: IBRD / Svjetska banka, 2007.), 14.

Zaključak

Napredak koji je u 2007. godini ostvaren u poljoprivredi, šumarstvu i drvnoj industriji pokazuje da su postavljeni temelji za jačanje ovog sektora. Pozitivni trendovi razvoja posebno u smislu institucija za certifikaciju i poboljšanog pristupa tržištu za pojedine proizvode najavljuju napredak u ovom sektoru. Poboljšano upravljanje i jasno identifikovanje prioriteta bili bi značajan doprinos u smislu priznavanja važnosti ovog sektora. Potrebno je uraditi još dosta kako bi se uskladile politike, formulisale strategije te kako bi se potom održao korak za vrijeme implementacijske faze. Uz to je, zbog nedostatka sveobuhvatne politike, vrlo malo urađeno na usklađivanju prioriteta donatora i prioriteta vladinih institucija. Međunarodne agencije također su sklone složiti se da, uprkos naporima na razmjeni informacija i usklađivanju aktivnosti, još ima prostora za uspostavljanje jasnije sinergije, kroz koju će se spriječiti moguća preklapanja i eliminisati konkurencija. Bez obzira na to, nastojanja, kako donatora, tako i vlade u ovom sektoru daju ohrabrujuće rezultate, te grade povjerenje i osiguravaju solidnu osnovu za daljnju koordinaciju i saradnju relevantnih aktera.

ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE

Definicija sektora	Na osnovu DAC definicije, sektor zaštita životne sredine sastoji se od sljedećih elemenata: • politika životne sredine, propisi i ekonomski instrumenti • administrativne institucije i praksa • planiranje u domenu životne sredine i korištenja zemljišta kao i postupci odlučivanja • kontrola zagađivanja zraka, očuvanje ozonskog sloja, kontrola zagađivanja mora • prirodne rezerve i djelovanje u područjima u njihovoj okolini • druge mjere za zaštitu ugroženih ili dragocjenih vrsta i njihovih staništa • obrazovanje i obuka te istraživanje u domenu zaštite životne sredine • zaštita vodenih resursa • upravljanje otpadom i njegovo odlaganje • energija iz biomase. DAC oznake: 14015, 14050, 23070, 410.
Donatori iz DFC-a	Italija/IC, Norveška, Španija/AECID, Švajcarska/SDC/SECO, Švedska/SIDA, Evropska komisija (EC), UNDP i Svjetska banka.
Druge međunarodne organizacije (IO)	Program UN za životnu sredinu (UNEP), Organizacija za prehranu i poljoprivredu (FAO).
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Ministarstvo turizma i okoliša FBiH, Ministarstvo prostornog planiranja FBiH, Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH, Ministarstvo prostornog planiranja, građevinarstva i ekologije, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS.
Ukupni iznos sredstava koji su za ovaj sektor donatori dodijelili u 2007. godini	6.59 miliona €.
Sektorske strategije	Ne postoji nikakva okolišna strategija na državnom nivou. Akcioni plan za zaštitu životne sredine (NEAP) usvojila su u 2003. godini oba entiteta. ¹¹²
Međunarodne obaveze	Atmosfera: Okvirna konvencija Ujedinjenih nacija o promjeni klime, Rio de Janeiro, 1992; Konvencija o dalekosežnom prekograničnom onečišćenju zraka; Konvencija o zaštiti ozonskog omotača. Voda: Konvencija o zaštiti Sredozemnog mora od zagađenja (Konvencija iz Barcelone); Konvencija o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja s kopna (Protokol o zagađivanju s kopna, Atena); Konvencija o saradnji na zaštiti i održivom korištenju rijeke Dunav (Konvencija o zaštiti Dunava, DRPC). Tlo: Konvencija o borbi protiv dezertifikacije u zemljama koje su ozbiljno suočene sa sušom i / ili dezertifikacijom, naročito u Africi (UNCCD), Pariz. Otpad: Konvencija o kontroli prekograničnog kretanja opasnih
Koordinacija donatora	Ne održavaju se redovni sastanci u svrhu koordinacije; saradnja se realizuje isključivo na ad hoc osnovi.

Pregled

Bosna i Hercegovina (BiH) posjeduje prirodne ljepote, biološku raznolikost i obilje ekoloških resursa. Nedostatak pak upravljanja okolišem te neefikasnost službi i usluga u oblasti okoliša ovim su bogatstvima naštetili. Prema Pregledu stanja životne sredine u BiH, donedavno su pitanja koja su se odnosila na životnu sredinu bila ostavljena po strani zbog pitanja iz postkonfliktnog perioda, koja su se smatrala urgentnijim. Ovaj je problem dodatno usložio nedostatak kapaciteta i institucionalnog razvoja na državnom nivou.¹¹³ Pored toga, i svijest relevantnih domaćih instanci zaduženih za donošenje odluka te stanovništva BiH uopšte bila je na niskom nivou, a nije postojala ni svijest o ulozi i značaju politika zaštite životne sredine u razvoju.

¹¹² Ako o ovom želite više informacija, pogledajte: <http://neapbih.ba>

¹¹³ Pregledi stanja životne sredine u BiH: Bosna i Hercegovina: Serija pregleda stanja životne sredine u BiH, broj 20 (Ženeva: UN ECE, 2006); Funkcionalni pregled sektora zaštite životne sredine u Bosni i Hercegovini konačni izvještaj - Functional Review of the Environmental Sector in Bosnia and Herzegovina Final Report (Sarajevo: EC, April, 2005).

Sektor zaštite okoliša i potencijali za unapređenje u domenu smanjenja siromaštva te upravljanja ljudskim resursima zemlji koje ovaj sektor ima stvaraju značajne mogućnosti.¹¹⁴ Prema procjeni Svjetske banke, "okoliš nije 'luksuz' koji se tiče samo bogate elite u industrijalizovanim zemljama. Okoliš je integralni dio blagostanja siromašnih."¹¹⁵ Zato, s obzirom da su upravo siromašni ti koji se u obezbjeđivanju sredstava i uslova za život u najvećoj mjeri oslanjaju na okoliš, unapređenje okoliša pozitivno utječe i na njihovo blagostanje.¹¹⁶ To se, međutim, može dogoditi jedino ako politike i programi zaštite okoliša budu dobro promišljeni i ako se u obzir budu uzimale potrebe siromašnih. Vrijedi napomenuti da je u svim procesima planiranja i aktivnostima koje se odnose na okoliš ključno imati u vidu i rodnu perspektivu kako bi se u obzir uzeli i problemi koji brinu žene tako da se u procesu odlučivanja čuje i njihov glas. Daljnjim zadržavanjem fokusa na unapređenjima u sektoru zaštite okoliša vlada će moći rješavati i pitanja razvoja uopšte i ublažavanja siromaštva.

U skladu sa Ustavom BiH, zaštita okoliša spada u nadležnosti entiteta Federacije BiH (FBiH) i Republike Srpske (RS) te Distrikta Brčko. U FBiH ovaj mandat je u nadležnosti Ministarstva okoliša i turizma, a u Republici Srpskoj, Ministarstva prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije. U FBiH, ovaj mandat se dalje dijeli na deset kantona. Na državnom nivou trenutno ne postoji krovna institucija koja je zadužena za zaštitu okoliša. Zakonom o ministarstvima BiH nadležnost za zaštitu okoliša data je Ministarstvu za vanjsku trgovinu i ekonomske odnose (MoFTER). Ministarstvo je zaduženo za koordinaciju i usklađivanje aktivnosti entiteta u vezi sa pitanjima životne sredine. Na državnom nivou, međutim, ne postoje zakoni niti drugi propisi o zaštiti životne sredine. Pored toga, oba entiteta tek trebaju da usvoje veliki dio praktičnih zakona i propisa pripremljenih u skladu s okvirnim zakonima.

Prema Izvještaju Evropske komisije (EC) o napretku Bosne i Hercegovine za 2007. godinu, BiH karakterišu ograničeni administrativni kapaciteti i oskudni finansijski resursi za neophodna ulaganja u okoliš. Premda je proteklih godina ostvaren napredak, a stručnjaci nastoje uvesti zakone o okolišu, sektor dodatno opterećuje nedostatak zakonskog ili institucionalnog okvira. Ovo pak sprečava MoFTER u njegovom djelovanju u ulozi državne institucije zadužene za okoliš.¹¹⁷

U smislu postizanja standarda EU, zaštita okoliša je veoma skup i vremenski zahtjevan sektor jer zahtijeva ekstenzivne promjene prethodno postojeće infrastrukture i zakonskog okvira. Kao takav, on zahtijeva veliku pažnju kako od donatora tako i od domaćih vlasti. Međunarodne agencije pokušavaju domaćim akterima pružiti podršku u fokusiranju na okoliš i putem rada na izgradnji lokalnih kapaciteta i putem jačanja svijesti.

Podrška donatora u sektoru zaštite okoliša podrazumijeva veliki broj različitih aktivnosti i područja, uključujući izradu politike okoliša, upravljanje u pravnom i administrativnom smislu, istraživanje i izgradnju kapaciteta. Brojni projekti iz oblasti okoliša, posebno iz domena prečišćavanja voda i upravljanja otpadom mogu se pak podvesti pod sektor infrastrukture, ovisno o tome koja je komponenta u određenoj inicijativi dominantna. Stoga nivo finansijskih sredstava koja se dodjeljuju za sektor zaštite okoliša ne odražava u potpunosti stvarno stanje. Projekte koji imaju komponente zaštite okoliša možemo pronaći i u poglavljima ovog izvještaja koja se odnose na poljoprivredu i šumarstvo, ekonomski i socijalni razvoj, sprečavanje i rješavanje sukoba, mir i sigurnost.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori u ovom sektoru su, između ostalih: Italija/IC, Norveška, Španija/AECID, Švajcarska/SDC/SECO, Švedska/SIDA, Evropska komisija (EC), UNDP i Svjetska banka. Oni su zajednički u ovaj sektor uložili 6,59 miliona €. U ovom sektoru aktivno djeluje i Program UN-a za okoliš (UNEP), koji nije član DCF-a. Ovi su se donatori u svojim aktivnostima fokusirali na jačanje institucionalnih kapaciteta BiH te podršku različitim aktivnostima zaštite okoliša.

Svjetska banka sektoru zaštite okoliša podršku pruža uglavnom putem kredita. *Projekat razvoja šuma* fokusira se na očuvanje biološke raznolikosti pristupima koji podrazumijevaju široko sudjelovanje u planiranju korištenja šumskog zemljišta.¹¹⁸ Cilj projekta Globalnog fonda za okoliš¹¹⁹ (GEF) Svjetske banke pod nazivom *Projekat zaštite kvaliteta vode* ima cilj dalje

¹¹⁴ Jan Bojo, et al., *Environment in Poverty Reduction Strategies and Poverty Reduction Support Credits. Životna sredina u strategijama smanjenja siromaštva i kreditima za podršku smanjenju siromaštva* (Odjel za okoliš Svjetske banke, novembar 2004), 1.

¹¹⁵ Ibid., 2.

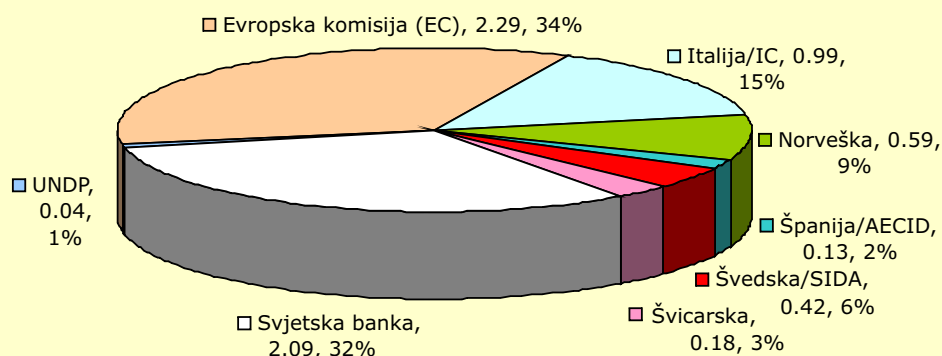
¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Komisija Evropskih zajednica: *Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine - Bosnia and Herzegovina Progress Report* (Brisel: 11. juna 2007.), 42.

¹¹⁸ Dodatne informacije o ovom projektu mogu se pronaći u poglavlju o poljoprivredi i šumarstvu.

¹¹⁹ GEF, koji je osnovan 1991. godine, pomaže zemljama u razvoju u finansiranju projekata i programa kojima se štiti globalni okoliš.

Sastav donatora u sektoru zaštite životne sredine u 2007. (miliona eura)

jačanje kapaciteta lokalnih javnih komunalnih preduzeća i smanjivanje zagađivanja iz opštinskih izvora koji se izljevaju u Bosnu i Neretvu i, u konačnici, u Jadransko more i bazen Dunava. Glavni ciljevi *Projekta upravljanja čvrstim otpadom* koji predstavlja treću, tekuću inicijativu Svjetske banke u ovom sektoru su unapređenje usluga upravljanja čvrstim otpadom u odabranim prioritetnim područjima i uvećanje administrativnih i tehničkih kapaciteta za upravljanje čvrstim otpadom na lokalnom, te na nivou entiteta.

Portfolio **Evropske komisije (EC)** u sektoru zaštite životne sredine je dvoslojan i odnosi se na institucionalnu izgradnju i ekološku infrastrukturu. Glavni ciljevi koji se žele postići korištenjem sredstava iz *Instrumenta za prepristupnu pomoć (IPA)* jesu jačanje institucija zaduženih za pitanja zaštite životne sredine te upravljanje u ovoj oblasti. Projektima u okviru IPA 2007. godine podrška je data izradi vodoprivredne politike, prenosa zajedničke pravne stečevine EU iz domena vodoprivrede u postojeće zakonodavstvo kao i primjeni načela učešća javnosti te implementaciji Direktive o integrisanom sprečavanju i kontroli zagađenja (*Integrated Pollution Prevention and Control Directive*). IPA 2007. obuhvatio je i kapitalne projekte u domenu upravljanja otpadnim vodama. Ovaj zajednički projekat se realizuje u saradnji sa **EIB i Svjetskom bankom**, u okviru koje EC obezbjeđuje grantove namijenjene izgradnji kolektora otpadnih voda u opštini Živinice i Tuzlanskom kantonu. Iz Programa pomoći Evropske Unije za obnovu, razvoj i stabilizaciju (CARDS) osigurava se pomoć za sanaciju nepropisnih odlagališta otpada u regiji Banjaluke. CARDS pored toga daje pomoć i za sanaciju odlagališta otpada u Trebinju. U saradnji s Njemačkom/GTZ/KfW, Evropska komisija je provela i studiju izvodljivosti za postrojenje za preradu otpadnih voda u Bihaću. Prema preliminarnim informacijama, Njemačka/KfW za izgradnju ovog postrojenja planira dati sredstva u kombinaciji granta i kredita.

Švedska/SIDA uglavnom radi na lokalnom nivou i svoje je djelovanje usmjerila na redukovanje opštinskog osoblja u vezi sa pitanjima životne sredine i ostvarivanje pune odgovornosti domaćih institucija za aktivnosti zaštite životne sredine. Švedska/SIDA sarađuje sa opštinama u vezi sa lokalnim akcionim planovima zaštite životne sredine (LEAP-ova) i jačanjem organizacija civilnog društva koje se bave pitanjima životne sredine. Prvi od ovih projekata je pripremljen u saradnji sa Evropskom komisijom (EC) i UNDP-om. Tokom 2007. godine u izradi LEAP-ova učestvovalo je šest opština. U 2008. godini ovom će se programu pridružiti još pet opština. Švedska/SIDA im pomaže u identifikovanju ekoloških problema, utvrđivanju lista prioriteta i izradi planova implementacije. Kada govorimo o civilnom društvu, Švedska/SIDA putem tendera vrši odabir malih projekata zaštite životne sredine u lokalnim zajednicama.

Zaštita životne sredine je **UNDP**-ov portfolio, koji se povećava najbržim tempom, a same aktivnosti UNDP-a u ovom sektoru usmjerene su na niz područja. Ova agencija pomaže vlastima u pristupanju sredstvima iz Globalnog fonda za životnu sredinu u sljedećim oblastima: promjena klime, energetska efikasnost (projekti dobijanja energije iz biomase) te biološka raznolikost. UNDP u BiH je, zajedno s UNEP-om i organizacijom UN-a za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO-om), u 2007. godini iz Fonda Kraljevine Španije, namijenjenog ostvarenju Milenijumskih razvojnih ciljeva (MDG), dobio 5,5 miliona USD. Ovaj trogodišnji projekat će se iskoristiti kako bi se poboljšalo planiranje u domenu zaštite životne sredine na lokalnom nivou

(pripremu 30 LEAP-ova), unaprijedilo upravljanje ekološkim resursima i pružanje usluga u domenu životne sredine te unaprijedila svijest o djelovanju na planu zaštite životne sredine u zemlji. Glavni stup ovog projekta, konceptualno gledano, jest upravo njegovo isticanje integrisanja pitanja zaštite životne sredine u šire razvojne planove s posebnim naglaskom na ublažavanje siromaštva, kako je to iskazano u Milenijumskim razvojnim ciljevima.

UNDP pored toga pruža i direktnu podršku izgradnji domaćih kapaciteta, konkretno, podrškom nadležnom odjelu u MoFTER-a u smislu tehničke pomoći i konsultantskih usluga. UNDP učestvuje i u regionalnom programu koji finansira Holandija, a koji se fokusira na iznalaženje rješenja za dva osnovna ekološka pitanja: unapređenje kapaciteta državnih i lokalnih vlasti neophodnih za implementaciju održivih ekoloških politika u skladu sa standardima EU te podizanje ekološke svijesti.

Italija/IC trenutno daje podršku projektu pod nazivom *Zaštita životne sredine i borba protiv socijalne isključenosti u ruralnim područjima Sjeverne BiH*, koji ima tri osnovna cilja: unapređenje stanja životne sredine, posebno šumskog naslijeđa BiH, doprinijeti stabilizaciji područja manjinskih povrataka te promovisanje borbe protiv socijalne isključenosti. Projekat se fokusira na aktivnosti pošumljavanja ogoljenih šumskih područja u oblastima sa visokim stopama siromaštva i nezaposlenosti s namjerom da se u ove aktivnosti uključe najugroženije grupe stanovništva te da se stvore uslovi za ekonomski razvoj ovog područja. **Španija/AECID** radi na rješavanju problema konzervacije faune i sve većeg interesa za područje parka prirode Hutovo blato. Ovaj park je jedno od najznačajnijih područja u smislu biološke raznolikosti kontinentalnih ptica i riba u regiji Mediterana. **Švajcarska/SDC/SECO** daje doprinos stvaranju uslova za integrisano upravljanje deltom rijeke Neretve putem projekta koji implementira Regionalni centar za okoliš za srednju i istočnu Evropu (REC). **Norveška** svoj doprinos realizuje na planu upravljanja otpadnim vodama i kroz opšte inicijative u domeni zaštite životne sredine.

EBRD daje kredite za upravljanje čvrstim otpadom, odvodnju i prečišćavanje otpadnih voda te infrastrukturu uz nulte ili izuzetno niske kamatne stope.¹²⁰ Jedan od glavnih projekata EBRD-a u javnom sektoru, potpisan 2007. godine, odnosi se na izgradnju primarne mreže za odvod otpadnih voda u Bijeljini a cilj je sprečavanje daljnjeg zagađenja podzemnih voda - izvorišta podzemnih voda, koja se koriste kao izvori pitke vode, čime se smanjuju rizici po zdravlje stanovništva Bijeljine. Pored toga, EBRD svoj doprinos u sektoru zaštite životne sredine daje i postavljanjem uslova da svaki od velikih projekata za koje daje pomoć (u vrijednosti od 5 do 250 miliona €) zadovoljava ekološke standarde.

Strategije u sektoru

U ovom sektoru ne postoji sveobuhvatna strategija na nivou države. U oba entiteta, dakle i FBiH i RS su izrađeni nacrti strategija zaštite životne sredine, kroz koje će se nastojati zaštita životne sredine ugraditi u druge sektorske strategije te dati preporuke za izmjene i poboljšanja mjera koje su trenutno na snazi. Ti će dokumenti sadržavati i načine za postizanje ciljeva u domenu zaštite životne sredine.

Akcioni plan zaštite životne sredine za BiH (NEAP) usvojila su 2003. godine oba entiteta. Premda su nakon izrade NEAP-a izrađeni brojni projektni prijedlozi, ovaj plan se nije uspio realizovati kao pravi akcioni plan jer za njegovu implementaciju nije bila zadužena nijedna institucija. Stoga, premda ovaj dokument daje određene opšte smjernice u vezi sa životnom sredinom, nije postigao veći efekat.

Smatra se da Srednjoročna strategija razvoja za period od 2004. do 2007. godine (MTDS) za BiH ima veće efekte u domenu zaštite životne sredine nego sam NEAP. MTDS se bavi pitanjima zaštite životne sredine, ali je

Akcioni plan zaštite životne sredine u BiH

Cilj NEAP-a je identifikacija prioriteta i stvaranje strategija zaštite životne sredine koje se odnose na cijelu državu. Ovim se planom identifikuje osam prioriteta:

- upravljanje vodnim resursima te tretiranje otpadnih voda
- održivi razvoj u ruralnim područjima
- upravljanje životnom sredinom (informacioni sistemi, integralno planiranje i edukacija)
- zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti
- otpad i upravljanje otpadom
- ekonomija i održivi razvoj
- opšte zdravlje javnosti
- deminiranje.¹²¹

¹²⁰ Finansijska davanja EBRD-a za ove inicijative navodimo u sektoru *infrastruktura*.

daleko konkretnija u određivanju relevantnih aktera i agencija zaduženih za realizaciju prioritetnih zadataka.

LEAP-ovi, kako donatorima tako i njihovim domaćim partnerima, nude djelotvoran mehanizam kojim se opštinama može pomoći u planiranju zaštite životne sredine te osigurati solidna osnova za dalje, koordinirano djelovanje. Oko 30% svih opština su dosad već pripremile i usvojile LEAP-ove.¹²¹ Većina LEAP-ova je pripremljena uz podršku različitih donatora (konkretno, Holandije, Švedske/SIDA i EC), uz pomoć u smislu posredovanja u izradi, koju su pružile domaće organizacije (poput REC-a i drugih). REC (Regionalni centar za okoliš) svoj značajan doprinos procesu pripreme LEAP-ova dao je organizovanjem seminara i radionica te pružanjem tehničke pomoći u samoj izradi planova. LEAP-ovi se, međutim, po svom kvalitetu znatno razlikuju od opštine do opštine. U većini slučajeva nedostaju direktne veze između procesa budžetiranja u opštinama, planiranja investicija i relevantnih LEAP-projekata. Ograničavajući faktor za implementaciju LEAP-ova trenutno je nedostatak ljudskih i institucionalnih kapaciteta, niska svijest javnosti u vezi sa pitanjima životne sredine te opšti nedostatak resursa.

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojima se suočavao sektor u 2007. godini

Sektor zaštita životne sredine je u 2007. godini doživio znatan napredak. U smislu zakona i propisa, i u FBiH i u RS su usvojeni zakoni o vodama, a prema Izvještaju Evropske komisije (EC), BiH je ostvarila i napredak u smislu usvajanja horizontalne legislative. U tom smislu isti Izvještaj, međutim, napominje da "je implementacija zakonodavstva iz domena zaštite životne sredine od strane entiteta još uvijek problem s obzirom na loše komunikacijske kanale u smislu primjene propisa između nivoa uprave i relevantnih vlasti."¹²²

U pogledu obaveza po međunarodnim sporazumima, BiH je u martu pristupila Rotterdamskoj konvenciji o procedurama koje se odnose na prethodno informisani pristanak kod međunarodne trgovine određenim opasnim hemikalijama i pesticidima. BiH je u aprilu 2007. godine potpisala Protokol iz Kjota te je, kao dio obaveza koje je time preuzela, obavezna uspostaviti tijelo zaduženo za zaštitu životne sredine na državnom nivou, nezavisno od ministarstava. Vijeće ministara (CoM) usvojilo je u maju Odluku o implementaciji Protokola iz Montreala, kojim se reguliše izdavanje licenci, kvota i dozvola za uvoz i izvoz supstanci koje oštećuju ozonski omotač. Napredak koji je postignut u vezi sa implementacijom zakonodavstva u oblastima upravljanja otpadom i zaštite životne sredine je daleko ograničeniji.¹²³

Premda je došlo do poboljšanja kod monitoringa i prikupljanja neobrađenih podataka o stanju životne sredine, donatori napominju da je potrebno uložiti dodatne napore u smislu unapređenja kvaliteta obrađenih podataka. U tom smislu su predložili uvođenje sistema za praćenje stanja okoliša / životne sredine, što je pak značajno i u smislu osiguravanja sistematskog izvještavanja Evropske agencije za okoliš. Izvjestan napredak je ostvaren uspostavom fondova za zaštitu životne sredine na entitetskom nivou, mada ovi mehanizmi još uvijek nisu postali potpuno operativni.¹²⁴

Premda je u nekoliko proteklih godina vidljiv napredak u pogledu uspostave i razvijanja osnovnih upravljačkih i funkcija za pripremu politika iz domena zaštite životnog okoliša, i dalje su vidljivi znatni nedostaci, posebno u smislu ukupne strategije zaštite životne sredine. Neka od preostalih pitanja, posebno na državnome nivou, riješiće se u kontekstu tekuće i planirane podrške EU.

Koordinacija i puna odgovornost

Trenutni nedostatak formalizovane koordinacije među donatorima predstavlja prepreku reformi, posebno ako se u obzir uzme da je zaštita životne sredine finansijski izuzetno zahtjevan sektor. Trenutno među međunarodnim agencijama vladaju srdačni odnosi te se održavaju određeni ad hoc sastanci, ali se donatori slažu da je neophodna kvalitetnija saradnja. U tom smislu predlažu održavanje redovnih koordinacijskih sastanaka, kojima bi kopredsjedovali predstavnici bh vlasti. Međunarodne agencije izražavaju bojazan da MoFTER trenutno nema kapaciteta da koordinira aktivnosti donatora, ali će nastaviti saradnju s Ministarstvom na razrješavanju ovoga pitanja.

¹²¹ Opštine u RS su obavezne usvojiti LEAP-ove; opštine u FBiH takvu obavezu nemaju, premda su u obavezi usvojiti kantonalne akcione planove zaštite životne sredine.

¹²² Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine (Brisel: Komisija Evropskih zajednica, 11. juni 2007. godine), 41.

¹²³ Komisija Evropskih zajednica, 43.

¹²⁴ Ibid., 42.

Međuentitetski upravni odbor za životnu sredinu uspostavljen je 1998. godine. Prema mišljenju donatora, ovaj Odbor je prilično efikasan mehanizam, koji omogućava koordinaciju i komunikaciju između FBiH i RS, dok državni nivo i Distrikt Brčko imaju status promatrača. Ovaj se odbor bavi pitanjima životne sredine koja mu delegiraju entiteti.

UNDP kao način iniciranja koordinacije među donatorima koristi projekat MDG-Fond (MDG-F), koji administrira Ured rezidentnog koordinatora. Moramo najprije spomenuti da je ovo projekat koji zajednički realizuje više UN-ovih agencija, u kojem učestvuju UNDP, UNEP, Agencija za hranu i poljoprivredu (FAO), Volonteri UN (UNV) te organizacija UN-a za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO). Ova zajednička inicijativa sama po sebi zahtijeva koordinaciju. S obzirom da se MDG-F fokusira na područja od interesa za sve donatore koji djeluju u ovom sektoru, ima potencijal da u smislu koordinacije aktivnosti donatora postane vodeći projekat.

MDG-fond će, poput svih projekata koji se finansiraju kroz Fond *strateške smjernice* obezbjeđivati Državni upravni odbor UN-ovog Zajedničkog MDG-F programa, dok će za operativnu koordinaciju biti zadužen Upravni odbor projekta (PCM). PCM će osigurati da drugi relevantni akteri (posebno Švedska/SIDA, EC i Svjetska banka) budu blisko uključeni u program i da imaju mogućnosti da svoje pristupe koordiniraju i usklađuju sa BiH vlastima i drugim inicijatorima programa. Domaće institucije su takođe članovi PCM-a, mehanizma kojim se osigurava puna odgovornost domaćih institucija u svim projektima.

Još jedan primjer tekuće saradnje u ovom sektoru jesu nastojanja Švedske/SIDA i EBRD-a da iznađu odgovarajuće projekte u domenu zaštite životne sredine za koje je potrebna podrška međunarodnih finansijskih institucija. EBRD finansira izgradnju kanalizacijskih sistema. Kako bi, međutim, dobile pristup ovim kreditima, opštine trebaju izvršiti dosta priprema, a u procesu tih priprema Švedska/SIDA im obezbjeđuje tehničku pomoć.

Buduće aktivnosti

Nekoliko donatora koji djeluju u ovom sektoru su identifikovali potrebu za uspostavom opšteg sistema za finansijsko i upravljanje projektima za potrebe implementacije politike zaštite životne sredine. Trenutno se radi na uspostavi fondova za zaštitu životne sredine u oba entiteta. FBiH i RS su usvojile zakone o fondovima za zaštitu okoliša, ali ti zakoni još uvijek nisu implementirani.

U skladu s tim, donatori ističu potrebu za jačanjem koordinacije između dva entitetska ministarstva zadužena za zaštitu okoliša s ciljem da se osigura adekvatna razmjena informacija između institucija.

Zaštita životne sredine je jedno od većih poglavlja zajedničke pravne stečevine EU - *acquis communautaire*. S obzirom da je u konačnici cilj BiH pridruženje Evropskoj Uniji, budući prioritet će biti usklađivanje institucija i zakonodavstva BiH sa evropskim standardima. Evropska komisija će BiH pomoći u institucionalnom usklađivanju. Minimalni zakonski uslovi se navode u Dokumentu o evropskom partnerstvu (podijeljeni na kratko-, srednjo- i dugoročne ciljeve), uključujući i izradu zakona na državnom nivou o zaštiti životne sredine, funkcionisanje tijela nadležnog za okoliš te Agencije za okoliš. BiH dosad nije ostvarila značajniji napredak u smislu ispunjavanja tih uslova. Stoga je više donatora istaknulo direktnu potrebu za razvijanjem svijesti i stvaranjem tijela na državnom nivou koje bi bilo partner međunarodnim agencijama i omogućilo implementaciju zakona i propisa o životnoj sredini. U osnovu svih iskazanih pitanja je urgentna potreba da se u kratkom roku ojača puna odgovornost domaćih institucija u sektoru zaštite životne sredine. Za postizanje ovog cilja neophodna su daljnja unapređenja u jedinici unutar MoFTER-a koja je zadužena za okoliš. Donatori su spremni da u tom procesu obezbijede neophodnu podršku.

Međunarodne agencije su pozvale i na uspostavu sveobuhvatnog i sistematskog upravljanja informacijama o životnoj sredini. Uz podršku iz EU CARDS-a uspostavljena je struktura takvog sistema. Njegova pak implementacija još nije realizovana, što uzrokuje značajne praznine u smislu upravljanja podacima o životnoj sredini, statističkih podataka o okolišu te izvještavanja, uključujući i osiguravanje podataka međunarodnim tijelima.¹²⁵ Konkretno, donatori su komentarisali rascjepkanost aktivnosti praćenja/monitoringa i sugerisali da bi za omogućavanje da postojeće informacije cirkulišu kroz odgovarajuće kanale od pomoći bio mehanizam za razmjenu podataka o životnoj sredini između nadležnih institucija.

¹²⁵ Ibid., 43.

U smislu konkretnijih oblasti u sektoru ističe se *upravljanje otpadom*. Prema mišljenju više donatora, brojne opštine ovo pitanje ne smatraju ozbiljnim, odnosno ne smatraju za svoju dužnost da se ovim pitanjem pozabave. Stoga međunarodne agencije smatraju da je Bosni i Hercegovini u vezi s ovim pitanjem potrebno više podrške na lokalnom nivou.

Donatori su također spomenuli da bi se trebalo fokusirati i na buduće projekte kojima bi se povezalo zapošljavanje (u domenu recikliranja i biogoriva) i životna sredina. Štaviše, predložili su da se analiziraju načini za finansiranje ovog sektora. Prema *Izveštaju EC o napretku*, potrebni su daljnji naponi ka ratifikaciji i implementaciji smjernica iz relevantnih međunarodnih konvencija. Trenutno je u toku uspostavljanje informacionog sistema o vodama - dosad je nabavljen potreban softver i hardver te obučeno osoblje. Sljedeći korak u ovom procesu je uspostava agencija za gospodarenje vodama.¹²⁶

Neophodno je u sve razvojne strategije za postizanje MDG-a, a posebno one koje se odnose na zdravlje, gospodarenje vodama i odvod i preradu otpadnih voda, siromaštvo, polnu ravnopravnost kao i ciljeve uprave ugraditi i svjesnost u vezi sa pitanjima životne sredine i ekosistema. Ekonomska i socijalna kao i korist za životnu sredinu od ulaganja u upravljanje okolišem i rehabilitaciju ekosistema, kao i stopa uspjeha sve je veća. Fokusiranje na definisanje ciljeva države na ovom planu znači da se to može iskoristiti u implementaciji strateškog planiranja na državnom i lokalnom nivou.¹²⁷

U ovim nastojanjima izuzetno značajno mjesto imaju organizacije civilnog društva. NVO koje se bave životnom sredinom djeluju na opštinskom nivou, dakle na nivou uprave najbližem građanima. NVO, u saradnji s donatorima i institucijama vlasti, mogu podići svijest javnosti o važnosti pitanja vezanih za životnu sredinu i njihovom utjecaju na svakodnevni život građana. Prioritet i dalje ostaje uvođenje rodne perspektive i uzimanje u obzir pitanja ravnopravnosti spolova u svim mehanizmima, politikama i mjerama u sektoru zaštite životne sredine.

¹²⁶ Ibid., 42.

¹²⁷ *Assessing Environment's Contribution to Poverty Reduction: Environment for the MDGs Procjena doprinosa zaštite životne sredine u smanjenju siromaštva: životna sredina za ostvarenje MDG-ova* (Njujork: pripremljeno u ime Partnerstva za zaštitu okoliša i smanjenje siromaštva, UNDP, 2005.), 57.

Zaključak

Uopšteno uzevši, pripreme BiH u sektoru zaštite životne sredine su još uvijek u ranom stadiju. Unapređenje administrativnih kapaciteta, jačanje institucija za zaštitu okoliša, uspostavljanje državne agencije za okoliš, usklađivanje zakonskog okvira u sferi zaštite okoliša te stvaranje djelujućeg sistema za praćenje stanja životne sredine bili bi značajan korak naprijed. Za realizaciju ovih mjera vjerovatno će trebati vremena. U međuvremenu i dalje ostaje problem malog broja stručnjaka za zaštitu okoliša, te problem ograničenih apsorpcijskih kapaciteta i nedovoljnih finansijskih resursa za neophodna ulaganja u zaštitu životne sredine.¹²⁸

Domaći faktori, ali i donatori moraju održati fokus na zaštiti životne sredine kako bi se mogla riješiti ova pitanja i mogao realizovati potencijal koji sektor zaštite okoliša ima za ublažavanje siromaštva i poticanje razvoja. Svi relevantni akteri su u 2007. godini napravili dodatne korake u tom smislu, a postignuti bi uspjeh trebali iskoristiti za daljnje napredovanje tokom 2008. godine i nakon toga.

Kako pristupanje EU za BiH sve više postaje stvarnost, sektor zaštite okoliša će dobivati sve veći značaj. Poseban značaj će dobiti nastojanje BiH na usklađivanju vlastitih zakona sa obimnim *acquisom* koji se odnosi na okoliš. Donatori će i dalje nastaviti sa svojim aktivnostima u ovom sektoru putem izgradnje domaćih kapaciteta i poticanja domaćih aktera da se fokusiraju na zaštitu okoliša. Domaći akteri u sve većoj mjeri postaju svjesni značaja ovog sektora i spremni su uložiti napore kako bi na tom planu ostvarili napredak.

¹²⁸ Komisija Evropskih zajednica, 43.

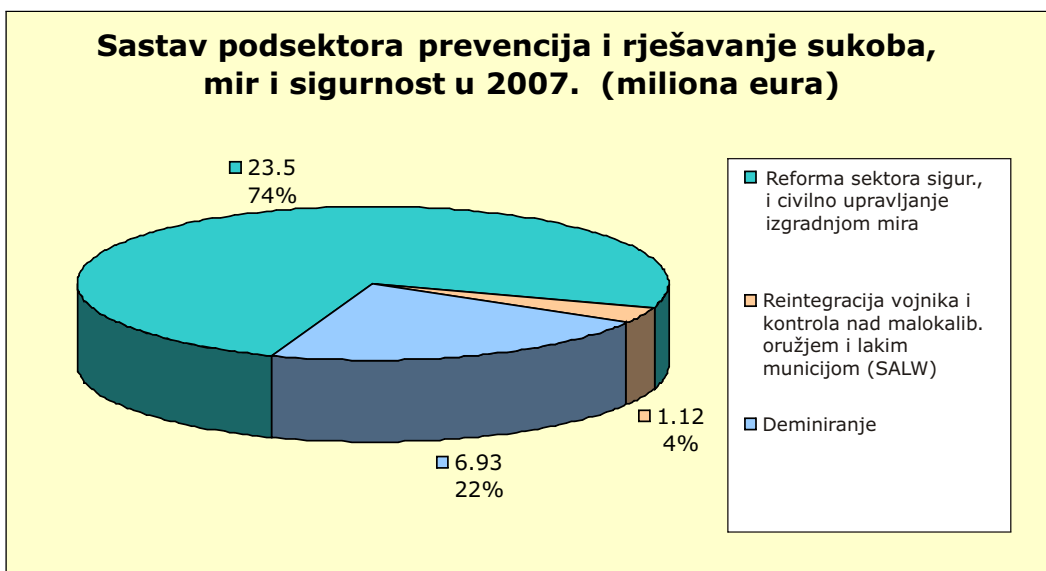

SPREČAVANJE I RJEŠAVANJE SUKOBA, MIR I SIGURNOST

Iako je uveliko prepoznata činjenica da je Bosna i Hercegovina (BiH) prešla sa faze postkonfliktne obnove u fazu tranzicijskog razvoja, neka od nasljeđa rata 1992-1995. se tek trebaju prevazići. Navedeno podrazumijeva različite elemente sektora *prevencija i rješavanje sukoba, mir i sigurnosti*, a to su decentralizovane policijske snage,¹²⁹ višak vojnog osoblja te velika količina malog oružja i lakog naoružanja te municije (SALW), nepostojanje koherentnih kapaciteta za intervencije u urgentnim slučajevima i prisustvo mina i neeksploziviranih ubojitih sredstava (NUS), koji zagađuju ogromna područja zemlje. Ona nisu samo opasna po ljudsku sigurnost nego ugrožavaju i još uvijek nestabilnu političku situaciju u BiH te su značajna prepreka ekonomskom razvoju zemlje.

Put od krize do mirne uprave nikada nije bez problema. Ne postoji nikakva 'mapa puta' kojom bi se zemlja na tom putu rukovala. Fokus u BiH je usmjeren na strukturalnu prevenciju izgradnju institucionalnih okvira i procesa putem kojih se mogu uspostaviti i izgrađivati metode nenasilnog rješavanja sukoba. U tom kontekstu BiH radi na više paralelnih reformskih procesa uključujući i reforme u oblasti odbrane, policijsku reformu, civilnu zaštitu, intervencije u urgentnim situacijama te civilnu izgradnju mira, uništavanje SALW-a i protivminski djelovanje. Reforma zakonodavnog i sektora pravosuđa je usko povezana s ovim procesima, jer održivo sigurnosno okruženje zahtijeva sistem koji garantuje vladavinu zakona, poštovanje domaćeg i međunarodnog prava, uključujući ljudska prava i međunarodno humanitarno pravo te demokratski razvoj. Posljednja od navedenih pitanja se razmatraju u poglavlju izvještaja koje se odnosi na dobru upravu i institucionalnu izgradnju i razvoj.

Više donatora daje pomoć BiH u korist iniciranja i implementiranja reformi u sektoru *prevencija i rješavanje sukoba, mir i sigurnost*. Međunarodne agencije rade na promicanju BiH bezbjedne unutar vlastitih granica, u miru sama sa sobom i svojim susjedima, sposobna da se bori protiv kriminala, trgovine ljudima i korupcije, BiH sa demokratskom upravom, pluralističke i tolerantne te ekonomski jake. U tom smislu Bosni i Hercegovini su potrebne sveobuhvatne strategije, koje bi obuhvatale političke, zakonodavne, ustavne, bezbjedonosne i ekonomske mjere. Do danas, međutim, uprkos značajnom napretku postignutom u svim elementima prevencije i rješavanja sukoba, još uvijek nedostaje jedan sveobuhvatni pristup reformi sektora bezbjednosti i s njim povezanih oblasti.

U ovom poglavlju razmatramo tri glavna područja aktivnosti u sektoru *sprečavanje i rješavanje sukoba, mir i sigurnost*. U prvom dijelu razmatramo reforme odbrane i policije, civilne zaštite i intervencije u slučaju prirodnih i drugih nesreća kao i aktivnosti na civilnoj izgradnji mira, koje su objedinjene u poglavlju *Reforma sektora sigurnosti i civilna izgradnja mira*. U drugom potpoglavlju istražujemo dva aspekta reforme odbrane kojima je dan prioritet, dakle upravljanje pitanjima koja se odnose na osoblje (odnosno reintegraciju demobilisanih vojnika) te imovinu (odnosno kontrolu nad malim oružjem i lakim naoružanjem). Na kraju poglavlja razmatramo pristupe donatora izuzetno značajnom problemu - zagađenost BiH minama.

¹²⁹ Finansijska, organizacijska i administrativna procjena policijskih snaga BiH i Državne granične službe - konačni izvještaj - Financial, Organizational and Administrative Assessment of the BiH Police Forces and the State Border Service - Final Assessment Report (EC, 2004), 15, (u daljem tekstu: Konačni izvještaj o procjeni stanja, 2004.) na: www.europa.ba/files/docs/publications/en/FunctRw/BiHPoliceFinalReport2004-06-30ENPRINT.pdf

Reforma sektora sigurnost i civilna izgradnja mira

Definicija sektora	Na osnovi DAC definicija <i>reforma sektora sigurnost i podsektora civilna izgradnja mira</i> sastoji se od četiri osnovna elementa: 1. tehnička saradnja koja se osigurava parlamentu, ministarstvima, agencijama za provedbu zakona i pravosuđu kako bi se pomoglo u analiziranju i reformi sektora bezbjednosti s ciljem unapređenja demokratske uprave i civilne kontrole nad oružanim snagama; 2. tehnička saradnja sa vlastima da bi se unaprijedio civilni nadzor i demokratska kontrola nad budžetiranjem, upravljanjem, odgovornošću za rashode i revizijom rashoda za sigurnost, uključujući budžete za vojsku, kao dio programa upravljanja javnom potrošnjom; 3. pomoć civilnom društvu u unapređenju njegovih kompetencija i kapaciteta za nadziranje sistema bezbjednosti kako bi se tim sistemom upravljalo u skladu sa demokratskim normama i načelima odgovornosti, transparentnosti i dobre uprave; 4. podrška aktivnostima civilnog sektora u izgradnji mira, prevenciji i rješavanju sukoba uključujući izgradnju kapaciteta, monitoring, dijalog i razmjenu informacija. DAC-kodovi: 15210, 15220
Donatori iz DFC-a	Austrija/ADA, Francuska, Njemačka/GTZ/KfW, Holandija, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, Velika Britanija/DFID, SAD/USAID, EC i UNDP.
Druge međunarodne organizacije (IO)	Sjeveroatlantski pakt (NATO), Organizacija za bezbjednost i saradnju Evrope (OSCE), Policijska misija Evropske Unije (EUPM), Ured visokog predstavnika (OHR), Snage Evropske Unije (EUFOR)
Partneri iz vladinog sektora	Sva tijela zadužena za bezbjednost i oblast pravosuđa, uključujući ministarstva pravde i ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima vlasti, Ministarstvo sigurnosti BiH, Policiju Distrikta Brčko, Oružane snage BiH (AFBiH) te agencije zadužene za implementaciju, poput Granične policije BiH, Agencije za istrage i zaštitu (SIPA), Interpol.
Ukupna davanja donatorau ovom sektoru u 2007. godini	23.5 miliona €.
Strategije sektora	U ovom sektoru ne postoji strategija na nivou cijele države. Bosna i Hercegovina pitanja odbrane, provedbe zakona, civilne zaštite i mehanizama za intervenciju u slučajevima katastrofa te mehanizama civilnog upravljanja izgradnjom mira tretira odvojeno.
Koordinacija donatora	Policijska misija Evropske Unije (EUPM) organizuje redovne sastanke donatora; sastancima Upravne grupe sektora sigurnosti predsjedava Ministarstvo sigurnosti BiH (MoS).

Pregled

Sektor sigurnosti u BiH, višedimenzionalan po svojoj prirodi, podrazumijeva cijeli niz različitih institucija. To su, konkretno: ministarstva odbrane, sigurnosti, pravde i unutrašnjih poslova na svim nivoima vlasti te slijedom toga agencije za provedbu zakona i civilnu zaštitu, AFBiH i druge agencije poput Granične policije BiH, Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA) i Interpol. U svojim aktivnostima one imaju zadatak odgovoriti na prijetnje teritoriji države, njenim institucijama i suverenitetu, ali i na cijeli spektar različitih opasnosti za građane pojedinačno i za širu javnost.

Četiri su oblasti koje formiraju podsektor *reforma sistema sigurnosti te civilnog upravljanja izgradnjom mira*. To su: reforma odbrane, reforma policije, civilna zaštita i intervencije u slučaju prirodnih i drugih nesreća te civilno upravljanje izgradnjom mira.

Reformama u ovom sektoru poboljšani su kapaciteti BiH za sprečavanje mogućih sukoba te osiguravanje stabilnog i sigurnog okruženja putem regulatornih mehanizama.¹³⁰ Tako je, naprimjer, reformama odbrane obezbijeđen primat države nad pitanjima odbrane i ojačana

¹³⁰ Potrebno je, međutim, napomenuti da to nije cilj koji treba postići, već da se radi o kontinuiranom procesu.

uloga Predsjedništva u realizovanju civilne komande i kontrole nad Oružanim snagama BiH (AFBiH). I reformom policijskih struktura BiH učinjen je vidljiv napredak. U oktobru 2007. godine šest vodećih političkih stranaka u BiH potpisale su Deklaraciju o preuzimanju obaveza za provođenje reforme policije (Mostarska deklaracija) s ciljem ispunjavanja uslova za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU (SAA). Akteri u okviru podsektora civilne zaštite i intervencija u slučaju prirodnih i drugih nepogoda, konkretno NATO, UNDP i radna grupa koju je imenovalo Vijeće ministara (CoM) sarađivali su kako bi u 2008. godini finalizirali Zakon o civilnoj zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara.

Najvažnija događanja u reformi odbrane u BiH

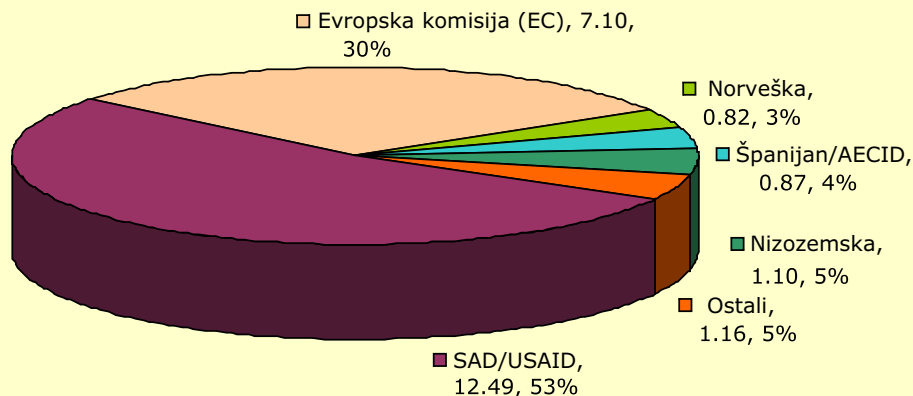
- **2005.** postignut sporazum o reformi odbrane kojom su uspostavljene jedinstvene vojne snage, kompatibilne sa zahtjevima NATO-a,
- **u januaru 2006.** počela implementacija reforme odbrane,
- **5. jula 2006.** Predsjedništvo je usvojilo prijedloge za nove Oružane snage BiH,
- **29. novembra 2006.** - zajedno s Crnom Gorom i Srbijom, BiH je pozvana da se pridruži NATO-vom Partnerstvu za mir (PfP) i Euroatlanskom partnerskom vijeću,
- **14. decembra 2006.** potpisan okvirni dokument za PfP.

Izvor: Ministarstvo vanjskih poslova Velike Britanije, profili država

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori DCF-a u podsektoru *reforma sistema sigurnosti i upravljanje civilnom izgradnjom mira* su Austrija/ADA, Francuska, Njemačka/GTZ, Holandija, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Švajcarska/SDC/SECO, Velika Britanija/DFID, SAD/USAID, EC i UNDP. Zajedno su u 2007. godini za ovaj sektor donirali sredstva u iznosu od 23.5 miliona €, isključivo u obliku grantova. Ovi donatori daju podršku za reformu odbrane i policije, civilnu zaštitu, upravljanje granicama i civilnu izgradnju mira. Pored toga, Sjeveroatlantski pakt (NATO), Organizacija za bezbjednost i saradnju u Evropi (OSCE), Policijska misija Evropske Unije (EUPM), Snage Evropske unije (EUFOR) i Ured visokog predstavnika (OHR) imaju značajne uloge u reformi ovog podsektora.

Sastav donatora u podsektoru reforma sistema sigurnost i civilna izgradnja mira u 2007. godini (u milionima eura)

Ostali donatori su: Austrija, Njemačka, Švedska/SIDA, Švajcarska, Velika Britanija/DFID i UNDP.

Reforma odbrane. Cjelokupna podrška u reformi odbrane se realizuje u okviru NATO-vog *Partnerstva za mir* (PfP) i *Individualnog akcionog plana partnerstva* (IPAP). Dok je PfP uglavnom orijentisan na vojni segment, IPAP obuhvata pitanja koja su izvan vojnih okvira, poput demokratske kontrole, zahtjeva u pogledu pravosuđa, otvorenosti spram medija, pristupa građana informacijama. Ministarstvo odbrane BiH (MoD) od NATO-a prima značajnu pomoć namijenjenu za izgradnju kapaciteta, ali i pomoć u domenu pravnih i budžetskih pitanja.

Na planu reforme odbrane, **Velika Britanija/DFID**¹³¹ osigurava analizu stanja, podršku izgradnji kapaciteta te pomoć u strateškom planiranju i izradi politika te koordinaciju donatora u sektoru. Pruža podršku aktivnostima ministarstva sigurnosti, pravde i odbrane kao i Oružanim snagama BiH. Pored toga, Velika Britanija/DFID je i vodeći donator koji daje pomoć Centru za obuku u operacijama podrške miru (PSOTC), a to je projekat u kojem učestvuje 12 zemalja s ciljem obučavanja mlađih oficira iz tri konstitutivna naroda u BiH.

¹³¹ Sredstva za ovaj sektor se usmjeravaju putem Globalnog fonda za sprečavanje sukoba, koji osigurava sveobuhvatan program više institucija (MoD, DFID, FCO) i sastoji se od projekata iz oblasti prevencije sukoba na Balkanu.

SAD su za potrebe reforme odbrane u 2007. godini donirale 6.5 miliona €. Vlada SAD (USG) finansira savjetnike u Ministarstvu odbrane (MoD). Vlada Sjedinjenih Američkih Država takođe oprema i obučava Tim za uklanjanje ubojitih eksplozivnih sredstava (EOD). Savjetnici osiguravaju tehničke savjete u vezi sa strukturiranjem novog MoD-a na nivou države te Oružanih snaga BiH (AFBiH). Pored toga, USG je finansirala obrazovanje i napredovanje oficira kao podršku ispunjavanju zahtjeva NATO-vog PfP-a.

Reforma policije. Sljedeći korak u kandidaturi BiH, konkretno, ka potpisivanju SAA, zavisi, između ostalog, i od mogućnosti da se dokaže kako je reforma policije "na pravom putu i da se ne može zaustaviti."¹³² Šest najvećih političkih stranaka je u oktobru 2007. godine potpisalo Mostarsku deklaraciju, čime su se obavezale na provođenje aktivnosti restrukturiranja policije u skladu s principima EU. Ova je Deklaracija generirala nešto optimizma.¹³³ Vodeća agencija u obje ove oblasti je Evropska komisija (**EC**), koja je ulagala u opremu, obuku te, zajedno sa OHR-om, igrala ulogu političkog posrednika reforme policije. Trenutno EC obezbjeđuje tehničku pomoć za implementaciju preporuka iz Funkcionalnog pregleda, na kojima se zasnivao rad Komisije za restrukturiranje policije. EC je, pored toga, uključena u izgradnju kapaciteta Ministarstva sigurnosti kroz uspostavu Državne sigurnosne agencije. **SAD/USAID** je ovom procesu tokom 2007. godine dao podršku od 3.6 miliona €. Njihova se pomoć fokusirala na izgradnju održivih kapaciteta u institucijama za provedbu zakona na državnom nivou, obuku službenika u ovim institucijama u raznim oblastima¹³⁴, proširenje pokrivenosti državnim policijskom informacionom mrežom te razvijanje specijalizovanih softverskih paketa poput sistema za prikupljanje obavještajnih podataka o krivičnim djelima i graničnu kontrolu. Štaviše, SAD/USAID je nastavila davati pomoć Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (SIPA), za razvijanje i usklađivanje politika i proceduralnih dokumenata te stvaranje sigurnih dokaznih mehanizama. SAD/USAID, pored toga, podržava i pripremu, usvajanje, izmjene i implementaciju zakona i propisa koji se odnose na kontrolu izvoza - u skladu sa prihvatljivim međunarodnim standardima.

Velika Britanija/DFID finansira savjetnika pri Ministarstvu sigurnosti (MoS-u) s ciljem djelovanja na promjene na strateškom nivou. **Francuska** svake godine organizuje 17 aktivnosti u BiH koje se odnose na aktivnosti policije. Tokom 2007. godine Francuska je obezbijedila obuku za različite jedinice koje se bave pitanjima sigurnosti, a teme obuka su, između ostalog, bile hapšenje počinilaca krivičnih djela, istraživanje krivičnih djela, održavanje javnog reda i mira te zaštita civila. **Španija/AECID** je pomagala u uspostavi i konsolidovanju Finansijsko-obavještajnog odjeljenja SIPA-e od samih njenih početaka, 2004. godine. Španija/AECID je, pored toga, davala pomoć policijskim snagama u njihovoj borbi protiv trgovine ljudima te obezbjeđivala opremu i obuku za kriminalističke laboratorije.

Velika Britanija/DFID i **Švajcarska/SDC/SECO** su pomagale u jačanju institucija zaduženih za rad policije u zajednici te administracije nižih sudova. Ova se podrška odvija u obliku obuke, unapređenja procedura za uspostavu zakonske osnove za rad policije u zajednici, unapređenja tehničkih kapaciteta i izgradnje objekata za policijske stanice. Pored toga, Velika Britanija/DFID i Švajcarska/SDC/SECO su pružale pomoć za razvijanje Strategije djelovanja policije u zajednici te njene implementacije.

Švajcarska/SDC/SECO je, u saradnji sa Bundeskriminalamt Austrije (BKA), davala podršku obrazovanju rukovodnog osoblja Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA). Obuka usklađena sa standardima EU je sprovedena u oblastima sprečavanja kriminala, savremenog rukovođenja, instrumenata za planiranje i kontrolu te PR strategija.

Moraju se spomenuti i aktivnosti Policijske misije Evropske unije (**EUPM-a**) u ovom podsektoru. EUPM nastoji uspostaviti održive policijske mehanizme u skladu sa najboljim evropskim i međunarodnim primjerima iz prakse. Svoja nastojanja na postizanju toga cilja EUPM realizuje putem monitoringa, mentorstva te ispitivanja rukovodnih i operativnih kapaciteta i aktivnosti.

Uvedeno je i *integrisano upravljanje granicom* (IBM) s ciljem uspostave granica otvorenih za kretanje ljudi i roba uz istovremeno obezbjeđivanje da granice budu nepropusne za sve nelegalne i kriminalne prometne aktivnosti. Nekoliko je agencija koje vrše koordinaciju u domenu upravljanja prekograničnog prometa uključujući Graničnu policiju BiH, Upravu za indirektno oporezivanje (ITA) te veterinarske, fitosanitarne i tržišne inspekcije. Glavni donator

¹³² Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine za 2007. godinu (EC, 2007.), 5.

¹³³ Od faze prikupljanja informacija, reforma policije je doživjela značajan napredak. Zastupnički dom Parlamenta je 10. aprila 2008. godine usvojio paket reformi policije, za čiju je pripremu bilo potrebno četiri godine i koji se smatra osnovnim preduslovom za potpisivanje SAA sa EU. Ovaj je paket reformi proslijeđen Domu naroda Parlamenta BiH i čeka se na njegovo usvajanje. Novim nacrtom nije predviđeno objedinjavanje policija RS i FBiH, već uspostava sedam odbora grupa za koordinaciju i nadzor rada policije.

¹³⁴ To su: akademsko i usavršavanje instruktora, napredno nadziranje i praćenje, vođenje slučajeva, ispitivanja i obavjesni razgovori, krivična djela povezana sa automobilima, osnovne policijske funkcije, vatreno oružje, istrage krivičnih djela, koordinacija u domeni krivične pravde, informacioni sistemi i više rukovodstvo te administracija.

koji daje podršku aktivnostima u okviru rada IBM-a je Evropska komisija (EC). Glavne aktivnosti EC-a u ovoj oblasti su tehnička pomoć za implementaciju državnog programa IBM-a, izgradnju kapaciteta za sve institucije koje sudjeluju u ovim aktivnostima te razvijanje infrastrukture na graničnim prelazima. EC, pored toga, daje podršku BiH u unapređenju njenih kapaciteta i mehanizama za upravljanje u oblasti migracija.

Civilna zaštita i intervencije u slučaju prirodnih i drugih nesreća. Mehanizmi civilne zaštite i intervencija u slučaju prirodnih nesreća ili drugih katastrofa u BiH nisu razvijeni u dovoljnoj mjeri. BiH nema na državnom nivou centralizovanih kapaciteta za upravljanje u slučaju katastrofa i smanjenje rizika. Pored toga, ne postoji niti kratkoročna niti dugoročna strategija kojom bi se jasno definisali prioriteti u smislu unapređenja zemlje u područjima planiranja, procjene, prevencije i ublažavanja efekata prirodnih i drugih vrsta katastrofa. U tom smislu u ovom sektoru su prisutni sve veći kapaciteti na entitetskom nivou te sve veći interes donatora da pomognu BiH vlastima u unapređenju opreme, usavršavanju vještina i znanja koje posjeduju te pripremi odgovarajućih strategija kojima bi se rukovodile u radu. Pozitivno je pak da se potpisivanjem Okvira za djelovanje iz Hyoga za period od 2005. do 2015.- *Razvijanje otpornosti zemalja i zajednica spram katastrofa (Hyogo okvir)*, BiH čvrsto obavezala na ispunjavanje međunarodnih obaveza.

Hyogo okvir djelovanja za period 2005. - 2015. Izgradnja otpornosti država i zajednica na prirodne i druge nesreće

Hyogo okvirom se naglašava odgovornost država za uspostavu održivih mehanizama i kapaciteta za smanjenje rizika od prirodnih nesreća i drugih katastrofa (DRR) te ih obavezuje da rade na osiguravanju da se planiranje i koordinacija upravljanja u slučajevima nesreća/katastrofa postave kao prioritet te da izgrade institucionalne mehanizme (državne platforme) za potrebe DRR-a. Pored toga, ovaj okvir obavezuje države na prikupljanje podataka, uključujući nadzor i procjenu rizika od nesreća i katastrofa te razvijanje ljudskih resursa putem razmjene znanja, obuke i edukacije. Države bi pored toga trebale poduzimati i aktivnosti na smanjenju faktora rizika i jačanju spremnosti za intervencije u slučaju prirodnih i drugih nesreća na svim nivoima.

UNDP je u ovom području počeo djelovati u 2007. godini putem projekta *Smanjenje rizika od katastrofa*, kojem je cilj povećanje zakonskih i operativnih kapaciteta BiH za smanjenje rizika od katastrofa na nivou države. Projektom će se obezbijediti podrška uspostavi državnog sistema za koordinaciju civilne zaštite i upravljanja rizikom od katastrofa u okviru Ministarstva sigurnosti (MoS-a) kao i strateška i pomoć u obuci za relevantne aktere. **Francuska** organizuje obuke iz oblasti civilne zaštite za potrebe posebnog Odjeljenja civilne zaštite u MoS-u. Pored toga, naporima u ovome sektoru podršku su pružili donatori koji nisu članovi DCF-a, NATO, OHR i OSCE kao i Vlada Danske, dok Pakt o stabilnosti koordinira regionalne aktivnosti.

Civilna izgradnja mira. Aktivnosti u ovoj oblasti usmjerene su na podršku civilnoj izgradnji mira i obuhvataju traženje i identifikaciju nestalih osoba te promociju stabilnosti i pomirenja među etničkim skupinama putem inicijativa u zajednicama. **Njemačka/GTZ, Holandija, Norveška, Španija/AECID¹³⁵, Švedska/SIDA, SAD/USAID i EC** su (za period od 2006. do do 2010.) osigurale pomoć Međunarodnoj komisiji za nestale osobe (ICMP) u iznosu od 9.6 miliona € Pomoć za izgradnju pomirenja, s posebnim fokusom na povratnike, osiguravaju **Velika Britanija/DFID, Italija/IC, Holandija i Španija/AECID**. Svaka od ovih agencija daje podršku inicijativama nezavisnih medija ili civilnog društva u domenu dijaloga o politikama, zastupanja i izgradnje društvene kohezije. Predviđa se da će se ovim pitanjem putem inicijativa u umjetnosti i obrazovanju u 2008. godini baviti i projekat koji realizuju UNDP, UNICEF i UNESCO - *Kultura i razvoj*, a koji finansira MDG-F. **Austrija/ADA** podržava aktivnosti UNDP-a na redovnom izdavanju izvještaja Sistema ranog upozoravanja.

Strategije sektora

BiH nema strategiju namijenjenu sektoru bezbjednosti na nivou države. Odbrana, provedba zakona, civilna zaštita i mehanizmi intervencija na prirodne nepogode i druge katastrofe kao i civilna izgradnja mira regulisani su odgovarajućim sporazumima i smjernicama.

Reforma odbrane se realizuje u skladu sa strateškim principima *Bijeke knjige o odbrani iz juna 2005. godine*. Cilj reforme je ostvarivanje demokratske, civilne kontrole vojske uz nadzor od strane parlamenta, transparentne odbrambene aktivnosti i osavremenjivanje snaga kao i približavanje BiH članstvu u NATO-u. Strateški razvoj sektora odbrane u BiH se fokusira na

¹³⁵ Sredstva Španije / AECID će ICMP-u biti stavljena na raspolaganje 2008. godine

ispunjavanje uslova za stjecanje punog članstva u NATO-u. U tu je svrhu Koordinacioni tim za NATO pripremio i usvojio *Prezentacijski dokument* te *Individualni partnerski akcioni plan* (PA IPAP). Sljedeći korak će biti prezentacija PA IPAP na samitu NATO-a te dobivanje statusa kandidata za Akcioni plan za članstvo u NATO-u. Premda se NATO-ovi uslovi prije svega fokusiraju na sektor odbrane, oni djeluju i na ukupno socijalno okruženje.

Funckionalniim pregledom, koji je 2005. godine provela EC, utvrđeno je da su policijske snage u BiH podijeljene, da imaju previše osoblja te da nisu sposobne djelovati preko međuentitetske granice.¹³⁶ Očekuje se da se pri reformi policije primijene jasna načela, na temelju kojih bi se ostvarila odgovornost policije prema građanima prije svega, smanjila birokratija, unaprijedila prevencija kriminala te ispunili zahtjevi EU. Reforma koju podržava Policijska misija Evropske Unije (EUPM) osigurava ostvarivanje najbolje evropske prakse putem djelotvorne i efikasne policije i usluga koje ona pruža građanima BiH.

Nedostatak jasne strategije prepreka je daljnjem razvoju civilne zaštite i mehanizama za intervencije u slučajevima prirodnih nepogoda i drugih katastrofa. Vijeće ministara je nedavno usvojilo *Nacrt zakona o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih ili drugih nesreća u Bosni i Hercegovini*. Ako ga usvoji Parlamentarna skupština BiH, ovaj Zakon će biti zakonski okvir za unapređenje uloge i usklađivanje rada uprava civilne zaštite. Trenutno se prilikom intervencija u slučaju prirodnih i drugih nesreća u najvećoj mjeri oslanja na angažman Oružanih snaga BiH.

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojima se sektor suočavao u 2007. godini

Među rezultatima iz 2007. godine, donatori navode uspješan završetak izbora osoblja koje će proći kroz program preobuke u strukturama odbrane BiH. Podršku ovom procesu pruža NATO, a proizašao je iz potrebe smanjenja osoblja AFBiH sa 12.000 na 10.000. Osim toga, u pogledu reforme odbrane unapredovao je prenos zadataka i funkcija EUFOR-a preostalih iz Dejtonskog mirovnog sporazuma (DPA) na AFBiH.¹³⁷ Donatori također navode da je Centar za obuku u operacijama podrške miru (PSOTC) i dalje primjer uspjeha, jer je to jedini program obuke u zemlji koji priprema oficire prema NATO standardima.

Implementacija reforme odbrane, međutim, ima značajne zastoje. Naime, relevantni akteri nisu postigli dogovor o prenosu vojne imovine sa entiteta na državu, što je izazvalo blokadu svih drugih pitanja vezanih za reformu, poput SALW-a.¹³⁸ Kako bi se ovaj problem prevazišao, moraju se razriješiti političke konfrontacije stranaka iz Republike Srpske (RS) i Federacije BiH (FBiH). Trenutno, Ministarstvo odbrane (MoD) BiH i NATO rade na razrješenju prenosa imovine sa entiteta na državu. Za sporazum o prenosu pokretne imovine (SALW i municija) osigurana je podrška Vijeća ministara (CoM) i Vlade FBiH, ali se još uvijek čeka odobrenje Vlade RS.

Kad je u pitanju reforma policije u 2007. godini, podrška šest političkih partija Mostarskoj deklaraciji, koja ih je obavezala da rade na restrukturiranju policije u skladu sa evropskim principima, otvorila je prostor optimizmu. Štaviše, donatori su pozdravili činjenicu da se nakon četiri godine implementacije može smatrati završenom obuka u domenu krivičnih istraga. Podrška Jedinici za specijalnu podršku SIPA-e (SSU) uglavnom je završena. Prema Izvješčaju EC o napretku u 2007. godini, BiH je ostvarila poboljšanja u području istraga i borbe protiv terorizma, organizovanog kriminala i ratnih zločina.

Donatori, međutim, napominju da korupcija u policiji ima endemske razmjere i da policiju ometa u provođenju vlastitog programa. Unatoč činjenici da BiH ima Državnu strategiju borbe protiv korupcije i Akcioni plan za njenu realizaciju, u ovoj oblasti, u svim sferama života, uključujući i provedbu zakona, ostvareno je vrlo malo napretka.¹³⁹

Među rezultatima u 2007. godini mora se spomenuti Zakon o smanjenju rizika od prirodnih nepogoda i drugih katastrofa. Zakon će, ako ga Parlament usvoji, biti osnova za koordinaciju entitetskih aktivnosti, standardizovati proceduru i pristup opremi i obuci.

¹³⁶ Konačni izvješčaj o procjeni stanja, 2004., 15.

¹³⁷ Izvješčaj o napretku BiH za 2007. godinu, 12.

¹³⁸ Implikacije navedenog zastoja u odnosu na kontrolu SALW-a razmotrit ćemo dalje u tekstu.

¹³⁹ Izvješčaj o napretku BiH za 2007. godinu, 14.

Koordinacija i puna odgovornost

Osnovana je Upravna grupa za sektore sigurnosti, koja treba da nadzire napredak u ovom području. Članove ove grupe čine Velika Britanija/DFID, OHR, EU, EUPM, Mirovni projekat SAD (US Peace Project) i MoS. Premda je napredak bio spor, već je drugim sastankom Upravne grupe predsjedavao MoS. EUPM (Policajska misija EU) takođe dvaput godišnje saziva sastanak sa donatorima i na sastanke poziva i domaće vlasti. Francuska je takođe organizovala akcije kojima se njeguje saradnja sa relevantnim akterima. Što je vrlo bitno, donatorima su potpuno poznate međusobne aktivnosti.

Aktivnosti donatora su se pokazale važnim u pribavljanju značajnijih sredstava za lakšu implementaciju reformi, ali zajednica donatora potiče domaće vlasti da organizuju vlastite programe i aktivnosti u ovom podsektoru. Reforma odbrane je dobar primjer implementacije dogovorenih principa, i još uvijek se navodi kao najuspješnije područje saradnje. Potrebno je, međutim, ostvariti napredak i u smislu preuzimanja pune odgovornosti institucija BiH, budući da još uvijek postoje visoko politizirana pitanja, koja zahtijevaju uključivanje svih relevantnih aktera.

Donatori napominju da je u oblastima reforme sektora sigurnosti te civilnog upravljanja izgradnjom mira još uvijek potrebna pomoć međunarodne zajednice u unapređenju kapaciteta i opreme, razvoja državne strukture te mehanizama koordinacije. Neophodno je i dalje provoditi kontrolu u ovom podsektoru. Sve ove dimenzije bi imale znatnu korist od poboljšane saradnje među agencijama, te razmjene informacija i iskustava i na horizontalnim i na vertikalnim nivoima. Donatori su naznačili da BiH mora uspostaviti jasne mehanizme koordinacije u ovom području, dogovoriti prioritete i pokazati predanost domaćih institucija u smislu djelovanja na izgradnji mira.

Unatoč aspektima koji su razlog za zabrinutost, mora se spomenuti da su MoS i MoD bili angažovani na izradi više zakona u sektoru bezbjednosti. Kada se ovi zakoni usvoje, oni će biti garancija pune odgovornosti države za reformske procese u ovom podsektoru.

Buduće aktivnosti

Reforma postojećih policijskih struktura u BiH bila je neupitni prioritet u ovom podsektoru. Donatori su saglasni da reforma policije zahtijeva složen, rigorozan i dugotrajan proces, koji obuhvata različite sigurnosne segmente. Ovaj će proces zahtijevati integrisano djelovanje donatora u trenutku kada vlasti u BiH postignu politički konsenzus o ovom pitanju.

Međunarodne agencije su identifikovale kapacitete civilne zaštite i kapacitete za intervencije u slučaju prirodnih nepogoda i drugih katastrofa u sektoru sigurnosti kao problematične. Trenutno je sistem odgovaranja na slučajeve prirodnih nesreća i drugih katastrofa nedovoljno razvijen, dok agencijama nedostaju kapaciteti i mehanizmi za adekvatne intervencije. Vijeće ministara je usvojilo Zakon o zaštiti i spašavanju ljudi i materijalnih dobara od prirodnih i drugih nesreća, a nedavno je taj Zakon usvojio i Parlament. Za ovaj će proces u fazi implementacije biti potrebna pomoć. Zakon će imati impresivan djelokrug: poticat će saradnju između entitetskih organizacija civilne zaštite, te na taj način unapređivati koordinacijsku ulogu države i definisanje odgovornosti za koordinaciju na međunarodnom planu.

Reintegracija demobilisanih vojnika i kontrola malog oružja i lakog naoružanja i municije (SALW)

Definicija sektora	Prema DAC definiciji, podsektor <i>reintegracija demobilisanih boraca i kontrola malog oružja i lakog naoružanja i municije (SALW)</i> odnosi se na "reintegraciju demobilisanog vojnog osoblja u privredu, pretvorbu proizvodnih pogona iz vojnih u civilne, tehničku saradnju na polju kontrole, prevencije i/ili smanjenja trgovine malim oružjem i lakim naoružanjem." DAC kod: 15240
Donatori iz DFC-a	Holandija, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Velika Britanija/DFID, SAD/USAID, UNDP. Nekoliko drugih donatora su svoje donacije realizovali putem NATO-va Fonda za podršku demobilisanim vojnicima.
Druge međunarodne organizacije (IO)	Snage Evropske Unije (EUFOR), Sjeveroatlantski savez (NATO), Ured Visokog predstavnik (OHR) i Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE).
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo odbrane BiH, Ministarstvo vanjskih poslova (Koordinacioni odbor za kontrolu SALW-a).
Ukupni iznos sredstava koji su za ovaj sektor donatori dodijelili u 2007.	1.12 miliona €.
Sektorske strategije	Državna strategija i Akcioni plan za kontrolu SALW-a u BiH
Međunarodne obaveze	• Kodeks ponašanja EU u izvozu oružja (2002.) • Dokument OSCE-a o SALW-u (novembar 2000.) • Dokument OSCE-a o zalihama konvencionalne municije (novembar 2003.) • Odluka OSCE-a o MANPADS-u (2003.) • Odluka OSCE-a o certifikatima za krajnje korisnike (2004.) • Odluka OSCE-a o trgovini (brokeringu) oružjem (2004.) • Regionalni plan implementacije Pakta stabilnosti (novembar 2001.) • Protokol UN o vatrenom oružju (koji tek treba ratifikovati Misija BiH pri UN-u) • Akcioni program UN-a o SALW-u (2001.) • UN-ov registar konvencionalnog naoružanja (1999.) • UN-ov Akcioni program za sprečavanje, borbu protiv i iskorjenjivanje nelegalne trgovine malim oružjem i lakim naoružanjem u svim aspektima (UN A/CONF. 192/15) • Regionalni plan implementacije za borbu protiv trgovine SALW-om • Kodeks ponašanja EU u izvozu oružja
Koordinacija donatora	Do 2007. godine aktivnosti donatora su koordinirane putem Koordinacijske grupe za malo i lako naoružanje (SACG), kojom je predsjedavao UNDP. U 2007. godini Ministarstvo odbrane BiH je osnovalo Radnu grupu za odlaganje municije i naoružanja, koja je zamijenila SACG.

Pregled

Pored više od 350.000 registrovanih komada malog i lakog naoružanja i municije (SALW-a) koje posjeduju građani, procjenjuje se da 16% građana BiH posjeduje i nelegalno malo oružje i lako naoružanje (SALW).¹⁴⁰ Ova raširena pojava je primaran problem po bezbjednost ljudi a podriva i vladavinu zakona i prepreka je društvenom i ekonomskom razvoju. Kao rezultat restrukturiranja svojih oružanih snaga, BiH ima i oko 35.000 tona viška municije¹⁴¹ i eksplozivnih naprava. Dalje, u BiH ima i 99.661 komad SALW-a i 2.733 komada oružja velikog kalibra, koje je označeno kao nestabilno. Ovo se oružje mora identifikovati, pohraniti i uništiti u skladu sa usvojenim međunarodnim standardima sa posebnom pažnjom na zaštiti ljudske sigurnosti, zdravlja i okoliša.

Kao i reforme drugih sektora odbrane, kontrola SALW-a se odvija u složenom institucionalnom i zakonskom okviru. Nekoliko ministarstava na državnom nivou zaduženo je za regulisanje izlaska i ulaska oružja iz i u BiH. Zakoni koji se odnose na posjedovanje SALW-a od strane građana nisu usklađeni u entitetima i Distriktu Brčko. Štaviše, nakon ujedinjavanja oružanih snaga, neslaganja oko provođenja ranije dogovorenih principa o vlasništvu nad pokretnom i nepokretnom imovinom blokirala su uništavanje SALW-a većih razmjera.

Uprkos ovim teškim okolnostima, do danas je od civilnog stanovništva prikupljeno više od 50.000 komada oružja. Ovaj važan rezultat može se prije svega pripisati dobroj koordinaciji donatora i punoj odgovornosti domaćih institucija koja postoji u ovom podsektoru. Aktivnosti na prikupljanju i uništavanju se nastavljaju u skladu sa odgovarajućom državnom strategijom. Ipak, ovaj proces je spor i skup, a BiH nema odgovarajuće kapacitete i mehanizme za postizanje boljih rezultata.

¹⁴⁰ Državna strategija i Akcioni plan za kontrolu SALW-a u BiH.

¹⁴¹ Studija UNDP-a o SALW-u u BiH (UNDP, juli 2004.).

Aktivnosti donatora u 2007. godini

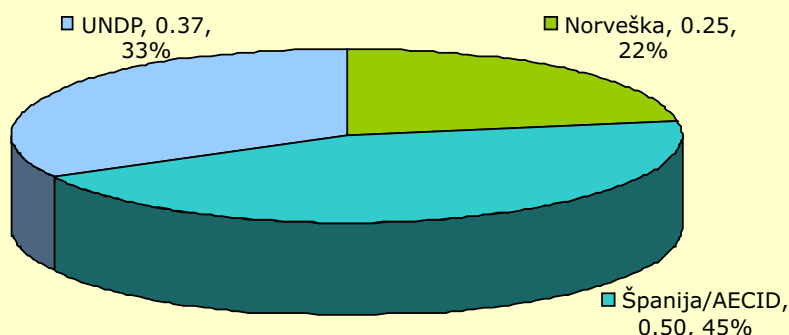
Donatori u sektoru kontrole SALW-a su Holandija, Norveška, Španija/AECID, Švedska/SIDA, Velika Britanija/DFID, SAD/USAID i UNDP. U 2007. godini Norveška, Španija/AECID i UNDP u ovaj su sektor uložili 1.12 miliona €. U ovom podsektoru su tokom godine bili aktivni i drugi donatori, ali u 2007. godini nisu prijavili novčana davanja u tu svrhu.

UNDP-ov Projekat kontrole i smanjenja broja komada lakog naoružanja u BiH (SACBiH) je najveća tekuća inicijativa na ovom polju, sa primljenim donacijama u iznosu od 2.4 miliona \$ od 2005. godine. Cilj ovog projekta je izgradnja institucionalnih kapaciteta za upravljanje civilnim i vojnim zalihama oružja i uništavanja SALW-a, što je sigurnosni problem te delaboracija municije u skladu sa sigurnosnim i standardima zaštite okoliša EU. U tom smislu SACBiH osigurava tehničku pomoć Nacionalnom koordinacionom odboru za SALW (u daljnjem tekstu: Koord-nacioni odbor),¹⁴² pomaže u uvođenju zakona i propisa koji se odnose na upravljanje zalihama oružja te nastoji podići svijest javnosti o opasnostima od SALW-a i neeksplozivnih ubojitih sredstava. UNDP je, pored toga, sarađivao i sa MoD-om na uništavanju viška zaliha SALW-a i municije. SACBiH finansijsku pomoć dobiva od **Norveške, Holandije, Španije/AECID, Velike Britanije/DFID** i Nordijske inicijative (**Danska i Švedska/SIDA**).

Velika Britanija/DFID sredstva namijenjena uništavanju i uklanjanju SALW-a kanališe putem Globalnog programa za prevenciju sukoba. 400.000 \$ od dodijeljenih sredstava iskorišteno je za izgradnju spalionice eksplozivnog otpada za uništavanje malog oružja i municije, a dodatnih 200.000 \$ za podršku uništavanju SALW-a.

SAD/USAID pomaže u uništavanju SALW-a proglašenim viškom u odnosu na odbrambene potrebe BiH. Aktivnostima na uništavanju SALW-a sprečava se preusmjeravanje na ilegalno tržište i nelegalna trgovina ovim oružjem jer BiH ne raspolaže resursima za njegovo propisno osiguranje.

Sastav donatora u podsektoru reintegracija demobilisanih vojnika i kontrola nad malim oružjem i lakim naoružanjem (SALW) u 2007. godini (u milionima eura)

Pregled situacije u ovom sektoru ne bi bio kompletan a da se ne spomenu organizacije koje nisu članovi DCF-a: **Sjevero-atlanski savez (NATO)**, **Snage Evropske unije (EUFOR)**, **Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE)**, i **Ured visokog predstavnika / Specijalnog predstavnika Evropske unije (OHR/EUSR)**. Ove organizacije imaju značajan utjecaj jer daju podršku unapređenju zakonskog i institucionalnog okvira za kontrolu SALW-a. Ovi donatori, pored toga, pomažu vlastima BiH u implementaciji postojećih i izradi novih zakona i propisa u ovom sektoru. Da bi u BiH bilo garantovano sigurno okruženje, EUFOR pruža operativnu podršku u prikupljanju i uklanjanju ilegalnog oružja i municije kao i za civilnu kontrolu nad kretanjem oružja, municije i vojne opreme.

Slijedom DAC definicija, ovaj sektor podrazumijeva i reintegraciju demobilisanih vojnika u privredu / ekonomiju. U tom je smislu NATO uspostavio Fond za podršku za oko 2.000 demobilisanih vojnika, kojima je potrebna prekvalifikacija, edukacija, obuka, zapošljavanje ili proširenje posla u poljoprivrednom sektoru. Ovaj Fond, koji implementira Međunarodna organizacija za migracije, na raspolaganju ima ukupno 5.8 miliona €. Najveći dio tih sredstava dolazi od **Italije/IC, Velike Britanije/DFID** i **Holandije**. U ovoj inicijativi učestvuje i još nekoliko donatora.

Strategije u sektoru

Koordinacioni odbor je, uz podršku UNDP-a, izradio Državnu strategiju i Akcioni plan za kontrolu SALW-a. Vijeće ministara je ovaj dokument usvojilo u maju 2006. godine. Strategija je osnovni

¹⁴² Nacionalni koordinacioni odbor za SALW je interesorno tijelo, koje se sastoji od predstavnika Ministarstva sigurnosti BiH, Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, entitetskih ministarstava unutrašnjih poslova, Interpola i SIPA-e.

dokument za implementaciju aktivnosti na prikupljanju i uništavanju SALW-a i municije. Ovim je dokumentom, pored toga, regulisana i prevencija, borba protiv te iskorjenjivanje nelegalne trgovine SALW-om kao i upravljanje zalihama SALW-a. U Strategiji su ova pitanja obrađena u osam funkcionalnih oblasti: kontrola državnih granica, reforma zakonskih okvira, prikupljanje podataka i analiza informacija, informisanje i podizanje svijesti, prikupljanje i uništavanje oružja i municije, upravljanje zalihama oružja te opšta reforma sektora.

Prema mišljenju donatora koji su sudjelovali u izradi Strategije, ovaj dokument sadrži kvalitetne smjernice za planiranje programa. Domaće pak vlasti tek trebaju implementirati ovu Strategiju.

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojima se suočavao sektor u 2007. godini

Donatori su pozitivno ocijenili napredak Ministarstva odbrane BiH, koje sada radi kvalitetnije dajući brže, bolje fokusirane i koordinirane rezultate. Postignuća na ovom planu su dijelom ostvarena i zahvaljujući tehničkoj pomoći koja se trenutno realizuje, pravnom i savjetovanju u izgradnji kapaciteta, koje osiguravaju međunarodne agencije što djeluju u ovom području. Donatori pozdravljaju i činjenicu da je značajan broj osoblja Ministarstva odbrane BiH radio u entitetskim ministarstvima odbrane, čime se očuvalo i tzv. institucionalno pamćenje.

Pored toga, Oružane snage BiH su od EUFOR-a preuzele i odgovornost za kontrolu kretanja u vojnom području. Takav prenos funkcija sada omogućava AFBiH da preuzmu direktnu kontrolu nad kretanjem vojnog osoblja, oružja i opreme unutar BiH.

Ministarstvo sigurnosti BiH (MoS) također je ostvarilo napredak u daljnjem unapređenju zakonskog okvira za kontrolu SALW-a. MoS je u drugoj polovini 2007. godine inicirao i vodio izradu nacrt četiri zakona. Nacrt zakona o oružju i municiji te Nacrt zakona o transportu opasnih materija izrađeni su uz podršku UNDP-a. EUFOR je osigurao podršku u izradi dva zakona Zakona o graničnim prelazima i Zakona o kontroli kretanja oružja i vojne opreme kao dio nastojanja da se ove funkcije prenesu na BiH vlasti. Donatori koji su učestvovali u procesu izrade nacrt istaknuli su da je izrada ovih nacrt zakona tekla relativno brzo. Očekuje se da će ovi zakoni, kada budu usvojeni i kada stupe na snagu, legislativu u ovoj oblasti uskladiti sa Strategijom BiH za integrisanje u EU i standardima EU.

SACBiH je prijavio da je u 2007. godini uništeno 400.000 paketa municije malog kalibra te da je delaborisano preko 2.000 tona (viška) opasne municije. Pored toga, uništeno je 770 pušaka te 400 paketa municije, koje je oduzela Sudska policija BiH ili su pak prikupljene u akciji 'Žetva'. SACBiH je realizovao i nabavku mobilne spalionice eksplozivnog otpada, namijenjene uništavanju malokalibarske municije (do kalibra 14.5 - uključivo s njim).

Uprkos ovim rezultatima, donatori su napomenuli da je za implementaciju reforme u ovom podsektoru 2007. godina bila najlošija godina. Sporazumom o osnovnim principima u vezi sa nepokretnom i pokretnom imovinom koja će se koristiti u odbrambene svrhe¹⁴³ definisano je da država ima neograničena prava korištenja nepokretne imovine namijenjene u odbrambene svrhe te pravo vlasništva nad pokretnom imovinom. Uprkos ovim odredbama, jedan od najvećih izazova bio je nedostatak volje entitetskih vlasti da se ovaj aranžman realizuje. Ministarstvo odbrane i NATO su pak u 2007. godini ishodili sporazum sa entitetima¹⁴⁴ kako bi se, dok se pitanje vlasništva ne raščisti u potpunosti, mogla uništavati nestabilna municija. Kao rezultat toga sporazuma ustrojen je registar i realizovano je uništenje 5.700 tona municije te je uz podršku UNDP-a pripremljen akcioni plan za daljnje uklanjanje SALW-a. Pored toga, NATO i SAD/USAID su lobirali u vladi naglašavajući da daljnji napredak u ispunjavanju uslova za PfP te time i pomak ka članstvu u NATO-u zavisi od sporazuma u tom smislu. Njegov zastoj na političkom nivou je doveo do usporavanja reformi, te se tek očekuje konačno rješavanje ovog pitanja. Zbog toga, između ostalog, nisu ostvareni ciljevi u smislu stope prikupljenog i uništenog oružja i municije.

I na kraju, ali ne i manje važno, treba spomenuti da i dalje brojni civili posjeduju legalno i nelegalno oružje, koje predstavlja izuzetnu prijetnju sigurnosti ljudi. Samo u 2007. godini dogodio se 281 incident što se odnosilo na SALW, od čega su 72 bila sa smrtnim ishodom.¹⁴⁵ Do danas je od civila prikupljeno 50.000 komada oružja, ali prema UNDP-ovoj studiji još uvijek je moguće da gotovo 500.000 ljudi posjeduje više od jednog komada oružja.¹⁴⁶ Ozbilnost ove prijetnje se posebno osjećala krajem 2007. godine, kada je teška politička klima omogućila spekulacije o ponovnoj pojavi nasilja.

Koordinacija i puna odgovornost

Uklanjanje i uništavanje oružja i municije predstavlja dobar primjer koordinacije aktivnosti više međunarodnih organizacija, konkretno UNDP-a, EUFOR-a, OSCE-a, SAD/USAID-a i NATO-a.

¹⁴³ Sporazum su 12. jula 2007. godine potpisali predsjedavajući Vijeća ministara te premijeri entitetskih vlada.

¹⁴⁴ Sporazum o prenosu pokretne vojne imovine uključujući SALW i municiju.

¹⁴⁵ Monitoring medija za SACBiH i analiza utjecaja SALW-a za 2007 godinu.

¹⁴⁶ UNDP-ova Studija o SALW-u u BiH (UNDP, juli 2004.).

UNDP i SAD/USAID daju finansijsku podršku za sam proces uništavanja. EUFOR je uglavnom uključen u aktivnosti praćenja transporta oružja i municija koje realizuju AFBiH i MoD. OSCE osigurava preporuke na planu politika putem svojih stručnjaka za kontrolu oružja.

Aktivnosti donatora u vezi sa SALW-om je do 2007. godine koordinirala Koordinaciona grupa za malo oružje. Ovom grupom je predsjedavao UNDP, a sastojala se od relevantnih domaćih i međunarodnih aktera.¹⁴⁷ Donatori su istaknuli da je djelovanje ove grupe bilo od velike koristi, kako u smislu razmjene informacija tako i same koordinacije. U isto su vrijeme održavani međuagencijski sastanci eksperata, na kojima su sudjelovali NATO, EUFOR, UNDP, OHR i OSCE, s ciljem identifikovanja problema i rješenja u vezi sa tehničkim pitanjima SALW-a. MoD je 2007. godine uspostavilo Radnu grupu za uklanjanje municije i oružja, koja se sastojala od predstavnika međunarodnih agencija i domaćih vlasti. Ova Radna grupa je zamijenila Koordinacionu grupu za malo oružje.¹⁴⁸ Donatori očekuju da će, ako joj se dâ više ovlasti, ona postati korisan mehanizam za rješavanje pitanja unutar sektora.

Postoji i nekoliko drugih mehanizama kojima se nastoje riješiti uska grla u radu donatora i spriječiti dupliranje donacija. Tako npr. Klirinška kuća Jugoistočne i Istočne Evrope za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja (South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons, SEESAC) predstavlja online sredstva kojemu je cilj povezati prioritete donatora i zemalja korisnika. NATO pored toga dva puta godišnje organizuje i sastanak vojnih atašea da bi omogućio razmjenu informacija i koordinaciju aktivnosti. NATO-ova kontakt-ambasada služi kao informativni centar za sva pitanja vezana za reformu odbrane. Premda su donatori postojanje ovih mehanizama ocijenili pozitivno, mnogi od njih su izrazili zabrinutost u smislu mogućnosti tih mehanizama za sveobuhvatnu koordinaciju.

Međunarodne agencije su istaknule da su aktivnosti u ovome podsektoru primjer dobre saradnje i koordinacije među glavnim agencijama koje u njemu djeluju. Podjela rada je ujednačena, a informacije se razmjenjuju na adekvatan način. Donatori su komentarisali da je, s obzirom na različite mandate i stajališta relevantnih aktera, bilo od koristi to što je UNDP preuzeo vodeću ulogu u koordinaciji. U okviru te funkcije, UNDP pruža pomoć svim radnim grupama i ima ukupan uvid u aktivnosti u ovom sektoru. U skorije su vrijeme i NATO i Ambasada SAD preuzeli vodeću ulogu u političkom lobiranju i izradi politika.

Donatori procjenjuju da je odgovornost domaćih vlasti u sektoru odbrane snažna, premda nedostatak posvećenosti ovom pitanju na političkom nivou otežava implementaciju reformi institucija koje su u nju uključene. Međunarodne su agencije nadalje istaknule bolje prihvatanje i proaktivnu ulogu domaćih partnera, ali smatraju da svi relevantni akteri tek trebaju dostići nivo na kojemu će realizaciju projekata voditi domaće institucije. Donatori smatraju da je prisustvo međunarodnih organizacija i vodeće donatorske agencije još uvijek neophodno, posebno ako se u obzir uzme nivo u kojem se ovaj sektor politizira.

Buduće aktivnosti

Najznačajniji prioritet u podsektoru koji se odnosi na kontrolu SALW-a jest rješavanje pitanja prenosa imovine. Time bi se omogućilo uklanjanje suvišne municije, pokretne i nepokretne imovine kao i oružja i vojne opreme (WME) te arhivskog materijala koji nije potreban za buduće odbrambene svrhe.

Donatori potom smatraju da postoji potreba za unapređenjem kapaciteta AFBiH u strateškom planiranju. Ovaj bi sektor u cjelini mogao biti daleko jači ako bi se reforme unutar sektora popratile snažnijim nadzorom od strane Parlamenta te osnažile druge institucije i agencije uključene u proces kontrole SALW-a i unaprijedile horizontalne komunikacije.

Domaće institucije i donatori su obuhvatili većinu aktivnosti koje su identifikovane u strategiji za kontrolu SALW. Još uvijek postoji značajna potreba za dodatnom finansijskom podrškom, tehničkom pomoći, izgradnjom kapaciteta, opremom i obukom.¹⁴⁹ Područje kojemu nije posvećena dovoljna pažnja je informisanje i podizanje svijesti u vezi sa opasnostima koje prijete od posjedovanja SALW-a. Jedan od donatora je preporučio da bi u zemlji trebalo pokrenuti opštu kampanju za prikupljanje oružja, kojom bi se vlasnicima SALW-a koji dobrovoljno predaju svoje oružje garantovala amnestija i anonimnost.

Kada se govori o reintegraciji demobilisanih vojnika, donatori smatraju da je proces demobilizacije potrebno pratiti i nadzirati kako bi se postigla koordinacija sa NATO-vim fondom za podršku demobilisanim vojnicima.

¹⁴⁷ Članovi koordinacione grupe bili su: UNDP, EUFOR, NATO, OSCE, OHR/EUSR, te USAID, DFID, CIDA i SIDA, članovi Državnog koordinacionog odbora, parlamentarci i predstavnici NVO.

¹⁴⁸ Koordinacioni odbor je odobrio Vijeće ministara i on se sastoji od predstavnika MoD-a, MoFTER-a, MoFA-, MoS-a, Interpol-a, Granične policije, MoIS-a te Ambasade Italije, dok radnu grupu vodi MoD. Mandati ova dva tijela se ne preklapaju.

¹⁴⁹ Strategija i akcioni plan za malo oružje i lako naoružanje za BiH, 2005., 17.

Protivminsko djelovanje

Definicija sektora	Na osnovi definicija DAC-a, podsektor <i>protivminsko djelovanje</i> odnosi se na uklanjanje mina u svrhu razvoja zemlje. DAC kod(ovi): 15250
Donatori iz DFC-a	Austrija/ADA, Kanada/CIDA, Njemačka/GTZ, Italija/IC, Norveška, EC, UNDP, UNICEF.
Druge međunarodne organizacije (IO)	Međunarodni fond za deminiranje i pomoć žrtvama mina (ITF).
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo civilnih poslova BiH, Komisija za deminiranje u BiH, Centar za uklanjanje mina u BiH (BHMACH), Oružane snage BiH (OSBiH).
Ukupna dodijeljena sredstva donatora za ovaj sektor u 2007. godini	6.93 miliona €.
Strategija sektora	Strategija deminiranja u Bosni i Hercegovini za period 2005.-2009. Nova strategija za period 2009.-2019. napravljena je u oktobru 2007. godine. ¹⁵⁰
Međunarodne obaveze	Definisane su Konvencijom o zabrani upotrebe, skladištenja, proizvodnje i transfera protivpješadijskih mina i o njihovom uništavanju (Otvaska konvencija o zabrani mina, 1997.) ¹⁵¹

Pregled

U pogledu uticaja koji zagađenost minama ima u zajednicama i u pogledu jačine tog uticaja, BiH je jedna od najzagađenijih zemalja u svijetu.¹⁵² Ne postoje pouzdani podaci o minama i minskim poljima, jer njihove lokacije nisu zabilježene u zapisnicima kada su mine postavljane. Međutim, procjenjuje se da u zemlji još uvijek postoji 220.000 mina i neeksplozivnih ubojitih sredstava iz rata (NUS), raspršenih na preko 13.077 minskih polja, te se 3,4% teritorije BiH smatra minski sumnjivom površinom. Povratnici i zaposleni u sektoru poljoprivrede naročito su ugroženi kao potencijalne žrtve mina, a u jednom opštem smislu, ovakva situacija predstavlja prepreku ekonomskom oporavku, turizmu i stvaranju radnih mjesta u sektoru poljoprivrede. Tragičan je podatak da je od kraja rata od mina poginula 1.575 osoba.¹⁵³

Proces deminiranja traje zadnjih 12 godina i problem minske zagađenosti je značajno smanjen. Ipak, prema trenutnim procjenama, da bi se Bosna i Hercegovina očistila od mina, biće potrebne decenije. Sam ovaj sektor dobro funkcioniše jer su domaće vlasti preuzele vodeću ulogu nad institucijama i aktivnostima deminiranja. Međutim, teški uslovi terena (BiH je najvećim dijelom planinsko područje), nedostupnost minskih zapisnika, široka rasprostranjenost minskih polja sa uglavnom rijetko i nasumično postavljenim minama te nedostatak novca čine težim postizanje još boljih rezultata.

Protivminsko djelovanje u BiH nadzire Ministarstvo civilnih poslova BiH (MCA) i Komisija za deminiranje u BiH.¹⁵⁴ Centar za uklanjanje mina u BiH (BH MAC) služi kao tehničko operativno tijelo za protivminsko djelovanje. Samo deminiranje provode komercijalne kompanije, domaće i međunarodne nevladine organizacije, Oružane snage BiH i civilna zaštita.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori u podsektoru *protivminsko djelovanje* su Austrija/ADA, Kanada/CIDA, Njemačka/GTZ, Italija/IC, Norveška, EC, UNDP i UNICEF. Oni zajedno doprinose sa 6.93 miliona €. U 2007. godini nije bilo značajnijih promjena u sastavu donatora, mada su i neke zemlje koje nisu članovi DCF-a, kao Poljska, počele doprinositi finansiranjem protivminskog djelovanja. Predviđa se da će Kanada/CIDA i UNDP završiti sa finansiranjem protivminskog djelovanja do kraja 2008. godine. S druge strane, Švajcarska/SDC/SECO će ući u ovaj podsektor u 2008. godini finansiranjem projekata integrisanog protivminskog djelovanja i razvojnih aktivnosti organizacije *Handicap International* u hercegovačkoj regiji (Stolac i Berkovići).

¹⁵⁰ Više informacija o ovom na web-strani: www.bhmac.org/en/filedownload.daenet?did=2.

¹⁵¹ Vidjeti www.icbl.org/treaty/text/english

¹⁵² Plan protivminskog djelovanja u BiH za 2007. godinu, 3.

¹⁵³ Plan protivminskog djelovanja u BiH za 2007. godinu, 5.

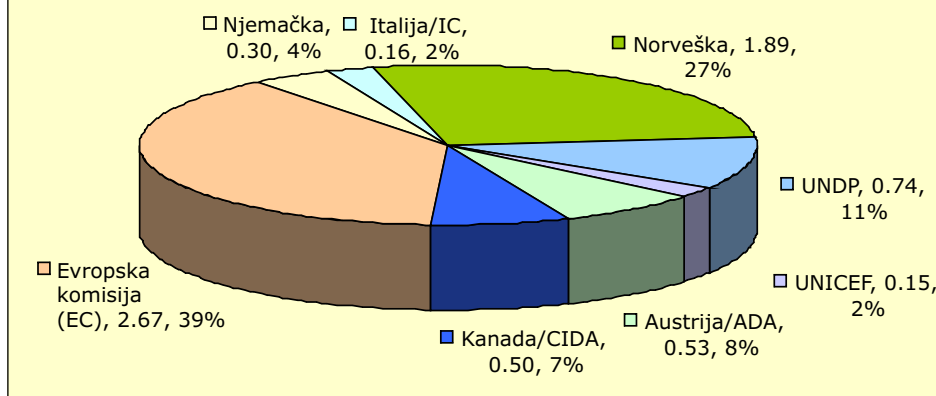
¹⁵⁴ Komisija za deminiranje sastoji se od predstavnika Ministarstva civilnih poslova (MCA), Ministarstva vanjskih poslova (MFA) i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Većina donatora usmjerava svoj novac putem Međunarodnog fonda za deminiranje i pomoć žrtvama mina (ITF), jer tada njihove donacije USA State Department udvostručuje. ITF je regionalna organizacija koja djeluje u zemljama poput Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Tadžikistana, Albanije, Makedonije, Srbije i Crne Gore. Većina aktivnosti (50%) provodi se u BiH.

Postoji nekoliko donatora koji također daju naturalne donacije direktno domaćim vlastima, uključujući UNDP, EC, Norvešku i Austriju/ADA.

UNDP je u proces deminiranja uključen od 1998. godine. U 2007. godini UNDP je pokrивao 15-20% troškova BHMCA-a.¹⁵⁵ Pošto je UNDP sada na kraju svog programskog ciklusa (2004.-2008.), dio njegove izlazne strategije je predavanje finansijske odgovornosti vlastima BiH. Do završetka svog programa UNDP će nastaviti sa provođenjem svojih protivminskih aktivnosti vezanih za razvoj i jačanje kapaciteta deminiranja OSBiH.

Sastav donatora u podsektoru protivminsko djelovanje u 2007. godini (izraženo u milionima eura)

EC podržava fizičko deminiranje, tehničko izviđanje i pomoć žrtvama mina u okviru svoje budžetske linije deminiranja. EC je tradicionalno veliki donator aktivnosti u ovom pod-sektoru i pruža podršku izgradnji deminerskih kapaciteta civilne zaštite. U svome nastojanju da osigura održivost, EC je pak finansijsku odgovornost predala entitetskim vladama.

Norveška finansira protivminsko djelovanje preko ITF-a i nevladine organizacije *Norveška narodna pomoć (NPA)*. Ova druga organizacija zaslužna je za četvrtinu ukupnih rezultata deminiranja. Provođi bilateralne operacije sa BHMCA-om i utvrđuje vlastite zadatke deminiranja na osnovi zajedničkog dogovora. Skorašnja donacija koja je stigla iz Japana/JICA omogućit će nabavku sedam GPS-uređaja za tehničko izviđanje, a koje će koristiti timovi NPA. **Austrija/ADA** je tokom 2007. godine omogućila nabavku nekoliko GPS- uređaja, a pored toga donirat će terenska vozila i drugu opremu potrebnu za tehničko izviđanje i obilježavanje sumnjivih površina. **Njemačka/GTZ** finansira aktivnosti deminiranja u Hercegovini putem organizacije *Handicap International*. **Italija/IC** podržava inicijative deminiranja planine Trebević i opština Trnovo i Hadžići.

Generalno govoreći, došlo je do kontinuiranog opadanja donatorskih fondova za ovaj pod-sektor. Očekuje se da će se ovakav trend i nastaviti. Ovakav trend objašnjavaju snažan angažman domaćih vlasti i usmjeravanje pažnje donatora na druga područja. Ograničena sredstva za humanitarno deminiranje, međutim, jedan su od razloga sporog napredovanja u procesu čišćenja zemlje od mina. Zato je jedan od strateških ciljeva vlade pojačano zagovaranje povezanosti aktivnosti deminiranja i ekonomskog razvoja. Kako je definisano u *Portfoliju projekata protivminskih aktivnosti za 2008. godinu*, trenutna dodijeljena sredstva iznose preko 5 miliona \$. Ovo, međutim, ne odražava stvarni zahtjev za finansiranjem jer je učešće u portfoliju zasnovano na dobrovoljnoj bazi i oslanja se na organizacije koje su svoje projekte prijavile.¹⁵⁶

¹⁵⁵ UNDP je izvijestio da će u 2008. godini pokrивati samo 5% troškova BHMCA-a.

¹⁵⁶ Portfolio projekata protivminskih aktivnosti za 2008. može se pronaći na www.Mineaction.Org/Downloads/1/Map_Portfolio_2008_Acrobat7.Pdf

Strategija sektora

Revidiranu Strategiju protivminskih aktivnosti za BiH, koja se odnosi na period 2005.-2009., Vijeće ministara zvanično je usvojilo u oktobru 2004. godine. Strategija, kojom su definisani svi elementi protivminskog djelovanja u BiH, usklađena je sa godišnjim Akcionim planom i lokalizovanim integrisanim planovima protivminskih aktivnosti u zajednicama. Šta više, strategija slijedi Operativni plan deminiranja, Strategiju upozoravanja na mine i Strategiju pomoći žrtvama mina. Protivminsko djelovanje definisano je u Strategiji smanjenja siromaštva, čime se ono povezuje sa sveukupnim razvojem države¹⁵⁷. Zakon o deminiranju, koji je usvojen 2003. godine, također služi za usmjeravanje aktivnosti u ovoj oblasti.

Strategija protivminskih aktivnosti u BiH bavi se socijalnim i ekonomskim uticajem mina putem integrisanog pristupa smanjenju rizika, stvaranja uslova za upotrebu resursa, kao i omogućavanja rekonstrukcije i održivog povratka. Sveukupni cilj Strategije je deminirati zemlju do 2009. godine. Ali ovaj cilj neće biti ostvaren zbog nedostatka finansiranja. Sveukupno protivminsko djelovanje u BiH zasnovano je na kontinuiranoj procjeni minske situacije.

Strategijom protivminskih aktivnosti BiH definisane su aktivnosti u pet oblasti:

1. Operacije humanitarnog deminiranja
2. Upozoravanje na mine
3. Zagovaranje
4. Pomoć žrtvama mina
5. Uništavanje zaliha mina i sprečavanje njihove proizvodnje i transporta.

Pripremljen je novi nacrt strategije za period od deset godina (2009.-2019.), kojim se predviđaju troškovi za deminiranje u iznosu od 80 miliona KM godišnje. Kako opadaju donatorski fondovi, MoCA će u sve većoj mjeri morati preuzimati finansiranje realizacije ove strategije. Kapaciteti pak za obezbjeđivanje sredstava za ovakav ogroman trošak su ograničeni. Nasuprot tome, UNDP je naglašavao važnost uspostave strateškog kapaciteta unutar MoCA na višem nivou. Time bi se obezbijedila osnova za mobilizaciju resursa i ojačali odnosi između donatora i nadležnih ministarstava.

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojima se sektor suočavao u 2007. godini

Navedeni sektor je dobro razvijen i vlada mu je, a posebno MoCA, izuzetno posvećena. Od integracije entitetskih i državnog MAC-a, koja se dogodila 2002. godine, te razvoja strategije sektora koji je uslijedio, došlo je do pozitivnog usmjeravanja svih relevantnih aktera i njihovih aktivnosti.

Neki od značajnih pomaka u 2007. godini bili su uspostava Jedinice za deminiranje u sklopu AFBiH, prenos nadležnosti za deminiranje sa EUFOR-a na ovu Jedinicu, te odgovarajuća uspostava sistema logističke podrške za operacije deminiranja.

Najveći izazov s kojim se ovaj podsektor suočio jest pad u količini sredstava koja se u tu svrhu ulažu, uprkos trajnoj potrebi za dodatnom pomoći. UNDP je postepeno smanjivao svoje učešće u pokrivanju troškova BHMCA-a i MoCA je u 2007. bio u mogućnosti na sebe preuzeti još dodatnih 15% preostalog finansiranja. Iako je to izuzetan rezultat, pitanje je da li će MoCA moći snositi sve troškove vezane za protivminsko djelovanje održavajući istovremeno isti nivo aktivnosti. Ovaj problem pogoršava i nedostatak strateškog upravljanja na višem nivou, kojim bi se privukla sredstva za ovaj sektor.

Ciljevi utvrđivani godišnjim planovima u prethodnim godinama su uspješno realizovani. Godišnje se deminira preko 10 miliona m² površine. Tokom 2007. godine sumnjiva područja smanjena su za ukupno 139.4 km² primjenom različitih metoda deminiranja. Od ovoga broja 9.2 km² zemljišta predato je na upotrebu nakon deminiranja i tehničkog izviđanja. Međutim, u 2007. godini nastale su određene poteškoće u postizanju ciljeva godišnjeg plana, jer ostvareno je samo 50% Plana protivminskih aktivnosti - deminiranja i tehničkog izviđanja za 2007. Kašnjenja u implementaciji aktivnosti deminiranja uveliko je uzrokovala evalvacija koju je početkom godine provodio *State Department*. Kao rezultat te evalvacije, neke su kompanije uklonjene sa liste kompanija onih koje zadovoljavaju uslove za prijavljivanje na tendere ITF-a / *State Department* te je početak sezone morao biti odgođen do aprila 2007. godine. Nadalje, *State Department* je ograničio procedure vezane za svoje mečiranje donatorskih sredstava, što je također uzrokovalo kašnjenja. Uvođenje poreza na dodatnu vrijednost i nedorečen status ITF-a

¹⁵⁷ Strategija protivminskih aktivnosti za BiH, 5.

u odnosu na mogućnost povrata PDV-a samo su doprinijeli komplikovanoj situaciji, što je uticalo na ostvarenje godišnjih rezultata deminiranja i tehničkog izviđanja.

Koordinacija i puna odgovornost

Aktivnosti donatora u podsektoru protivminskog djelovanja koordinira Odbor donatora, koji se sastaje dva do tri puta godišnje kako bi se prezentovali postignuti rezultati i raspravljalo o budućim strategijama u ovom sektoru. Članovi Odbora su predstavnici donatora,¹⁵⁸ ITF-a, BHMCA-a i MoCA. Od 2005. ovim Odborom predsjedava MoCA. U 2007. godini Odbor je pak sazvan samo jednom, što opet ukazuje na određene slabosti u vezi sa kapacitetom strateškog upravljanja.

Koordinacija ključnih aktivnosti je, generalno gledano, ocijenjena pozitivnom. Međutim, donatori su u proteklih nekoliko godina izveštavali da Odbor nije jednako efikasan kao prije. Smatralo se da je razlog tome ograničeno strateško upravljanje unutar MoCA i opšta složena politička situacija u drugoj polovini 2007. godine. Donatori pak vjeruju da Odbor može djelovati kao efikasno koordinaciono tijelo i da su njegove aktivnosti neophodne za funkcionisanje ovog podsektora.

BHMCA odgovoran je za operativnu koordinaciju protivminskog djelovanja. Ova agencija sama ne provodi deminiranje, ali je u njenoj nadležnosti održavanje baze podataka kao podrške izviđanju, zatim procjena kvaliteta, inspekcija, izdavanje certifikata i utvrđivanje prioriteta. Deminiranje provode akreditovane deminerske organizacije, AFBiH i civilna zaštita i, prema tome, podsektor protivminskog djelovanja je u potpunosti konkurentan. Oko 2.000 akreditovanih deminera djeluje u BiH i oni su potpuno obučeni i kvalifikovani za taj posao.

Vlada BiH ima nesumnjivo vodeću ulogu u ovom sektoru. Donatori svoja sredstva i aktivnosti usmjeravaju u skladu sa Strategijom protivminskih aktivnosti u BiH i Akcionim planom. Ovaj podsektor se odlikuje jakim kapacitetima. BiH je uistinu jedna od vodećih zemalja u ovom području. BiH je tako svoju EOD jedinicu zaposlila u Iraku.

Buduće aktivnosti

Donatori predlažu jačanje MoCA BiH kako bi se ono moglo baviti strateškim upravljanjem. Izgradnja kapaciteta u tom smislu podrazumijevala bi i zagovaranje, privlačenje donatorskih sredstava i koordinaciju interresornih i aktivnosti donatora. Uopšte, u zagovaranju treba naglasiti pozitivnu vezu između deminiranja i razvoja, naročito onog u oblastima poljoprivrede i turizma.

Pozivi za finansiranje protivminskih aktivnosti su objedinjeni u Portfoliju projekata protivminskih aktivnosti za 2008. godinu i Planu javnih ulaganja BiH. Donatori koji traže aktivnosti koje bi finansirali u ovom podsektoru trebali bi pregledati ove dokumente, ali primarno bi trebali pogledati Godišnji plan protivminskih aktivnosti za 2008. godinu.

¹⁵⁸ Austrija, Kanada/CIDA, Njemačka, Italija, Japan, Holandija, Slovenija, Španija, Švedska, Švajcarska, UK/DFID, USA/USAID, EC, EUFOR, OSCE, UNDP i UNICEF.

Zaključak

U ovom poglavlju data je analiza tri podsektora s ciljem identifikovanja institucionalnih aranžmana i strateških pristupa opštoj izgradnji mira u BiH. Za održiva poboljšanja u ovim oblastima od vitalnog je značaja bio doprinos donatora.

Reforma sektora *bezbjednost/sigurnost* osnovni je elemenat izgradnje mira nakon sukoba te bi kao takva trebala obuhvatiti šira pitanja bezbjednoati koja se odnose na civilnu administraciju. Bosni i Hercegovini, međutim, nedostaje usklađen pristup u odnosu na sve elemente kriza. Najveći problem i dalje ostaje priprema i realizovanje koherentne, fokusirane politike, kojom bi se iskoordinirali politički, vojni, civilni i ekonomski kapaciteti BiH.

U nekim od podsektora je pak došlo do značajnih poboljšanja. Tako se npr. reforma odbrane ističe uspješnom tranzicijom. Reforma odbrane vodi se prema načelima NATO-ovih programa PfP i IPAP uz poboljšanu punu odgovornost domaćih institucija sa prenosom sve većeg broja funkcija sa međunarodnih vojnih organizacija koje djeluju u BiH na MoD BiH. Uz pomoć međunarodnih donatora uspješno je provedeno razoružavanje, demobilisanje i reintegracija bivših zaposlenika i vojnika Ministarstva odbrane. S druge strane, preporuku o stvaranju stalnih policijskih snaga koje bi poduzimale misije širom zemlje i organizovale uspostavu novih komponenti policije treba tek istražiti. S obzirom da je reforma policije preduslov za SAA, donatori su ulagali u opremu, obuku i političko posredovanje, ali do danas o ovom pitanju još uvijek nema jasnog političkog konsenzusa.

Politike i pristupi u podsektorima civilne zaštite i intervencija u slučaju prirodnih nesreća i drugih katastrofa te izgradnje mira razlikuju se kao i akteri angažovani u ovoj oblasti. U ovom zadnjem podsektoru, koji prima multinacionalnu pomoć od donatora, nastoji se potaknuti razvoj strukturnih uslova, koji će omogućiti miran, stabilan i, u konačnici, prosperitetan socijalni i ekonomski razvoj. Ovaj se cilj nastoji postići putem identifikacije nestalih osoba, međuetničkog pomirenja te podrška inicijativama civilnog društva kojima se unapređuje politički dijalog, zastupanje i društvena kohezija.

SALW i protivminsko djelovanje zahtijevaju kontinuiranu podršku međunarodne zajednice. SALW je u direktnoj vezi s reformom odbrane pošto se viškovi oružja i municije moraju uništiti u skladu sa međunarodno priznatim standardima. Premda se aktivnosti odvijaju u složenom institucionalnom okviru, u sektoru je očita snažna odgovornost domaćih vlasti te djelovanje u skladu sa državnim strategijom. U 2007. godini su izrađeni nacrti više zakona u kojima se propisuje najviši nivo standarda EU. Podsektor protivminskog djelovanja i dalje je jedno od primarnih pitanja za državu jer je BiH i dalje jedna od minama najzagađenijih zemalja na svijetu. Ovaj sektor ima snažnu podršku vlade i tehničke mehanizme za implementaciju strateških ciljeva, definisanih u Strategiji na državnom nivou. Donatori nastavljaju postepeni prenos finansiranja ovog sektora na domaće institucije. BiH, međutim, nedostaje strateško upravljanje koje bi kao konkretan cilj imalo privlačenje i prikupljanje finansijskih sredstava za ovaj sektor.

BiH nastoji izgraditi vlastite vojne i civilne kapacitete uz odgovarajuće finansiranje i nadzor, da bi se obezbijedila pravovremena i djelotvornija izgradnja mira kao i mehanizmi za prevenciju i razrješavanje sukoba. Državne institucije nastoje ili osigurati veći stepen koordinacije među relevantnim entitetskim institucijama ili prilagoditi procedure kako bi se postigla veća fleksibilnost u zadovoljavanju najvažnijih potreba. Potrebno je ojačati koordinaciju svih relevantnih aktera da bi se mogli garantovati mjerljivi i materijalni krajnji rezultati. Donatori su voljni i dalje se posvetiti pružanju podrške ovim reformama, ali s ciljem da svoje aktivnosti prenesu na domaće vlasti.

INFRASTRUKTURA

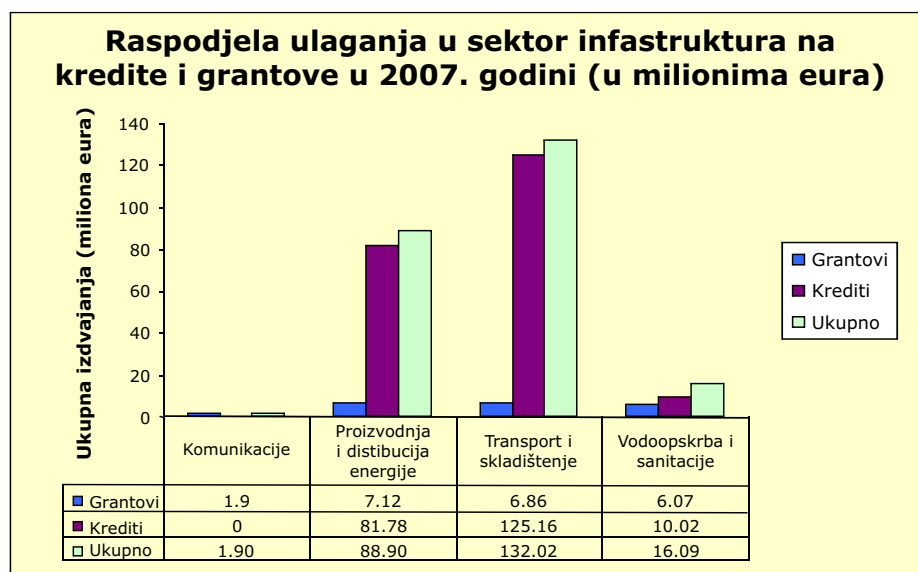
Održiv ekonomski razvoj uz odgovarajući humani razvoj moguće je postići samo ukoliko se uspostave čvrsti temelji na kojima može prosperirati ekonomska djelatnost. Stoga se sektor *infrastruktura* može smatrati okosnicom ekonomije.

Povezanost - u smislu transporta i komunikacija - omogućava slobodan protok privrednih dobara i ideja. Nesmetanost i efikasnost transporta i komunikacija su od fundamentalne važnosti u nastojanju da se na odgovarajući način rasporede oskudni ekonomski resursi. U isto vrijeme ekonomsku djelatnost fizički pokreće snaga podsektora *energetika*.

Dok pouzdane, zadovoljavajuće usluge vodoopskrbe doprinose direktno zdravlju građana i kao takve njihovim ljudskim pravima, one su isto tako od izuzetne važnosti za ekonomski razvoj ključnih sektora, kao što je poljoprivreda.

Infrastruktura utiče na okoliš, često proizvodeći negativne posljedice. Stoga se prednosti i nedostaci planiranih sektorskih reformi u smislu zaštite okoliša moraju utvrditi prije negoli se politike i projekti implementiraju.

Aktivnosti donatora u sektoru *infrastruktura* u Bosni i Hercegovini usklađuju se sa prioritetima države i regionalnim obavezama bosanskohercegovačkih vlasti. Srednjoročna razvojna strategija (MTDS) obuhvata u fokusu sva osnovna područja relevantnih segmenata sektora infrastrukture prema DAC-klasifikaciji: transport, komunikacije, energetiku i vodoprivredu. Pored toga, Program javnih investicija (PIP) kao osnova za kratko- i srednjoročnu javnu potrošnju i planiranje investicija pokazuje da bosanskohercegovačka vlada aktivnosti u sektoru *infrastruktura* smatra jednim od prioriteta.

Ukupne doznake sektoru *infrastruktura* u 2007. godini iznosile su 283.9 miliona €, od čega je 217 miliona € bilo dato u obliku nekomercijalnih, povoljnih zajmova. Najveći dio sredstava je doznačen podsektoru *transport i skladištenje*, a značajnu podršku dobio je i podsektor proizvodnja i distribucija energije.

Transport i skladištenje

Definicija sektora	Pored DAC-definicija, podsektor <i>transport i skladištenje</i> obuhvata sljedeće elemente: • politiku transporta i rukovođenje administracijom • cestovni, željeznički, vodeni i vazdušni transport • skladištenje. DAC-kod: 210.
Donatori	Japan/JICA, EBRD, EC, EIB, Svjetska banka.
Partneri iz vladinog sektora	Na državnom nivou je za koordinaciju nadležno Ministarstvo komunikacija i prometa. Na entitetskom nivou su za ovaj sektor nadležni Ministarstvo saobraćaja i veza RS, Ministarstvo prometa i komunikacija FBiH (koje uključuje i Federalnu direkciju civilne avijacije i Federalnu direkciju za izgradnju, upravljanje i održavanje autocesta).
Ukupna davanja donatora u sektoru u 2007. godini	132 miliona €.
Strategija sektora	Državna strategija transporta i Akcioni plan su izrađeni, ali još uvijek nisu usvojeni. Svjetska banka trenutno daje podršku za izradu studije o strateškom planiranju u transportnoj infrastrukturi. Strategija upravljanjavazdušnim saobraćajem je također izrađena.
Međunarodne obaveze	Sporazumi o vazdušnom prostoru
Koordinacija donatora	Neformalna koordinacija donatora; nema redovnih koordinacijskih sastanaka.

Uvod

Kako je definisano u Srednjoročnoj razvojnoj strategiji (MTDS-u), podsektor *transport* u BiH obuhvata cestovne, željezničke i vodene transportne mreže, kao i zračnu infrastrukturu.

I dalje je visoki prioritet oporavak postojeće transportne mreže¹⁵⁹ i upoznavanje sa novim metodama održavanja puteva. Prema MTDS-u (objavljeno u maju 2006. godine), problemi na bosanskohercegovačkim cestama i autoputevima su rupe i pukotine, oskudna drenaža, odroni zemlje i kamenja, nedovoljna osvijetljenost u tunelima i pitanja tranzita kroz gradove. Pored toga, izgradnja 5C transportnog koridora se takođe smatra prioritetom, značajnim za budući razvoj bosanskohercegovačke ekonomije. Ovaj produžetak Panevropskog koridora proći će posred zemlje - kroz Bosanski Šamac na sjevernoj granici, zatim kroz Doboj, Zenicu, Sarajevo i Mostar prije negoli pređe u Hrvatsku u Metkovićima. Kada se završi, 5C će spajati Budimpeštu u Mađarskoj sa Jadranskim morem u Pločama, u Hrvatskoj. Ova transportna linija će predstavljati moderan autoput, biti kvalitetnija željeznička linija i značit će unapređenje aerodromskih kapaciteta.

Potrebe u oblasti željezničkog transporta uključuju rekonstrukciju pruga i unapređivanje željezničke infrastrukture kako bi se zadovoljile regionalne i međunarodne obaveze. Važno je unaprijediti ne samo operativnost i održavanje željezničkog sistema nego i njegovu sigurnost te zadovoljiti standarde zaštite životne sredine.

Najveća pažnja u okviru razvojnih aktivnosti u području vodenog transporta usmjerena je na ponovno uspostavljanje rijeke Save kao u potpunosti funkcionalne opcije vodenog transporta. Godine 1990. vodenim transportom Savom u Hrvatskoj, BiH i Srbiji prevezeno je ukupno 5.7 miliona tona, ali je rat 1992.-1995. prouzrokovao prestanak većine ekonomskih aktivnosti na ovom vodenom putu i masovno uništenje riječne i lučke infrastrukture. Kao rezultat toga, vodeni transport na Savi je pao na jedva jedan milion tona.¹⁶⁰ Prema međunarodnim klasifikacijama, mjerenjem kapaciteta prometa brodova na vodenim pravicima¹⁶¹ utvrđeno je da je rijeka Sava uzvodno od Distrikta Brčko, najvećim dijelom toka rijeke u BiH, sjevernom granicom zemlje, određena kao treća klasa vodotoka. Sava nizvodno od Brčkog klasifikovana je kao četvrta klasa vodotoka, ali ovaj dio rijeke kroz BiH je mnogo kraći (oko 50 km) i pokriva dio između Brčkog i granice sa Srbijom. Prema podacima Međunarodne komisije za sliv rijeke Save, strategija koja se odnosi na rijeku Savu podrazumijeva i plan unapređenja dijela rijeke treće klase u četvrtu.

¹⁵⁹ Prema navodima Zavoda za saobraćaj u 2002. godini, tokom ratnih 1992. - 1995. djelomično je ili totalno uništeno preko 2.000 km glavne cestovne mreže i preko 70 većih mostova.

¹⁶⁰ Predstudija izvodljivosti za rehabilitaciju i unapređenje plovnog puta rijeke Save (Međunarodna komisija za sliv rijeke Save, mart 2007.).

¹⁶¹ Pogledati za detalje Ibid., p. 2-1

U podsektoru *vazdušni transport* potrebe obuhvataju primjenu pravila pristupa tržištu i poboljšanje sigurnosti, osiguranja i upravljanja zračnim prometom. U ovom je podsektoru potrebno uspostaviti upravu za civilno vazduhoplovstvo i pružaoca usluga zračne navigacije.

Ministarstvo komunikacija i prometa nadležno je za koordinaciju aktivnosti na entitetskim nivoima, čiji su nosioci Ministarstvo saobraćaja i veza Republike Srpske (RS) i Ministarstvo prometa i komunikacija Federacije BiH (koje uključuje i Federalnu direkciju civilne avijacije i Federalnu direkciju za izgradnju, upravljanje i održavanje autocesta). U podsektoru *transport* u posljednjim su godinama realizovane različite aktivnosti strateškog planiranja i izrade politika. Državna strategija transporta i Akcioni plan pripremljeni su na državnom nivou, ali prije usvajanja i implementacije neophodan je dogovor entitetskih partnera. Svjetska banka trenutno daje podršku za izradu studije o poboljšanju strateškog planiranja u transportnoj infrastrukturi. Na regionalnom nivou, BiH učestvuje u Osnovnoj regionalnoj prometnoj mreži i Prometnom opservatoriju Jugoistočne Evrope (SEETO).

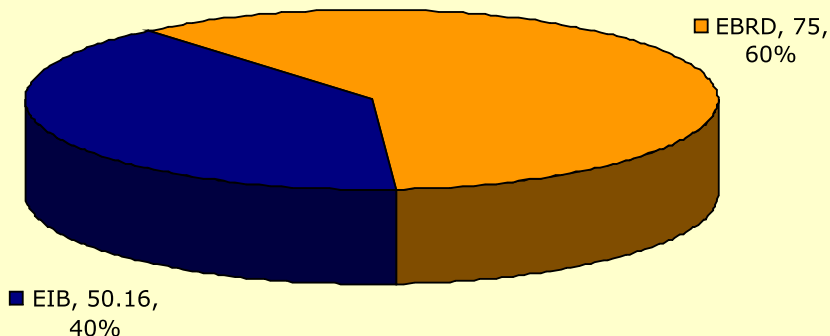
Kako zaključuje EC: "Generalno gledano, Bosna i Hercegovina je u području transporta ostvarila napredak. Kako bi se osigurala zadovoljavajuća implementacija, potrebno je konstantno ulagati napore, posebno u pogledu zakonske regulative i razvoja administrativnih kapaciteta."¹⁶²

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori u podsektoru *transport i skladištenje* u 2007. godini bili su: Japan/JICA, EBRD, EC, EIB i Svjetska banka. Zajedno su za ovaj sektor obezbijedili 132 miliona €. Najveći dio sredstava za ovaj podsektor je dat u obliku kredita, ali su neke agencije, kao što je Japan/JICA, u sektor uložile znatna sredstva u obliku grantova. EBRD je aktivna u svakom aspektu podsektora *transport*, uključujući mreže puteva, upravljanje vazdušnim saobraćajem i željezničke pruge.

S ciljem unapređivanja bosanskohercegovačke mreže puteva, **EBRD, EIB i Svjetska banka**¹⁶³ su u julu 2007. godine inicirale *Projekat sanacije bosanskohercegovačkih cesta*, najznačajniju inicijativu za unapređenje infrastrukture i sigurnosti cesta u BiH. Pored obezbjeđenja kapitala za aktivnosti sanacije, projektom se nastoje uvesti nove metode za održavanje cesta sa željom da se eliminišu postojeći zaostaci u održavanju. Inicijativom je predviđena i pomoć za izradu zakona o prometu za FBiH. Domaće partnerske vlasti su ministarstva prometa i komunikacija BiH, FBiH i RS i entitetske direkcije za održavanje cesta. Aktivnosti Evropske komisije (EC) uglavnom se odnose na institucionalni razvoj i reforme, a provode se pružanjem podrške relevantnim državnim i organima uprave, i pojednostavljivanjem direktnih ulaganja. Pored toga, EC pruža podršku za studije kojima se želi ispitati izvodljivost intermodalnog transporta u BiH. **Japan/JICA** je pomogao u održavanju bosansko-hercegovačkih cesta obezbjeđujući opremu za CESTE. Japan je dao 6.6 miliona € u obliku granta.

Kreditu u podsektoru transport i skladištenje u 2007. (u milionima eura)

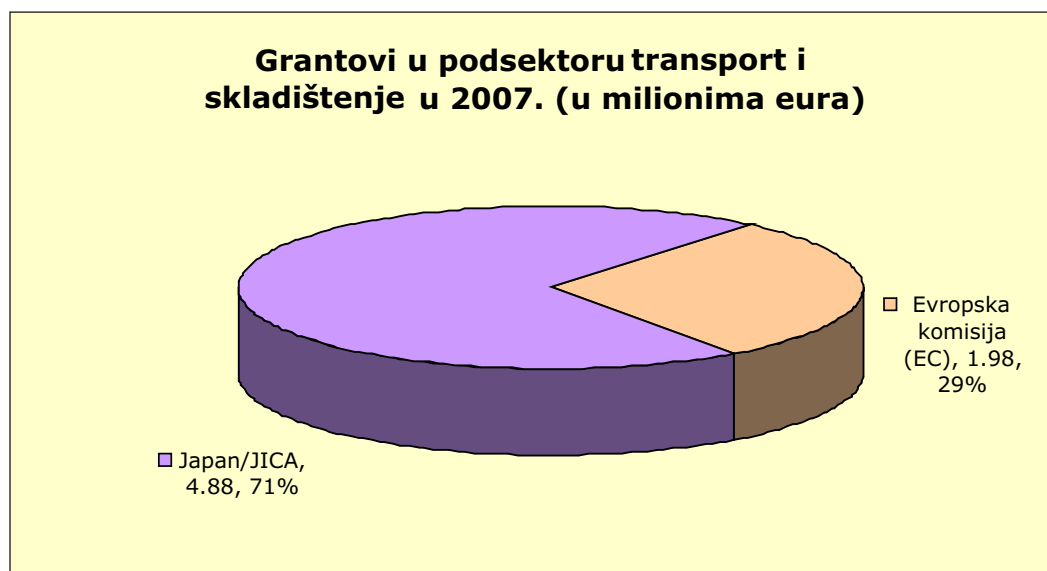

¹⁶² Komisija Evropskih zajednica, Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2007. godini

¹⁶³ Svjetska banka nije obuhvaćena grafikonom, jer se njene donacije odnose samo na doznake sredstava za 2008. godinu.

EBRD i bosanskohercegovačka vlada su, u svrhu unapređenja željezničke mreže, u 2005. godini potpisali *Regionalni projekt za željeznice*, ali do danas nije postignut nikakav napredak. Prvobitni cilj ovih pokušaja je bio da se obnove tračnice na ključnim dijelovima 5C koridora sjever-jug i određenih linija istok-zapad, i da se sanira sistem signalizacije na stanicama kao i mašinerija kolosijeka. Projektom je takođe trebalo obezbijediti pomoć za restrukturiranje željeznice u BiH - razdvajanje infrastrukture od operativnog dijela. Pomoć EC ovom podsektoru podrazumijeva više aspekata. EC pruža „twinning“ pomoć Ministarstvu prometa i komunikacija BiH u implementaciji Zakona o željeznicama Bosne i Hercegovine. U isto vrijeme, EC daje podršku za izradu projektnog rješenja za sanaciju željezničke sekcije na Panevropskom koridoru 5C, kao i preliminarne studije i rješenja za uspostavu regionalne željezničke linije između Čapljine, Trebinja i Nikšića (Crna Gora).

U 2007. nije bilo značajnijih dešavanja koja bi se odnosila na mrežu vodenog transporta. U oblasti vazdušnog prometa bilo je svega nekoliko inicijativa. EBRD-ov *Projekt upravljanja sistemom vazdušnog prometa* podrazumijeva nabavku i osiguravanje vazdušne navigacije, komunikacijske i meteorološke opreme, softvera i obuku za tri regionalna aerodroma (Banja Luka, Tuzla, Mostar) s ciljem unapređenja sigurnosti i osposobljavanja bosanskohercegovačkih aerodroma za ispunjavanje međunarodnih standarda. EBRD pomaže i osnivanje novog pružaoca usluga vazdušne navigacije, koji bi preuzeo kontrolu nad srednjim i niskim vazdušnim prostorom u BiH. EC je pružala tehničku pomoć Direkciji civilnog vazduhoplovstva BiH u implementaciji Strategije upravljanja vazdušnim saobraćajem.

Strategije sektora

Premda je Strategija podsektora *transport* na državnom nivou urađena zajedničkim naporima Ministarstva prometa i komunikacija BiH, Francuske, EBRD i Svjetske banke, još uvijek nije usvojena. Izrađena je i Strategija upravljanja vazdušnim prometom. Drugi značajni dokumenti koji daju smjernice za ovaj sektor jesu Zakon o željeznicama (usvojen 2004. godine; još uvijek nije implementiran), Master plan za promet,¹⁶⁴ i neke EC regionalne studije kao što je Regionalna prometna studija (TIRS) i Regionalna studija o infrastrukturi na Balkanu (REBIS). Od Svjetske banke se očekuje značajan doprinos za strateško vođenje podsektora - kad se završi Studija uspješnosti zemlje koja se odnosi na podsektor transporta za period 2008.- 2012.

Ovaj podsektor se može pohvaliti relativno jakim komponentom strateškog planiranja. Rad entitetskih ministarstava unaprijeđen je usvajanjem novog pristupa planiranju, kojim se uvodi veća disciplina u programsko budžetiranje, sa prije utvrđenim ciljevima, koji obezbjeđuju jasan strateški smjer.

¹⁶⁴ BiHTMAP je razvijen uz pomoć Japana/ICA u 2001. godini u saradnji sa Ministarstvom civilnih poslova BiH, te ministarstvima za transport i komunikacije BiH, FBiH i RS-a.

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojima se sektor suočavao u 2007. godine

Potpisan je ugovor kojim je definisana saradnja između EBRD i bosanskohercegovačkih vlasti u vezi sa Koridorom 5C, i počela je izgradnja Koridora. Nadalje, urađena je studija izvodljivosti za Koridor. Osim toga, ostvaren je i napredak na izgradnji cesta i ugradnji sistema osvjetljavanja tunela. U sektoru vazdušnog transporta bh vlada je ratifikovala Sporazum o zračnom prostoru. Uprkos postignućima vezanim za ispunjavanje zahtjeva u skladu sa *acquis communautaire*, u ovom sektoru je još uvijek dosta posla koji treba uraditi u vezi s nabavkom opreme i kontrolom vazdušnog prostora, što je u MTDS određeno kao prioriteti.

Premda u 2007. godini nije bilo novih značajnijih pomaka u smislu unapređenja plovnosti rijeke Save, Međunarodna komisija za sliv rijeke Save je u martu 2007. godine objavila Predstudiju izvodljivosti za sanaciju i unapređenje plovnog puta rijeke Save.

Glavni izazovi s kojima se ovaj sektor suočavao u 2007. godini su kašnjenja koja su nastala kao rezultat neusvajanja Strategije na državnom nivou te odgođena implementacija *Projekta unapređenja željezničke mreže* Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD).

Koordinacija i puna odgovornost domaćih institucija

Iako se praksa neformalne koordinacije u ovom podsektoru uopšte smatra operativno prihvatljivom, mišljenja o tome je li se ukupna koordinacija među donatorima povećala ili smanjila posljednjih nekoliko godina se razlikuju. Koordinacija međunarodnih agencija na regionalnom nivou smatra se dosta efikasnom. Izazov u smislu sinhronizovanja donatorskih aktivnosti predstavlja složena struktura podsektora, te bi koordinaciju olakšali koraci ka pojednostavljenju organizacijske strukture.

Još uvijek nisu u potpunosti realizovani puni potencijali u smislu odgovornosti domaćih institucija za aktivnosti u ovom sektoru. Razlog tome je velikim dijelom i činjenica da međunarodna zajednica nije uspostavila operativne konsultativne procese. Očekuje se, međutim, da uslov - sufinansiranje u odnosu na sredstva iz Fonda pretprijetne pomoći (IPA) potakne veću odgovornost domaćih institucija.

Buduće aktivnosti

Premda se Ministarstvo komunikacija i transporta BiH percipira kao veoma kompetentno i spremno da podsektor *transport* povede ka ostvarenju zahtjeva koje postavlja *acquis*, Ministarstvo bi imalo koristi od aktivnosti na izgradnji kapaciteta kojima bi se obezbijedila podrška nastojanjima Ministarstva na reformi zakonskog i regulatornog okvira. Drugim je pak domaćim institucijama potrebna pomoć u izgradnji kapaciteta koji bi im omogućili da preuzmu značajniju ulogu u koordinaciji, poslovnom planiranju te stjecanju vještina i znanja vezanih za pripremu projekata. Ove vještine i znanja podrazumijevaju: izradu i provođenje pripremnih studija, ugovaranje, implementaciju projekata te provođenje ocjena o utjecaju promjena. Donatori su se saglasili da bi više pažnje trebalo posvetiti konsultacijama sa domaćim vlastima.

Državni prioriteti u podsektoru transporta uključuju rješavanje nedostataka i zaostataka u održavanju kao i izgradnju Koridora 5C. Za finansiranje ovih nastojanja u narednim godinama očekuju se i velika ulaganja donatora. Međunarodne agencije, poput EBRD-a, EC i Svjetske banke zahtijevaju strateška obrazloženja i opravdanja za svoja ulaganja, čime se naglašava značaj i važnost kapaciteta za interno planiranje i pripremu politika u podsektoru transporta. EC je potvrdila namjeru da osigura intenzivnu 'twinning' podršku, kojom bi se institucijama BiH iz oblasti transporta pomoglo u jačanju njihovih kapaciteta za efikasno ispunjavanje povjerenih im zadataka.

Komunikacije

Definicija sektora	Na osnovi DAC definicija, podsektor <i>komunikacije</i> odnosi se na: • politiku i upravljanje u domenu komunikacija • telekomunikacije • radio, televiziju i štampane medije • informacione i komunikacione tehnologije (ICT). DAC-kod: 220.
Donatori iz DCF-a	SAD/USAID, EC i UNDP
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstva transporta i komunikacija BiH, FBiH i RS te entitetske uprave cesta.
Ukupna davanja donatora u sektoru u 2007. godini	1.9 miliona €.
Strategija sektora	Ne postoji strategija na nivou države, ali je radna grupa započela proces njene izrade. Pripremljene su i Strategija i Akcioni plan za informaciono društvo (IS).
Koordinacija donatora	Neformalna koordinacija; nema redovnih koordinacijskih sastanaka.

Uvod

Premda je već započeo prelaz na tržišno zasnovan podsektor telekomunikacije, ovaj proces je još uvijek u ranom stadiju. Stoga nisu uspostavljeni svi mehanizmi zaštite tržišta niti je još uvijek adekvatno razvijeno tržišno natjecanje. U MTDS je naglašena potreba za jačanjem tržišnog natjecanja (konkurencije) u ovome podsektoru, što je nedavno ponovno istaknula i Evropska komisija - EC.¹⁶⁵ U MTDS jasno se ističe značaj ispunjavanja uslova koje postavlja EU, u skladu sa Lisabonskom strategijom. U tom smislu svi se ciljevi u vezi sa BiH odnose na izgradnju savremenog društva, koje se zasniva na informacijama. To su: definisanje prioriteta politika i područja, prilagođavanje i osavremenjivanje zakonskog okvira, uključujući i njegovo usklađivanje sa dokumentima EU; promocija razvoja malih i srednjih preduzeća u ovoj oblasti; dalja liberalizacija sektora telekomunikacija te stvaranje širokopojasne infrastrukture.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

SAD/USAID, EC i UNDP su donatori koji daju podršku ovome podsektoru. Zajedno, njihova davanja iznose 1.9 miliona €.

Evropska komisija (EC) fokusirala se na inicijative kojima se direktno ili indirektno pruža podrška BiH u usklađivanju sa zahtjevima koje pretpostavlja proces pristupa EU. Tako npr. tehnička pomoć koja se pruža Regulatornoj agenciji za komunikacije (CRA) ovoj Agenciji omogućava usvajanje evropskih standarda u regulatornom okviru. Još jedan način na koji EC direktno pomaže BiH u usklađivanju jest podrška Javnom RTV servisu BiH (PBS), uključujući uspostavu kanala državne TV. Evropska komisija, pored toga, indirektno podržava proces pristupanja BiH EU zagovaranjem transformacije Uprave za implementaciju CIPS projekta u Agenciju za informaciono društvo na državnom nivou, koja bi bila zadužena za implementaciju Strategije informacionog društva i Akcionog plana, za njenu realizaciju kao i koordiniranje aktivnosti u vezi s tim širom zemlje.

Kako smo već spomenuli u potpoglavlju koje se odnosi na reformu javne uprave (PAR), cilj UNDP-ova *Programa e-uprave* jest izgradnja efikasne i prema potrebama građana otvorene javne uprave, čime bi se osigurao jednak pristup javnim službama i uslugama. *Program e-uprave* osigurava da se informacione i komunikacione tehnologije (ICT) na djelotvoran način koriste za ostvarenje ciljeva PAR. Stoga je ova inicijativa usko povezana sa sektorom infrastruktura. UNDP-u u ovim nastojanjima finansijsku podršku osigurava EC.

¹⁶⁵ Ibid., 47

U okviru svoje inicijative *Digitalni gradovi*, **SAD/USAID** obezbjeđuje tehničku pomoć i podršku instaliranju opreme koju je osigurao CISCO kako bi se u Srebrenici i Bratuncu uspostavila rasprostranjena komunikacijska mreža (wide communication network). Projekt treba biti osnova za sve vrste e-uprave, uz uspostavu postojeće mreže, kojom bi se dosegnula i ruralna područja oko gradova. Zajednička mreža će opštinskim institucijama omogućiti da informacije o penzijama, zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, poslovnim uslugama i drugim socijalnim uslugama budu dostupne na način koji bi povratnike potaknuo da zaista i prijave svoje prebivalište u Srebrenici. Ova će inicijativa stvoriti mogućnosti zajednici Srebrenice da uspostavi komunikaciju s ljudima i agencijama iz drugih gradova, razvija ruralna područja te se povezuje sa obrazovnim institucijama širom svijeta. Uvođenjem novih komunikacionih tehnologija ova će se zajednica otvoriti prema svijetu, čime će se omogućiti kvalitetnija korespondencija i veća efikasnost u kontaktima i korespondiranju s potencijalnim poslovnim partnerima.

Strategije sektora

Ministarstvo komunikacija i transporta je, kako bi započelo izradu strategije za ovaj sektor, osnovalo radnu grupu. Strategija će obuhvatiti i pitanje digitalnih medija. Pored toga, pripremljena je i Strategija za informaciono društvo te Akcioni plan za njenu implementaciju.

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojim se sektor suočavao u 2007. godini

Donatori navode da u ovom sektoru u 2007. godini nije postignut značajniji napredak. Jedan od najvećih izazova bila je nespremnost Parlamenta FBiH da potpiše Zakon o javnom RTV servisu.

Koordinacija i puna odgovornost domaćih institucija

Koordinacija među nekolicinom donatora koji su aktivni u ovom sektoru je solidna, premda neformalna. Jasno je da nedostatak strategije kojom bi se međunarodne agencije i domaće vlasti rukovodile u svojim nastojanjima negativno utiče kako na harmonizaciju aktivnosti donatora tako i na odgovornost domaćih institucija za proces reforme podsektora *komunikacije*. Izrada i usvajanje strategije na državnom nivou svim bi relevantnim akterima angažovanim u ovoj oblasti znatno olakšala rad.

Buduće aktivnosti

Donatori smatraju da bi jedan od prioriteta fokusnih područja u 2008. godini trebalo biti insistiranje da Parlament FBiH usvoji Zakon o javnom RTV servisu, uzimajući u obzir da je to preduslov koji BiH mora ispuniti kako bi potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa EU. Djelovanje CRA je već usklađeno sa evropskim standardima, ali je ovoj Agenciji i dalje potrebna izvjesna pomoć radi unapređenja regulatornog okvira i njegovog dovođenja na isti nivo. Potrebe javnog emitera u smislu pomoći su daleko veće, posebice u vezi sa prelaskom na digitalni format emitovanja. U tom bi smislu od koristi bila pomoć donatora koji bi obezbijedili opremu, ali se mora istaknuti i značaj angažmana privatnog podsektora u ovoj oblasti.

Proizvodnja i distribucija energije

Definicija sektora	Na osnovi DAC definicije, podsektor <i>proizvodnja i distribucija energije</i> podrazumijeva: - energetsku politiku i rukovođenje administracijom - proizvodnju struje i (ne)obnovljive resurse - prenos i distribuciju električne energije - distribuciju gasa - obrazovanje i obuku iz oblasti energetike - istraživanja u oblasti energetike. DAC-kod: 230.
Donatori iz DCF-a	Kanada/CIDA, Njemačka/KfW, Holandija, Španija/AECID, SAD/USAID, EBRD, EC, EIB i Svjetska banka.
Partneri iz vladinog sektora	Odjel za energetiku u Ministarstvu spoljne trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER), Ministarstvo energije, rudarstva i industrije FBiH, Ministarstvo privrede, energetike i razvoja RS.
Ukupna davanja donatora u sektoru u 2007. godini	88.9 miliona €.
Strategije sektora	Ne postoji strategija na državnom nivou, ali se ona trenutno radi.
Međunarodne obaveze	Atenski sporazum o Energetskoj zajednici JIE i Protokol iz Kjota.
Koordinacija donatora	Polugodišnji sastanci kojima predsjedavaju predstavnici odjela za energetiku pri MoFTER-u.

Uvod

Podsektor energetike u BiH je, prema Srednjoročnoj razvojnoj strategiji (MTDS-u), podijeljen na sljedeće potkategorije: električna energija, ugalj, prirodni gas, nafta i centralno grijanje. Neki od ključnih reformskih ciljeva koji se odnose na ovaj podsektor uključuju poticanje privatnih ulaganja (domaćih i stranih) i postizanje stabilnih izvora energije, koji su građanima dostupni po razumnim cijenama, i koji se, istovremeno, osiguravaju u skladu sa usvojenim standardima kvaliteta. Nadalje, unutar ovog sektora buduće bi se aktivnosti trebale fokusirati na korake u pravcu kreiranja jedinstvenog ekonomskog prostora, poboljšanje uslova za liberalizaciju tržišta i tržišno takmičenje, čime bi se povećalo korištenje obnovljivih izvora energije, te ispunili zahtjevi iz Sporazuma o Energetskoj zajednici.

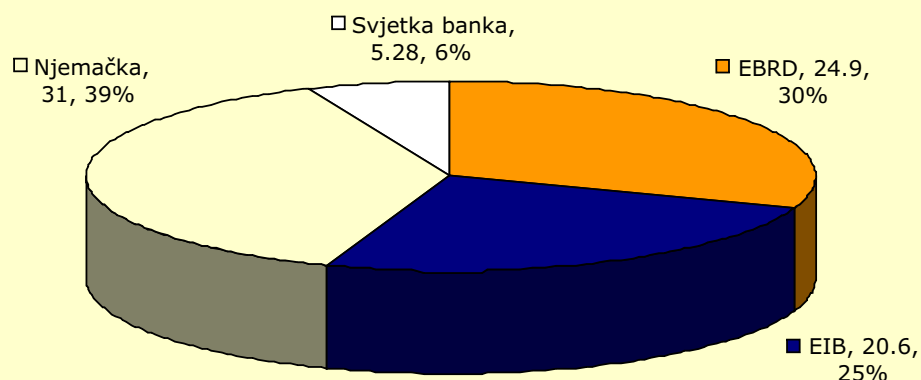
Na državnom nivou odgovornost za koordinaciju u elektroenergetskom sektoru ima Odjeljenje za energetiku Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Glavne odluke još uvijek se donose na nivou entiteta, gdje poslove iz ove jurisdikcije vrše Ministarstvo energije, rudarstva i industrije FBiH i Ministarstvo privrede, energetike i razvoja RS-a.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori u podsektoru *energetika* u BiH su: Kanada/CIDA, Njemačka/KfW, Holandija, Španija/AECID, SAD/USAID, EBRD, EU, EIB i Svjetska banka. Zajedno su tokom 2007. godine u ovaj sektor uložili 88.9 miliona €, od toga 81.78 miliona € u obliku kredita.

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) pomaže BiH u razvoju obnovljivih izvora energije i omogućava ulaganja privatnog sektora u oblasti energetike. U oblasti energetske obnove Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) finansirala je instaliranje nove opreme za mjerenja, zaštitne kablove te obnovu stanica kako bi se poboljšala efikasnost u distribuciji energije. Daljnji napredak EBRD je postigao i kada je riječ o razdvajanju proizvodnje energije od njene distribucije u FBiH, te od distribucije iz izvora u RS-u. Ovakve mjere zahtijeva Atenski sporazum o Energetskoj zajednici Jugoistočne Evrope (ECSEE), kojoj se BiH pridružila 2006. godine. Te mjere ne samo da će omogućiti građanima da biraju svog opskrbljivača energijom već će ovaj sektor za jedan korak više približiti evropskim standardima.

Kredit u podsektoru proizvodnja i distribucija energije (u milionima eura)

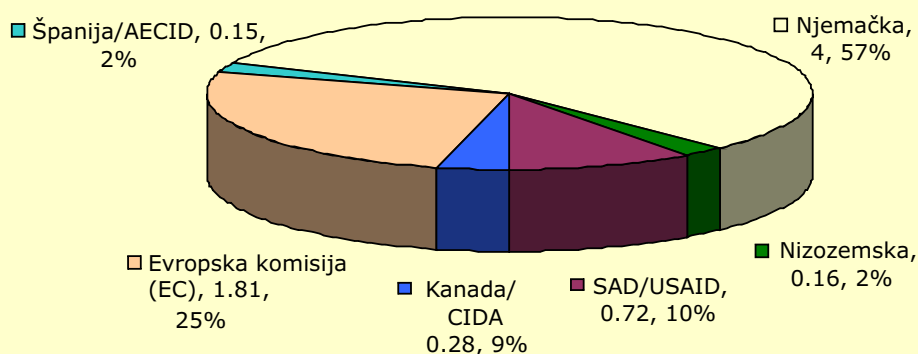

Evropska zajednica, pored toga, pruža podršku za razdvajanje procesa proizvodnje energije od njenog prenosa i distribucije. Nadalje, EC pruža tehničku pomoć Kompaniji za prijenos i radi na poboljšanju njene koordinacije i saradnje sa Nezavisnim operaterom sistema. Usklađivanje aktivnosti ovih kompanija je neophodno budući da one upravljaju svim postrojenjima za prenos električne energije u zemlji, a moraju biti kompatibilni kako bi se omogućio neometan rad. EC takođe osigurava pomoć u izgradnji kapaciteta Državnoj regulatornoj komisiji za električnu energiju BiH i Odjeljenju za energetiku Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa.

EIB pruža podršku u obnovi hidroelektrana i elektrodistribucijskog sistema u BiH. Kreditom EIB-a finansiraju se mjere koje trebaju da dovedu do racionalnije upotrebe energije, a one su: smanjenje gubitaka, unapređenje energetske efikasnosti, smanjenje operativnih i troškova održavanja, kao i povećanje kvaliteta i pouzdanosti elektroenergetskog sistema u zemlji. BiH će ove fondove EIB-a ustupiti korisnicima: Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine.

Svjetska banka implementira svoj četvrti programski ciklus u podsektoru energetika, koji se sada realizuje na regionalnom nivou uz učešće velike grupe donatora, uključujući Kanadu/CIDA, Njemačku/KFW, Švicarsku/SDC/SECO, SAD/USAID, EIB i EBRD. Cilj ove inicijative je reforma i restrukturiranje podsektora energetika. Nadalje, Svjetska banka takođe implementira projekat *Energija III*, koji predstavlja nastavak postkonfliktnog obnove energetskog sektora BiH.

Grantovi u podsektoru proizvodnja, prenos i distribucija električne energije u 2007. godini (u milionima eura)

Kanada/CIDA pruža podršku u razvoju ekspertiza u elektroenergetskom sektoru putem poboljšanja u vještinama, sposobnosti upravljanja i obrazovanja. Projekat Kanada/CIDA-e usmjeren je na omogućavanje zemljama u regionu da na kvalitetniji način prepoznaju svoje potrebe za energijom. **Njemačka/KfW** je obnovom hidroelektrane u Trebinju pomogla ekonomski razvoj BiH doprinoseći uspostavljanju stabilnog, za životnu sredinu primjerenog i efikasnog elektroenergetskog sistema. Tehnička pomoć obezbijeđena je da bi se pripremio planirani projekat korištenja energije vjetra za proizvodnju električne energije u Mesihovini i *Scada projekat distribucije*. Obnova hidroelektrane u Rami još uvijek je na čekanju, i to zbog domaćih procedura davanja odobrenja na ugovor. **Holandija** se koncentrisala na projekte elektrifikacije u regiji Žepa i Srebrenica.

Španija/AECID nastoji ojačati kapacitete odjela odgovornih za razvoj obnovljivih izvora energije, u ministarstvima energetike FBiH i RS-a. Pored toga, Španija/AECID pruža podršku tehničkom osoblju Nezavisnog operatora sistema (ISO BiH) u korištenju alternativnih izvora energije za proizvodnju električne energije. Tokom projekta će biti instaliran specijalni softver kako bi se simulirao protok električne energije. Takođe će biti izrađeni zakoni, propisi i okvirni sporazumi za korištenje i komercijalizaciju električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora. U ovom sektoru **SAD/USAID** je usmjeren na pomoć BiH za potpunu integraciju njenog energetskog sektora u regionalna, odnosno tržišta Evropske Unije, kao i na restrukturiranje i komercijalizaciju njenih preduzeća u oblasti elektroenergetike.

Strategije sektora

Budući da ne postoji strategija na državnom nivou, EC pruža podršku Odjeljenju za energetiku Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa u izradi energetskog plana za cijelu zemlju. Planirani rok za završetak izrade ovog vrlo osjetljivog dokumenta je oktobar 2008. godine. U odsustvu ovakve strategije, kao smjernice se koriste Atenski sporazum o Energetskoj zajednici Jugoistočne Evrope i Protokol iz Kjota.

Ovaj je sektor u prošlosti imao koristi od podrške za izradu strategija i politika, što je rezultiralo novim politikama i institucionalnim reformama kao što su uvođenje novih regulatora i reorganizacija javnih preduzeća u sektoru energetike. Ove promjene su provedene u skladu sa entitetskim akcionim planovima za restrukturiranje elektroenergetskog sektora, koji je 2003. godine usvojila Narodna skupština RS-a, a 2005. godine i Parlament BiH. Tekuće aktivnosti strateške podrške uključuju pomoć EC u izgradnji kapaciteta državnog Odjela za energetiku državnog Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, kao i na razvoju okvirnog strateškog plana za oblast energetike za BiH koji pokriva period do 2030. godine.

Pored spomenutog, postoji i veliki broj akcionih planova koji su usmjereni na poticanje velikih ulaganja, unapređenje distributivnih mreža, izgradnju hidroelektrana i poboljšanja stanja okoliša.

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojima se sektor suočavao u 2007. godini

Pozitivan pomak je predstavljalo uspostavljanje Odjela za energetiku unutar Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Ovaj Odjel je odgovoran za provođenje zaključaka iz Atenskog sporazuma o Energetskoj zajednici Jugoistočne Evrope. Značajan rezultat predstavlja i privatizacija rafinerije nafte u RS-u, koja je izvršena 2007. godine, budući da se podudara sa zahtjevima EC za pristupanje Uniji i da će smanjiti nivo zavisnosti BiH od uvoza. Postignut je i napredak u liberalizaciji tržišta električne energije, koja je započela početkom 2007. godine, najprije sa velikim, industrijskim potrošačima.

Na nivou BiH su uvedeni novi propisi, koji obuhvataju i procjene uticaja na životnu sredinu. No i pored toga, veliki izazov ostaje provođenje zakona. Budući da postoji nekoliko ministarstava koja su uključena u proces, otežana je i koordinacija. Dodatnu zapreku čini pomanjkanje transparentnosti u zajedničkoj praksi u podsektoru *energetika*. Na kraju, izazov, kao i u drugim sektorima, i dalje ostaje promjena ponašanja u smislu primarnog fokusiranja na klijenta i njegove potrebe.

Koordinacija i puna odgovornost domaćih institucija

Uspješnom metodom uspostavljanja koordinacije među donatorima pokazali su se polugodišnji sastanci, a ovim sastancima sada predsjedava novi Odjel za energetiku unutar Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Donatori se generalno slažu da među njihovim aktivnostima nema preklapanja. Izražena je, međutim, zabrinutost da inicijative donatora ne inkorporiraju na efikasan način stajališta lokalnih vlasti pri utvrđivanju prioriteta projekata. Na ovo je uticala promjena dinamike u zajednici donatora, s obzirom da je oslabilo vodstvo iz proteklih godina.

Odjel za energetiku odgovoran je za koordinaciju i ispunjavanje obaveza iz Atenskog sporazuma. Entitetska ministarstva energetike ne slažu se uvijek u vezi sa prioritetima u reformi i razvoju. Zbog toga, premda je vidljiva snažna odgovornost tih institucija, nešto veći izazov predstavlja koordinacija aktivnosti entitetskih ministarstava. Izgradnja kapaciteta u svrhu jačanja nadležnih ministarstava i institucija u zemlji pomoći će im u preuzimanju još veće uloge, odnosno vodeće uloge u procesu reforme.

Buduće aktivnosti

Buduće se aktivnosti uvelike podudaraju sa trenutnim područjima u fokusu: poticanje ulaganja i ispunjavanje regionalnih obaveza. Od posebnog će interesa biti ispunjavanje odredaba direktiva EU iz oblasti energetike i obaveza preuzetih kroz Sporazum ECSEE. EC je potvrdila namjeru da osigura intenzivnu 'twinning' podršku, putem koje bi se podsektoru energetika pomoglo da ojača kapacitete za provođenje tržišno orijentisanih reformi, povezanih sa pridruživanjem regionalnim tržištima energijom.

Vodosnabdijevanje i odvod i prerada otpadnih voda

Definicija sektora	Prema DAC definiciji, podsektor <i>vodosnabdijevanje i odvod i prerada otpadnih voda</i> podrazumijeva: • vodoprivrednu politiku i rukovođenje administracijom • zaštitu vodenih resursa • vodosnabdijevanje i odvođenje i preradu otpadnih voda, velike sisteme • primarno snabdijevanje pitkom vodom i primarne usluge odvoda otpadnih voda • uređenje riječnih tokova • uklanjanje i preradu otpada i upravljanje ovim procesima. DAC-kod: 140.
Donatori iz DCF-a	Njemačka/GTZ/KfW, Norveška, Španija/AECID, Švajcarska/SECO, EBRD, EC i Svjetska banka.
Partneri iz vladinog sektora	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS.
Ukupna davanja donatora u sektoru u 2007. godini	16.1 miliona €.
Strategije sektora	Državni plan zaštite životne sredine (NEAP).
Koordinacija donatora	Ne postoje zvanični mehanizmi koordinacije.

Uvod

Stabilan ekonomski rast, humani razvoj i integritet životne sredine zavise od postojanja vodosistema koji bi usluge iz domena vodosnabdijevanja osiguravao na pouzdan, efikasan i siguran način (dakle uz propisno testiranje vode na zaraze) te ujednačen način. Vodosistem BiH u potpunosti ne zadovoljava niti jedan od navedenih kriterija. Vodovodni i kanalizacioni sistem u BiH je već dugi vremenski period nestabilan, a obilježavaju ga izuzetno visok stepen neefikasnosti, nepostojanje potrebnih kontrola, kojima bi se osiguravalo da voda bude nezagađena, a sam sistem ne obuhvata sve stanovništvo.

Brojni su faktori kojima se može pripisati takvo stanje. Dugoročno osiguravanje usluga vodosnabdijevanja je pod rizikom zbog dva uzajamno povezana problema: finansijske i fizičke nestabilnosti. Prvi uzrokuju ogromne količine vode koja se ne naplaćuje (tretirana voda kojoj se ne može ući u trag zbog curenja, ilegalnih priključaka domaćinstava, kvarova, itd.); nemogućnost da se zadovolji ukupna potražnja zbog nepotpune obuhvaćenosti sistemom te nezadovoljavajuća naplata naknada za vodu, najvećim dijelom zbog izbjegavanja plaćanja, ograničene mogućnosti djelovanja u odnosu na neplatiše i ilegalne korisnike te nedostaci u sistemu obračuna. Takav pak nedostatak sredstava dovodi do nedovoljnih kapitalnih ulaganja u godišnje održavanje koje tako za rezultat ima pogoršavanje stanja kapitalne infrastrukture, daljnji gubitak vode koja se ne može naplatiti te opadanja prihoda zbog smanjenog obima vodosnabdijevanja. Premda vodovodna preduzeća finansiraju nadležne opštine,¹⁶⁶ sredstva koja se dobivaju u obliku subvencija od opština nisu dovoljna da se pokriju gubici i minimalne potrebe za kapitalnim ulaganjima u održavanje.

Nedovoljna efikasnost proizlazi iz loše fizičke infrastrukture, ograničenih kapaciteta u smislu upravljanja i administracije kako u javnim vodovodnim preduzećima tako i u nadležnim opštinama. Takva je neefikasnost povezana sa lošom fizičkom infrastrukturom, koja se uglavnom manifestuje na dva načina: curenja vode i nemogućnosti odgovarajućeg nadziranja sistema. Nemogućnost nadzora rezultira poteškoćama u otkrivanju zloupotreba, poput nelegalnih priključaka i u obračunavanju usluga korisnicima na odgovarajući način, za što su potrebni vodomjeri. Nedostatak kvalifikovanog i obrazovanog osoblja takođe sprečava vodovodne kompanije i opštine u rješavanju problema neefikasnosti. Vodovodna preduzeća na prilično loš način vrše prikupljanje podataka, planiranje i budžetiranje. Shodno tome i opštine imaju značajnih poteškoća. Potpuno je očito da se vodosistem suočava s ozbiljnim problemima te je stoga sasvim očekivano da se u preko dvije trećine sistema posluje sa gubitkom.

¹⁶⁶ Nadležnost nad distribucijom usluga vodosnabdijevanja i odvoda i prerade otpadnih voda imaju opštine. U ovom podsektoru ne postoje centralizovani propisi.

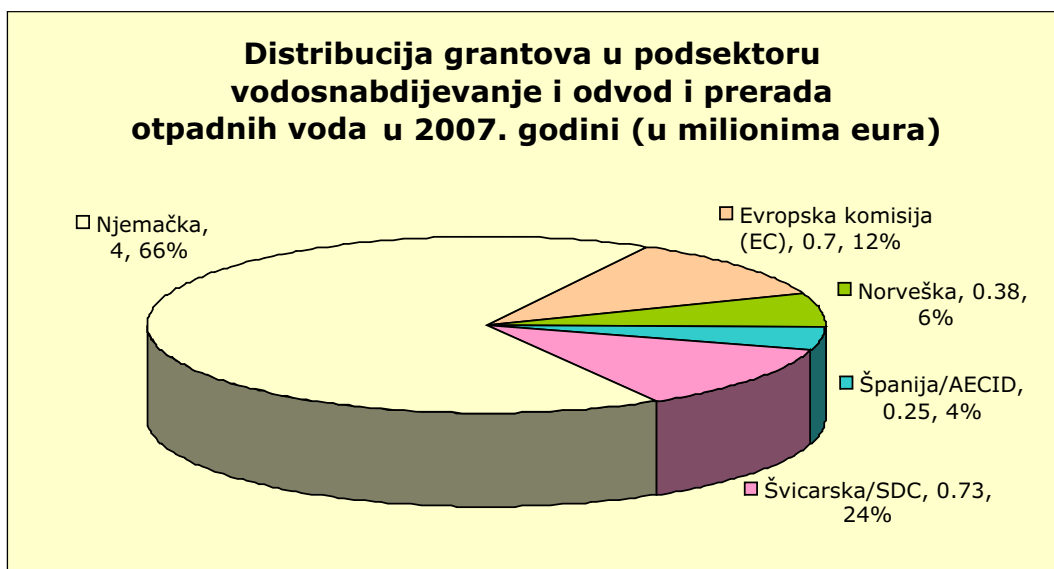
Zbog činjenice da vodosistem nije regulisan ni na državnom pa čak ni na entitetskom nivou, te nezadovoljavajućih kapaciteta osoblja u vodovodima i opšteg nedostatka sredstava, testiranje vode ne zadovoljava u svakom trenutku odgovarajuće standarde sigurnosti. To je posebno zabrinjavajuće u kontekstu sistema sa lošom fizičkom infrastrukturom, čime vodosnabdijevanje postaje još podložnije i otvorenije za moguća zagađenja.

Konačno, uzimajući u obzir neadekvatnu fizičku infrastrukturu, nedostatak sredstava za kapitalna ulaganja te planinski teren BiH sa brojnim izolovanim selima, sistemom vrlo često uopšte nisu obuhvaćene ugrožene grupe stanovništva.

Kako bi se takva teška situacija promijenila nabolje, potrebno je provesti niz mjera u skladu sa prioritetima zemlje koji su definisani Srednjoročnom razvojnom strategijom (MTDS). U MTDS je navedeno nekoliko ciljeva koji se odnose na vodoprivredu, uključujući: ispunjavanje međunarodnih konvencija i obaveza, uspostavu adekvatnog institucionalnog okvira, uspostavu održivih mehanizama finansiranja te unapređenje postojeće infrastrukture kako bi se osiguralo snabdijevanje po zdravije sigurnom vodom u zadovoljavajućim količinama.

Aktivnosti donatora u 2007. godini

Donatori iz DCF-a u podsektoru vodosnabdijevanja i odvoda i prerade otpadnih voda su Njemačka/GTZ/KfW, Norveška, Španija/AECID, Švajcarska/SECO, EBRD, EC i Svjetska banka. Ovi su donatori zajedno u podsektor uložili 16.1 milion €, od čega je 10 miliona € uloženo u obliku tzv. mekih zajmova odnosno nekomercijalnih pozajmica.

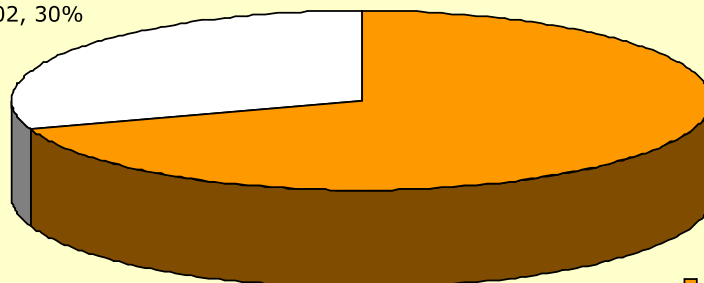
Njemačka/KfW u izabranim opštinama radi na unapređenju infrastrukture vodosnabdijevanja i sistema za odvod i preradu otpadnih voda. Njemačka/KfW finansira i osigurava podršku nabavci i nadzoru aktivnosti na izgradnji koje realizuju lokalna vodovodna preduzeća uz pomoć konsultanata izabranih na međunarodnim tenderima. Njemačka/KfW pored toga obezbjeđuje podršku vodovodnim preduzećima u smislu institucionalnih unapređenja. Ovaj je donator, pored toga, uspješno pretvorio raniji Unsko-sanski program u Program upravljanja vodama i otpadom u urbanim dijelovima BiH. Pored ulaganja u Bihaću, Derventi, Kostajnici i Kaknju, opštinama Bihać, Derventa i Kostajnica se daje i institucionalna podrška kao prateća aktivnost u vezi s navedenim programom.

Španija/AECID u ovom sektoru pažnju posvećuje zaštiti delte rijeke Neretve i unapređenju kontrole količine i kvaliteta riječnih voda. Španija/AECID radi na jačanju Javnog preduzeća za upravljanje vodnim područjem Jadranskog sliva s ciljem podrške ovom preduzeću u njegovim aktivnostima upravljanja ovim vodnim područjem.

Švajcarska/SECO pomaže opštinskim upravama i organizacijama civilnog društva u ostvarivanju dobre uprave u vezi sa oblastima vodoprivrede i zaštite životne sredine. **Švajcarska/SECO** pomaže Opštini Prijedor kroz novi Projekat vodosnabdijevanja područja opštine Prijedor putem ulaganja u infrastrukturu i institucionalni razvoj preduzeća Vodovod a.d. Prijedor.

Distribucija kredita u podsektoru vodosnabdijevanje i odvod i prerada otpadnih voda u 2007. godini (u milionima eura)

□ Svjetska banka
3.02, 30%

■ EBRD, 7, 70%

EBRD daje kredite za pokrivanje troškova rekonstrukcije primarne mreže za odvod otpadnih voda u gradskom području Bijeljine. Namjera je spriječiti dalje zagađivanje izvora podzemnih voda koji se koriste kao izvori pitke vode i time smanjiti rizike po zdravlje stanovništva grada. Projekt **Svjetske banke** - *Urbana infrastruktura i pružanje usluga* osigurava pomoć u unapređenju kvaliteta i pouzdanosti pružanja osnovnih infrastrukturnih usluga, posebice vodosnabdijevanja i odvoda i prerade otpadnih voda u urbanim područjima. **EC** realizuje dvije aktivnosti vezane za vodoprivredu. Jedna je nabavka laboratorijskog mjerača količine oksigena te komunikacijske i opreme za ispitivanje za *Program upravljanja riječnim slivovima*. Druga je provođenje studije izvodljivosti za postrojenje za preradu otpadnih voda u Bihaću. **Norveška** je angažovana na unapređenju vodosnabdijevanja na području Vrbasa i Prijedora.

Strategije sektora

U ovom podsektoru ne postoji strategija na državnom nivou kojom bi bili utvrđeni prioriteti u smislu infrastrukturnih aktivnosti u ovom podsektoru. Plan za zaštitu životne sredine za BiH (NEAP) predstavlja osnovni okvir za zaštitu životne sredine i usvojen je zajedno s nizom važnih zakona koji se odnose na zaštitu životne sredine (uključujući zakone o zaštiti voda i zraka od zagađivanja te o upravljanju otpadom). Dodatne informacije o ovom dokumentu mogu se naći u poglavlju o zaštiti životne sredine.

Pozitivni trendovi razvoja i izazovi s kojima se sektor suočavao u 2007. godini

U izradi je Informacioni sistem za vode, a u tom su smislu potrebna daljnja unapređenja u smislu prikupljanja i obrade podataka. Implementacija pak zakona o vodama kasni jer zavisi od usvajanja potrebne legislative. U cjelini gledano, donatori smatraju da je u 2007. godini ostvareno malo napretka u vezi sa unapređenjem kvaliteta vode.

Koordinacija i puna odgovornost domaćih institucija

Trenutno se čini da ne postoji nikakva redovna koordinacija između međunarodnih agencija koje djeluju u ovom podsektoru. Ovo se može objasniti činjenicom da se, kako je već ilustrirano, većina donatorskih projekata fokusira na konkretne opštine ili vodne slivove. Bez obzira na to, redovna razmjena informacija među glavnim finansijerima u podsektoru *vodosnabdijevanje i odvod i prerada otpadnih voda* bi omogućila bolje planiranje i olakšala daljnje aktivnosti. Kao i u slučaju drugih sektora, može se pretpostaviti da će se odgovornost domaćih vlasti u ovom sektoru dodatno poboljšati kada se u planiranje i implementaciju daljnjih reformi u vezi s vodoprivredom u značajnijoj mjeri uključe domaće institucije kako u smislu odlučivanja tako i u smislu finansiranja projekata.

Buduće aktivnosti

Da bi se omogućilo kvalitetno upravljanje vodenim resursima na nivou riječnih slivova, kao prioritet se nameće uspostava Agencija za upravljanje vodenim resursima. BiH još uvijek nije ratifikovala amandmane na Konvenciju iz Barselone o zaštiti Sredozemnog mora i njene protokole. Aktivnosti zagovaranja s ciljem da se ove aktivnosti potaknu bile bi korisne.

Neodgovarajući tretman i prerada otpadnih voda i dalje ostaje jedan od osnovnih problema životne sredine. EBRD ima namjeru angažovati se u projektima koji će se baviti nedostacima opštinske infrastrukture s osnovnim fokusom na projekte vodosnabdijevanja i odvoda i tretmana otpadnih voda.

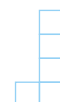

Zaključak

Premda je u sektoru *infrastruktura* ostvaren napredak, još uvijek je dosta toga što treba ostvariti kako bi sektor mogao realizovati svoju ulogu temelja daljnjeg prosperitetnog ekonomskog razvoja. U većini podsektora aktivnosti donatora su usklađeni s prioritetima države, koji su pak usklađeni sa regionalnim obavezama.

Aktivnosti donatora mogu se podijeliti u dvije kategorije: fizičku i tehničku pomoć. Intervencije u domenu izgradnje fizičkih kapaciteta, koje obuhvataju obnovu i rekonstrukciju u sektoru transporta, nabavku opreme u podsektoru komunikacija, instaliranje opreme u podsektoru energetike te unapređenje fizičke infrastrukture u podsektoru vodosnabdijevanja i odvoda i prerade otpadnih voda. Pored toga, pružana je i tehnička pomoć kao i analitički inputi potrebni za unapređenje institucionalnih okvira i podršku pripremi sektorskih strategija. Tako bi npr. Svjetska banka, koja će raditi sa bh vlastima na utvrđivanju strateških prioriteta u podsektoru transport, uskoro trebala objaviti novu Procjenu stanja za BiH. U podsektoru *komunikacije* državnim regulatornom tijelu je obezbijeđena tehnička pomoć u smislu aktivnosti na ažuriranju zakonskog okvira s ciljem njegovog usklađivanja sa evropskim standardima. Još jedno područje u kojemu donatori pružaju tehničku pomoć jest podrška procesu razdvajanja proizvodnje energije i njene distribucije.

Generalno gledano, BiH od zajednice donatora u sektoru *infrastruktura* dobiva značajnu pomoć. Koordinacija među donatorima se čini zadovoljavajućom, što dijelom treba zahvaliti i relativno malom broju aktera u ovom sektoru. Potrebno je, međutim, uložiti dodatne napore kako bi se tokom procesa odlučivanja o prioritetnim projektima angažovali i relevantni domaći akteri.

PREGLED AKTIVNOSTI DONATORA I MEHANIZAMA KOORDINACIJE-SREBRENICA I SUSJEDNE OPŠTINE

Opšte informacije

Ratne grozote te politička opstrukcija u poslijeratnom periodu učinile su Srebrenicu jednom od socijalno i ekonomski najugroženijih područja u Bosni i Hercegovini (BiH). Srebrenica i njoj susjedne opštine zaostaju za ostatkom zemlje, koja se od poslijeratne obnove želi preusmjeriti na dugoročni razvoj.¹⁶⁷ Donatori su posvećivali pažnju ovoj regiji u nastojanju da prevaziđu takvo stanje i Srebrenici obezbijede bolju budućnost.

Međunarodne agencije su se od kraja rata naovamo posebno fokusirale na ovo područje, a njihova je pažnja rezultat specifičnosti ratnih zločina počinjenih na tom području. Pažnja usmjerena na Srebrenicu i susjedne opštine se povećala posljednjih godina, a posebno od februara 2007. godine od presude Međunarodnog suda pravde o genocidu u Srebrenici, koja je dovela do pooštavanja međuetničkih napetosti.¹⁶⁸ Efekti te presude su obojili politički dijalog, utjecali na napore u reformama u svim sferama, te još jednom pojačali etničke napetosti i nacionalističku retoriku, posebno u odnosu na područje Srebrenice.¹⁶⁹ Donatorska zajednica je uložila veliki dio sredstava u ovu regiju, i to u oblasti infrastrukture, povratka, ekonomskog razvoja i poljoprivrede te socijalnih usluga. Pažnja koja je posvećivana Srebrenici i susjednim opštinama pomogla im je na više načina. Rezultati su vidljivi u unapređenju direktnih investicija te porastu poslovnih aktivnosti lociranih u samoj Srebrenici, u kvalitetnijem rješavanju administrativnih pitanja i osiguranju javnih usluga, te padu nezaposlenosti,¹⁷⁰ popravcima infrastrukture i cesta kao i elektrifikaciji.

Bez tehničke i pomoći u izgradnji kapaciteta kao i finansiranja, regija bi bila pogođena nedostatkom proizvodnih mogućnosti. Istovremeno međunarodne agencije tek trebaju razviti zajedničku dugoročnu strategiju umjesto da se fokusiraju na pojedinačne intervencije. Činjenica da takva strategija još ne postoji ne iznenađuje, jer brojni donatori imaju strategije koje se odnose na cijelu zemlju ili su pak fokusirane na određeni sektor umjesto da se odnose na određenu regiju. Stoga još uvijek ima prostora za uspostavu zajedničkog djelovanja između relevantnih aktera, odnosno djelovanja na ostvarivanju zajedničkog cilja, bez preklapanja ili propusta u smislu pokrivenosti.

Nedavno su sadašnji načelnik Opštine Srebrenica i opštinski lideri započeli izradu nove razvojne strategije u nastojanju da preuzmu aktivniju lidersku ulogu te da potaknu donatore na kombinovanje svojih aktivnosti. Ovaj dokument koji su inicirali i iza kojeg stoje lokalne vlasti sastavila je Komisija za razvoj opštine, koja ima cilj identifikaciju prioritetnih područja razvoja u Srebrenici. Kako bi ove aktivnosti temeljili na kvalitetnim informacijama, lokalni će se lideri konsultovati sa samom zajednicom kao i sa donatorima, stvarajući prostor za zajednički rad i osiguravanje pune pokrivenosti svih razvojnih prioriteta. Strategija će otvoriti i mogućnosti za razvoj koordinacije među donatorima. Kada strategija bude usvojena, relevantni akteri će se moći međusobno konsultovati i zajednički odlučiti koje projekte žele podržati i na koji se način resursi koje obezbjeđuju donatori najefikasnije mogu iskoristiti kako bi se zadovoljile razvojne potrebe Srebrenice.

Pitanje u fokusu

Cilj intervencija donatora i domaćih vlasti u Srebrenici je povećati opštinske prihode kako bi ta regija postala samoodrživa. To se radi na nekoliko načina, uključujući, ali ne i ograničavajući se samo na unapređenje povoljnog poslovnog okruženja, unapređenje na planu raspoloživosti ljudskih resursa i kvalifikovane radne snage, omogućavanje pristupa tehnologijama te razvijajući prateće usluge za razvoj biznisa. Nedavne inicijative koje su poduzete kako bi se olakšala privatna i ulaganja donatora u Srebrenicu također su imale namjeru dati podršku ovim opštim ciljevima. U 2007. godini je očit veliki poticaj reprofiliiranju *zvanične pomoći za razvoj* (ODA) namijenjene Srebrenici. U tom je smislu Opština Srebrenica 3. jula 2007. godine, uz podršku UNDP-a, bila domaćinom Konferencije o razvoju Srebrenice, na kojoj se okupio veliki broj relevantnih aktera kako bi razmotrili konkretna rješenja u odnosu na razvojne potrebe ove

¹⁶⁷ Portfolio razvojnih projekata za Srebrenicu (UNDP, 2006).

¹⁶⁸ Međunarodni sud pravde (ICJ) je 26. februara 2007. godine presudio da Srbija nije počinila niti pomagala genocide, premda je utvrđeno da se genocid dogodio u Srebrenici te da je Srbija kriva zato što ga nije spriječila ili kaznila počinitelje. Kao rezultat povećanja napetosti koja je uslijedila nakon presude, Vijeće za implementaciju mira (PIC) odlučilo je odgoditi zatvaranje Ureda Visokog predstavnika (OHR), što je bilo planirano za juni 2007. godine. Predstojeći opštinski izbori su također doveli do povećavanja međuetničke napetosti, te su time privukli i više pažnje donatora.

¹⁶⁹ Polugodišnji izvještaj Sistema ranog upozoravanja (2007.), 9.

¹⁷⁰ Prema statistikama donatora, došlo je do povećanja mogućnosti zaposlenja za 30 do 50%.

regije. Vlada i donatori su potvrdili svoju podršku različitim sektorima i obavezali se na ulaganja u iznosu od 36.5 miliona € u ovo područje. Pored prikupljanja sredstava, Konferencija je imala cilj osigurati kvalitetniju koordinaciju unutar međunarodne zajednice i veći stepen usklađenosti njihovih aktivnosti sa prioritetima opštine. Konferencija je potaknula veću transparentnost i razmjenu informacija o aktivnostima donatora kojima bi se opovrgnule optužbe da su sredstva uložena pogrešno te da nemaju vidljivog učinka.

Kao pripremu za ovu Konferenciju u svjetlu razvojne strategije, Opština je sastavila portfolio razvojnih projekata, koji predstavlja listu ideja i koji nudi praktična rješenja problema s kojima se suočavaju građani Srebrenice. Portfolio je razvijen u konsultaciji s lokalnim stanovnicima (Partnerska grupa), te će poslužiti kao nadopuna Razvojnoj strategiji Opštine Srebrenica kada ona bude okončana.

Pored toga, 5. i 6. novembra 2007. godine još je jedna konferencija istraživala mogućnosti ulaganja u ovo područje i načine na koje se ova regija može integrisati u širi ekonomski razvoj BiH i Jugoistočne Evrope. U pripremi za konferenciju, EC i UNDP su zajednički uradili *Analizu potencijala za ulaganje u Srebrenicu*, čime je osiguran pregled poslovnog okruženja kao i komparativnih prednosti koje nudi regija. Kao nastavak tih aktivnosti UNDP i EU su pripremili *Dokument za diskusiju o opcijama u smislu mogućih poticaja koji se mogu ponuditi investitorima u Srebrenicu*. Nakon Konferencije, Vijeće ministara BiH (CoM) uspostavlja Poseban fond za ulaganja u Srebrenicu. Kako bi se nadopunila nastojanja vlade i međunarodnih institucija, CoM je također uspostavio Fond za podršku stranih ulaganja. Ove dvije konferencije ističu posvećenost kako međunarodnih tako i domaćih institucija ovoj regiji.

Ova nastojanja su prošla određeni proces u smislu pojašnjavanja planova donatora u vezi sa Srebrenicom i naglašavanja investicijskih potencijala regije. Analiza aktivnosti donatora ima cilj nadovezati se na ove aktivnosti i obezbijediti donatorima i poslovnim zajednicama kao i lokalnim vlastima dodatni instrument za koordinaciju putem opisa tekućih i budućih inicijativa u regiji.

U ovom poglavlju dat je pregled aktivnosti donatora i trendova finansiranja u području Srebrenice, istaknuti prioriteti za budućnost kao i prilike za razvoj te razmotreni mehanizmi koordinacije donatora u regiji. Nakon sveobuhvatnih konsultacija sa agencijama donatora i lokalnim vlastima, postalo je evidentno da je za postizanje boljih razvojnih rezultata u Srebrenici potrebno ojačati mehanizme koordinacije i strateškog planiranja. Ova je analiza posebno značajna u svjetlu tekućih nastojanja Opštine da izradi koherentnu razvojnu strategiju. Identifikovanjem nastojanja koja su već u toku i kroz presjek budućih područja aktivnosti, i međunarodni i domaći relevantni akteri mogu kvalitetnije planirati budući razvoj Srebrenice.

Razvoj Srebrenice i problemi s kojima se Srebrenica suočava

Srebrenica je od kraja rata od donatora primila značajna finansijska sredstva, dok ekonomske i prirodne potencijale sve više koriste privatni investitori. Rezultat toga je porast mogućnosti za zapošljavanje kao i direktnih ulaganja i poslova koji su locirani u Srebrenici. Rastu i prihodi opštine, a nastalo je i više malih proizvodnih jedinica koje imaju pristup tržištu. Pored toga, infrastruktura je vidljivo poboljšana, što se vidi iz pokrivenosti područja cestama i njihovim kvalitetom, kao i vodovodne mreže i dostupnosti električne energije.

Ova se regija, međutim, i dalje suočava sa značajnim problemima, koje donatori nastoje riješiti fokusirajući svoje intervencije u pet ključnih sektora: infrastrukturu, ekonomski razvoj, povratak, javne i socijalne usluge, te ostala područja uključujući ljudska prava, kulturu i civilno društvo.

Pa ipak, ključni aspekti infrastrukture kao i IT i telekomunikacija još uvijek nedostaju. U nekim područjima takva infrastruktura nikad nije bila razvijena; u drugim je njihovo odsustvo rezultat ratnih razaranja u kombinaciji sa nezadovoljavajućim održavanjem u poslijeratnom periodu. Pored toga, masovno je uništavana i privatna imovina.

U smislu ekonomskog razvoja postoji nedostatak kvalifikovanog ljudskog kapitala jer je za dolazak u ovu regiju, koja još uvijek pruža malo ekonomskih mogućnosti, teško pridobiti kvalifikovane pojedince. Istovremeno, prema *Analizi potencijala za ulaganja u Srebrenicu* široko je rasprostranjena nezaposlenost; broj nezaposlenih iznosi 11.500 (u poređenju sa 7.300 zaposlenih u opštinama Srebrenica, Bratunac i Milići). U prvoj od ovih skupina više od pola ih je sa najmanje tehničkim ili srednjoškolskim kvalifikacijama.¹⁷¹ Ovo sugerira da ponuda radne

¹⁷¹ Analiza potencijala za ulaganje u Srebrenicu (Evropska Unija i UNDP, 29. avgust 2007.), 13.

snage ne zadovoljava potražnju ili da nedostaju prilike za povezivanje dugoročno nezaposlenih sa ponuđenim mogućnostima zaposlenja.

Još jedan izazov s kojim se suočavaju relevantni akteri i stanovnici Srebrenice jest pitanje povratka. Ovaj proces narušavaju etničke napetosti. Premda je komunikacija među zajednicama poboljšana, odnosi su i dalje zategnuti. Nadalje, nedostaje povjerenja i među dužnosnicima, što utječe na odlučivanje i pružanje usluga. Sva pitanja su uvelike ispolitizovana, te umjesto da politika bude pokretač razvoja, ona često postaje destruktivni element. Srebrenica je u velikoj mjeri žrtva političkih nesuglasica na državnom nivou uključujući i one koje se odnose na reformu policije, ustava itd. Ovaj faktor samo dodatno komplikuje političku situaciju u regiji.

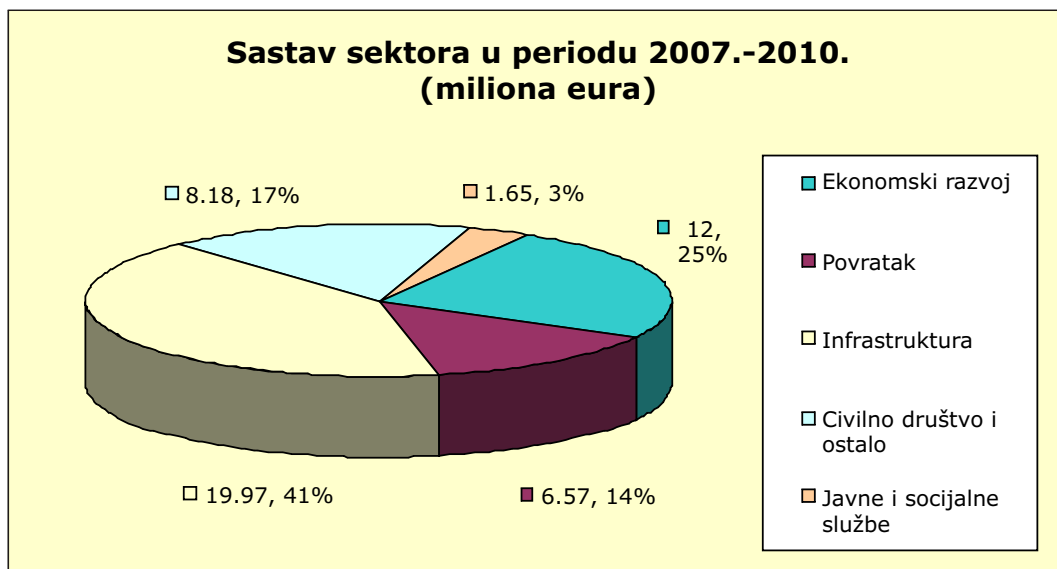
Štaviše, javne i socijalne službe i dalje ne daju zadovoljavajuće rezultate. Javne institucije i komunalna preduzeća pogađaju loše upravljanje, niski kapaciteti i nedostatak finansijskih sredstava, što pružanje javnih usluga čini problematičnim. Tako su npr. zdravstvene usluge neredovne, a pokrivenost osiguranjem nije institucionalizovana, čime se već ugrožene grupe stavljaju u još veći rizik. To dodatno pogoršavaju entitetske podjele, te nedostatak mehanizama za pružanje usluga za stanovništvo sa prebivalištem s druge strane razgraničenja među entitetima.

Na kraju, ali ne manje važan jest problem nestalih osoba, koji još uvijek pogađa ovu regiju. Uloga civilnog društva u rješavanju pitanja u vezi sa strahotama iz vremena rata tek se treba razviti u potpunosti.

U narednom dijelu teksta istražujemo kako su različiti donatori odgovorili na ova pitanja.

Pregled finansiranja i aktivnosti donatora

Agencije koje su osigurale informacije za ovaj izvještaj¹⁷² - što podrazumijeva članove Koordinacionog foruma donatora (DCF) kao i Grčka, Turska, Pakistan, Vijeće ministara, vlade RS i FBiH - navele su da će njihova tekuća (za 2007. godinu) i planirana (za period 2008. - 2010.) davanja za Srebrenicu i susjedne opštine iznositi ukupno 47.9 miliona. Ova su sredstva podijeljena u pet navedenih sektora.

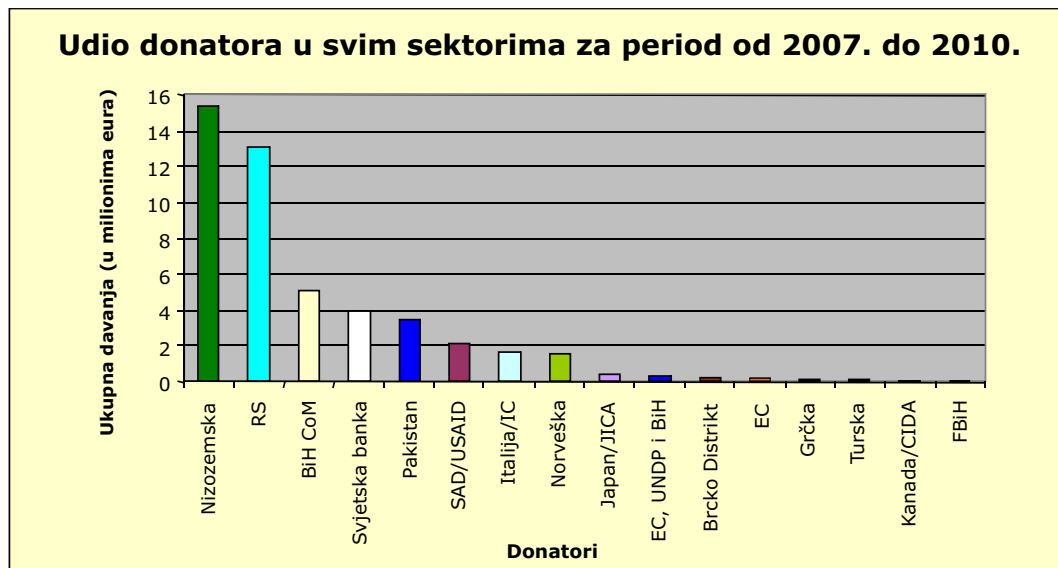

Sektor *infrastruktura* (20 miliona €) i dalje je prioritetan za donatore, ali se značajan fokus usmjerava na ekonomski razvoj (12 miliona €). To odražava činjenicu da su brojne osnovne službe i usluge u Srebrenici već obnovljene. Kako bi se stvorile povoljne okolnosti za dugoročni razvoj regije, sve veći akcent se mora stavljati na održivost, uključujući unapređenje uslova života i obezbjeđenje ekonomskih mogućnosti.

¹⁷² U trenutku prikupljanja podataka UNICEF nije bio član DCF-a, te nije dao svoj doprinos za ovaj element *Pregleda aktivnosti donatora* (DME).

Donatori u Srebrenici

Donator koji je dodijelio najveći dio sredstava je Holandija, čija tekuća i planirana davanja (2007.-2010.) iznose preko 15.37 miliona €. Holandija aktivno djeluje u svim navedenim sektorima. Odmah zatim slijedi Vlada Republike Srpske (RS) sa sredstvima od preko 13 miliona €, koja se planiraju uložiti u infrastrukturu.

Vijeće ministara se u 2007. godini obavezalo na ulaganja od 5 miliona €. Prema preliminarnom planu koji je dostavilo Vijeće ministara, sredstva će biti raspoređena na sljedeći način: 3.5 miliona € za javnu infrastrukturu uključujući i javne objekte zgrade; 1 milion € za intervencije u domenu ekonomskog razvoja te 0.5 miliona € za javne i socijalne intervencije.¹⁷³ Svjetska banka je za niz različitih aktivnosti namijenila gotovo 4 miliona €.

Pakistan, koji nije član DCF-a, obezbijedio je ručne plugove u vrijednosti od 3.5 miliona €. Italija/IC je pružila podršku za razvoj infrastrukture i poljoprivredu u ovoj oblasti. Pored toga, SAD/USAID je dao velike iznose za razvoj privatnog sektora, reformu sektora pravosuđa te finansiranje posebnog izaslanika Visokog predstavnika za Srebrenicu. Davanja SAD/USAID-a su iznosila ukupno 2 miliona €. Norveška i Italija/IC su alocirale gotovo isti iznos - po 2 miliona €. Još je nekoliko donatora koji su za inicijative u Srebrenici namijenili iznose manje od 1 milion €.

Švedska/SIDA, premda značajan donator, nije zastupljena na grafikonu zbog trenutno nedostupnih podataka. Švedska/SIDA je planirala finansiranje projekta *Regionalne razvojne agencije za ekonomsku regiju sjeveroistočne BiH Konkurentni regionalni ekonomski razvoj u sjeveroistočnoj Bosni i Hercegovini*, čime će se osigurati podrška Srebrenici u obliku ekonomskog poticaja i izgradnje lokalnih kapaciteta. Za Srebrenicu je namijenjen i dio švedske podrške sektoru poljoprivrede.

U smislu mehanizama implementacije, najvrednijim projektom u ovoj oblasti ocjenjuje se UNDP-ov *Program oporavka regiona Srebrenice (SRRP)*. Projekat ima cilj promovisanje socio-ekonomskog oporavka multietničkih zajednica uz jačanje struktura lokalne uprave. Ovaj projekt, u iznosu od 8.5 miliona €, finansiraju različiti donatori, uključujući Holandiju, Italiju/IC i Grčku, kao i vlade Federacije BiH (FBiH) i RS. SRRP je stoga najznačajniji primjer koordinacije donatora i primjene Pariške deklaracije. SRRP implementira projekte u svim od već navedenih sektora, osiguravajući da se do 2008. dio sredstava SRRP prebaci direktno na Opštinu. Zavisno od apsorpcijskih kapaciteta, cilj je da se u godini nakon toga na Opštinu prebaci još veći dio pomoći.

¹⁷³ S obzirom da ovi planovi u vrijeme prikupljanja podataka još nisu bili potvrđeni, planirana sredstva Vijeća ministara su kategorisana pod sektor 'civilno društvo i ostalo'.

Trendovi u finansiranju

Dugoročno gledano, vjerovatno je da će se sredstva koja se daju u obliku grantova smanjivati, dok će se povećavati iznosi privatnih investicija u ovom području, kojima se doprinosi ekonomskom razvoju i omogućava pristup tržištu za poljoprivredne proizvode. Kratkoročno gledano, donatori ne očekuju da će se njihov angažman u raznim sektorima značajnije promijeniti.

Sve dok donatori, uključujući Holandiju i lokalne vlasti, zadrže postojeći nivo sredstava koja ulažu u ovu regiju, područje će dobivati dovoljno pažnje. Premda Holandija planira da do 2011. godine okonča svoje finansiranje u BiH, Srebrenica će i nakon toga datuma nastaviti da prima pomoć za razvoj.¹⁷⁴ Nekoliko drugih donatorskih agencija su navele da bi za ovu regiju bile spremne obezbijediti dodatne fondove, zavisno od potrebnih i prioritetnih projekata koje identifikuje Opština. U tom će smislu biti važan Razvojni plan Opštine, koji će međunarodnim agencijama poslužiti kao smjernica u vezi sa opštinskim prioritetima te usklađenosti razvojnih aktivnosti donatora i Opštine.

Sektor infrastrukture - 20 miliona €

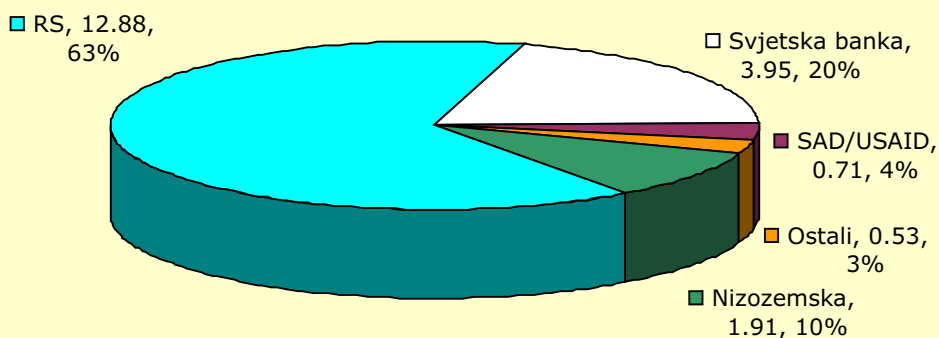
Vlada RS je planirala ulaganje od preko 12.5 miliona €, što je najveći izvor sredstava za potrebe razvoja infrastrukture u Srebrenici. Na drugom mjestu je Vijeće ministara, koje se obavezalo da će uložiti 3.5 miliona € u infrastrukturu, uključujući i javne objekte. Intervencije koje je planirala RS su već počele. Što se tiče Vijeća ministara, još uvijek su u toku diskusije o modalitetima za realizaciju tih sredstava.¹⁷⁵

Donacija Holandije se uglavnom odnosi na podršku SRRP projektu za izgradnju cesta, sistema vodosnabdijevanja kao i javnih zgrada te infrastrukture u opštinama Srebrenica, Bratunac i Milići. Pored toga, Holandija, putem svog partnera u implementaciji, Hilfswerk Austria, finansira elektrifikaciju Žepe u opštini Rogatica.

Program oporavka regije Srebrenice (SRRP)

Program oporavka regije Srebrenica se fokusira na tri sektora: ekonomski razvoj, lokalnu upravu i infrastrukturu. Kao takav, program je kreiran tako da se postigne konceptualno i operativno zajedničko djelovanje komponenti lokalne uprave i urbanog / ruralnog razvoja. Programom je predviđen razvoj opštinskog sistema upravljanja te kapaciteta potrebnih za planiranje s ciljem da se zadovolje viši standardi kvaliteta u pružanju usluga; predviđeno je i unapređenje kapaciteta za razvoj infrastrukture te implementacija projekata koji se odnose na infrastrukturu. Programom je predviđeno i smanjenje siromaštva putem povećavanja prihoda siromašnih. Program i strategije koje iz njega proizlaze su rezultat sveobuhvatne saradnje donatora i lokalnih vlasti. Druga faza SRRP-a je pripremljena u saradnji sa Opštinom i zasniva se na iskustvima iz ove oblasti i diskusijama sa lokalnim akterima.

Satav donatora u sektoru infrastruktura u periodu od 2007. do 2010. (u milionima eura)

Ostali donatori su Kanada/CIDA, FBIH i Italija/IC.

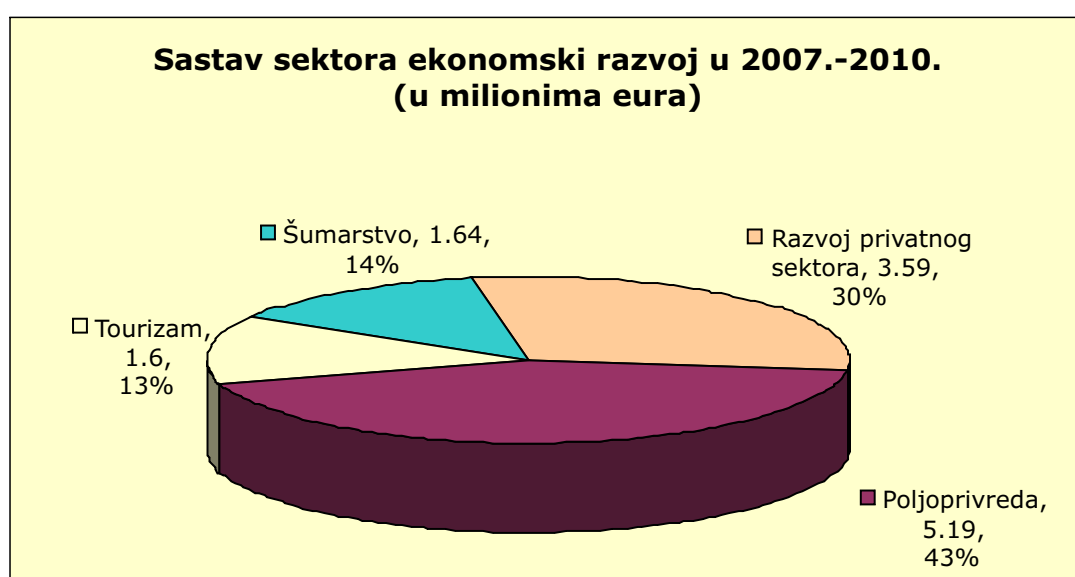
¹⁷⁴ Holandija će se, pored toga, uglavnom fokusirati na regionalnu saradnju, a sredstvima za ovu regiju će upravljati njen ured u Beogradu.

¹⁷⁵ Stoga Vijeće ministara nije prikazano na grafikonu.

Ostali donatori u sektoru su Italija/IC, Kanada/CIDA i SAD/USAID. Svjetska banka finansira dva projekta: *Projekat razvoja zajednica* i *Urbana infrastruktura i pružanje usluga*, u ukupnom iznosu od oko 3.95 miliona €. Prvim od ovih projekata će se stvoriti održiv mehanizam za finansiranje opštinskih kapitalnih ulaganja, dok se drugi odnosi na pripremu prostornog plana, koji će biti okvir za urbanistička poboljšanja i inicijative u vezi sa sistemom vodosnabdijevanja. Ovim se planom nude potencijali za racionaliziranje sektora infrastrukture i, pošto se odnosi na infrastrukturu, predstavlja dobru početnu tačku za opštinsku razvojnu strategiju.

Ekonomski razvoj - 12 miliona €

Sektor ekonomskog razvoja je podijeljen u četiri podsektora: razvoj privatnog sektora, poljoprivreda, turizam te šumarstvo i obrada drveta. Većina donatora aktivnih u ovom sektoru djeluju u prva dva podsektora, što odražava potrebu za stvaranjem osnovnih životnih uslova i ekonomskih prilika putem zvaničnog zaposlenja i mogućnosti samoizdržavanja. U tom smislu donatori su skloni podršku pružiti projektima koji se fokusiraju na razvoj malih i srednjih preduzeća, olakšavanje pristupa proizvodnih jedinica tržištu, davanje tehničke i materijalne pomoći poljoprivrednicima te uspostavi poljoprivrednih zadruga.

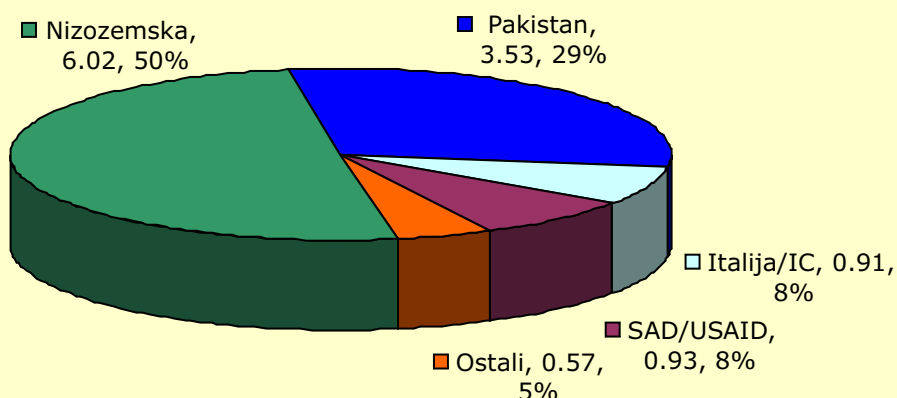
Holandija obezbjeđuje veliki dio sredstava za ovaj sektor, dijelom kroz SRRP, ali i putem drugih projekata, koje implementira u saradnji sa Mercy Corps i CARE International. Ovi projekti su usmjereni na stvaranje radnih mjesta, unapređenje poslovnog okruženja i institucionalni razvoj. Holandija finansijsku podršku pruža za projekte u sva četiri podsektora.

Pakistan se po iznosu uložених sredstava javlja kao drugi po veličini donator u domenu ekonomskog razvoja zahvaljujući već navedenoj jednorочној donaciji ručnih plugova u iznosu od 3.5 miliona €. Štaviše, Vijeće ministara je prijavilo planiranu doznaku od 1 milion €, ali se još uvijek vode diskusije o modalitetima realizacije tih sredstava.

Italija/IC ima namjeru finansirati projekte usmjerene na podrške lokalnim institucijama za prostorno planiranje, podršku udruženjima i zadrugama žena koje se bave poljoprivrednom i proizvodnjom u smislu standardizacije kvaliteta, plasiranju na tržište organskih poljoprivrednih proizvoda i otvaranju radnih mjesta, posebno za mlade i povratnike putem pristupa mikrokreditima. Ukupna vrijednost ovih projekata iznosi gotovo 1 milion €.

Na kraju, SAD/USAID finansira i planira da finansira niz različitih projekata za izgradnju privatnog sektora u vrijednosti od gotovo 1 milion €. Ove intervencije podrazumijevaju: procjenu poslovnog okruženja; stvaranje mladima mogućnosti za zapošljavanje; angažovanje savjetnika za potrebe Opštine, koji bi pružao pomoć u razvoju biznisa i unapređenju okruženja u svrhu investicija; razvoj IT i telekomunikacijskih mreža te unapređenje medijskog prenosa. Podrška koju SAD/USAID obezbjeđuje putem angažovanja savjetnika za biznis Opštini pomoći će u izradi opštinskog razvojnog plana. SAD/USAID je uz to davao pomoć za dva projekta iz oblasti poljoprivrede, koja su završena.

Sastav donatora u sektoru ekonomski razvoj za period od 2007. do 2010. godine (u milionima eura)

Jedini donator koji djeluje u sektoru turizma je Holandija, koja finansira *Projekat razvoja turizma u dolini Drine*. Još je nekoliko drugih međunarodnih agencija ovaj sektor identifikovalo kao oblast čiji potencijali za razvoj još uvijek nisu istraženi, posebno potencijali u smislu zdravstvenog turizma (banjskog npr.).

Održiva upotreba prirodnih resursa i zaštita životne sredine obuhvaćeni su SRRP-om i projektom koji finansira Italija/IC, a kojem je cilj implementacija aktivnosti na ponovnom pošumljavanju, kao i tehnička pomoć i informisanje te podizanje svijesti javnosti.

Nekoliko donatora je dalo komentar da bi se u planiranju projekata koji se odnose na stvaranje mogućnosti zapošljavanja, agencije trebale fokusirati i na dugotrajno nezaposlene u Srebrenici, a ne samo na privlačenje izbjeglica i raseljenih osoba na povratak. Štaviše, tamo gdje je stvaranje mogućnosti za zapošljavanje usmjereno na ovu posljednju grupu, mora se obezbijediti da zaposlenja koja se nude ne budu kratkoročna i 'vještačka'. U tom bi se smislu pažnja trebala posvetiti obuci radne snage kako bi vještine i znanja koje posjeduje radna snaga bili atraktivniji za privatni sektor. Pošto je krajnji cilj brojnih projekata poboljšanje životnog standarda, često u stvaranju mogućnosti za zapošljavanje nijedna agencija ne bi trebala pripremati projekte bez odgovarajuće procjene apsorpcijskih kapaciteta regije i načina kako da se obezbijedi samoodrživost. UNDP-ov projekt *Podrška pristupu orijentisanom prema rezultatima* (SUTRA) posebno je zainteresovan za stvaranje održivog povratka. SUTRA blisko sarađuje sa liderima poslovnog sektora u Opštini kako bi se obezbijedilo da povratnici imaju pristup ka, odnosno mogućnost zapošljavanja. SUTRA, pored toga, poslovnim subjektima koji zapošljavaju povratnike obezbjeđuje i novčane poticaje.

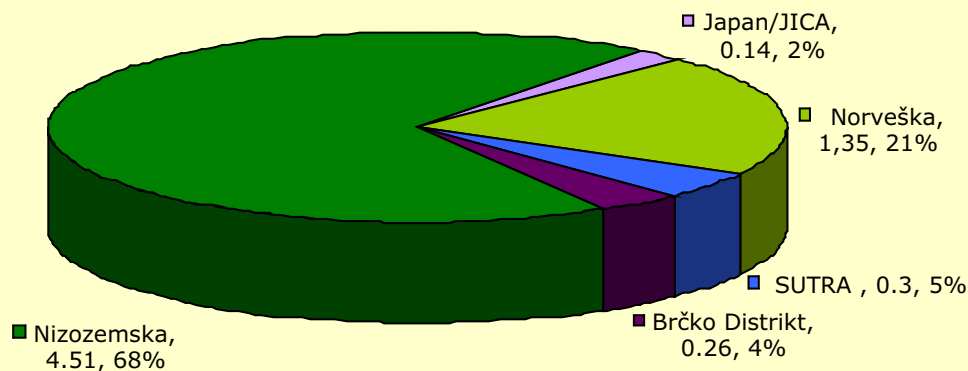
Povratak - 6.57 miliona €

U sektoru *povratak* djeluje tek nekoliko donatora. Razlog tome je dijelom i činjenica da brojne aktivnosti u svim drugim sektorima obuhvataju i pitanja u vezi sa povratnicima. Svi projekti u sektoru *povratak* fokusirani su na održivost, što je pak rezultat prijašnjih neuspješnih nastojanja da se izbjeglice i interno raseljene osobe (IDP) privuku na dugoročni povratak.

Holandija finansira preko 70% intervencija, uključujući obnovu kuća, infrastrukturne i projekte namijenjene generiranju prihoda.

UNDP-ov projekat SUTRA *Partnerstvo za lokalni razvoj* (SUTRA-PLOD) finansiraju EC, UNDP i lokalne vlasti u iznosu od 0.31 milion €. Ovaj se projekat fokusira na povratak izbjeglica i raseljenih lica širom BiH putem obnove njihovih predratnih domova i odgovarajuće infrastrukture. Konkretna inicijativa SUTRA-PLOD projekta u Srebrenici ima cilj obnovu 27 kuća i realizaciju manjeg projekta koji se odnosi na infrastrukturu.

Sastav donatora u sektoru *povratak i reintegracija* za period od 2007. do 2010. (u milionima eura)

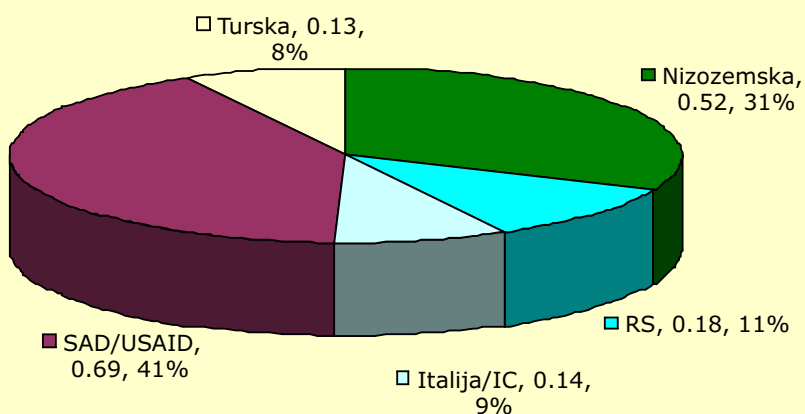

Grant Japana/JICA je namijenjen za implementaciju dva projekta u zajednici kojima se obezbjeđuje podrška održivom povratku putem obnove stočne pijace i unapređivanja i promovisanja poljoprivrede. Japan/JICA trenutno priprema projektni dokument za nastavak svog djelovanja u regiji Srebrenice.

Javne i socijalne službe i usluge - € 1.65 miliona

Sektor koji se odnosi na javne i socijalne službe i usluge od donatora dobiva najmanje finansijskih sredstava. Većina pomoći je usmjerena na izgradnju kapaciteta opštinske administracije radi kvalitetnijeg planiranja politika i pružanja usluga. Najveći donator u ovom sektoru je Holandija, koja daje podršku za projekte u oblasti zdravstvene zaštite, obrazovanja te opštinske administracije, uglavnom putem SRRP-a. Vijeće ministara planira obezbijediti 0.5 miliona € za projekte koji se odnose na obrazovanje, stvaranje poticaja kojima bi se u regiju privukli stručnjaci i spriječio 'odliv mozgova', kao i za podršku osobama s posebnim potrebama. Odabir projekata će se izvršiti u kasnijoj fazi.

Sastav donatora u sektoru *javne i socijalne usluge* za period od 2007. do 2010. (u milionima eura)

SAD/USAID i Vlada RS će sufinansirati (60% i 40% - tim redoslijedom) projekat namijenjen razvoju sektora pravosuđa u vrijednosti do 0.43 miliona €. Projektom će se obezbijediti podrška Osnovnom sudu u Srebrenici kako bi Sud mogao riješiti zaostatke u procesuiranju slučajeva te tako unaprijediti kako javni imidž tako i poslovno okruženje.

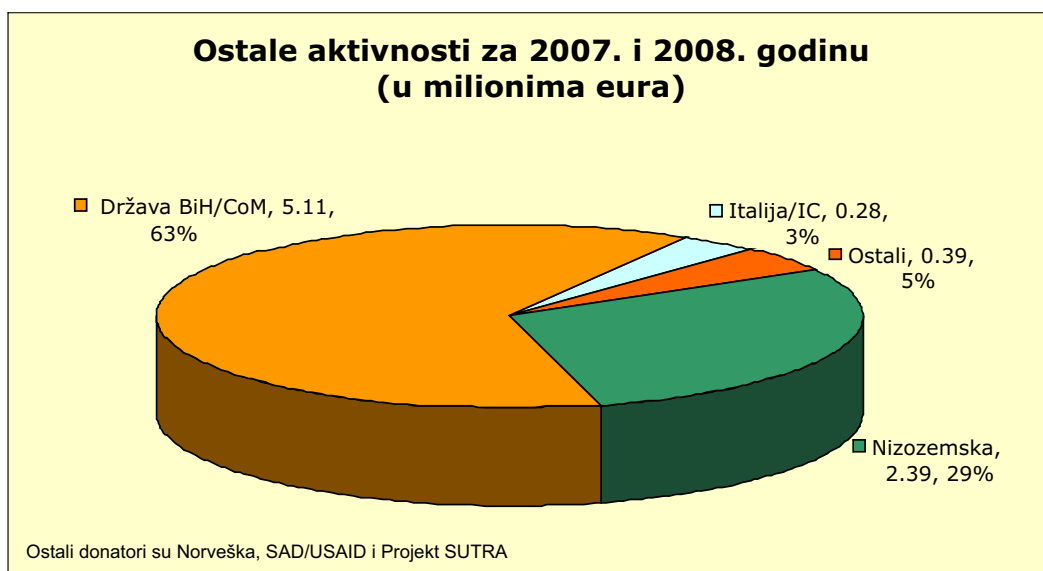
Druga faza GAP projekta (Projekat odgovornosti u upravi), koji realizuju Holandija, Švedska/SIDA te SAD/USAID počela je u decembru 2007. godine, a implementirat će se u

periodu od pet godina. GAP se fokusira na unapređenje strateškog i fiskalnog okvira za dobru upravu u 71 opštini, uključujući Srebrenicu, koja je tri godine bila partner u GAP projektu. GAP sarađuje s načelnicima i opštinskim udruženjima s ciljem da se unaprijedi transparentnost, odgovornost i efikasnost struktura lokalne uprave. Ovim će projektom, kada započne njegova realizacija, SAD/USAID i Švedska/SIDA postati najveći donatori u ovom sektoru, rame uz rame s njihovim partnerom, Holandijom.

Ostalo - 8.18 miliona €

Veliki dio finansijskih sredstava koja se ulažu u aktivnosti koje nisu klasifikovane, odnosno u 'ostale aktivnosti' (8.18 miliona €) daje Holandija i namijenjena su aktivnostima Međunarodne komisije za nestale osobe. Holandija je u ovu svrhu obezbijedila 2.4 miliona €. Pored toga, Holandija finansira i komponentu SRRP-a koja se odnosi na jačanje udruženja, a ima cilj unaprijediti kapacitete NVO kako bi one mogle učestvovati u razvojnog procesu.

Ovom sektoru su namijenjena sredstva u iznosu od 5.1 milion €, koja namjerava obezbijediti Vijeće ministara, ali precizni podaci o tome na koji će se način ova sredstva distribuirati još nisu dostupni.

Pored toga, Italija/IC finansira niz različitih projekata u oblasti kulture i ljudskih prava kojima se želi unaprijediti svijest o i poimanje zločina koji su se desili u Srebrenici.

Na kraju, Njemačka/GTZ je od 2003. godine aktivno pomagala omladinske organizacije u Srebrenici. Ova je podrška kulminirala osnivanjem Centra za mlade. Srebrenica sada ima i službenika za pitanja *mladih* kao i budžetsku stavku koja se odnosi na politiku za mlade, s ciljem sistematskog unapređivanja položaja mladih - od mjera za zapošljavanje do vannastavnih aktivnosti mladih.

Razvojne strategije

Zbog njenog političkog značaja i ratne istorije i donatori i domaće vlasti i dalje posvećuju posebnu pažnju regiji Srebrenica. Većina međunarodnih agencija, međutim, nema konkretan plan za ovo područje. To je razumljivo zato što donatori nastoje raditi držeći se strategija koje se odnose na cijelu zemlju ili se pak odnose na određene sektore, a ne na neko područje. Ovo pak ukazuje na činjenicu da se ne provodi dugoročno utvrđivanje prioriteta. Istovremeno, strateški se plan razvoja opštine još uvijek priprema, te je jedini indikator opštinskih prioriteta trenutno *Portfolio razvojnih projekata*. Ovaj je dokument, međutim, skup željenih projekata, a ne plan koji bi se zasnivao na potrebama i mogućnostima. Nekoliko planova, na entitetskom i državnom nivou, obuhvataju i Srebrenicu, ali nijedan od njih nije konkretno namijenjen ovom području. Drugim riječima, ne postoji strategija kojom je utvrđeno kako uskladiti potražnju i ponudu za finansiranjem i kako te planove učiniti operativnim, što, uz takav značajan nivo *Zvanične pomoći za razvoj* (ODA) koja se usmjerava u ovu regiju, predstavlja problem. Postoji nada da će se novim **strateškim planom** Opštine otkloniti ovi nedostaci i da će taj *plan* poslužiti kao smjernica kako za lokalne aktere tako i za donatore koji pomažu razvoj regije.

Trebalo bi pod hitno rješavati problem nedostatka kvalifikovanog kadra za strateško planiranje u Opštini, kreiranje projekata, nadzor i procjenu. UNDP i SAD/USAID rade na tome. UNDP će Opštini pružati savjete u vezi sa izradom strategije razvoja pomažući na taj način da se pripremi, posebno u finansijskom smislu, realna i izvediva strategija. SAD/USAID će, kako je već rečeno, opštinskom načelniku obezbijediti savjetnika, koji će osiguravati inpute za aspekt strategije koji se odnosi na privatni sektor te metode za njegovu implementaciju.

Koordinacija donatora

Postoji nekoliko mehanizama za koordinaciju donatora kojima se nastoje usmjeriti njihove aktivnosti.

- Ured Visokog predstavnika (OHR) je u martu 2007. godine oformio Grupu za procjenu stanja u Srebrenici, koja uključuje sve međunarodne aktere. Grupa je dobila zadatak da analizira međunarodnu pomoć području Srebrenice i, prateći aktivnosti domaćih vlasti, unapređuje uslove života u i oko Srebrenice.
- Nadalje, tadašnji Visoki predstavnik i specijalni predstavnik EU je u maju 2007. godine za izaslanika za područje Srebrenice imenovao ambasadora Clifforda Bonda. Uloga izaslanika je da bude kontakt-osoba između međunarodne zajednice i lokalnih vlasti, da nadzire aktivnosti međunarodne zajednice, obezbijedi da vlasti uspostave i održavaju efikasne načine koordinacije u vezi sa implementacijom preporuka Grupe za procjenu stanja u Srebrenici, i da u ovo područje privlače ulaganja. Angažman OHR-a u smislu koordinacije u Srebrenici je visokog nivoa i fokusiran je na prevazilaženje etničkih tenzija. Iz tog razloga donatori smatraju da bi Opština trebala koordinirati planiranje i implementaciju.
- Nakon odluka Vlade RS, Vlade FBiH i Vijeća ministara BiH da dodijele značajna sredstva za razvoj Srebrenice, unutar svake od vlada je imenovan koordinator s ciljem da se obezbijedi propisan odabir prioriteta i spriječi bilo koje preklapanje aktivnosti. Ovi su se predstavnici sastajali redovno i njihovi su zajednički naponi doveli do Investicijske konferencije, koja je održana u novembru 2007. godine.
- Pored toga, Opština nastoji uspostaviti mehanizme i instrumente za poboljšanje protoka informacija i, u konačnici, za nastavak intervencija u Srebrenici.

I pored toga, i donatorske agencije i Opština napominju da uprkos ovakvim interakcijama, nastojanja na koordinaciji nisu proizvela zadovoljavajuće rezultate. Ne postoji ustaljeni mehanizam razmjene informacija među donatorima, a nedovoljna je i koordinacija u smislu strateškog planiranja, usklađivanja prioriteta projekata i izbjegavanja preklapanja što se tiče obuhvaćenosti korisnika. Štaviše, odnos između agencija za implementaciju još uvijek odražava borbu za finansijska sredstva i stoga tendenciju da agencije jedna drugu smatraju konkurencijom.

Opština takođe smatra da ni u implementaciji ni u okončavanju projekata nema dovoljno koordinacije. Opština ne dobija dovoljno informacija o tome šta je implementirano jer ne postoji nikakav mehanizam (npr. baza podataka) za praćenje napredovanja projekata. Uz limitiranu (vertikalnu i horizontalnu) koordinaciju donatora, ovaj nedostatak u planiranju je prepreka efikasnijem korištenju pomoći za razvoj. Zajednica donatora i domaće vlasti imaju jedinstvenu mogućnost da promijene ovu situaciju dok je spremnost da obezbijede finansijska sredstva još uvijek velika i dok Srebrenica još uvijek dobija posebnu pažnju. U tom smislu, donatori preporučuju da se razmotre sljedeći koraci:

- **Opština bi trebala da imenuje osobu ovlaštenu za koordinaciju međunarodne pomoći.** Budući da je to specijalizirana oblast, potrebno je ponuditi značajnu podršku u obliku izgradnje kapaciteta, menadžmenta i vodstva.
- **Opština bi trebala nastaviti sa izradom redovnih analiza aktivnosti donatora te rezultate učiniti široko dostupnim na engleskom i na lokalnim jezicima.** Pored toga, Opštini treba pomoći da se uspostavi baza podataka korisnika sredstava kako bi tokom implementacije bilo moguće pratiti raspodjelu sredstava.
- **Relevantni akteri bi trebali istražiti izvedivost zajedničke donatorske strategije, koja bi se fokusirala na područje Srebrenice, a s kojom bi se mogle uskladiti i međunarodne i domaće agencije.** Specijalni izaslanik Visokog predstavnika za Srebrenicu, UNDP (u ime Koordinacionog foruma donatora) te Odbor za koordinaciju međunarodne pomoći BiH trebali bi preuzeti vodeću ulogu u okupljanju svih zainteresovanih strana.
- **Donatori bi trebali podržati napore Opštine na izradi strateškog plana koji bi zadovoljio potrebe svih relevantnih aktera.**

Buduće aktivnosti

Načelnik Srebrenice, gosp. Abdurahman Malkić je prioritete razvoja opštine Srebrenica definirao kao: 1) izrada prostornog plana kao osnove za radove na infrastrukturi i unapređenje javnih usluga, 2) popravka i rekonstrukcija infrastrukture, uključujući javnu i socijalnu i 3) održiva i odgovarajuća upotreba prirodnih resursa.

Intervencijama zajednice donatora ostvaren je napredak u realizaciji ovih prioriteta te je bilo moguće obezbijediti veći dio finansijskih sredstava koje Opštini nedostaju. Buduće intervencije će odgovoriti na brojne od potreba koje je identifikovala Opština. Saradnja između pojedinačnih donatora i ureda načelnika u fazi planiranja je dobra. Sve glavne agencije razmjenjuju informacije sa lokalnim vlastima o projektnim idejama, a mnoge od njih se pokušavaju detaljno (temeljito) konsultovati.

Opšti prioritet i cilj međunarodnih organizacija koje pružaju podršku u ovom području je pomoći regiji Srebrenice u povećanju opštinskih prihoda. To je pak u direktnoj vezi sa pomoći koja se pruža razvoju privatnog sektora i stvaranju povoljnog poslovnog okruženja. U tom smislu investitorima su potrebni pristup finansijskim sredstvima, adekvatni ljudski resursi, tehnologija (s ciljem poticanja produktivnosti) kao i službe za podršku poslovnom sektoru.

Mogućnosti pristupa finansijskim sredstvima su dobre. Zbog promjena entitetskih zakona opštine sada imaju pravo aplicirati za dobivanje kredita, što je značajan faktor koji Srebrenicu može učiniti privlačnom investitorima. Za Srebrenicu veći problem ostaje obezbjeđivanje kvalifikovane i obučene radne snage. Još uvijek je veoma teško u ovu regiju privući i u njoj zadržati kvalifikovane radnike. Pored toga, ograničena je i dostupnost tehnologija, a nema ni pristupa podršci za razvijanje proizvoda. Što se tiče informacionih tehnologija, kompanija CISCO će, u partnerstvu sa projektom, riješiti nedostatke u vezi sa pitanjem IT, te se očekuje da će to znatno poboljšati stanje. Trenutno su prateće usluge za podršku biznisu izuzetno loše i nedovoljne. Istovremeno, lokalni poslovni subjekti ne koriste u potpunosti ni one koje postoje i koje su im na raspolaganju.

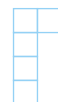
Za rješavanje postojećih nedostataka u privatnom sektoru potrebna su ulaganja. Prije svega, neophodno je unaprijediti vještine i znanja radne snage kako bi radna snaga postala jednom od prednosti, a ne nedostataka ove regije. Potrebna su ulaganja u javne službe u Srebrenici, posebno u obrazovanje, zdravstvene usluge, infrastrukturu (uključujući vodu i puteve) te

upravljanje otpadom. Neophodno je uspostaviti strukturu kojom bi se lokalnim preduzećima olakšao pristup novim tehnologijama, posebno za mala i nova preduzeća. U budućnosti se više pažnje mora posvetiti uslugama podrške poslovanju, čija je svrha olakšati poslovnim subjektima ulazak na tržište ili pak unapređenje njihovog poslovanja.

Više je donatora planiralo projekte kojima će se obezbijediti pomoć u navedenim oblastima. Tako će se npr. u okviru GAP-a II izraditi politika i utvrditi fiskalni okvir za dobru upravu, dok će NERDA CREDO projekat Švedske/SIDA nastojati unaprijediti postojeće poslovno okruženje u regiji Srebrenice osiguravanjem usluga i infrastrukture za razvoj privatnog sektora. To će se postići prije svega uspostavom poslovnog parka te putem nuđenja tehničke pomoći opštinskim vlastima i lokalnim akterima u ekonomskom i razvoju privatnog sektora. Projekat će, pored toga, pružati i komercijalne usluge u obliku obuke radnika.

Donatori će projekte implementirati u saradnji sa lokalnim akterima, čime će se ne samo institucionalni okvir učiniti jasnijim nego će se Srebrenica učiniti povoljnijim okruženjem za investicije. Lokalni su lideri voljni raditi na područjima koja su tako značajna za privlačenje investicija u ovu regiju. Opštinska razvojna strategija će se, vrlo vjerovatno, fokusirati na ovu oblast, što će biti veliki korak u pravom smjeru.

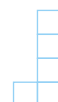
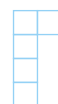
Posebna pažnja koja se posvećuje Srebrenici obezbjeđuje, s jedne strane, priliku za ostvarivanje značajnih razvojnih rezultata, a s druge strane predstavlja izazov u smislu postizanja uspjeha. Ratna prošlost ovog područja stvara otežavajuće okruženje za implementaciju aktivnosti, ali služi i kao podsjećanje da neuspjeh jednostavno ne dolazi u obzir. Uzimajući u obzir da su sredstva namijenjena Bosni i Hercegovini u cjelini, pa uz to i Srebrenici, za ove je intervencije prijeko potrebno osigurati mjere održivosti. U tom je smislu neophodno zajedničko strateško planiranje i direktnija koordinacija među donatorima.

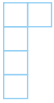
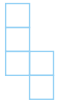
Kako pokazuje ova analiza, donatori su u Srebrenicu uložili značajna sredstva, poduzeli niz različitih aktivnosti te postigli značajan uspjeh. To je vidljivo u povećanju direktnih ulaganja u Srebrenicu, unapređenjima u opštinskoj upravi te padu nezaposlenosti. Donatorske intervencije, međutim, još uvijek nisu ostvarile svoj puni potencijal - zbog nedostatka strateškog planiranja i koordinacije između međunarodnih i domaćih aktera. Zahvaljujući posvećenosti donatora i opštinskih lidera, očita je nova spremnost da se koordiniraju naponi na postizanju razvojnih ciljeva te postigne uspjeh na temelju tekućih i budućih intervencija.

Lokalni lideri su spremni i sposobni preuzeti na sebe zadatak strateškog planiranja, što pokazuje i njihov rad na izradi strategije razvoja. Ta će strategija biti od velike pomoći kako relevantnim akterima tako i međunarodnim donatorima jer će se istaknuti prioriteta područja, uzimajući u obzir ono što je već postignuto. Strategija, pored toga, nosi sa sobom potencijal za unapređenje koordinacije, jer će ona biti okvir za ono što je tek potrebno postići, čime će donatorima biti osigurana 'mapa puta', koja će im pokazati gdje da usmjere finansijska sredstva koja namjeravaju uložiti u budućnosti.

S obzirom da su i donatori i opštinski lideri kao prioritet istaknuli razvoj privatnog sektora, tom će području, vrlo vjerovatno, u budućnosti biti posvećena značajna pažnja. Neophodno je da međunarodne organizacije koordiniraju svoja nastojanja i prilagode ih Opštinskoj razvojnoj strategiji. Kako bi se to i desilo, moraju se obezbijediti otvorene linije komunikacije i saradnje među svim relevantnim akterima. Samo na takav način u ovoj regiji uspjeh mogu postići sve strane.

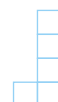
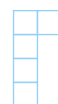
Dosadašnja postignuća te buduće obaveze svjedoče o interesu kako domaćih vlasti tako i međunarodnih agencija za regiju Srebrenice. Sada je na donatorima i lokalnim liderima da ovaj trenutak i postojeći zamah iskoriste i nastave se fokusirati na koordiniranje svojih nastojanja i sinergetsko djelovanje u Srebrenici.

PROFILI DONATORA

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Cilj Austrijske Razvojne Kooperacije (ADC) u Bosni i Hercegovini za period 2005-2008 je da pruži pomoć individualnom i socijalnom razvoju stanovništva BiH putem stvaranja funkcionalnog javnog života i promocije ekonomskog napretka sa jakim državnim okvirom.

Programi i projekti koje implementira Austrijska razvojna agencija (ADA) su zasnovani na principima vlasništva domaćih institucija nad razvojnim projektima, integracije u socijalno-kulturnom kontekstu, razmatranja potreba djece i osoba sa posebnim potrebama i jednakost spolova. ADC je vrlo posvećen pružanju pomoći BiH u usklađivanju sa i priključivanju institucijama Evropske unije (EU).

Austrijski/ADA program za BiH se fokusira na sljedeće oblasti: sektor obrazovanja (sa fokusom na više obrazovanje i stručnu obuku), ekonomski razvoj i sektor socijalne zaštite (sa ciljem povećanja zaposlenosti), jačanje institucija na državnom nivou i deminiranje.

Pored ovog programa za BiH, Austrija/ADA financira regionalni budžet za Jugoistočnu Evropu (SEE). Promocija saradnje između zemalja je zamišljena tako da osigura dugotrajni mir, jake ekonomije i integraciju čitavog regiona u Evropske strukture.

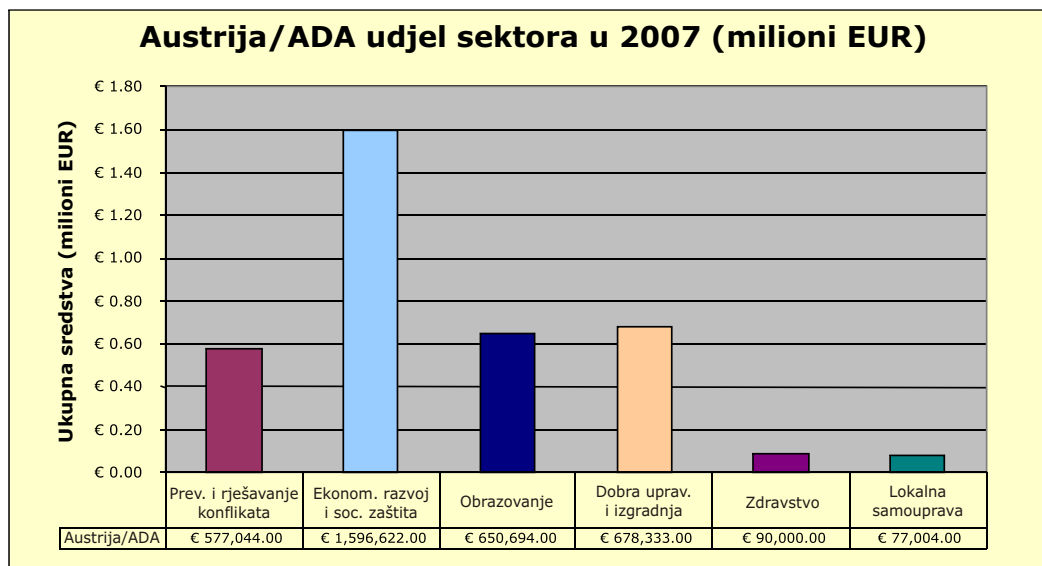
Ključne aktivnosti u 2007

U 2007.godini, Austrija/ADA je utrošila ukupno 3.7 miliona EUR-a. Ova brojka uključuje 2.3 miliona EUR-a iz budžeta Agencije za BiH, kao i projekte financirane kroz budžetsku liniju nevladinog sektora, Regionalnog prekograničnog programa i programa za zaštitu of mina (Mine Action Programme) Očekuje se da će Austrijska pomoć za razvoj u sljedeće dvije godine ostati na istom nivou, sa mogućim povećanjem budžeta od 2010.godine.

Austrija/ADA izdvaja najveći dio svojih fondova za sektor ekonomskog razvoja i socijalne zaštite (1.6 miliona EUR-a), sa najvećom koncentracijom na upravljanje zemljišnjim knjigama, poboljšanje poslovne klime i socijalnog uključivanja i zaštite osoba sa posebnim potrebama. Sektor dobre uprave i izgradnje institucija (0.68 miliona EUR-a) takođe prima značajna sredstva kao i sektori obrazovanja (0.65 miliona EUR-a) i prevencije i rješavanja sukoba, mir i sigurnost (0.57 miliona EUR-a). Također, Austrija/ADA je uključena u pomoć lokalnoj samoupravi i zdravlju.

U sektoru ekonomskog razvoja i socijalne zaštite, Austrija/ADA je pripremila drugu fazu projekta Upravljanja zemljišnjim knjigama (LAP) i počela sa pripremom treće faze, zajedno sa partnerima u projektu Njemačkom/GTZ i Švedskom/SIDA. Ovaj projekat nastavlja sa podrškom modernizaciji sistema zemljišnjih knjiga u BiH. Cilj mu je da obuci osoblje sudova, opremi sudove sa adekvatnom opremom za obradu elektronskih podataka, pomogne sudovima u prenosu podataka u novi elektronski sistem i da poveže Katastar sa Zemljišnjim knjigama.

Također, Austrija/ADA je aktivna u poboljšanju poslovne klime. Naprimjer, projekat Business Start-up Centar u Univerzitetu u Tuzli predstavlja značajan doprinos promociji poslovnosti i poduzetništvu, mijenjajući tradicionalni nastup i ohrabrujući kreativnost studenata i samoinicijativu. Austrija/ADA je također podržala vježbu osnivanja firmi u Ekonomskim školama u cilju podrške trgovini i razmjene između škola u jugoistočnoj Evropi. Nadalje, Austrija/ADA pruža finansijsku pomoć za implementaciju BiH Strategije pomoći Svjetske banke sa fokusom na razvoj privatnog sektora i kompanijsko upravljanje i podizanje svijesti o važnosti ekonomskog razvoja u društvu.

Priprema novog projekta posvećenog zapošljavanju mladih, zajedno sa partnerom Švicarska/SDC/SECO, je počela u 2007.godini. Cilj ove inicijative je da da značajan doprinos smanjenju nezaposlenosti mladih ljudi u BiH poboljšavajući radnu upotrebljivost novih učesnika na tržištu rada putem podrške stručnim i tehničkim školama. Projekat se fokusira na male gradove i ruralna područja i zasniva se na saradnji sa privatnim pružiocima usluga za zapošljavanje u privatnom sektoru.

U podsektoru Socijalne zaštite, Austrija/ADA ima dvije linije podfinanciranja za nevladin sektor koji pružaju podršku hendikepiranim i osobama sa posebnim potrebama.

Austrija/ADA je nastavila sa svojim radom u sektoru dobre uprave i izgradnje institucija takođe. Naprimjer, Austrija/ADA pruža podršku Državnom sudu kroz financiranje rada međunarodnih sudija i putem obezbjeđenja fondova za Komoru ratnih zločina. Dodatno finansiranje za period 2008-2009.godina je trenutno u fazi planiranja. Nadalje, Austrija/ADA trenutno sponzorira implementaciju programa za suzbijanje trgovine ljudima.

Austrija/ADA i njen anganžman u sektoru obrazovanja je također nastavljen u 2007.godini pogotovo u području visokog obrazovanja što je bio i jedan od fokusa ove Agencije. Austrija/ADA je sarađivala sa svojim implementacijskim partnerom Službom svjetskih univerziteta u pripremi nekoliko projekata. Ove inicijative uključuju CDP Razvoj kurseva, tj. podršku razvoju kurseva na BiH univerzitetima u vezi sa integracijama u Evropsko obrazovanje. Program Brain Gain ima za cilj otvaranje sektora visokog obrazovanja u jugoistočnoj Evropi pozivanjem vanjskih akademika iz regije da predaju na kursovima koji nisu zastupljeni na BiH univerzitetima. Na institucionalnom nivou, Austrija/ADA je pružala podršku Ministarstvu civilnih poslova BiH putem projekta Osiguravanje kvaliteta i izgradnja kapaciteta čiji je cilj bio da osigura prenos znanja i stručnosti sa EU eksperata na BiH univerzitete i da obezbjedi BiH univerzitetima smjernice za sisteme Osiguravanja kvaliteta. Rad na ovom projektu će se nastaviti u 2008 i 2009.godini. Konačno, Austrija/ADA je pružala podršku BiH Državnom sistemu kontaktnih tačaka FP6 +FP7 Okvirnog programa. Osnovni cilj ovog projekta je da poveća kvantitativno i kvalitativno učešće BiH u Sedmom okvirnom programu EU-a (FP7) osnovni instrument za podršku sektoru Istraživanja tehnološkog razvoja u BiH. Ovaj program će se takođe nastaviti u periodu 2008-2009. godina.

U sektoru prevencije i rješavanja sukoba, miru i sigurnosti, finansiranje koje pruža Austrija/ADA je fokusirano na zaštitu od mina i kanalisano je kroz Internacionalni Trust Fond u Sloveniji. U 2008.godini, Austrija/ADA će obezbjediti 150,000 EUR-a za aktivnosti BiH Centra za zaštitu od mina.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Tokom 2008.godine, ADC će definisati svoj srednjoročni program za BiH u periodu 2009-2012 .godine. U međuvremenu, ADC će nastaviti sa podrškom razvojnim planovima BiH sa fokusom na EU integracije. Program će nadalje da pokrije tri polja saradnje: obrazovanje (posebno visoko obrazovanje i stručnu obuku), ekonomski razvoj i zapošljavanje i podrška institucijama na državnom nivou.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Aktivnosti ADC-a su zasnovane na principima vlasništva domaćih institucija nad razvojnim procesima i partnerstva sa zemljom u kojoj je ADC aktivan. Austrija/ADA program koristi razvojne planove BiH (npr. Srednjoročna razvojna strategija (MTDS) i BiH Proces stabilizacije i pridruživanja Evropskoj uniji kao okvir. ADC implementira svoje programe u bliskoj koordinaciji sa aktivnostima različitih multilateralnih i bilateralnih donatora.

Koordinacija pomoći

Austrija/ADA koordinira svoj rad sa ostalim donatorima aktivnim u BiH. Projekat Zemljišnjih knjiga je sufinansiran i implementiran u saradnji sa Švedskom/SIDA i Njemačkom/GTZ. Projekat podrške Registru sudova i Uredu tužioca u BiH je zasnovan na Zajedničkom finansijskom aranžmanu između donatorskih grupa i registra. Projekat zapošljavanja mladih je implementiran zajednički sa Švicarskom/SDC/SECO. Pored toga, Austrija/ADA je aktivno uključena u Forum koordinacije pomoći.

Kontakt informacije

Austrijski koordinacioni ured za tehničku saradnju sa BiH i Hrvatskom

Adresa Titova 46/II, 71000 Sarajevo, BiH

Telefon: +387 33.667.951

Fax: +387 33.668.217

Email: sarajevo@Austria/ADA.gv.at

Web adresa:

Austrijska razvojna agencija ADA: www.Austria/ADA.gv.at

Austrijska razvojna kooperacija: www.eza.gv.at

BMeiA - Austrijsko Ministarstvo za evropske i međunarodne poslove: www.bmeia.gv.at

Kanada/Kanadska Međunarodna razvojna agencija (CIDA)

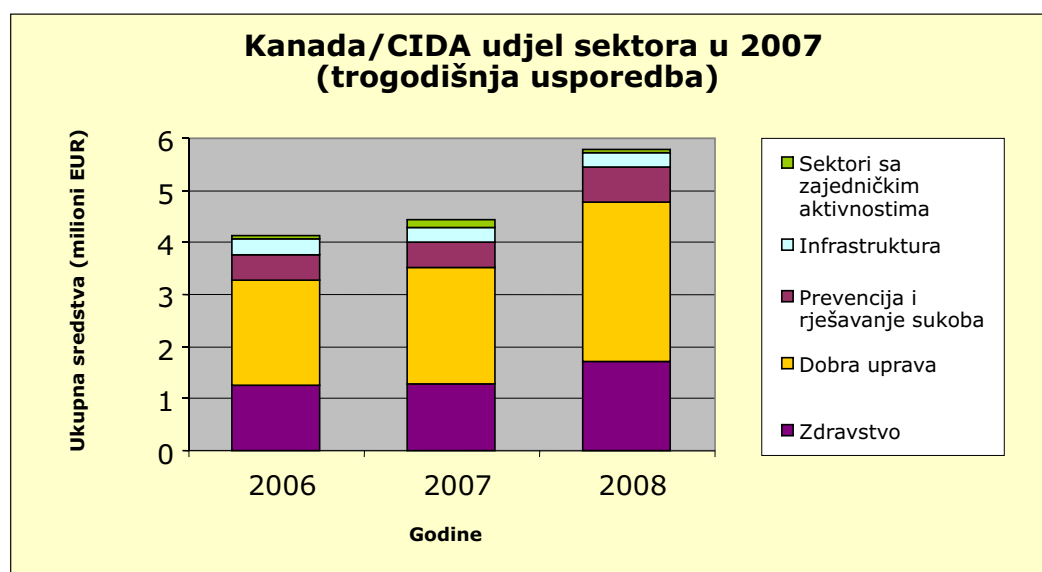
Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Kanada je prisutna na Balkanu od 1990 i aktivno podržava projekte koji kao cilj imaju jačanje mira, stabilnosti i prosperiteta. Od 1994, Kanadska Međunarodna razvojna agencija (CIDA) je izdvojila više od 82 miliona EUR-a (130 miliona kanadskih dolara) za bilateralnu pomoć Bosni i Hercegovini (BiH). Pomoć pružena od Kanade/CIDA je evoluirala tokom ovog perioda od početnog fokusa na hitnu rekonstrukciju do fokusa na političku i ekonomsku tranziciju i socijalni razvoj. Trenutne programske aktivnosti Kanade/CIDA u BiH se fokusiraju na dva ključna sektora: pravosuđe i zdravstvo.

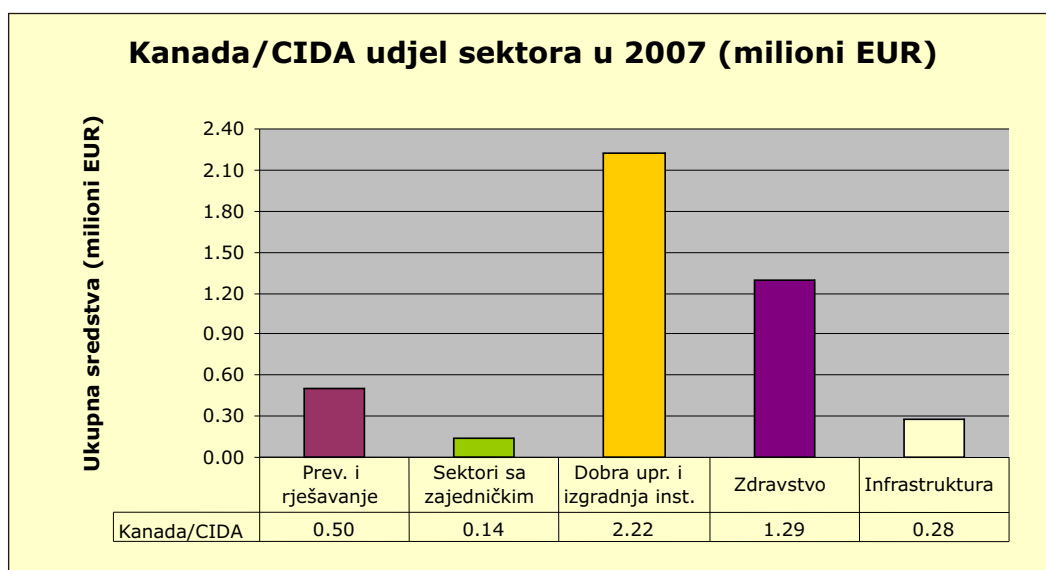
Kanada/CIDA je započela sa zadnjom fazom programske pomoći u Reformi pravosuđa i sektoru zdravstva, i obustaviti će finansiranje do 2010. godine. Osnovni izazov će biti da se obezbjedi da je ostatak programske pomoći dobro usmjeren da bi se osigurale velike investicije koje je Kanada napravila u BiH do sada, da bi se postigli i konsolidovali jaki rezultati i iza sebe ostavila baština na osnovu koje Kanada može zadržati svoje bilateralne odnose sa BiH iza 2010. godine kako se zemlja približava Evropskoj Uniji EU.

Ključne aktivnosti u 2007

Kanada/CIDA funkcioniše kao organizacija za donacije u BiH. U 2007. godini, Kanada/CIDA je naznačila oko 4.4 miliona EUR-a za različite aktivnosti, uključujući prenose na multilateralne agencije. Podatci pokazuju da u poređenju sa 2006. godinom, nije bilo značajnih promjena u bilo ukupnom iznosu sredstava ili sastavu sektora kojima Kanada/CIDA pruža pomoć. Očekuje se da će se u 2008. godini, Kanada/CIDA povećati ukupni budžet na 5.8 miliona EUR-a zbog povećanja finansijskih sredstava za Reformu pravosuđa u BiH.

U 2007. godini, otprilike polovina fondova Kanade/CIDA (2.2 miliona EUR-a) su utrošeni u sektorima dobre uprave i izgradnje institucija, pogotovo na Reformu pravosuđa i razvoj civilnog društva. Kanada/CIDA je doprinijela dodatnih 1.3 miliona EUR-a sektoru zdravstva i 0.5 miliona EUR-a prevenciji i rješavanju sukoba, miru i sigurnosti, tj. zaštiti od mina. Kanada/CIDA je također doznačila dio svojih sredstava razvoju infrastrukture kao i zajedničkim aktivnostima u područjima kao što su jednakost spolova i mladi.

U sektoru zdravstva, Kanada/CIDA pruža podršku u četiri glavna projekta. Tri od navedena četiri projekta su implementirana od strane Kanadskih partnera. To su: *Projekat osnovne zdravstvene zaštite (PHCPP)*, *Projekat jednakosti spolova i mladih*, i *Jačanje glasa civilnog društva na Balkanu za javno zdravstvo putem Instituta javnog zdravstva*. Četvrta sektorska aktivnost u zdravstvu Kanade/CIDA-e, *Jačanje sistema zdravstva u BiH* je implementiran od strane Svjetske zdravstvene organizacije.

Kanadske agencije koje vode tri projekta su održali svoj prvi formalni sastanak Upravljačkog odbora u aprilu 2007. godine. Cilj ovih sastanaka je bio odobravanje radnih planova i budžeta za period 01.april 2007.godine do 31.mart 2008.godine. Također, Memorandumi o razumijevanju koji reguliraju pitanja vezana za PHCPP i Projekat mladih i zdravstva su potpisani u septembru 2007.godine.

U oktobru 2007.godine, PHPC je održao prvu od tri planirane regionalne konferencije na temu "Ljudski resursi za efektivno pružanje usluga u osnovnom zdravstvu" u Banja Luci. Preko 150 učesnika iz Srbije i BiH je prisustvovalo konferenciji. Predavači na konferenciji su bili iz Hrvatske, Slovenije, Mađarske, Velike Britanije, Kanade, Srbije i BiH. Cilj ove konferencije je bio da se podijele iskustva i ispita odnos između planiranja, upravljanja i korištenja radne snage u zdravstvu i pružanja osnovnih usluga zdravstvene zaštite.

U junu 2007.godine, Projekat mladih i zdravstva je organizirao studijsku posjetu za delegacije iz BiH i Srbije koje su se sastojale od 13 predstavnika nevladinih organizacija za mlade, partnerskih ministarstava i drugih institucija. Prisustvovali su svjetskoj konferenciji Međunarodne unije za promociju zdravstva i obrazovanja u Vankuveru, Kanada sa posjetama Vankuveru i Otavi. U julu, grupa od 24 predstavnika partnerskih organizacija i institucija iz BiH i Srbije su prisustvovali dvosedmičnoj ljetnoj školi u Centru za promociju zdravstva i Odsjeku za javno zdravstvo i usluge na Univerzitetu u Torontu. I studijska posjeta i ljetna škola su obučile i inspirisale učesnike koji rade na uspostavi javnog zdravstva u BiH orijentiranog prema potrebama mladih.

Projekat Jačanja glasa civilnog društva na Balkanu za Javno zdravstvo putem Instituta za javno zdravstvo je bio uspješan u pružanju pomoći uspostavi dva javna institute za zdravstvo u BiH. Partnerstvo za javno zdravstvo je osnovano u Federaciji Bosne i Hercegovine dok je u Republici Srpskoj osnovan Institut za zdravstvo Republike Srpske. Ove dvije organizacije su odmah počele sa promocijom pitanja javnog zdravstva i organiziranjem javnih događaja kao što su dan svjetskog zdravstva, Dan bez duhana i Dan svjetskog srca.

U pogledu Reforme pravosuđa (aktivnosti u sektoru dobre uprave i izgradnje institucija), Projekat reforme sudstva (JRP) Kanade/CIDA-e i domaći partneri iz vladinih institucija su održali prvi formalni sastanak Upravljačkog odbora koji je odobrio 2006-07 godišnji izvještaj o napretku projekta i 2007-08 radni plan za projekat, čime su potvrdili njihovu predanost domaćem vlasništvu i podršci projektu.

U oktobru 2007.godine, Ministarstvo pravde BiH je objavilo nacrt dokumenta koji je prikazao petogodišnju strategiju Reforme sektora pravde. Strategija je urađena uz tehničku pomoć UK/DFID, i u saradnji sa drugim partnerima u sektoru, uključujući JRP Kanade/CIDA-e. JRP takođe učestvuje u radnim grupama sektora pravde čiji je mandat da doprinesu razvoju plana za monitoring i ocjenu metodologija i sistema izvještavanja za JSRS, što bi se podijelilo sa relevantnim institucijama i međunarodnim organizacijama.

Kao dio podrške JRP-a izgradnji kapaciteta Udruženja medijatora BiH (UM BiH), projekat je podržao publikaciju o medijatorskoj praksi u BiH. Ova knjiga, koja je distribuirana širom regiona, je jedina knjiga te vrste u BiH, i služiti će kao priručnik za sudije, advokate i medijatore u BiH. Knjiga takođe sadrži relevante dokumente iz EU koji se tiču medijatorskih standarda. Dobro je primljena od strane sudija, advokata i medijatora. Kao dodatnu podršku razvoju UM BiH, i medijatorstvu kao ključnoj alternativi rješavanju sporova, JRP je također podržao planiranje i organizaciju prvog regionalnog bilateralnog okruglog stola o medijatorstvu, održanom u Beogradu u oktobru 2007.godine.

Srednjeročni i dugoročni planovi

Gledajući na 2010.godinu, osnovni izazov će biti osiguravanje da se finalni programi na Balkanu implementiraju efikasno u cilju obezbjeđenja maksimalnog uticaja i glatke tranzicije BiH u zreli bilateralni odnos sa Kanadom. Dodatni naponi će takođe biti učinjeni da bi se ojačale veze sa ostalim donatorima, lokalnim strateškim partnerima i Kanadskim organizacijama koje bi mogle nastaviti sa radom na Balkanu nakon 2010. godine.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Kanada/CIDA je aktivan promotor principa Pariške deklaracije o efektivnoj pomoći. Agencija je sprovodila svoje aktivnosti pri tom osiguravajući da su iste u skladu sa Srednjoročnom razvojnom strategijom BiH, i da njeni programi odgovaraju domaćim prioritetima. Kao takvi, programi Kanade/CIDA-e su urađeni na interaktivnoj osnovi sa radnim planovima koji su napravljeni tako da odgovore potrebama koje se stalno mijenjaju. Kanada/CIDA je pojasnila domaćim BiH partnerima svoje planove pomoći do 2010 godine kada se planira da Agencija prestane sa djelovanjem na bilateralnom pružanju pomoći Balkanu. Kanada/CIDA takođe sprovodi svoje aktivnosti zajedno sa ostalim zainteresovanim donatorima da bi se završila zajednička ocjena aktivnosti u području Osnovne zdravstvene zaštite i medicine.

Koordinacija pomoći

Kanada/CIDA je aktivan učesnik u Forumu koordinacije pomoći. Takođe, na projektnom nivou, ona osigurava da su aktivnosti dobro koordinisane sa aktivnostima ostalih donatora aktivnih u dva glavna područja rada: zdravstvo i Reforma pravosuđa.

Kanada/CIDA takođe pruža podršku multilateralnim donatorima. Naprimjer, Kanada/CIDA je izdvojila oko 2.8 miliona EUR-a (4.5 miliona kanadskih dolara) za Program integralne zaštite od mina UNDP-a (IMAP), u cilju doprinosa naporima vlade BiH u čišćenju zemlje od mina. Također, Kanada/CIDA je u partnerstvu sa Vijećem Evrope implementirala novčana sredstva za razvoj kapaciteta Sudskih i tužilačkih centara za obuku u BiH koji bi obavljali svoje osnovne funkcije. Aktivnosti projekta se fokusiraju na sljedeća područja: izgradnja institucija, razvoj ljudskih resursa, razvoj nastavnih programa uključujući nastavne materijale i edukaciju.

Kontakt informacije

Kanadska međunarodna razvojna agencija
Adresa: Grbavička 4/II, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.222.033
Fax: +387 33.222.038
Email: bruce.steen@international.gc.ca
Web adresa: www.acdi-cida.gc.ca

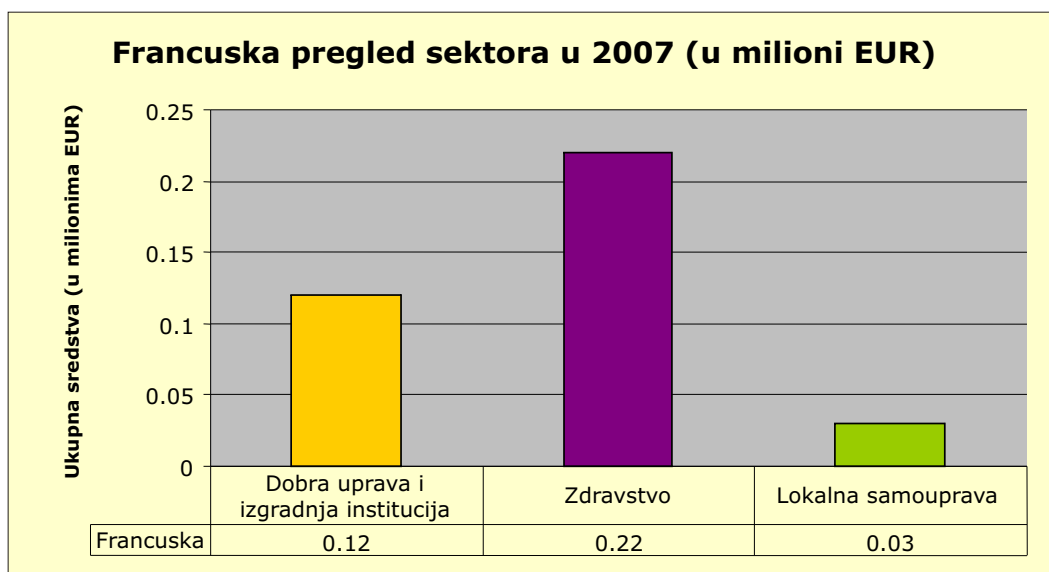
Politički pristup

Francuska ambasada se bavi klasičnom kooperativnom pomoći (podrška policiji, pravda, administracija, NVO; razmjena između regiona i gradova u Francuskoj i Bosni i Hercegovini, BiH i tradicionalnih kulturnih institucija i aktivnosti (univerziteti, učenje Francuskog jezika, kino, teatar, ples, vizuelne umjetnosti, i literatura). Ciljevi navedenih aktivnosti su da promoviraju Francuski jezik i kulturne različitosti. Ambasada takođe pruža podršku civilnom društvu, fokusirajući se posebno na jačanje pozicije mladih i žena kroz financiranje obrazovnih inicijativa i kreiranje prostora gdje mladi i žene mogu pronaći i podići svoj glas (npr. centri za mlade).

Sa političkog stanovišta, Francuska ambasada u BiH radi na jačanju centralne vlade. Ambasada to postiže promovirajući vladavinu zakona, podržavajući izgradnju institucija i pružanja edukacije državnim službenicima, sudijama i policajcima. Prioritetni sektori Francuske u BiH su: pravda, obrazovanje, kultura, mladi, zdravstvo i decentralizirana saradnja.

Ključne aktivnosti u 2007

U 2007. godini, Francuska Ambasada je bila aktivna u nekoliko sektora. Direktna sredstva koja je Francuska izdvojila su iznosila 369.000 EUR-a, sa dodatnih 900.000 EUR-a kao dodatni finansijski doprinos multilateralim agencijama.

U sektoru zdravstva (€ 220,000), Francuska organizuje česte razmjene između Francuskih i Bosanskih specijalista (pogotovo doktora) i studenata, kao i obuku i partnerski odnos između Francuskih i bolnica u BiH.

U sektoru Dobre uprave i izgradnje institucija (124,000 EUR-a), Francuska se fokusirala na pravdu za mlade. Ambasada je finansirala obuku sudija i tužilaca, i podržala grupu za koordinaciju kojoj je glavni zadatak implementacija Strategije pravde za mlade. Grupi za koordinaciju je pružena stručna podrška i obuka sa ciljem pomoći njenim članovima da implementiraju Strategiju protiv maloljetničkog kriminala u BiH. Obuka je imala za cilj edukaciju sudija i tužilaca i da ohrabri istinsku specijalizaciju u polju maloljetničkog kriminala.

U 2007. godini, Francuska ambasada je takođe sprovedla obuku za državne službenike. BiH je jedina zemlja u regionu koja nema akademiju za diplomate. U saradnji sa Akademijom za diplomatiju u Beču, Francusko-Austrijskim centrom u Beču i Državnom školom za upravu u Francuskoj (ENA), Francuska ambasada je podržala uspostavljanje sistematske obuke za diplomate (za početnike i trajno učenje) u Ministarstvu vanjskih poslova. Projekat će obučiti diplomate o sljedećim temama: Evropski poslovi, strani jezici, međunarodni odnosi i pri tom formirati funkcionalan odsjek u okviru Ministarstva koji je zadužen za edukaciju diplomata.

U želji promocije jednakosti spolova, Ambasada je sprovedla obuku o osjetljivosti pitanja spolova. Nadalje, Ambasada je uspostavila saradnju između Agencije za jednakost spolova u BiH i njenog pandana u Francuskoj.

Na nižem nivou, Francuska je pružala podršku NVO-a (uključujući MEDICA Zenica i CURE) i u saradnji sa Državnom agencijom za jednakost spolova, Međunarodnom organizacijom za migraciju i Državnim uredom za suzbijanje trgovine ljudima podržala implemtaciju projekta za suzbijanje trgovine ljudima. Cilj ove inicijative je povezivanje BiH sa susjednim zemljama i jačanje postojeće mreže za suzbijanje trgovine ljudima.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Ured za saradnju i kulturu će nastaviti sa promocijom principa Evropske Unije (EU) i jačanjem državnih institucija BiH u pripremi za Evropske integracije. Ured se raduje implementaciji zajedničkih projekata sa ostalim donatorima (agencije, EC, regije u Francuskoj) u cilju razvoja trenutnih projekata.

Druga buduća prioritetna područja su: mladi i podrška NVO-a koji podržavaju mlade; aktivnosti koje su ciljane na učenike i univerzitetske studente; i kulturne aktivnosti koje pružaju podršku mladim umjetnicima i/ili ciljane na mladu publiku.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Francuska učestvuje u čestim sastancima sa ostalim donatorima (ambasade, agencije, npr. EC Delegacija i SAD/USAID) da bi bila informirana o njihovim aktivnostima i iznalaženju zajedničkih projekata. Francuska takođe aktivno učestvuje na sektorsko-specifičnim sastancima između donatora (uključujući sastanke koji se tiču Dobre uprave i izgradnje institucija, sektora sa zajedničkim aktivnostima), kao i na sastancima koje organizuje EC jer se oni tiču Instrumenata za predpristupnu pomoć.

Koordinacija pomoći

U oblasti pravde za mlade, Francuska je učestvovala na sastancima za koordinaciju pomoći održanim u decembru 2007.godine sa UNICEF-om, Save the Children UK i OSCE-om. Jedan od rezultata ovih sastanaka je zajedničko otvoreno pismo poslato vladama u BiH u cilju borbe za implementaciju Strategije za maloljetničke delikvente i konstantnoj podjeli informacija između donatora.

Francuska je, zajedno sa ostalim donatorima, učestvovala na sastancima o reformi pravnog sektora pod predsjedavanjem Ministarstva pravde. Ovi često organizirani sastanci su omogućili donatorima i domaćim institucijama da dobiju jasnu sliku o tome koje institucije pripadaju ovom sektoru i na taj način pomognu donatorima da izbjegnju preklapanje u aktivnostima. Od tada je nedostajalo koordinacije između aktera koji su uključeni u Reformu pravde za mlade. Što se tiče Državnog suda, Francuska je učestvovala na sastancima donatora koje je organizirala Ambasada SAD-a. Na sastancima za koordinaciju koje je organizirala Agencija za jednakost spolova u BiH su identificirani donatori koji su spremni podržati implementaciju Akcionog plana za jednakost spolova.

Kontakt informacije

Ured za saradnju i kulturu, Francuska Ambasada
Adresa: Obala Isa Bega Isakovića 6, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.239.854
Fax: +387 33.239.829
Email: kult@bih.net.ba
Web adresa: www.ambafrance.ba

Njemačka/ KfW Entwicklungsbank (Njemačka razvojna banka, KfW) / Njemački ured za tehničku saradnju (GTZ)

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Njemački politički pristup saradnji sa zasniva na zajedničkim ciljevima međunarodne zajednice: Milenijumska deklaracija i Osam ciljeva milenijumskog razvoja (MDGs), Monterej konsenzus i Johannesburg plan implementacije. Njemački strategijski dokument za realizaciju ovih razvojnih ciljeva, posebno MDGs, je međuministarski akcioni program za 2006.godinu, koji je usvojen od strane Njemačke vlade 2001. godine i dodatno definiran kroz regionalne i državne strategije. Pored finansijske i tehničke saradnje koju sprovode KfW i GTZ, Njemačka pruža podršku nekolicini institucija koje se bave rješavanjem sukoba u BiH u okviru Pakta za stabilnost za jugoistočnu Evropu (SEE).

Njemački ured za tehničku saradnju (Deutsche Gesellschaft fuer Technische Zusammenarbeit - GTZ) je poduzeće osnovano pod privatnim zakonom koje izvršava širok spektar zadataka koje daje Njemačka vlada u okviru tehničke saradnje u velikom broju zemalja u razvoju. Njemačko Federalno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ) je glavni klijent poduzeća. Poduzeće takođe radi u ime drugih Njemačkih ministarstava, vlada drugih zemalja i međunarodnih klijenata kao što su Evropska Komisija, Ujedinjeni narodi i Svjetska banka kao i u ime privatnih poduzeća.

Glavni fokusi GTZ-a su ekonomski razvoj i zapošljavanje, promocija demokratije i civilno društvo. Ova prioritetna područja su razrađena putem projekata koji naglašavaju lokalni i regionalni ekonomski razvoj, promociju stručnosti, upravljanje zemljištem (uključujući zemljišne knjige i katastar), politike za mlade, stručne obuke, i ekonomsko pravne reforme. Tranzicija Bosne i Hercegovine (BiH) iz prijašnje centralne ekonomije u tržišnu ekonomiju, stabilizacija zemlje i ekonomska integracija u Evropsku Uniju (EU) su suštinska pitanja za Njemački ured za saradnju i razvoj.

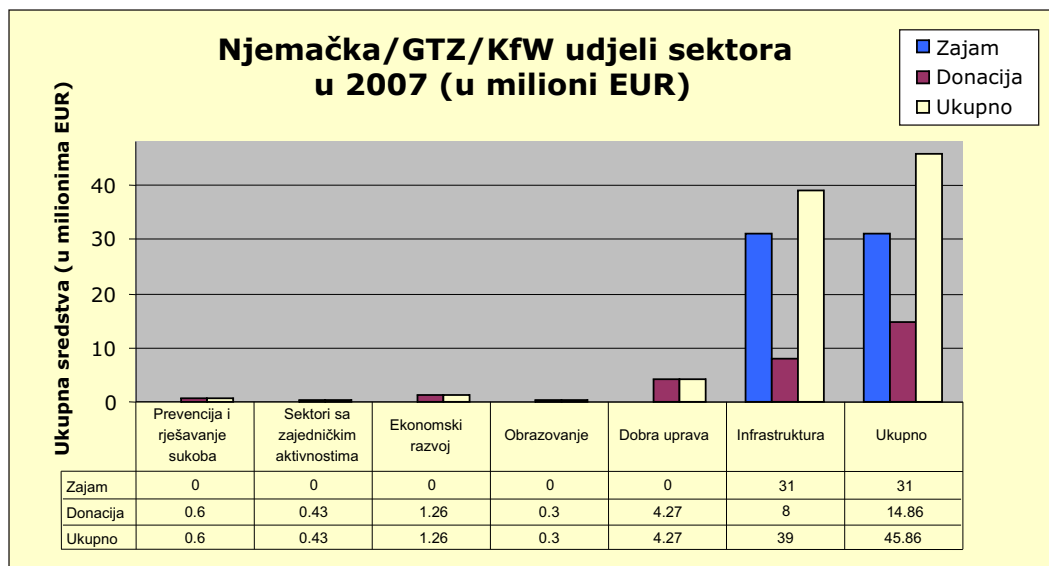
Uz takvu ekonomsku pozadinu, Njemački ured za saradnju i razvoj služi obnavljanju ekonomije BiH, sa fokusom na sljedeća područja: ekonomska reforma i promocija malih i srednjih preduzeća (SMEs), demokratije, i civilnog društva. U ovim poljima, GTZ upravlja programima i projektima koji prelaze geografske i etničke podjele, na taj način značajno doprinoseći stabilnosti regije. U pripremi, implementacije i evaluaciji projekata tehničke saradnje, GTZ koristi nekolicinu instrumenata kojim ocjenjuje sveopšti uticaj svakog programa i razvojne mjere projekata.

KfW Entwicklungsbank (Njemačka razvojna banka) je dio KfW Bankengruppe (KfW grupe) i odgovorna je za finansijsku saradnju sa zemljama u razvoju u ime Njemačke vlade. Pruža dugoročna finansijska sredstva i promovira investicije u infrastrukturu, finansijske sisteme i zaštitu okoliša. U BiH, KfW nastavlja sa podrškom razvoju finansijskog sektora, energetskog sektora sa posebnim fokusom na obnovljivu energiju, energetsku efikasnost i opštinsku infrastrukturu (sa naglaskom na vodu i upravljanje otpadnim vodama i zaštitu okoliša).

KfW programi u opštinskim sektorima za upravljanje vodom se fokusiraju na poboljšanje kvaliteta vode, redukciju gubitaka vode i održivo upravljanje vodenim službama. U sektoru energetike, Njemačka posebno fokusira svoju podršku na optimalno korištenje ogromnog potencijala izvora obnovljive energije. Trenutni razvoj finansijskog sektora još uvijek mnogo obećava i KfW nastavlja sa svojom podrškom Mikrokreditnim organizacijama i Linijama financiranja za mikro, mala i srednja preduzeća. Projekti koji se tiču vode, otpada i energije će biti najveći projekti u pogledu finansiranja od strane Njemačke saradnje i razvoja u BiH tokom narednih godina. KfW programi su uglavnom finansirani putem zajmova.

Ključne aktivnosti u 2007

Finansijsku saradnju većinom obavlja KfW, pogotovo u polju obnovljivih energija, vodosnadbjevanja i otpadnih voda. Tehnička saradnja se većinom obavlja od strane GTZ-a, pogotovo u pogledu ekonomske podrške, mladih (profesionalne obuke) i upravljanja zemljištem. Najvažniji projekti Pakta za stabilnost za jugoistočnu Evropu u 2007.godini su financiranje Međunarodne komisije za nestale osobe (ICMP) i Komore za ratne zločine. Sve u svemu, Njemačka je pružila podršku BiH sa više od 5 miliona EUR-a od Pakta za stabilnost u 2007.godini.

Projekti GTZ-a u 2007. godini su koncentrirani na nekoliko oblasti. U sektoru ekonomskog razvoja i socijalne zaštite, inicijativa GTZ-a *Ekonomija i promocija zapošljavanja* u 2007. godini je završena i zamjenjena novom inicijativom pod nazivom *Promocija lokalne i regionalne ekonomije*. Cilj projekta *Ekonomija i promocija zapošljavanja* je bila podrška privatnim preduzećima u nekoliko odabranih industrijskih grana u ostvarivanju njihovog potencijala za rast i razvijanje. Projekat je stimulisao investicije, podržavao okvir u kojem su privatna preduzeća funkcionisala, i pomogao preduzećima da zgrabe domaće i međunarodne poslovne prilike.

U sektoru dobre uprave i izgradnje institucija, GTZ-ov *Projekt upravljanja zemljištem* (LAP), koji je dijelom finansiran od strane Austrije/ADA i Švedske/SIDA, je nastavio sa podrškom pravnoj reformi, razvoju modernih standarda, modernizaciji usluga koje pruža zemljišna administracija, i razvoj i testiranje efikasnih metodologija za digitaliziranje i ažuriranje zemljišnih knjiga i katastra. Projekat takođe podržava ministarstva pravde u izradi modernih legislativa u oblasti ekonomije i transporta usklađenih sa Evropskim standardima, i osnivanje sistema zemljišnih knjiga. Projekat cilja na umanjeње teritorijalnih, etničkih i političkih razlika između etničkih grupa tokom srednjoročnog perioda, i na uvođenje neophodne ekonomske fleksibilnosti u okviru privatnog sektora. Pravna sigurnost, posebno kroz formalnu registraciju prava na zemljište i objekte će takođe promovirati strana direktna ulaganja. Izmjene vlasničkih, društvenih i ugovornih zakona će kreirati preduslove pravnog okvira za ekonomsko uređenje orijentirano prema tržišnoj utakmici.

GTZ-ov zajednički projekat, *Osnivanje i promocija struktura u sektoru za mlade*, promovira interese mladih ljudi i osigurava da se pitanja mladih razvijaju i implementiraju putem saradnje sa državnim strukturama, nevladinim organizacijama, i vijećima mladih. Projekat će obezbijediti mladim ljudima nova viđenja, promociju mirne koegzistencije u multietničkom društvu.

U 2007. godini, KfW je potpisao Ugovor o finansiranju treće faze Credit Guarantee Facility (CGF) ukupne vrijednosti od 5.1 miliona EUR-a. Ovo će omogućiti refinanciranje mikrokreditnih organizacija od strane lokalnih banaka. Ova faza nadopunjuje trenutni CGF 1 i 2, koji omogućuju refinanciranje lokalnih banaka od strane međunarodnih partnera. Garantirani zajmovni fondovi se koriste od strane odabranih partnerskih banaka da bi iste proširile svoje zajmove na SMEs, i na taj način ohrabrine poduzetništvo i zapošljavanje.

KfW takođe finansira projekte u sektoru infrastrukture. U oblasti energetike, KfW je, zajedno sa Elektroprivredom Hrvatske Zajednice Herceg-Bosne (EPHZHB) pripremio preduslove za financiranje prvog parka vjetrenjača u BiH. Njemačka namjerava da podrži EPHZHB da konstruiše i upravlja parkom vjetrenjača od 44 megavata na Mesihovini. 25 miliona EUR-a su izdvojeni za ovu namjenu u 2007. godini. Pored toga, u sektoru infrastrukture, u oblasti vode i otpadnih voda, KfW-ov *Una Sana Program* je proširen na Program rehabilitacije urbanih zaliha vode i kanalizacije u Bosni i Hercegovini. Korisnici ovog programa su opštine Bihać, Derventa, Kakanj i Kostajnica. Ovaj projekat podržava popravku i nadogradnju postojećih vodosistema i poboljšanje sistema kanalizacije. Definiranje projekata, nabavke, nadzora aktivnosti izgradnje

se obavlja od strane lokalnih kompanija za upravljanje vodom sa podrškom međunarodnih stručnjaka primljenim preko konkursa. Takođe, određeni nivo institucionalne podrške će biti pružen kompanijama za upravljanje vodom. Zajedno za Opštinom Bihać, planira se saradnja za izgradnju novog objekta za preradu vode. Studija izvodljivosti se priprema uz podršku Evropske Unije.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Nakon što je pružila značanu humanitarnu pomoć u proteklim godinama, Njemačka politika djelovanja se preorijentisala na podršku vladinim institucijama sa ciljem stabilizacije države kao i na NVO-a u jačanju civilnog društva. Dugoročno, pomoć će se fokusirati na proces pridruživanja BiH Evropskoj Uniji.

Prioritetne oblasti podrške koju pruža GTZ u BiH će i dalje biti ekonomska reforma i promocija demokratije. GTZ planira da proširi svoje aktivnosti na sektor energetske efikasnosti u 2009.godini.

KfW će nastaviti da se fokusira na gorenavedene oblasti. KfW će proširiti svoje finansijske aktivnosti na sektor energetike sa posebnim naglaskom na promociju upotrebe obnovljive energije i povećane upotebe potencijala energetske efikasnosti.

U finansijskom sektoru, KfW namjerava podržati Evropski fond za jugoistočnu Evropu kao zajedničko donatorsko sredstvo za dodatni razvoj finansijskog sektora u BiH. KfW-ov regionalni okvir za refinansiranje energetske efikasnosti, izrađen sa raznim partnerskim organizacijama, će takođe biti ponuđen finansijskom sektoru u BiH.

Poboljšanje opštinskih infrastruktura će biti jedan od temelja budućeg razvoja BiH. U saradnji sa bilateralnim i multilateralim donatorima, KfW će povećati svoju predanost ovom sektoru i obezbijediti dodatne razvojne zajmove opštinskim vladama.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Općenito, Njemačka pokušava da uključi BiH partnerske institucije u sve svoje projekte. Koliko god je to moguće, Njemačka koristi domaće prioritete pri razvoju projekata. Nadalje, Njemačka pokušava razviti najbolje prakse da bi se bolje koristila iskustva u oblasti razvojne saradnje. Posebna važnost se daje izbjegavanju paralelnih struktura. Svaki projekat se evaulira najmanje jedanput godišnje prije nego se odobri finansijska podrška za nastavak projekta.

GTZ ima ulogu tehničkog krila, dok KfW predstavlja finansijsko krilo Njemačke razvojne saradnje u BiH. U skladu sa Pariškom deklaracijom, dvije agencije održavaju blizak kontakt sa svim relevantnim domaćim partnerskim organizacijama i donatorima. Dvije organizacije podržavaju razvoj zajedničkog nastupa o kojem je postignut dogovor u bilateralnim konsultacijama i pregovorima sa vladom. Za dodatno poboljšanje ove koordinacije, Njemačka vlada je imenovala GTZ kao središnjeg koordinatora Njemačke razvojne saradnje u BiH u oblastima ekonomskog razvoja i zapošljavanja, i KfW kao središnjeg koordinatora u oblastima energetike i opštinske infrastrukture.

Koordinacija pomoći

LAP je posebno dobar primjer koordinacije pomoći. Projekat je finansiran od strane tri bilateralna donatora, Austrija/ADA, Njemačka/GTZ, and Švedska/SIDA. Pruža tehničku pomoć Ministarstvu pravde pri implementiranju Projekta zemljišnih knjiga i registra finansiranog od strane Svjetske banke. Projekat promovira koordinaciju u pravnim i IT poslovima između multilateralnih (Svjetska banka, EU) i bilateralnih (USA/USAID) donatora aktivnih u sektoru upravljanja zemljištem i radnim grupama.

KfW je bio posebno uspješan u promociji donatorske koordinacije sa svojim aktivnostima u finansijskom sektoru. U Evropskom fondu za BiH, KfW je kombinovao svoje napore sa naporima raznih bilateralnih donatora u cilju zajedničkog nastupa. Ova koordinacija aktivnosti je nastavljena i produbljena sa promocijom Evropskog fonda za jugoistočnu Evropu koji ujedinjuje

ne samo bilateralne i multilateralne donatore nego i privatne kompanije, pružajući kolektivnu podršku finansijskom sektoru u ovoj regiji. KfW sarađuje sa BiH, Švicarskim, Švedskim i Njemačkim institucijama u finansiranju zajedničkih projekata iz sredstava preostalih u Evropskom fondu za BiH.

Kontakt informacije

Ambasada Federalne Republike Njemačke u BiH

Adresa: Buka 11 13, 71000 Sarajevo, BiH

Telefon: +387 33.275.000

Fax: +387 33.652.978

Email: debosara@bih.net.ba

Web adresa: www.auswaertiges-amt.de; www.sarajewo.diplo.de

GTZ Ured za koordinaciju Bosna i Hercegovina

Adresa: Splitska 14, 71000 Sarajevo, BiH

Telefon: +387 33.260.920

Fax: +387 33.260.921

Email: axel.sachs@gtz.de

Web adresa: www.gtz.de

KfW-Ured za Bosnu i Hercegovinu

Adresa: Hasana Kikića 18, 71000 Sarajevo, BiH

Telefon: +387 33.266.610

Fax: +387 33.266.612

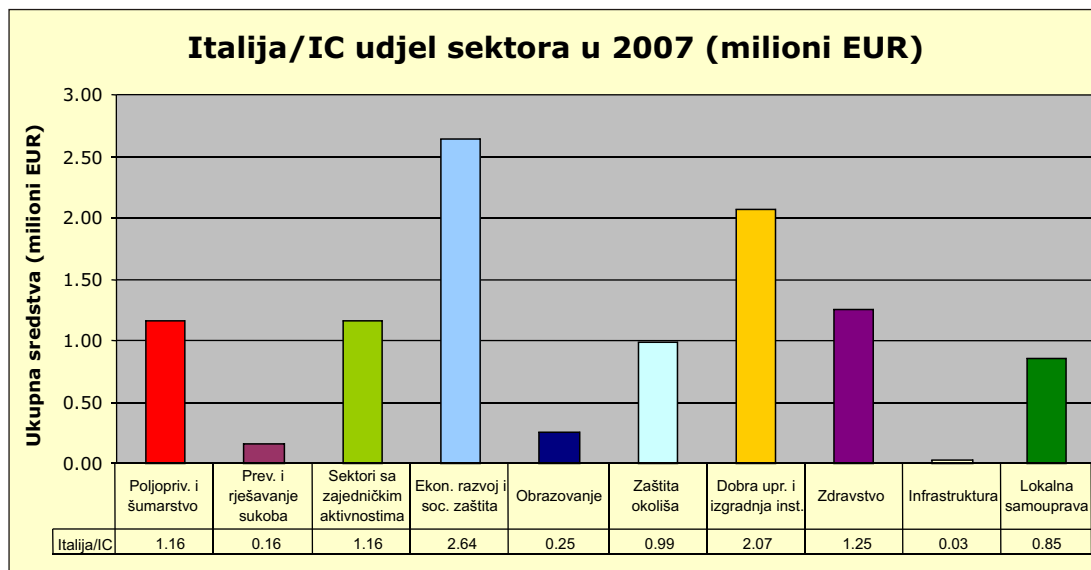
Email: Gerald.kuehnemund@kfw.de

Web adresa: www.kfw.de

Politički pristup

Italija je aktivna u Bosni i Hercegovini (BiH) od 1992.godine, Trenutno, Italija/Italijanska kooperacija (IC) je angažirana u sljedećim oblastima: sektori sa zajedničkim aktivnostima (sa fokusom na mlade i jednakost spolova); poljoprivreda i šumarstvo; prevenciju i rješavanje sukoba, mir i sigurnost (sa fokusom na deminiranje); dobra uprava i izgradnja institucija; ekonomski razvoj i socijalna zaštita (otvaranje radnih mjesta i turizam); zdravstvo; obrazovanje (sa fokusom na visoko obrazovanje); i koordinacija međunarodne pomoći. Ukupni doprinos Italije/IC-e u 2007. godini je bio oko 10.5 miliona EUR-a.

Italija/IC u BiH je veliki dio svojih resursa posvetila sektorima Ekonomskog razvoja i socijalne zaštite i dobre uprave i izgradnje institucija. Intervencije u ovim sektorima, koje čine 4.5 miliona EUR-a od ukupnog iznosa pomoći, su implementirane od strane Italijanskih organizacija, NVO-a i međunarodnih agencija. Ovakav pristup ima za cilj smanjenje siromaštva i ohrabrivanje etničke integracije, na taj način promovirajući raznolikost ruralne ekonomije i povećavajući vrijednost prirodnih resursa BiH. Tekuće inicijative poljoprivrednog sektora žele promovisati održivi sistem poljoprivrede, kao što su integrisana i organska poljoprivreda.

U sektoru zaštite okoliša, intervencije Italije/IC-a su fokusirane na podršku domaćim institucijama pri izradi lokalnih Akcionih planova za zaštitu okoliša (LEAPs). Ovi planovi osiguravaju upravljanje prirodnim resursima i zaštitu bioloških različitosti. Takođe, LEAPs poboljšavaju sistem integralnog nadzora upravljanja šumama, riječnih slivova i nasipa. Italija/IC takođe podržava modernizaciju univerzitetskih kurseva na odsjecima za okoliš, i nudi predavanja za osvježanje znanja za eksperte i akademike koji su uključeni u rad ovog sektora..

U 2007.godini, Italija/IC je bila aktivna u sektoru zdravstva kome su donirali 1.2 miliona EUR-a. Njihov glavni projekat u ovoj oblasti je bio *Promocija mentalnog zdravlja u Republici Srpskoj*, koji je ciljao na poboljšanje pristupačnosti i kvaliteta usluga koje se pružaju mentalno oboljelim osobama ili njihovim porodicama.

Italija/IC takođe finansira sektore sa zajedničkim aktivnostima (1.16 miliona EUR-a), pogotovo aktivnosti koje se tiču jednakosti spolova i mladih. Italija/IC je bila angažirana u ovim oblastima kroz nekoliko inicijativa koje su imale za cilj zaštitu i promociju prava najranjivijih populacija kao što su djeca, mladi i žene. U tom pogledu, Italija/IC je sponzorirala brojne inicijative koje su se fokusirale na izgradnju i promociju socijalnog uključivanja ovih grupa. Inicijative Italije/IC-e imaju za cilj rješavanje pitanja psiholoških i psihičkih usluga koje se pružaju mladim s posebnim potrebama. Naime, naponi koje ulažu Italijanske NVO-e i Italija/IC, su fokusirani na borbu protiv socijalnog isključivanja i marginalizacije mladih i maloljetnika sa posebnim potrebama. Ovo se postiže kroz promociju kulture socijalnog uključivanja olakšavajući mladim pristup obrazovnim uslugama, psihološkoj obnovi i psihičkoj rehabilitaciji. Predanost Italijanske

vlade ovom sektoru uključuje jačanje pozicije žena. Različite aktivnosti koje je poduzela Italija/IC u sektorima sa zajedničkim aktivnostima su koordinisane uz pomoć posebne "Jedinice za mlade i jednakost spolova" u okviru Ureda Italijanske kooperacije za razvoj (UTL) u Sarajevu.

Italija/IC je doprinijela 1.16 miliona EUR-a sektoru poljoprivrede i šumarstva kao i dodatnih 0.85 miliona EUR-a lokalnoj upravi i sektoru ruralnog razvoja.

Ključne aktivnosti u 2007

Projekat *Podrška inicijativama za djecu i mlade u BiH*, direktno pod vođenjem Italije/IC, ima za cilj koordinaciju i jačanje brojnih Italijanskih intervencija u ovom sektoru. Sveobuhvatni cilj je jačanje izgradnje mira, ohrabrivanje integracije i međuetničkog dijaloga da bi se podigla svijest djece i mladih o pitanjima zaštite okoliša, i da bi se ponudila šansa mladim da budu proaktivni u promociji svoje kreativnosti i aktivnog učešća u obrazovanju. Što se tiče posebno ranjivih maloljetnika, projekat doprinosi kreiranju klime većih prilika i izgradnji pažljivog, proaktivnog i samodostatnog civilnog društva. Ovaj projekat nameće seriju pilot inicijativa koje imaju za cilj promociju međuetničkog dijaloga i demokratskih vrijednosti mira i tolerancije među mladim. Pozitivni rezultati ove inicijative su ohrabрили Italiju/IC da replicira aktivnosti u ostalim područjima BiH, pogotovo u Srebrenici da bi se podržala etnička reintegracija.

Italija/IC nastavlja sa finansiranjem deminiranja, jer je ova aktivnost od vitalne važnosti za obnovu ekonomskog i socijalnog života u BiH. Pogotovo, putem finansiranja projekata UNDP-a, Italijanska vlada je doprinijela deminiranju važnih lokacija, uključujući: FAMOS industrijski kompleks na Ilidži, ButmirMeđunarodni Aerodrom, prostore za opravku na željezničkoj stanici Briješće Polje i turističkih objekata na planini Trebević.

Odkad je svijest o pitanju sigurnosti postala fundamentalno važna, Italija/IC, uz pomoć Italijanske NVO-e Intersos, je vodeći donator u prevenciji nesreća vezanih za neeksplozivna minskoeksplozivna sredstva. Italija/IC je takođe aktivna u izradi programa kojim bi se povećala svijest o minama među civilnom populacijom. Inicijative Italije/IC uključuju domaće administratore, udruženja civilnog društva grupa koje su najviše izložene riziku od mina (radnici u poljoprivredi, šumarstvu, i građevinskom sektoru) i mjesnih zajednica. U cilju nastavka deminerskih aktivnosti, od 2006. godine, Italija/IC je odobrila nekoliko novih projekata deminiranja, finansiranih i vođenih iz UTL-a u Sarajevu u saradnji sa NVO-om Intersos. UTL koordinira i direktno nadgleda sve aktivnosti vezane za deminiranje, uključujući one koje se tiču Edukacije o minama i riziku(MRE).

Komunikacija predstavlja suštinski faktor u sposobnosti da se odgovori na najurgentnije izazove u oblasti razvojne pomoći. Informacijske i komunikacijske tehnologije su obilježile početak nove faze globalnog ekonomskog rasta. Stoga, podrška koju Italija/IC pruža posebnim projektima novinarstva je naročito relevantna. Inicijativa, koja je sprovedena i uskoro će ući u svoju posljednju fazu, podržava stručne kvalificiranje novinara i poboljšanje procesa međukulturološkog i međureligijskog dijaloga među domaćim stanovništvom. Ovaj pilot projekat uključuje 6 kurseva koji se održavaju tokom perioda od jedne godine. Ova inicijativa doprinosi obuci 78 novinara sa jasnim fokusom na pitanja ljudskih prava i jednakosti.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Italija/IC namjerava nastaviti sa fokusom na sektore sa zajedničkim aktivnostima (pogotovo na mlade), na ruralni razvoj i sektor poljoprivrede. Konkretno, programi Italija/IC će se fokusirati na integrirani pristup koji će dovesti zajedno sve Italijanske institucije, partnerske zemlje, NVO-e, univerzitete, udruženja i lokalne zajednice. Italija/IC će raditi na temelju konkretnih projekata sa jasnim i mjerljivim ciljevima i indikatorima, u cilju promoviranja razvoja što uključuje ne samo ekonomsku dimenziju nego i socijalni i individualni rast građana uz poštivanje različitih kultura.

Nadalje, Italija/IC će obratiti naročitu pažnju Srebreničkoj regiji, koja je jedna od najdepresivnijih regija u socijalnom i ekonomskom smislu u BiH. Italija/IC je aktivna u ovoj regiji od 2002.godine kao jedan od donatora Regionalnom programu obnove u Srebrenici (SRRP), koji implementira UNDP. Osim toga, od 2006.godine, Italija je financirala multi-sektorski projekat za socijalnu i ekonomsku stabilizaciju i borbu protiv socijalnog isključivanja u područjima gdje se raseljena lica vraćaju.

Povećani fokus na Srebrenicu je vodio ka definiciji nove strategije intervencija od strane donorske zajednice i njihovih institucionalnih partnera. U ovom novom, širem okviru, Italijanska vlada djeluje tako što promovira multi-sektorsku intervenciju koja za cilj ima ponovno lansiranje ruralne ekonomije dok u isto vrijeme uzima u obzir etničko-kulturološke aspekte i socijalno-kulturološka obilježja.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Da bi se povećala efikasnost Italijanske pomoći BiH, Italija/IC je kreirala široku mrežu korisnih veza i uspostavila blisku saradnju i koordinaciju sa domaćim institucijama. Sa ciljem mobiliziranja resursa BiH za ekonomski, politički i socijalni razvoj, Italija/IC je svoju pažnju usredsredila na definiranje strategija za intervencije u sektorima sa zajedničkim aktivnostima (sa fokusom na mlade i jednakost spolova), kao i na obrazovanje, poljoprivredu i šumarstvo.

Povrh toga, da bi se promovirali principi Pariške deklaracije, Italijanska vlada je financirala aktivnosti koje nastoje poboljšati vlasništvo stanovištva nad projektima i ojačati profesionalne sposobnosti i vještine. Konačno, da bi osigurala efikasnost u svojim intervencijama i garantirala efektivnije rezultate, Italija/IC svakodnevno nadgleda i evaulira projekte koji su implementirani u BiH u cilju konstantne procjene postignutog napretka.

Koordinacija pomoći

Italija/IC je veoma zainteresovana za koordinaciju pomoći. Dakle, svi projekti su identificirani, formulisani i implementirani uzimajući u obzir ovo veoma važno pitanje. Iz ovog razloga, Italija/IC je igrala značajnu ulogu u projektu koji je sproveden od strane UNDP-a, naročito projektu *Podrške BiH u upravljanju i koordinaciji razvojnih resursa*. Projekat je smišljen da služi kao jasan i efikasan alat za koordinaciju i razvoj, sa ciljem podrške Forumu za koordinaciju donatora i razvoj resursne baze podataka u cilju optimalne usklađenosti između različitih aktivnosti koje međunarodna zajednica sprovodi u BiH.

Italija/IC takođe učestvuje u aktivnostima koordinacije koje sprovodi Delegacija Evropske Komisije u BiH u skladu sa obavezama preuzetim sa potpisivanjem Rimske deklaracije u februaru 2003.godine. Sektorski sastanci se trenutno održavaju između zainteresovanih donatora u cilju povećanja efikasnosti intervencija putem efektivne koordinacije. Konačno, Ured Italijanske kooperacije igra važnu ulogu u koordinaciji Italijanske pomoći u zemlji i održavanju veza sa domaćim institucijama i donatorskom zajednicom.

Kontakt informacije

Italijanska kooperativa
 Kontakt osoba: Carmen Giordano
 Adresa: Čekaluša, 5, 71000 Sarajevo, BiH 1
 Telefon: +387 33.560.170
 Fax: +387 33.667.227
 Email: utlsarajevo@esteri.it
 Web adresa: www.cooperazioneallosviluppo.esteri.it; www.utlsarajevo.org

Japan/Japanska međunarodna agencija za saradnju (JICA)

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Japanska međunarodna agencija za saradnju (JICA) je agencija za implementaciju za većine aktivnosti koje predviđa Japanska tehnička saradnja. JICA će biti reorganizirana u 2008.godini i njene odgovornosti će biti proširene tako da će takođe pružati pomoć vezanu za zajmove i donacije.

U januaru 1996.godine, odmah po završetku konflikta, Japan/JICA je počeo sa svojim hitnom pomoći obnove u Bosni i Hercegovini (BiH.) Od tada, Japan je igrao važnu ulogu u obnovi BiH, kao jedan od najvećih bilateralnih donatora u zemlji. Japan nudi donacije u mnogo oblasti, bilo direktno vladi BiH, putem međunarodnih organizacija ili preko NVO-a

Kako je u BiH postignut veliki napredak u obnovi, trenutna pomoć Japana/JICA zemlji je fokusirana na implementaciju projekata zajedno sa ostalim donatorima i međunarodnim organizacijama. Ove inicijative imaju za cilj ohrabrivanje etničkog pomirenja i ekonomske stabilnosti kao način na koji će se postići konsolidacija mira. Japan/JICA takođe djeluje u sljedećim sektorima: obrazovanje, zdravstvo, ekonomski razvoj i socijalna zaštita i infrastruktura. Ove aktivnosti imaju namjeru ojačati kapacitete BiH putem pružanja tehničke pomoći. Prioritetne oblasti Japana/JICA su: tranzicija na tržišnu ekonomiju; okoliš; i konsolidacija mira. Japan/JICA smatra vladu BiH partnerom i u tom smislu svoju aktivnosti uređuje sa prioritetnim oblastima BiH.

Ključne aktivnosti u 2007

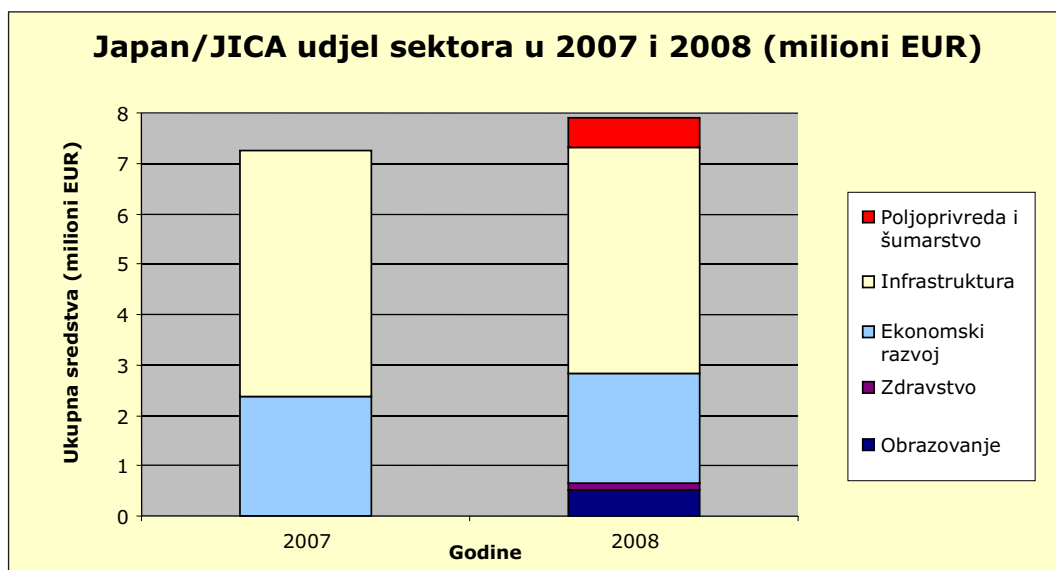
Ukupni budžet Japana/JICA u 2007.godini je iznosio 7.27 miliona EUR-a, većinom izdvojenih za sektore infrastrukture (4.89 miliona EUR), i ekonomskog razvoja i socijalne zaštite (2.38 miliona EUR). Podaci pokazuju da Japan/JICA takođe djeluje u sektorima poljoprivrede, zdravstva i obrazovanja, međutim neke od ovih aktivnosti će započeti tek u 2008.godini.

U sektorima sa zajedničkim aktivnostima, Japan/JICA promovira etničko pomirenje kroz pomoć razvoju zajednica koje uključuju povratnike i putem razvoja obrazovanja u informacionim tehnologijama. Povrh toga, Japan/JICA pokazuje senzitivnost pri promociji etničkog pomirenja uključujući različite etničke grupe u projekte čiji jedini cilj nije samo etničko pomirenje.

Projekat razvoja zajednice u opštini Srebrenica, koji promovira lokalnu poljoprivrednu proizvodnju je implementiran uz pomoć pet NVO-a i povećao je prihode lokalnog ranjivog stanovništva. Cilj ovog projekta je jačanje ekonomske autonomije i izgradnja povjerenja između stanovništva u Srebreničkoj regiji. U svrhu postizanja ovog cilja, projekat uključuje različite aktivnosti vezane za poljoprivrednu proizvodnju koje sprovodi lokalna vlada i NVO-e.

Pilot Projekat za modernizaciju programa informacione tehnologije u Mostaru, čiji početak je planiran u 2008.godini, je zasnovan na Japanskom programu informatike i dio je napora koji se ulažu za promociju i modernizaciju lokalnih metoda predavanja u smislu IT obrazovanja. Prvo je implementiran kao pilot projekat u Mostarskoj Gimnaziji i naknadno proširen na druge dvije gimnazije u Federaciji BiH, Kanton 7. Nakon uspješnog završetka faze pilot projekta, projekat će postati temelj za sofisticiraniju i pristupačniju informatiku u različitim višim školskim ustanovama u BiH. Inicijativa takođe sadrži komponentu etničkog pomirenja jer se kursevi održavaju u mješanim razredima.

U sektoru Ekonomskog razvoja i socijalne zaštite, *Projekat održivog regionalnog razvoja kroz eko-turizam* Japana/JICA se fokusira na projektne lokacije na rijeci Plivi i planini Velež, koje se nalaze na međuentitetskoj liniji razgraničavanja između FBiH i Republike Srpske. Projekat promovira aktivnosti eko-turizma od strane raznih domaćih partnera. U cilju postizanja ljudskog i institucionalnog razvoja u privatnom i javnom sektoru, projekat ima za cilj prenos praktičnog znanja i vještina potrebnih za jačanje takvog razvoja, i pružanje radnoj snazi BiH i organizacijama fundamentalni sredstvo potrebno za nastavak promocije svojih aktivnostiu oblasti eko-turizma.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Japan/JICA će nastaviti sa fokusom na tri oblasti: konsolidacija mira, promocija privatnog sektora, i zaštita okoliša. Na srednjoročnom planu, trenutni projekti će biti nastavljeni u naredne tri godine. Na dugoročnom planu, Japan/JICA smatra prijem BiH u EU ciljem Japanske razvojne pomoći u BiH. Japan/JICA će se postepeno povući iz BiH nakon što se proces pridruživanja BiH Evropskoj Uniji završi.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Japan/JICA je potpuno svjestan važnosti Pariške deklaracije i svoje aktivnosti pokušava koordinirati sa ostalim donatorima u cilju unapređenja efektivnosti međunarodne pomoći. U BiH, posebna pažnja se posvećuje jačanju vlasništva vlade BiH nad projektima i programima. Naprimjer, svrha Projekta za *razvoj zajednice u opštini Srebrenica* je maksimiziranje učešća opštinskih i mjesnih vlada što je više moguće u cilju osiguravanja održivosti projekta.

Koordinacija pomoći

Japan/JICA podržava projekat *Sveobuhvato upravljanje terapijom protiv bola* u BiH, u bliskoj saradnji sa Austrijskom NVO-om, HOPE '87. Projekat treba da počne sa svojom trećom fazom u aprilu 2008.godine i trajaće 2 godine. Cilj projekta je promocija terapije protiv bola za žrtve mina u čitavoj BiH.

Kontakt informacije

Japanska međunarodna agencija za saradnju
 Adresa: Bistrik 9, 71000 Sarajevo, BiH
 Telefon: +387 33.220.190
 Fax: +387 33.220.192
 Email: jicabh@smartnet.ba
 Web adresa: www.jica.go.jp

Ambasada Kraljevine Nizozemske (EKN)

Politički pristup u BiH

Bosna i Hercegovina (BiH) je jedna od 36 partnerskih zemalja širom svijeta sa kojima Nizozemska ima značajne programe bilateralne razvojne saradnje. Nakon pretežnog fokusa na olakšavanje procesa povratka manjina i kreiranja stabilnosti nakon rata, program se trenutno transformira i sve više koncentrira na stvaranje održivih, transparentnih i odgovornih vladajućih struktura usklađenih sa kriterijima propisanim u procesu pridruživanja EU, koncentrirajući se na razvoj poslovne klime uključujući razvoj privatnog sektora i direktnih stranih ulaganja. U nadolazećim godinama, bilateralna razvojna pomoć Bosni i Hercegovini će se postepeno ugasiti i preorijentirati iz više tradicionalnog razvojnog odnosa u odnos koji je vezan za prijem u Evropsku Uniju. Ovaj novi odnos dolazi sa svojim vlastitim instrumentom pomoći, kao što je Program za društvenu transformaciju (Matra), za koji će se BiH kvalificirati u januaru 2008.godine.

Harmonizacija sa ostalim donatorima, i gdje je to moguće, grupiranje pomoći, su jasni prioriteti EKN-e tokom trenutnog četverogodišnjeg perioda. Strateška pitanja za period 2005-2008 su: široki, nacionalni prihvati i napredak u reformi koja podržava proces priključenja EU i koji je u vlasništvu BiH i u skladu sa Srednjoročnom razvojnom strategijom (MTDS); implementacijom nacionalnih i regionalno prihvaćenih rješenja za preostale izbjeglice i interno raseljena lica (IDPs), uključujući integraciju politika podrške održivom povratku u više generalne sociološko-ekonomske programe obnove (sa posebnim naglaskom na područje Srebrenice); poboljšanje koordinacije donatora i donatorske harmonizacije u podršci Jedinstvenim sektorskim pristupima (SWA), gdje je to moguće.

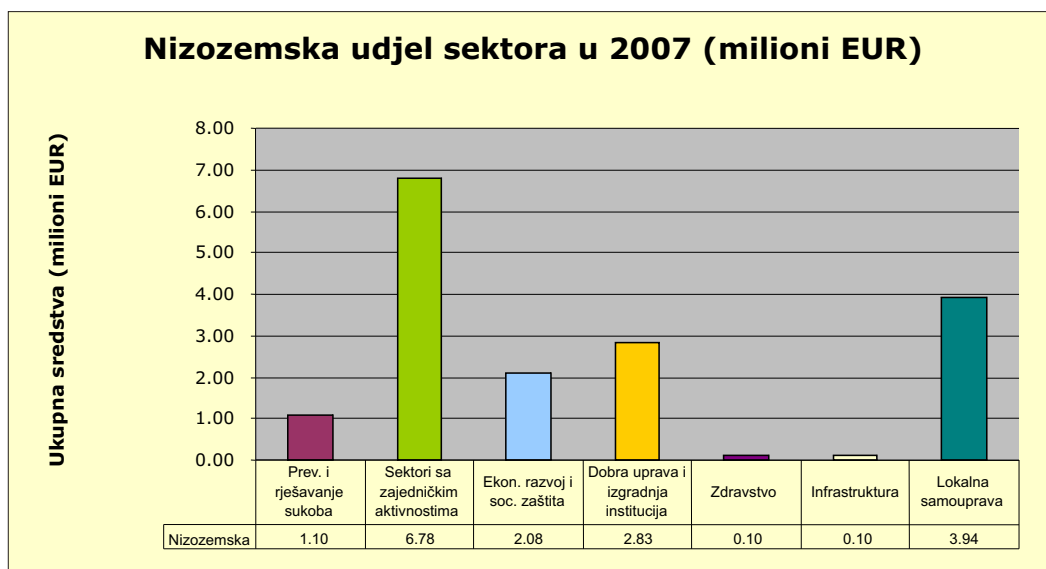
EKN je tradicionalno bila fokusirana na post-konfliktnu podršku i izgradnju mira. U proteklom periodu, naglasak se preorijentisao na dobru upravu, pravnu i sudsku reformu, izgradnju institucija, ekonomski razvoj i socijalnu zaštitu. Ambasada djeluje pod parlamentarnom obavezom da trećinu službene razvojne pomoći budžeta mora izdvojiti na aktivnosti koje se tiču Srebrenice, koji uključuju održive programe povratka i psiho-socijalnu pomoć.

Ključne aktivnosti u 2007

U 2007.godini, ukupni budžet Nizozemske za pomoć BiH je iznosio 16.9 miliona EUR-a. Najveći dio sredstava je izdvojen za sektore sa zajedničkim aktivnostima (6.8 miliona EUR-a), koje uključuju povratak i reintegraciju izbjeglih lica. Sektori lokalne samouprave i dobrog upravljanja i izgradnje institucija, a pogotovo Reforma javne uprave (PAR) i Reforma pravosuđa su takođe visoko na listi prioriteta za sredstva koje Nizozemska izdvaja za sektore.

Među ključnim aktivnostima EKN-e izdvaja se podrška Državnom sudskom registru (ukupno finansiranje, zapošljavanje međunarodnih sudija i istražitelja), početak druge faze *Projekta odgovornosti vlada* (GAP), podrška Međunarodnoj komisiji za nestala lica i lanac aktivnosti u podršci održivom povratku izbjeglica i raseljenih lica.

Komora za ratne zločine Suda BiH je uspostavljena u martu 2005.godine da bi istraživala i procesuirala najozbiljnije ratne zločine počinjene u BiH u skladu sa međunarodnim zakonima i normama krivičnog prava. Plate za međunarodne sudije, tužitelje i ostalo osoblje su finansirane izravno od strane međunarodnih donatora, uključujući EKN, i njima je upravljano direktno iz Sudskog budžeta. EKN pruža podršku Uredu državnog sudskog registra. Mandat registra je sljedeći: upravljati i pružati administrativnu, pravnu i drugu vrstu usluga i podrške Sekciji I za ratne zločine i Sekciju II za organizirani kriminal, ekonomski kriminal i korupciju Krivičnih i apelacionih odjela Suda BiH; i da pruži uslugu i podršku Posebnom odjelu ureda tužioca. Ove usluge takođe uključuju i nisu ograničene samo tim aktivnostima, podršku međunarodnim sudijama i tužiocima pri njihovom djelovanju, saradnju sa domaćim vlastima u organizaciji i koordinaciji aktivnosti vezanih za pritvaranje osumnjičenih, i podršku i zaštitu svjedoka.

U sektoru lokalne samouprave, GAP, koji finansira Švedska/SIDA, EKN-e i SAD/USAID-a, izgrađuje kapacitete opština u BiH za pružanje građanima što kvalitetnijih usluga, za politiku i fiskalne okvire dobrog vladanja. Trenutno, 56 od 143 opštine učestvuju u GAP-u; dodatnih 15 će biti dodato u jesen 2008.godine.

U sektorima prevencije i rješavanja sukoba, mira i sigurnosti, EKN-e pruža podršku ICMP-u u svojoj osnovnoj ulozi da osigura saradnju vlada u lociranju i identificiranju nestalih tokom oružanog konflikta ili kao rezultat povrede ljudskih prava.

EKN-e, zajedno sa Švedskom/SIDA i UK/DFID-om doprinosi finansiranju Fonda za oporavak sektora preduzeća (ESRF) što predstavlja dio djelovanja u sektoru ekonomskog razvoja i socijalne zaštite. Ovi donatori će raditi sa relevantnim državnim i entitetskim ministarstvima u rješavanju brojnih strukturalno-ekonomskih problema. Primarni cilj ESRF-a je smanjenje siromaštva putem transformacije BiH ekonomije prema prioritetima definiranim u Srednjoročnoj razvojnoj strategiji (MTDS). Drugi cilj projekta je ohrabrivanje razvoja jedinstvenog tržišta u BiH. Treći cilj projekta je ohrabrivanje dijaloga i saradnje između entiteta i države u ekonomskoj sferi.

U sektorima zajedničkih aktivnosti, EKN-e finansijski podržava projekat UNDP-a *Podrška pristupu orijentiranom prema rezultatima Partnerstvo za lokalni razvoj* (SUTRA-PLOD). Ova inicijativa, sada u svojoj trećoj fazi, ima za cilj obezbjeđivanje sredstava lokalnim zajednicama u BiH pomoću kojih će artikulirati i implementirati povratak i projekte reintegracije u zajedničkom naporu vlade, civilnog društva i ekonomije kojim bi se mogli postaviti temelji za šire razvojne aktivnosti u budućnosti. Takođe pruža pomoć tijelima na državnom nivou u kreiranju koherentne politike i administrativnih okvira koji bi dozvolili takvim projektima da oslobode potencijal zainteresovanih strana na lokalnom nivou. SUTRA-PLOD podržava opštinske vlade u poboljšanju pružanja vitalnih usluga onim kategorijama kojima su takve usluge najpotrebnije, iznad svega povratnicima i raseljenim licima.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Ambasada Kraljevine Nizozemske je izradila višegodišnji strateški plan, koji pokriva period 2008-2011.godina, u kojem su predstavljeni politički prioriteti. Zbog postepenog smanjivanja Nizozemskog programa razvojne saradnje u BiH i cilja postizanja jedinstvenog nastupa, pravilni strateški izbori su sada još važniji. Za period pokriven u strateškom planu, Ambasada Kraljevine Nizozemske je izdvojila godišnji budžet od 14.700.000 EUR-a za 2008.godinu koji će se postepeno smanjivati na otprilike 7.500.000 EUR-a u 2011.godini. Nakon 2011.godine, Ambasada će imati samo ograničeni budžet od 5.000.000 miliona EUR-a, koji je u potpunosti rezervisan za podršku žrtvama genocida koji se desio u Srebrenici. Navedeni budžet ne uključuje aktivnosti koje sufinansira Nizozemska Vlada izravno preko ministarstva u Hagu.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Do mjere do koje je to moguće, partnerstvo sa BiH vladom je poželjno, na taj način stimulirajući domaće vlasništvo nad reformskim procesima. EKN-e nastoji da tijesno sarađuje sa ostalim donatorima prisutnim u BiH u cilju postizanja sinergije između programa i sprečavanja preklapanja aktivnosti.

Koordinacija pomoći

Harmonizacija sa ostalim donatorima, i gdje je to moguće, grupiranje pomoći su jasni prioriteti EKN-e.

Druga faza Projekta upravne odgovornosti (GAP), u kojoj su EKN-e, Švedska/SIDA, SAD/USAID partneri, je inovativna u svojoj postavci i služi kao najbolja praksa za aktivnosti u ostalim zemljama u razvoju. Projekat je postigao grupni finansijski nastup sva tri donatora. Uspio je u preuzimanju Nordijskog+ templejta za zajednički finansijski aranžman kao model (prvi za SAD/USAID) i uspio je prevazići razlike u interpretaciji otvorenih tenderskih procedura koristeći uključivu (Sporazum o vladinim nabavkama Svjetske trgovinske organizacije) listu, a ne isključivu listu podobnih zemalja. Ovo je pojednostavilo procedure finansiranja i izvjaštavanja za GAP partnere.

Drugi veliki programi u kojima je Nizozemska partner sa drugim donatorima uključuju Fond za reformu javne uprave (PARF) i podršku Državnom sudu Bosne i Hercegovine koji je odgovoran za procesuiranje ratnih zločina i slučajeva organiziranog kriminala.

Kontakt informacije

Ambasada Kraljevine Nizozemske

Adresa: Grbavička 4, 71000 Sarajevo, BiH

Telefon: +387 33.562.600

Fax: +387 33.223.413

Email: sar@minbuza.nl

Web adresa: www.minbuza.nl; <http://bosnieherzegovina.nlabassade.org>

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Sveukupni cilj Norveške razvojne saradnje na globalnom planu je doprinošenje trajnim poboljšanjima ekonomskih, socijalnih i političkih uslova za stanovništvo zemalja u razvoju. Razvojna saradnja mora jačati kapacitete zemalja u razvoju u rješavanju problema vezanih za siromaštvo i da promoviranju održivi razvoj na političkom, ekonomskom planu i sferi okoliša.

Većina Norveške međunarodne razvojne saradnje uključuje dugoročnu pomoć u obliku donacija. Općenito, naglašava se bilateralna pomoć, kanalisana direktno vladama partnerskih zemalja, i multilateralna pomoć, izravno putem UN sistema i razvojnih banaka. Norveška također pruža značajnu pomoć preko međunarodnih, domaćih i Norveških NVO-a.

Norveška radi na osiguravanju jasnije uloge UN sistema i međunarodnih razvojnih banaka u razvojnom radu i na tome da je podjela rada među njima i ostalih partnera poboljšana. Norveška će nastaviti sa doprinosom u postizanju Milenijumskih razvojnih ciljeva UN-a (MDGs). Poseban izazov će biti postizanje značajnog napretka u najsitimašnijim zemljama i zemljama u konfliktu u procesu iznalaženja političkog rješenja konflikta. Norveška je preuzela inicijativu da inicira posebnu međunarodnu aktivnost za realizaciju Milenijumskih razvojnih ciljeva UN-a vezanih za zdravstvo, za smanjenje smrtnosti djece i majki i borbu protiv AIDS-a i drugih bolesti.

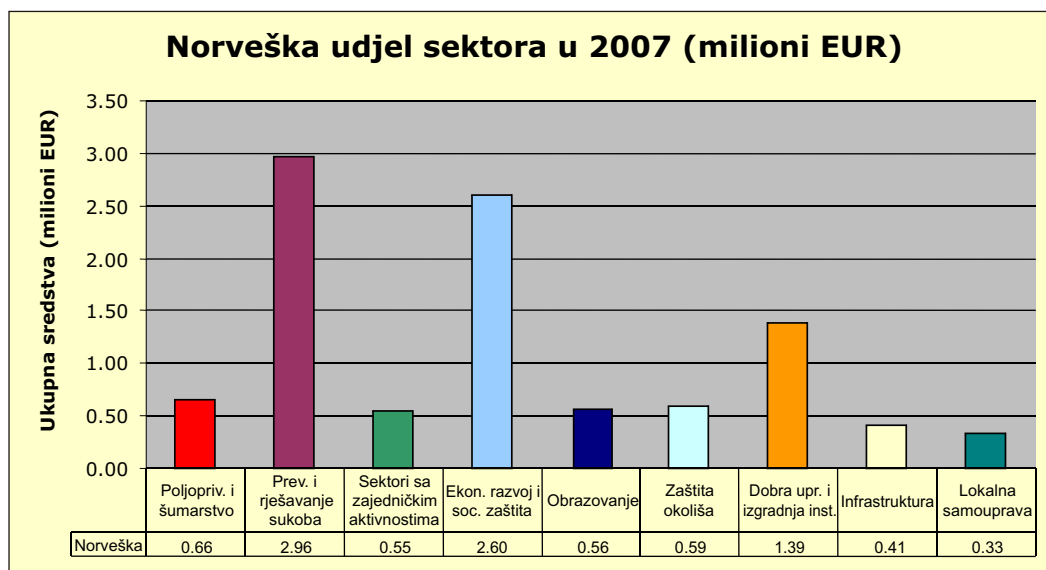
Norveška želi promovirati bolju podjelu rada između donatora i da se fokusira više na oblasti u kojima Norveška posjeduje kapacitete stručnosti i znanja. Prema tome, povećana razvojna pomoć, osigurana od strane trenutne vlade, će primarno biti fokusirana na pet osnovnih prioritetnih oblasti u kojima Norveška ima komparativne prednosti. Pet oblasti u kojima Norveška može značajno doprinjeti su klimatske promjene, okoliš i održivi razvoj; izgradnja mira, ljudska prava i humanitarna pomoć; nafta i čista energija; žene i jednakost spolova; i dobra uprava i borba protiv korupcije.

Norveška je u proteklom periodu obezbjedila oko 15 miliona EUR-a godišnje pomoći Bosni i Hercegovini (BiH). Norveška razvojna saradnja sa BiH se mijenjala u skladu sa različitim potrebama zemlje od fokusa na humanitarnu pomoć i rekonstrukciju i razvoj infrastrukture, do trenutne koncentracije na podršku reformama i procesima koji promoviraju stabilnost i dovode BiH bliže Euro-Atlanskim strukturama. Ove aktivnosti uključuju podršku izgradnji institucija (državni parlament, sudske institucije, sektor bezbjednosti, policija, lokalna samouprava), i reforma sudstva.

Vezano za razvoj institucija, Norveška je nedavno dala svoj najveći doprinos sudstvu, gdje je, tokom perioda od nekoliko godina, obezbjedila značajnu podršku Visokom sudskom i tužilačkom vijeću, Državnom sudu BiH i obnovi lokalnih sudova. Norveška će nastaviti sa zadržavanjem prioriteta na sudstvu, i na drugim aspektima pravde i bezbjednosti (policija, obavještanje i odbrana) i parlamentarnoj saradnji. Razvoj privatnog sektora, sa posebnim fokusom na poljoprivredu i informatiku i komunikacije predstavlja drugi stub Norveške pomoći u BiH. Norveška pruža značajnu podršku u brojnim inicijativama koje uključuju prava žena, djece, mladih i obrazovanje, okoliš, mir i obnova uključujući aktivnosti za suočavanje sa prošlošću i promoviranja međuetničkog dijaloga i saradnje. Povrh toga, značajna pomoć je data deminiranju.

Ključne aktivnosti u 2007

Norveška je doprinijela 10 miliona EUR-a u 2007. godini za razvoj BiH, izdvajajući većinu sredstava prevenciji i rješavanju sukoba, miru i sigurnosti (2.96 miliona EUR-a), ekonomskom razvoju i socijalnoj zaštiti (2.6 miliona EUR-a) i dobroj upravi i izgradnji institucija (1.39 miliona EUR-a). Sa manjim donacijama, Norveška je bila aktivna u poljoprivredi i šumarstvu, zaštiti okoliša, obrazovanju, infrastrukturi i lokalnoj samoupravi.

U 2007. godini, Norveška je podržala nekoliko projekata u gorenavedenim sektorima u BiH. U sektoru pravde, Norveška je podržala rad VSTV-a i Specijalnog vijeća za ratne zločine u BiH, kao i monitoring OSCE-a nad slučajevima ratnih zločina koji su prebačeni u BiH iz Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (ICTY). Norveška podrška Balkanskoj istražno-izvještačkoj mreži, uključujući njihov izvještaj o pravdi, i Institutu za izvještavanje o ratu i miru je promovirala kritičko novinarstvo i javno razumijevanje sudskih procesa ratnih zločina u BiH i ICTY-a. Nezavisan, odgovoran i funkcionalan sistem pravde predstavlja stub jednog demokratskog društva. Javne informacije o Državnom sudu i njegovoj ulozi i ograničenjima, pogotovo u slučajevima ratnih zločina su suštinski važne za izgradnju javnog povjerenja u sudstvo. Norveška takođe podržava Mrežu podrške sudovima koja ima za cilj povećavanje znanja stanovništva BiH o sudskom sistemu zemlje, sa posebnim fokusom na sudske procese ratnih zločina. Ambasada Kraljevine Norveške pruža pomoć dvjema NVO-a koje su uključene u rad sa Mrežom podrške sudovima: *Izvor iz Prijedora*, i Helšinskog komiteta za ljudska prava u Republici Srpskoj, sa sjedištem u Bijeljini. Njihovi projekti se fokusiraju na uspostavu mreže različitih organizacija koje rade na podršci svjedocima i potencijalnim svjedocima u slučajevima koji se tiču Komore za ratne zločine u BiH.

Norveška pruža pomoć brojnim organizacijama za civilno društvo u ključnim sektorima, uključujući Centar za istraživanje i dokumentaciju (RDC) i Međunarodnu komisiju za nestale osobe (ICMP). Ove dvije organizacije pomažu porodicama žrtava i širem društvu putem pronalaženja činjenica o osobama koje su nestale kao rezultat rata u periodu 1992-95. RDC je razvio sveobuhvatnu bazu podataka o sudbini ubijenih i nestalih osoba, koja je dostupna familijama, istraživačima i javnosti. ICMP pruža podršku BiH vladi u procesu lociranja, pronalaženja i identifikiranja nestalih osoba. Druge centralne organizacije koje primaju sredstva za projekte od Norveške vezane za pomirenje su Nansen Dialogue Network and XY Film.

U pogledu jednakosti spolova, mladih i obrazovanja, Norveška podržava veliki broj aktivnosti, koje implementiraju domaće i međunarodne organizacije. U oblasti obrazovanja, Norveška podržava različite aktivnosti koje imaju za cilj doprinos visokokvalitetnom predavanju u osnovnim i srednjim školama i na nivou fakulteta; projekte koji jačaju roditeljsko-učiteljska vijeća i vijeća studenata; inicijative koje pomažu obnavljanju saradnje između studenata koji se obrazuju po različitim nastavnim programima; i napore koji za cilj imaju integraciju obrazovanja. Ujedinjeni svjetski koledž u Mostaru, Odjel za obrazovanje pri misiji OSCE-a u BiH, Centar za interdisciplinarnu magistarske studije na Univerzitetu Sarajevo i nekolicina NVO-a je partner Norveškoj u ovim naporima.

U podršci razvoju privatnog sektora, Norveška je posebno fokusirana na sljedeće inicijative: razvoj konkurentnih malih i srednjih preduzeća (SMEs) u informatike i komunikacija (ICT); jačanje poljoprivrednih obrta, kooperativa i stručnog obrazovanja u poljoprivredi; i promociji poduzetništva za mlade. Norveška pomoć se pruža u obliku donacija i prenosa tehničke stručnosti. Naprimjer, Norveška pruža finansijsku i obrazovnu podršku za osnivanje i razvoj Centra za poslovnu informatiku i tehnologiju (BIT Centar) u Tuzli. Od 2005. godine, BIT Centar je pomogao u osnivanju preko 20 inovativnih kompanija i otvaranju 100 novih radnih mjesta, i tim putem pomogao ekonomsku obnovu i razvoj Tuzlanske regije. Slična inicijativa se odvija u Banja Luci sa razvijanjem EXIT Centra.

U oblasti poljoprivrede, dvije Norveške organizacije, *Jæren Produktutvikling* and the *Foundation Sandnes-Dubrovnik*, koriste veliko iskustvo u razvoju poljoprivrede, poljoprivrednom obrazovanju i rješenjima za poljoprivredne kooperative stečeno na malim farmama u Norveškoj. Obje organizacije dobivaju finansijsku podršku od Norveške za podršku koju oni pružaju brojnim poljoprivrednim razvojnim projektima u BiH.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Na srednjoročnom planu, Norveška planira sa nastavkom pomoći BiH sa ciljem integracija u Evro-Atlanske strukture putem razvojne saradnje. Pomoć za reformske procese i institucionalni razvoj će ostati prioritet, kao i podrška inicijativama civilnog društva u brojnim sektorima i razvoju privatnog sektora. Naglasak će se i dalje stavljati na domaće vlasništvo nad razvojnim procesima i održivost.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Naglasak se stavlja na implementaciju ciljeva iz Pariške deklaracije o efektivnosti međunarodne pomoći na međunarodnom i državnom nivou. Norveška razvojna saradnja će biti vođena principima domaćeg vlasništva, usklađivanju sa sistemom zemlje domaćina, harmonizaciji između donatora, upravljanju na osnovu rezultata i obostranoj odgovornosti.

Pri odabiru projekata za podršku, Norveška daje prioritet inicijativama sa domaćim vlasništvom i naporima koji se dijelom oslanjaju na finansiranje iz lokalnih ili domaćih izvora. Projekti bi trebali imati izvjesnu dugoročnu perspektivu i strategiju za održivost bez Norveške pomoći tokom razumnog vremenskog okvira gdje je to moguće.

Naprimjer, u oblasti reforme odbrane i sigurnosti, Norveška podržava NATO Trust Fund. Projekat implementira Međunarodna organizacija za migraciju (IOM) u saradnji sa Ministarstvom odbrane (MoD) u cilju olakšavanja finansijske nezavisnosti osoblja koje je proglašeno viškom i otpušteno iz vojnih snaga BiH i MoD tokom trogodišnjeg perioda i pomoći u njihovoj tranziciji u civilni život putem obrazovanja, stručnog savjetovanja i obuke, davanjem alata i opreme ili samozapošljavanjem. Projekat takođe cilja na izgradnju kapaciteta Ministarstva odbrane da pomaže zaposlenim koji će biti otpušteni u budućnosti.

Koordinacija međunarodne pomoći

Norveški projekti preispituju kako se njihove aktivnosti uklapaju sa naporima drugih donatora u istom sektoru ili geografskom području. Norveška prioritizira napore sa dokumentovanom sinergijom. Na tom planu, Norveška je ušla u zajedničke aranžmane sa ostalim donatorima, kao što su Zajednički finansijski aranžman za registar državnog suda BiH i Ured državnog tužioca BiH.

Podrška reformi sudstva i borba za ljudska prava su kanalisani u velikoj mjeri kroz organizacije kao što su Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV), Sud BiH, EUPM, UNICEF, ICMP, OSCE i OHR, a značajna pomoć u ovim i drugim oblastima je pružena preko međunarodnih, Norveških i domaćih NVO-a.

U okviru sektora obrazovanja, Norveška podržava djelovanje UNICEF-a na polju problema djece u programu pod nazivom *Jačanje socijalne zaštite i sistema uključivanja djece u BiH* (SPIS).

Kontakt informacije

Naziv agencije: Ambasada Kraljevine Norveške u BiH
Adresa: Ferhadija 20, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.254.000
Fax: +387 33.666.505
Email: emb.sarajevo@mfa.no
Web adresa: www.norveska.ba

Španija/Španska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju (AECID)

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Španska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju (AECID) u Bosni i Hercegovini (BiH), naznačila je Bosnu i Hercegovinu (BiH) u svom Master planu za period 2005-2008 godina kao zemlju koja zaslužuje posebnu pažnju, što potvrđuje predanost Španije Bosni i Hercegovini u procesu tranzicije i pridruživanja Evropskoj uniji. Kao rezultat, aktivnosti Španije/AECID se fokusiraju većinom na jačanje institucija, na državnom nivou podržavajući konsolidaciju jake i održive države i na lokalnom nivou na jugu Hercegovine i u Sarajevskoj regiji. Španija je posebno angažirana u BiH od početka konflikta, kroz svoje aktivnosti koje su dizajnirane da podrže konsolidaciju mira.

Svaka od gore navedenih aktivnosti se podudara sa globalnim strateškim ciljevima Španije/AECID: da podrži BiH u konsolidaciji mira, kao i u njenom napretku ka EU sa političkim, ekonomskim i socijalnim transformacijama koji ovaj proces zahtjeva. Ovi globalni strateški ciljevi su u skladu sa preciziranim potrebama BiH. Španija/AECID postiže svoje ciljeve putem grupiranja i saradnje sa velikim međunarodnim donatorima, kao i fokusirajući se na sinkronizirani nastup i koordinaciju među Španskim organizacijama prisutnim u BiH (npr. Španske NVO-e).

U kontekstu ovog globalnog strateškog cilja, aktivnosti Španija/AECID su u skladu sa sljedećim sektorskim strateškim ciljevima:

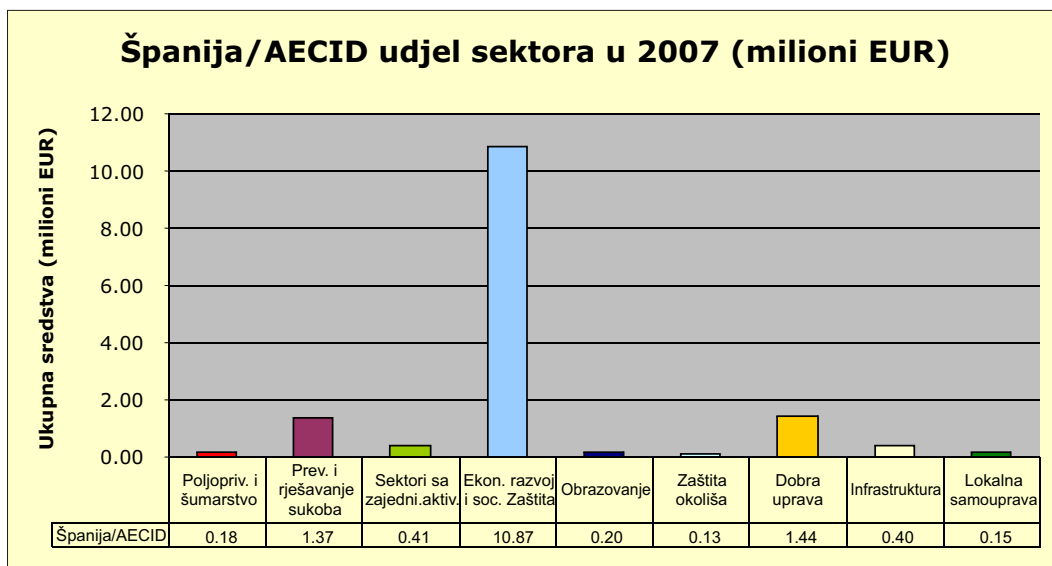
- 1. Jačanje socijalnih i institucionalnih kapaciteta** (Demokratsko vladanje). Ovo se postiže putem kombinacije sljedećih aktivnosti: promocija predstavničke, participativne demokratije, i političkog pluralizma; jačanje vladavine Zakona; razvoj javne uprave koja je orijentirana kvalitetnom pružanju usluga; i podrška evropskim integracijama. Ovi ciljevi se postižu putem jačanja organizacija civilnog društva, podržavanjem sudske i policijske reforme, kao i Reforme javne uprave (PAR), i pružanju pomoći lokalnim tijelima i centralnim institucijama odgovornim za procese Evropskih integracija.
- 2. Povećavanje ekonomskih kapaciteta.** Španija/AECID postiže ove ciljeve kroz pomaganje mikro i malim preduzećima jačanjem institucionalnih kapaciteta na tržištu. Ovo se postiže podrškom decentraliziranim institucijama koje kvalitetnim pružanjem javnih usluga pomažu lakšem osnivanju preduzeća.
- 3. Prevencija konflikta i izgradnja mira.** Ovo se postiže fokusiranjem na smanjenje broja malog i lakog naoružanja i municije, prijelaznu pravdu, pomoć žrtvama ratnih zločina i svjedocima, pogotovo žrtvama silovanja, i jačanjem inicijativa za izgradnju mira.

U 2007.godini, Španija/AECID je izdvojila 5.2 miliona EUR-a za gore navedene aktivnosti. Nadalje, Španija/AECID obezbjeđuje finansijska sredstva za sektor infrastrukture i finansijsku podršku mikrokreditnim organizacijama. Stoga, ukupno izdvajanje Španije/AECID za 2007. godinu je iznosilo 15.2 miliona EUR-a.

Ključne aktivnosti u 2007

Vezano za prvi strateški cilj Španije/AECID, važno je navesti aktivnosti sprovedene u oblasti Evropskih integracija, PAR (podrška Agencijama za državnu službu/upravu, na državnom i entitetskom nivou,) dobra uprava i izgradnja institucija, i lokalna samouprava (podrška entitetskim udruženjima gradova i opština).

Španija/AECID je nastavila sa pružanjem pomoći domaćim sudskim institucijama sa potpisivanjem Zajedničkog finansijskog aranžmana između nekoliko donatora i Sudskog registra i Ureda tužioca BiH, za period 2007-2009.godina. U sektoru pravne i sudske reforme, postignut je napredak u Centru za sudsku dokumentaciju (CJD) smještenom u Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (VSTV). U 2007.godini, položen je temelj za početak rada CJD-a sredinom 2008.godine. Konačno, jaka podrška je pružena Posebnom odjelu za organizirani

kriminal, ekonomski kriminal i korupciju da bi se uvećali kapaciteti odjela u borbi protiv ovih vrsta kriminala.

Pored toga, projekat Španije/AECID *Podrška osnivanju i konsolidaciji Jedinice za finansijsko obavješćavanje* (FID) u okviru BiH Agencije za istrage i zaštitu (SIPA), je uspješno završen, privodeći kraju trogodišnju investiciju od više od 600,000 EUR-a. Zahvaljujući uspjehu u ovom projektu, FID je sada potpuno opremljen, sa neophodnim sredstvima i vještinama na raspolaganju za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma u BiH.

U vezi sa drugim prioritetnim sektorom, tj. podrškom ekonomskom razvoju i socijalnoj zaštiti, Španija/AECID sarađuje sa Regionalnim ekonomsko-razvojnim agencijama za Sarajevo i za Hercegovinu (SERDA) i regionalnim udruženjem ekonomskog razvoja u Hercegovini (REDAH). U 2007. godini, REDAH je počeo sa implementacijom projekta *Podrška osnivanju i konsolidaciji centra za poljoprivredni i ruralni razvoj regije Hercegovina* (CARD). Centar ima za cilj podršku i ohrabrivanje ruralnog i poljoprivrednog razvoja Hercegovine, nudeći svoje usluge regionalnim ruralnim zajednicama. Projekat će ojačati poljoprivredne kapacitete ove regije. Španija/AECID je identificirala i formalizirala dodatne projekte kao što su *Podrška ekonomskom razvoju Hercegovine putem podstreka SME sektoru* (takođe usvojenog od strane REDAH-a) i *Podrškom ekonomskom razvoju Mostara putem poboljšanja sektora turizma* (stavljen u praksu os strane Opštine Mostar).

Španija/AECID je značajno povećala svoje aktivnosti u svom trećem prioritetnom sektoru, prevencija sukoba i njihovo rješavanje, mir i sigurnost. Saradnja sa domaćim NVO-a se popravila. Slično tome, realizacija projekata kao što su *Podrška žrtvama i svjedocima ratnih zločina koji svjedoče na Državnom sudu BiH, implementirana od strane Udruženja za rehabilitaciju žrtava torture* Centar za žrtve torture, Sarajevo, i *Promocija participacije građana u odbrani ljudskih prava i pristup pravdi u slučajevima ratnih zločina u Bosni i Hercegovini*, iniciranog od udruženja Žene Ženama, je počela. Španija/AECID je takođe uključena u trajnu aktivnost za smanjenje broja malog i lakog naoružanja i municije (SALW) i u podršci prijelaznoj pravdi; ovi naponi su personificirani u dva projekta koje implementira UNDP. Konačno, Španska NVO-a, Pokret za mir, Razoružavanje i sloboda (MPDL), rukovodi projektima kroz svoj regionalni *Program konsolidacije povratka i stabilizacije na Balkanu*.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Prisustvo Španske /AECID razvojne podrške u BiH ima jasno vremensko ograničenje vezano za proces Evropskih integracija. Stoga, njene aktivnosti u zemlji će prestati kada BiH uđe u kratkoročnu fazu predprijedruženja Evropskoj Uniji. Kao rezultat, Španija/AECID će najvjerovatnije biti prisutna u BiH narednih pet godina.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Španija, kao potpisnica Pariške deklaracije podržava njene principe i načine rada. U slučaju BiH, naglasak na ovo pitanje ima dva oblika. Prvo, ukupni naponi da se postigne sinkronizirani nastup svih donatora prisutnih u BiH su napravljeni. Španija preuzima aktivnu ulogu na opštim i sektorskim koordinacionim sastancima. Drugo, iako BiH još nema strukturu koordinacije međunarodne pomoći, Španija/AECID obraća posebnu pažnju da domaći faktori preuzmu vodeću ulogu u svim projektima koje sponzorira Španija/AECID. Ovim se osigurava da se Španija/AECID okreće domaćim potrebama i tako, u principu, ostaje lojalna Pariškoj deklaraciji.

Koordinacija pomoći

Španije/AECID je aktivan donator i učesnik u projektu *Podrška državnim sudskim institucijama*. U 2007. godini, Zajednički finansijski aranžman je potpisan između Ministarstva pravde BiH, Sudskog i tužilačkog registra u BiH i Foreign and Commonwealth ureda, Švedske/SIDA, i Nizozemskog ministarstva za razvojnu saradnju, Norveškog ministarstva vanjskih poslova, i Španije/AECID. Ovaj sporazum ima za cilj povećanje efikasnosti međunarodne pomoći koju pružaju donatori sudu i tužilstvu u BiH. Aranžman je zasnovan na Sporazumu o osnivanju registra potpisanom između Visokog predstavnika u BiH i Vijeća ministara BiH, i u skladu je sa Pariškom deklaracijom. Očekuje se da će služiti kao primjer za buduće jedinstvene sektorske aktivnosti koje poduzimaju brojni donatori u isto vrijeme. Ovaj proces, tokom perioda od pet godina, je imao ogroman uticaj na BiH sudski sistem. Zahvaljujući donatorskoj koordinaciji, efikasnost suda je povećana i sada Sud BiH i Ured tužitelja procesuiraju slučajeve ratnih zločina (uključujući slučajeve preuzete iz Haga) kao i slučajeve organiziranog kriminala. Ovo je moguće, dijelom, zahvaljujući podršci međunarodnih pravnih stručnjaka. Da bi se osiguralo domaće vlasništvo nad projektima, plan za tranziciju je napravljen, uključujući planirano povlačenje međunarodne stručne pomoći i finansiranja, sa konačnim usvajanjem budžetskog planiranja od strane države BiH u 2010. godini.

Kontakt informacije

Španska agencija za međunarodnu razvojnu pomoć
Adresa: Čekaluša 14, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.250.350
Fax: +387 33.265.480
Email: otc.balcanes@aecid.ba
Web adresa: www.aecid.es; www.aecid.ba

Švedska/Švedska agencija za međunarodnu razvojnu pomoć (SIDA)

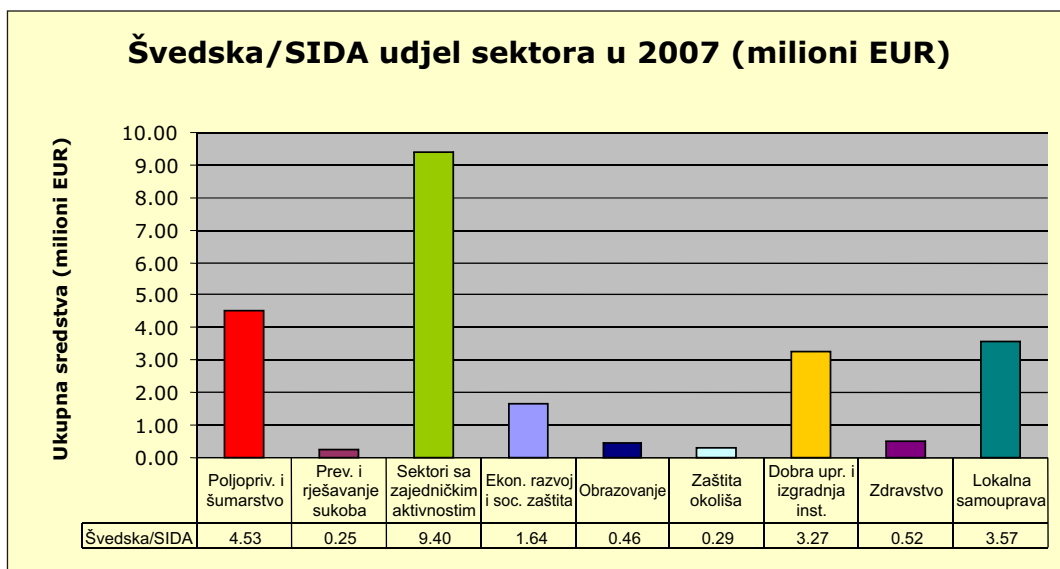
Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Kao što je slučaj sa ostalim Švedskim vladinim agencijama, Švedska agencija za međunarodnu razvojnu pomoć (SIDA) djeluje nezavisno u okviru koji je postavila vlada i koji je odobrio Švedski parlament koji navodi, *inter alia*, zemlje sa kojima će se sarađivati, budžetski okvir i sveukupnu orijentaciju pomoći. Pored bilateralne saradnje sa pojedinačnim zemljama, Švedska izdvaja jednu trećinu svojih sredstava multilateralnim organizacijama, kao što su Ujedinjene nacije (UN), Evropska Unija (EU) i Svjetska banka.

Trenutna strategija Švedske saradnje sa Bosnom i Hercegovinom (BiH) je stupila na snagu u januaru 2006.godine i trajeće pet godina. Ciljevi su smanjenje siromaštva i Evropske integracije. Strategija je koncentrirana primarno na dva sektora: dobra uprava i izgradnja institucija, i ekonomski razvoj. U strategiji, naglasak je stavljen na jačanje vlasništva BiH nad projektima, sa fokusom na državni i opštinski nivo. Koordinacija sa ostalim donatorima i međunarodnim organizacijama je takođe prioritet.

Ključne aktivnosti u 2007.godini

Švedska/SIDA je izdvojila ukupno 23.9 miliona EUR-a tokom 2007.godine. Većina ovih finansijskih sredstava je posvećena sektorima poljoprivrede i šumarstva, lokalne samouprave i dobre uprave i izgradnji institucija (uključujući civilno društvo).

Pomoć Švedske/SIDA dobroj upravi i izgradnji institucija ima za osnovni cilj jačanje vladinih institucija, sa posebnim fokusom na sektor pravde. Švedska/SIDA se pridružila ostalim donatorima, uključujući UK/DFID, Nizozemsku i EC, u podršci Vijeću ministara BiH u implementaciji strategije za Reformu javne uprave (PAR), koja je napravljena u u svrhu povećanja efikasnosti, transparentnosti i demokratije. Ovi donatori pružaju finansijsku podršku PAR fondu. Ovaj fond obezbjeđuje harmonizirani pristup pomoći implementaciji projekata širom BiH koji su pod okvirom definisanim PAR strategijom.

Projekat upravne odgovornosti (GAP), koji finansira Švedska/SIDA, Nizozemska i USA/USAID, ima za cilj jačanje kapaciteta lokalnih opština u BiH u pružanju građanima boljih usluga, u političkom i fiskalnom okviru dobrog upravljanja. Trenutno, 56 od 143 opštine u BiH učestvuju u GAP-u; dodatnih 15 će biti uključeno u projekat u jesen 2008.godine. Drugi projekat Švedske/SIDA je dizajniran da pomogne osnivanju Lokalnog plana aktivnosti za okoliš (LEAPs) na opštinskom nivou.

Nadalje, u sektoru dobre uprave i izgradnje institucija, Švedska/SIDA podržava Švedski Helšinski komitet i Međunarodni centar Olaf Palme u njihovim naporima da ojačaju saradnju sa lokalnim organizacijama i NVO-a. Podrška se također pruža Centru za istraživačko izvještavanje u Sarajevu.

U sektoru ekonomskog razvoja, Švedska/SIDA je dala značajan doprinos jačanju mikrokreditnih organizacija u BiH. Švedska/SIDA je takođe radila sa regionalnim razvojnim agencijama u BiH; jedna od njih u Tuzli pod nazivom Sjevernoistočna regionalna razvojna agencija (NERDA) pruža podršku za 34 opštine iz oba entiteta. Saradnja Švedske/SIDA sa NERDA-om se planira nastaviti do 2010.godine i ima za cilj poboljšanje uslova za rast zapošljavanja u malim i srednjim poduzetništvima (SME) te regije.

Podrška Švedske/SIDA poljoprivredi je kanalisana preko pet NVO-a, koje su pružale usluge savjetovanja farmerima. Ova podrška će se postepeno ugasiti tokom 2008.godine. Svjetska banka je nedavno inicirala trogodišnji razvojni projekat u sektoru poljoprivrede. Švedska/SIDA je odlučila biti partner Svjetskoj banci doprinoseći sa dopunskom komponentom donacija.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Trenutna strategija će biti na snazi do kraja 2010.godine. Višegodišnja strategija gašenja pomoći se očekuje od 2011.godine do daljnjeg.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Dijalog koji se tiče planova za implementaciju različitih programa i projekata se trajno odvija sa brojnim ministarstvima na državnom i entitetskom nivou, sa lokalnim predstavnicima vladajućih struktura i NVO-a, kao i sa ostalim donatorima i međunarodnim organizacijama. Međutim, ponekad je izazov koordinirati djelovanje sa BiH vlastima zbog kompleksnih administrativnih struktura u BiH. Unatoč tome, vlasništvo BiH nad projektima je temelj za angažman Švedske/SIDA u zemlji.

Za dijalog o korupciji, kojem se treba dati posebna pažnja po Švedskoj strategiji saradnje, se ne može zasad reći da je bio produktivan ili da je imao uticaja. Švedska/SIDA ima stajalište da projekti koji povećavaju transparentnost (kao GAP), jačaju pravni i sudski sistem, ili podržavaju istraživačko izvještavanje, daju efikasan doprinos borbi protiv korupcije u BiH.

Koordinacija pomoći

Švedska/SIDA preferira rad sa drugim donatorima na većim, dobro koordiniranim projektima. EU integracije su jedan od glavnih ciljeva Švedske strategije za BiH. Uspostavljena je bliska saradnja sa Delegacijom Evropske Komisije u BiH, *inter alia* projektima kao što su PAR, RDA, poljoprivreda, upravljanje zemljištem i reformi pravosuđa. Svi projekti i programi Švedske/SIDA su povezani sa EU integracijama na neki način.

U svome GAP projektu, Švedska/SIDA, zajedno sa svojim partnerima Nizozemskom i USA/USAID, je uspjela postići tzv. zajednički finansijski aranžman. Ovo je pojednostavilo finansijske procedure za partnerske opštine i bilo odličan primjer gdje su tri donatora stavile na stranu svoja finansijska uputstva da bi projekat učinile efikasnijim, pojednostavili finansiranje i izvještajne procedure za partnerske opštine.

Kontakt informacije

Švedska međunarodna agencija za razvojnu saradnju (SIDA)
Adresa: Embassy of Sweden, Ferhadija 20, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.276.030
Fax: +387 33.267.060
E-mail: ambassaden.sarajevo@foreign.ministry.se
Web adresa: www.sida.se; www.swedenabroad.se

Švicarska/Švicarska agencija za razvojnu saradnju (SDC)/

Državni sekretariat za ekonomske poslove (SECO)

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je zemlja koja ima prioritetni značaj za Švicarsku Konfederaciju. Dva federalna ureda koordiniraju međunarodnu razvojnu saradnju i zajednički implementiraju programe tehničke i finansijske saradnje u oblasti socijalnog i ekonomskog razvoja i upravljanja u ime Švicarske Konfederacije:

Švicarska agencija za razvoj i saradnju (SDC) poduzima direktne aktivnosti, podržava programe multilateralnih organizacija, i pomaže u finansiranju programe kojima upravlja Švicarska i međunarodne organizacije koje se fokusiraju na sljedeće oblasti: sigurnosna demokratizacija i dobra uprava; ekonomske reforme i naplata prihoda; infrastruktura i prirodni resursi; socijalna reforma i smanjivanje siromaštva.

Državni sekretariat za ekonomske poslove (SECO) promovira održivi ekonomski rast uspostavljajući stabilne makroekonomske uslove, ohrabrujući investicije i trgovinu kroz izgradnju osnovne infrastrukture. Program u BiH je koncentriran na dvije glavne oblasti saradnje, u skladu sa prioritetima definiranim u državnoj Strategiji za smanjenje siromaštva i Srednjoročni program 2004-2008: a) razvoj privatnog sektora se koncentriira na trgovinu i promociju investicija, sa jakim fokusom na SME podršku.

b) Poboljšanje osnovne infrastrukture sa većom pažnjom na usavršavanje povratka utrošenog i komercijalizaciju javnih komunalija, kao i izgradnja institucija i kapaciteta.

Pored napora koje ulažu SDC i SEDO, *Švicarski ured za migraciju (FOM)* promovira povratak i migraciono partnerstvo. *Politička podjela IV* Ministarstva vanjskih poslova podržava aktivnosti u oblastima ljudskih prava i promocije mira.

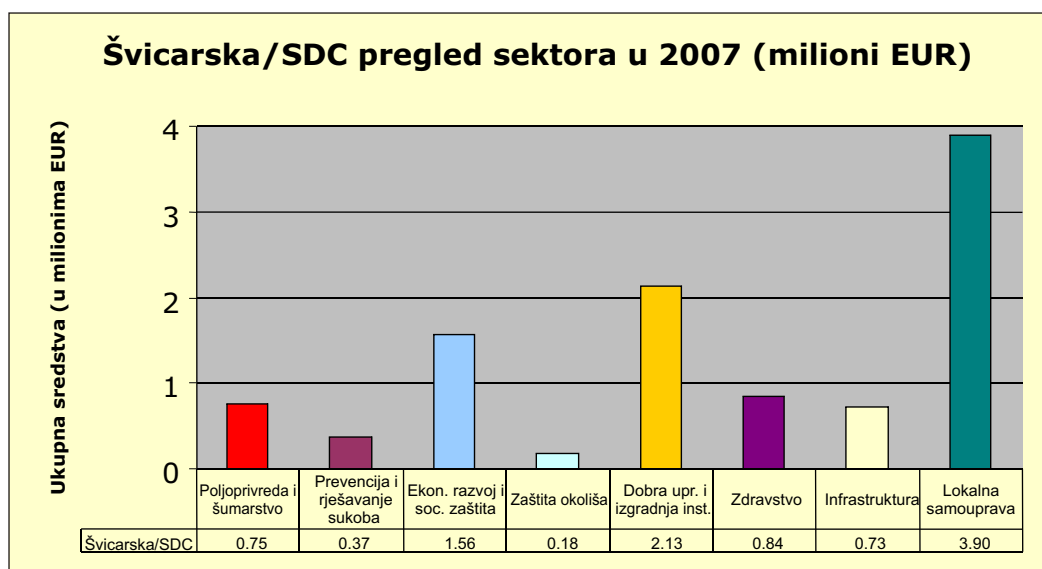
Švicarska/SDC/SECO implementira brojne regionalne programe koje imaju za cilj jačanje razmjene između Švicarske i zemalja Jugoistočne Evrope, u tim zemljama i među njima: Švicarski kulturni program, reforme policije i pravosuđa, Istraživački programi i aktivnosti u okviru Pakta stabilnosti koji je sada transformiran u Regionalno vijeće saradnje.

Dugoročni ciljevi saradnje sa BiH su zasnovani na vrijednostima i principima Švicarske vanjske politike i na principima saradnje sa istočnoevropskim zemljama, i nezavisnim zemljama Commonwealth-a. Ovi ciljevi se podudaraju sa ciljevima BiH, tj. implementaciji ekonomske reforme, stvaranja moderne države na temelju vladavine zakona, reformi javne uprave i borbe protiv siromaštva. Ovi ciljevi su navedeni u *Srednjoročnom programu 2004-2008*. Poprečne teme, Promocija promjena, procesi i mladi koji nadopunjuju programska znanja.

Cilj *Srednjoročnog programa 2004-2008* je unapređenje uslova za samoutvrđene reforme vezane za održivi ekonomski, institucionalni i socijalni razvoj. Program pokriva tri različita polja saradnje: socijalnu domenu; razvoj privatnog sektora i promocija malog i srednjeg poduzetništva (SME); upravljanje i osnovne usluge.

Ključne aktivnosti u 2007

U 2007. godini, Švicarska/SDC/SECO je izdvojila ukupno 8.5 miliona EUR-a. Najveći dio ovih sredstava je izdvojen za sektor lokalne samouprave, poglavito na *Projekat integriranog lokalnog razvoja (ILDP)*, koji je implementirao UNDP, *Projekat upravljanja u opštinskim razvoju resursa vode i okoliša (GOV-WADE)* i druga faza *Projekta opštinskog razvoja u BiH*. Drugi visoko prioritetni sektor za ove agencije je ekonomski razvoj i socijalna zaštita, koju prate aktivnosti u zdravstvu i promociji dobrog upravljanja i izgradnji institucija.

Tokom 2007. godine, uz podršku Švicarske/SDC/SECO, dvije strategije na državnom nivou su izrađene, tj. *Strategija rada policije u zajednici* (usvojilo Vijeće ministara BiH) i *Strategija o lokalnoj samoupravi u BiH*. Rad policije u zajednici je započet u Zeničko-Dobojskom Kantonu i imao je za cilj obuku policijskih rukovodioca srednjeg i višeg nivoa. Obuka je započela u Republici Srpskoj (RS) takođe. Paralelno s tim, implementacija državnog projekta je takođe započela.

U 2007. godini, osam projekata opštinskog razvoja (MDP) je partnerstvu sa opštinama uspostavilo razvojne i komunikativne strategije. Švicarska/SDC/SECO MDP je podržala osam opština u Dobojskoj regiji da bi postale primjerom dobrog upravljanja u BiH, pružajući praksu naučenih lekcija ostalim opštinama, kao i doprinos razvoju politika o ključnim temama koje se tiču dobrog upravljanja i funkcionisanja decentraliziranih državnih struktura. U vezi sa tim, 15 nezavisnih radio-televizijskih stanica je emitiralo blizu 500 emisija o socijalnim pitanjima i pitanjima upravljanja u 2007. godini, zahvaljujući podršci Švicarske/SDC/SECO.

Švicarska/SDC/SECO je sponzorirala osnivanje Foruma od 17 opština uz rijeku Unu u cilju olakšavanja razmjene informacija, i zajedničkog zagovaranja o pitanjima upravljanja vodom i okolišem. Ovaj projekat je postigao mobilizaciju organizacija koje se bave zaštitom okoliša i civilnim društvom (25 NVO-a) koje su djelovale zajedno putem regionalne mreže. Ključno obilježje ove inicijative je bilo jačanje sposobnosti opštinskih administracija i civilnog društva da praktiraju dobro upravljanje vezano za korištenje vodenih i prirodnih resursa.

U sektoru dobre uprave i izradnje institucija, značajan rezultat Švicarske/SDC/SECO programske podrške NVO-a je činjenica da su lokalne NVO-e inicirale uspostavu Fonda za socijalno uključivanje na državnom nivou, putem kojeg će se projekti u ovim sektorima finansirati od različitih donatora i države. Dodatni uspjeh je bila regionalna konferencija o ulozi civilnog društva u socijalnom uključivanju.

U sektoru ekonomskog razvoja i socijalne pravde, Švicarska/SDC/SECO je nastavila sa saradnjom u 2007. godini sa IFC-om u podršci unapređenju poslovne klime kroz *Projekat poslovne konkurentnosti* i poboljšanje pristupa finansijama za SME putem *Programa korporativnog upravljanja*. U sektoru infrastrukture, Švicarska je uspjela u pripremi *Projekta za vodosnadbjevanje Prijedora* koji treba započeti početkom 2008. godine.

U smislu poticanja domaćeg vlasništva nad projektima, Švicarska/SDC/SECO je uspješno prenijela *Projekat starateljske brige* na domaću vladu, koja skrbi za više od 100 djece koji su uskraćeni za roditeljsku pažnju.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Zapadni Balkan će i dalje biti strateški prioritetni region za Švicarsku vanjsku politiku. Stoga će, nova srednjoročna strategija saradnje za period 2009-2012, uskoro biti donesena i uglavnom će se koncentrirati na četiri tematska sektora:

“Vladavina zakona i demokratije” sa fokusom na promociju decentralizacije i lokalne samouprave. U tom pogledu, Švicarska/SDC/SECO će podržati demokratske institucionalne reforme, sa fokusom na participaciju u civilnim društvima. Švicarska/SDC/SECO će se, u saradnji sa svojim domaćim partnerima, fokusirati na izgradnju kapaciteta i efikasne usluge koju sistemi i institucije pružaju javnosti. Promocija ljudskih prava i zaštita manjina i osoba sa nedostacima kao i podrška reformama u oblasti sigurnosti će takođe biti prioritet.

“Ekonomski razvoj i zapošljavanje” će prioritizirati zapošljavanje i naplatu prihoda u ruralnim i perifernim regijama putem promocije SME-a i malih komercijalnih poljoprivrednih obrta. Švicarska će se fokusirati na poslovnu klimu i poslovne razvojne usluge da bi olakšala pristup kapitalnim investicijama za SME i ruralne poduzetnike. Stručno obrazovanje i obuka, izgradnja kapaciteta, obuka o rukovođenju, i lokalni ekonomski razvoj će takođe biti podržani.

Švicarska će se fokusirati na osnovnu infrastrukturu sa naglaskom na opštinsku infrastrukturu, a pogotovo vodosnadbjevanje. Druge oblasti kao što su otpadne vode ili čvrsti otpad će takođe biti razmatrane, ukoliko se ukaže prilika i ukoliko se za tu oblast naprave izgledni zahtjevi.

Švicarska/SDC/SECO će nastaviti sa svojim fokusom na “sektor zdravstva” na srednjoročnom i dugoročnom planu. Nadalje, Švicarska/SDC/SEC je ušla u partnerstvo sa državnim organima vlasti, fokusirajući se na pitanja migracije.

Povrh toga, veći naglasak će biti stavljen na regionanu saradnju u cilju unapređenja regionalne integracije, kreiranja sinergije i promoviranja upravljanja znanjem. Ova saradnja će se odvijati u sljedećim oblastima: bezbjednost, pogotovo djelovanje u reformi policije; istraživanja, sa fokusom na društvene nauke; i kultura, doprinoseći demokratiji i ukupnom društvenom razvoju.

Zajedničke teme koje se provlače kroz sve programe su: jednakost spolova, mladi i dobra uprava.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Švicarska/SDC/SECO je posvećena poštivanju državnih prioriteta BiH i vjeruje da BiH treba imati efektivnu vodeću ulogu nad svojim razvojnim politikama i strategijama. Švicarska/SDC/SECO djeluje sa domaćim vlastima na definiranju prioriteta. Kada se ti prioriteti odrede, Švicarska onda koordinira svoje aktivnosti sa ostalim partnerima iz donatorske zajednice na konkretnim radnim planovima. Švicarska/SDC/SECO će nastaviti da usklađuje svoju podršku sa razvojnim strategijama BiH kroz dijalog sa različitim partnerima iz BiH.

Švicarska/SDC/SECO je uspostavila i primjenjivala harmonizirani sistem nadzora i izvještavanja za većinu sufinansiranih aktivnosti i multidonatorskih projekata. Planiranje, nadzor, i procjena su ključne stavke za osiguravanje efektivnosti svake razvojne aktivnosti.

Koordinacija pomoći

Kao i sa prilagođavanjem domaćim potrebama, situacija vezana za usklađivanje donatorskih aktivnosti se fundamentalno promjenila u posljednjem periodu. Trenutno, većina donatora je zainteresovana za i spremna da koordinira svoje aktivnosti. Međutim, sinkronizacija je puno lakša sa bilateralnim nego sa multilateranim agencijama. Švicarska je angažirana na brojnim inicijativama vezanim za koordinaciju donatorske pomoći i zauzvrat promovira zajednički finansirane projekte. Naprimjer, Švicarska/SDC/SECO, zajedno sa Švedskom/SIDA, i EC, pruža podršku projektu UNDP-a Integrirani lokalni razvoj (ILDP). Ovaj program promovira ujedinjeni nastup BiH prema integriranom, socijalno uključivom lokalnom razvojnom planiranju.

Švicarska/SDC/SECO je, u saradnji sa *Fondom otvorenog društva*, pružila finansijsku pomoć i stručno savjetovanje za izradu *Strategije za razvoj lokalnog upravljanja* u martu 2007. godine od strane Udruženja gradova i opština u RS-u i Federaciji BiH (FBiH).

U saradnji sa UK/DFID-om, Švicarska/SDC/SECO je pomogla u razvoju *Državne strategije o radu policije u zajednici*. Švicarska/SDC/SEC je takođe radila sa UK/DFID-om na pripremi *Plana aktivnosti za jednakost spolova*.

Program za zapošljavanje mladih u BiH su zajednički finansirali Austrija/ADA i UK/DFID. Austrija/ADA i Švicarska/SDC/SECO koordiniraju svoj rad u finansiranju aktivnosti koji se trenutno odvijaju pri izradi Razvojne strategije u Odjeljenju za ekonomsko planiranje BiH.

Konačno, Švicarska/SDC/SECO i Njemačka/GTZ zajedno finansiraju i implementiraju poljoprivredni projekat *Promocija poduzetništva u sektoru proizvodnje voća i povrća u Gradačcu i Mostaru*.

Kontakt informacije

Švicarski ured za saradnju u Bosni i Hercegovini

Adresa: Piruša 1, 71000 Sarajevo, BiH

Telefon: +387 33.233.408

Fax: +387 33.271.500

Email: sarajevo@sdc.net

Web adresa: www.sdc-seco.ba

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Ujedinjeno Kraljevstvo, i njegov Odjel za međunarodni razvoj (UK/DFID), je aktivan u Bosni i Hercegovini od ranih devedesetih godina prošlog vijeka, pružajući humanitarnu pomoć bilateralno putem radnih jedinica smještenih u Bosni i Hercegovini i preko međunarodnih agencija za pomoć. Nakon završetka konflikta, programi UK/DFID-a su evolvirali od stabilizacije i obnove do strukturalnih reformi i institucionalnog razvoja.

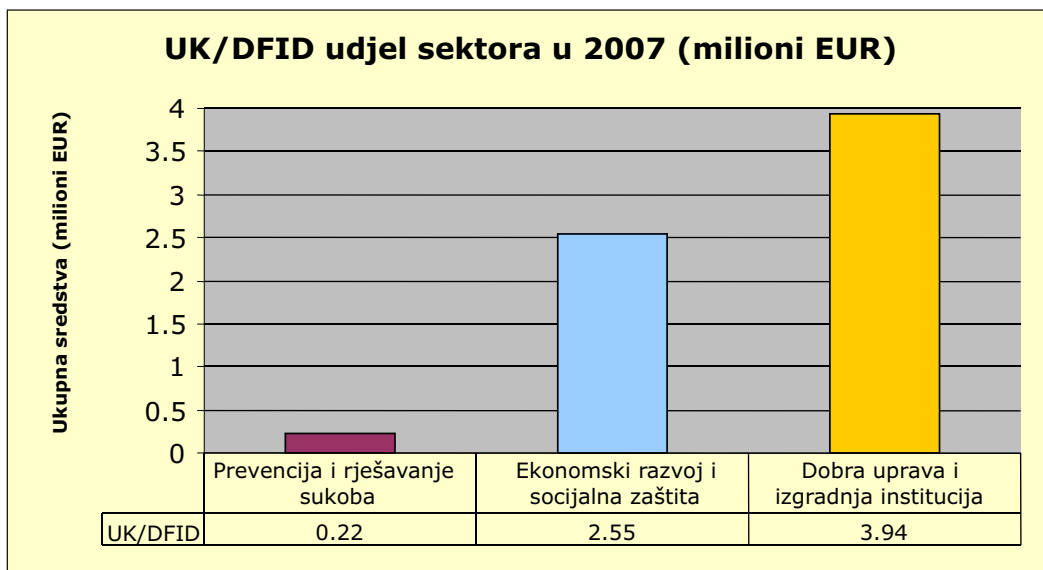
UK/DFID trenutno (2005-2009) implementira svoj *Regionalni plan za pomoć (RAP)* za Zapadni Balkan. Cilj regionalne strategije UK/DFID-a je unapređenje efikasnosti anganžmana međunarodne zajednice u smanjenju siromaštva i jačanju kapaciteta vlada da upravljaju svojim vlastitim razvojem. Bilateralni programi UK/DFID-a se sprovode preko Tehničke pomoći (TA), koji nastoji da podrži aktivnosti ostalih donatora, pogotovo EC-a i Svjetske banke. Osnovni fokus TA je jačanje vladinih kapaciteta da upravljaju državnim planiranjem, implementacijom i finansiranjem razvoja za siromašne. UK/DFID stavlja jak prioritet na jačanje sveukupne efektivnosti međunarodne pomoći i usklađivanja sa procesom pristupanja Evropskoj uniji i razvojnim strategijama.

Projekti UK/DFID-a u BiH su fokusirani na četiri oblasti:

- Politike i procesi pristupanja EU, koji prepoznaju i podržavaju vlasništvo BiH nad projektima i razvojna strategije za smanjenje siromaštva;
- Rad sa ostalim donatorima i partnerskim vladama da bi se odobrio i implementirao zajednički plan za unapređenje efikasnosti međunarodne pomoći;
- Aktivni angažman, koji uzima u obzir razvojna pitanja;
- Porast aktivnosti na smanjenju siromaštva.

Ključne aktivnosti u 2007

UK/DFID je izdvojio oko 6.8 miliona EUR-a u 2007. godini. Ovaj iznos je uvećan u odnosu na 6 miliona EUR-a koji su izdvojeni u 2006. godini, poglavito zbog rastuće podrške agencije sektoru ekonomskog razvoja i socijalne zaštite, pogotovo putem Fonda za oporavak sektora preduzeća (ESRF). Najveći dio sredstava UK/DFID-a je izdvojen za Dobru upravu i izgradnju institucija, pogotovo Reformu javne uprave (PAR) i Upravljanje javnim rashodima (PEM). Pored angažiranja u sektoru ekonomskog razvoja i socijalne zaštite, UK/DFID takođe značajno doprinosi prevenciji i rješavanju konfliktnih situacija, miru i sigurnosti, kojima kanalije svoja sredstva putem Globalnog instrumenta za rješavanje sukoba (GCPP).

Glavni projekti UK/DFID-a su na najvišem strateškom nivou i podržavaju jačanje sistema vlada uglavnom ali ne i isključivo, na državnom nivou. Ovi projekti uključuju finansiranje i zajedničko finansiranje sa drugim donatorima podrške PAR-u, budžetskog i finansijskog planiranja i procesa planiranja državne vlade. Naprimjer, UK/DFID trenutno podržava implementaciju druge faze projekta Reforme javne uprave države i entiteta. Cilj projekta je promocija i podrška razvoju efikasnog, efektivnog, profesionalnog i odgovornog sistema javne uprave koja pruža visoko kvalitetne usluge javnosti i građanima BiH i pruža podršku napretku u procesu pristupanja EU. Kao takav, ovaj projekat pruža pomoć centralnim i entitetskim vladama da uspostave i razviju funkcionalne i profesionalne administracije putem izrade i implementacije odgovarajućih strategija jačanja institucija, izgradnje kapaciteta državnih službenika, i civilnih inicijativa fokusiranih na reformu javne uprave.

Dodatna aktivnost UK/DFID-a u PAR sektoru je projekat *Jačanje upravljanja javnim rashodima (SPEM)*. Cilj ovog projekta je unapređenje efikasnosti i efektivnosti upravljanja javnim rashodima u smislu podrške ekonomskom razvoju i smanjenju siromaštva. Stoga, integrirano srednjoročno budžetsko planiranje zasnovano na politikama djelovanja će biti uvedeno, putem programa ciljane tehničke pomoći i izgradnje kapaciteta. Projekat se implementira sa Ministarstvom finansija i trezora (MoFT) na državnom nivou, entitetskim ministarstvima finansija, pilot kantonima u Federaciji BiH, i Direkcijom za ekonomsko planiranje (DEP).

U sektoru dobre uprave i izgradnje institucija, UK/DFID također djeluje na jačanju Ministarstva pravde BiH kroz *Projekat podrške strateškom planiranju*. Projekat ima za cilj pružanje pomoći Ministarstvu pravde u razvoju nove strategije reforme sektora pravosuđa, (JSRS) putem procesa u kojem učestvuju sve ključne strane u zemlji. Projekat takođe pomaže u izgradnji kapaciteta u Ministarstvu pravde za razvoj donatorske koordinacije u tom sektoru.

Podrška vladi u smanjenju siromaštva koju pruža UK/DFID se fokusira na jačanje profila i stručnosti u kreiranju politika za smanjenje siromaštva u okviru DEP-a. Cilj podrške je da se pomogne u razvoju nove Strategije razvoja zemlje i Strategije za socijalno uključivanje kroz ciljanu tehničku pomoć (TA).

UK/DFID takođe zajednički sa drugim donatorima finansira ESRF. Ovaj fond pruža pomoć transformaciji BiH ekonomije kroz tehničku pomoć u podršci restrukturiranju pojedinačnih preduzeća kao i institucija koje imaju poduzetničku djelatnost. Korištenjem fonda, koji se zajednički finansira sa Nizozemskom i Švedskom/SIDA, će biti upravljano od strane lokalno angažiranog Sekreterijata kojim upravlja Upravni odbor BiH vlade. Fond ima za cilj podršku osnivanju jedinice za ekonomsku obnovu u MTDS-u. Vlade će obezbjediti političke smjernice i prioritizaciju reformi koje će biti predložene ESRF-u za finansiranje.

U sektoru ekonomskog razvoja i socijalne zaštite, *Projekat registracije obrta* podržava uspostavu jedinstvenog, djelotvornijeg sistema registracije obrta koji je prihvaćen na čitavoj teritoriji BiH. Ova aktivnost predstavlja vitalni korak ka razvijanju jedinstvenog ekonomskog prostora. Projekat je uspostavio jedinstven registar obrta, registraciju obrta u jednoj sedmici (5 radnih dana), jedinstvenu proceduru registracije, eliminiranje nepotrebnih koraka, i uvođenje kompjuterizovanog sistema i visoke transparentnosti javnih podataka. Ova oblast je identificirana u EC studiji izvodljivosti kao jedna od ključnih oblasti koja se treba regulisati da bi BiH mogla započeti sa procesom Stabilizacije i priključenja (SAP).

Srednjoročni i dugoročni planovi

Kako se BiH približava priključenju u EU, UK/DFID će mijenjati prirodu svojeg bilateralnog odnosa sa BiH. Bilateralno finansiranje koje obezbjeđuje DFID će prestati krajem 2011, međutim njegova podrška će se nastaviti putem multilateralnih programa i ostalih strateških programa kojima upravlja Ambasada Ujedinjenog Kraljevstva u Sarajevu.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

UK/DFID je potpisnik Pariške deklaracije i aktivno doprinosi naporima da se ojača koordinacija donatorske pomoći i općenito promovira dobra donatorska praksa u skladu sa principima Pariške deklaracije u BiH. Glavni strateški procesi planiranja koji proizilaze iz Srednjoročne razvojne strategije (MTDS) i Procesu stabilizacije i pridruživanja (SAP) su dali smjernice BiH

vlastima i donatorima. Ovi naponi su nadopunjeni sredstvima kao što su *Plan javnih investicija* (PIP) i baza podataka o koordinaciji pomoći, koje su omogućile vladi da programira i registruje sredstva pomoći.

Koordinacija pomoći

UK/DFID stavlja visok prioritet na jačanje efektivnosti napora koje ulaže međunarodna zajednica. UK/DFID je aktivan član Foruma za koordinaciju donatora i preuzima rotirajuće predsjedništvo redovitim sastancima predlažući ključne tačke dnevnog reda da bi se osigurala razmjena važnih informacija i poruka. UK/DFID stavlja visok prioritet na razmjenu informacija sa ostalim ključnim domaćim partnerima oko pitanja planiranja programa i razvoja.

Pored toga, niz sektorsko-specifičnih i tematskih mehanizama za koordinaciju, uključujući vladavinu zakona, akcija za zaštitu od mina, malog i lakog naoružanja i energetike su uspostavili različiti donatori. Nedavno, izvjestan broj partnera za razvoj BiH je počeo sa zajedničkim finansijskim aranžmanima sa ciljem razvoja sektorskog nastupa u podršci državnim strategijama. Povrh toga, UK/DFID je, zajedno sa manjom grupom donatora aktivno angažiran sa Ministarstvom finansija u cilju jačanja sistema vlade za sinkronizaciju međunarodne pomoći. UK/DFID takođe koordinira svoje aktivnosti u sektoru jednakosti spolova i u fondu za Reformu javne uprave.

Kontakt informacije

UK Odjel za međunarodni razvoj (UK/DFID)
Adresa: Britanska Ambasada, Petrakijina 11, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.282.248
Fax: +387 33.282.265
Email: enquiry@UK/DFID.gov.uk
Web adresa: www.UK/DFID.gov.uk

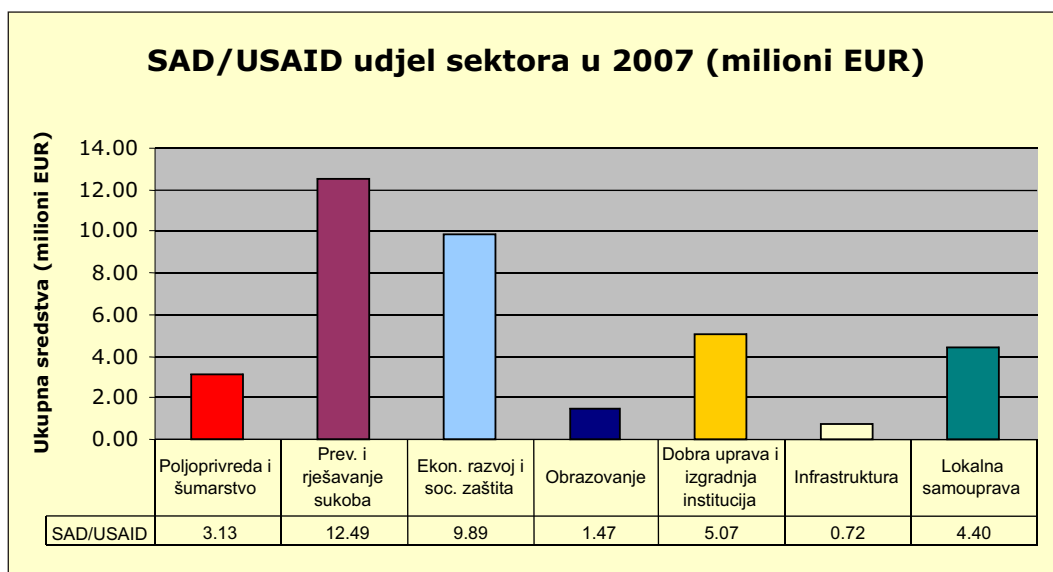
Sjedinjene Američke Države (SAD) / Sjedinjene Države

Agencija za međunarodni razvoj (USAID)

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a i Agencija za međunarodni razvoj (USAID) djeluju zajedno po zajedničkom strateškom planu. Iako je USAID nezavisna agencija, rukovodilac USAID-a takođe služi kao zamjenik Državnog sekretara za poslove strane pomoći.

USA/USAID pruža pomoć Bosni i Hercegovini (BiH) u dostizanju svojih potencijala kao mirne, demokratske, napredne i prosperitetne zemlje. Programi USA/USAID-a pomažu u razvoju vladavine zakona i tržišne ekonomije koja služi interesima BiH građana. USA/USAID nastoji pomoći BiH da postane član Evropske Unije (EU). Ukupna sredstva SAD/USAID u 2007.godinu su iznosila 37.2 miliona EUR-a. SAD/USAID kategorizuje svoje aktivnosti u tri različite programske oblasti: mir i sigurnost (prevencija i rješavanje sukoba, sektor mira i sigurnosti), pravedno i demokratsko upravljanje (sektor dobre uprave i izgradnje institucija), i ekonomski rast (ekonomski razvoj i sektor socijalne zaštite).

U sektoru mira i sigurnosti, sredstva koje obezbjeđuju SAD-e podržavaju jačanje odbrambenih institucija BiH na državnom nivou kao što su Ministarstvo odbrane, Zajedničke komande, i podčinjenih komandi, kao i razvoj funkcionalnih kapaciteta na taktičkom nivou. Finansijska sredstva SAD-a takođe su usmjerena na jačanje kapaciteta sprovođenja zakona na državnom nivou. Kao donator SAD/USAID podržava napore koje ulaže BiH u smislu pravne advokature za žrtve trgovine ljudima, jačanje zaštite za žrtve i svjedoke, podršku održivom sistemu pomoći žrtvama, jačanje pozicije ranjivih populacija, i promocija javnog obrazovanja i podizanja svijesti.

U oblasti pravdnog i demokratskog upravljanja, USA/USAID pomaže u reformi i tranziciji sistema vladanja u BiH iz sistema dizajniranog za razjedinjenu zemlju otuđenih naroda u sistem u kojem institucije vlasti na državnom i lokalnom nivou djeluju kao dio moderne demokratije. Pomaže uspostavi vladavine zakona u cilju osiguravanja pravednih i transparentnih sudskih procesa i razvoja civilnog društva. Takođe pomaže BiH da poboljša rad opštinskih vlasti.

U svrhu promocije ekonomskog rasta, SAD/USAID ima za cilj razvijanje i rast privatnog sektora i zapošljavanje. Djeluje na stimulaciji privatnih investicija i promociji zdravog sektora malih i srednjih poduzetništva (SME) koji mogu proizvesti robe i pružiti usluge za izvoz i domaću potrošnju i otvoriti radna mjesta. Pomaže u stvaranju prijateljskog ambijenta za SME, time ih osposobljavajući da smanje troškove vođenja svog biznisa.

Ključne aktivnosti u 2007

Aktivnosti SAD-a u 2007.godini su bile fokusirane na podršku nastojanjima BiH da postane članicom NATO-a, pogotovo fokusirajući svoja sredstva na Profesionalno vojno obrazovanje za više vojne oficire i oficire bez čina u cilju kreiranja funkcionalne Zejedničke komande i osnovnih

podčinjenih komandi koje mogu djelovati u okviru NATO-a. Savjetnici SAD-a su nastavile sa pružanjem pomoći Državnog agenciji za istragu i zaštitu (SIPA) u cilju razvijanja i harmonizacije politike i procedura za niz tema kao što su zapošljavanje i ljudski resursi do procedura vezanih za naoružanje i zaštite visoko rangiranih osoba. USG takođe pruža materijalnu pomoć u cilju izgradnje objekata i nabavke opreme za bezbjedno čuvanje dokaza, uključujući donacije materijala za pakiranje dokaza agencijama za sprovođenje zakona. USG je takođe sproveo obuku za policajce i tužioce o temi "Procedure čuvanja dokaza".

Aktivnosti SAD/USAID-a u promoviranju BiH kao turističke destinacije putem *Projekta podizanja konkurentnosti razvojem klastera (CCA)*, su doprinijeli povećanju broja turista od blizu 20 % u 2007. godini. Projekat je podržao predstavljanje BiH turističke ponude na sajmovima, produkciju "Enjoy Life" promocijskih video uradaka, i kreiranje i promociju turističkog Brendu BiH.

U sektoru lokalne samouprave, SAD/USAID, sa svojim partnerima iz Nizozemske i Švedske/SIDA je finansirao "Projekat upravne odgovornosti" (GAP) na opštinskom nivou u BiH. GAP djeluje na poboljšanje profila pružanja usluga i administrativnih i menadžment sistema lokalnog upravljanja putem direktnih opštinskih intervencija, uključujući uvođenje One-Stop-Shops, koje značajno umanjuju vrijeme čekanja za građane konsolidirajući pružanje usluga za čitavu opštinu na jednu lokaciju. GAP takođe pomaže lokalnim vlastima da poboljšaju upravljanje svojim finansijskim sredstvima pružajući tehničku pomoć koja je smišljena tako da im pomogne u boljoj kontroli i racionalizaciji prihoda i rashoda. Projekat pomaže lokalnim institucijama vlasti da se njihov glas čuje dalje putem osnivanja udruženja opština.

SAD su takođe finansirale rad međunarodnih sudija zaposlenih u Državnom sudu i tužilaštvu. Povrh toga, finansijska sredstva SAD-a su u 2007. godini omogućila Međunarodnoj komisiji za nestala lica (ICMP) da prikuplja ante-mortem podatke i uzorke krvi od 3200 osoba koje su u rodbinskoj vezi sa nestalima, identifikira više od 2200 žrtava putem DNK analize uključujući identifikaciju 1030 Srebreničkih žrtava putem ekspertske pomoći za iskopavanja više od 177 masovnih grobnica i iskopavanja više od 600 kompletnih ili nekompletnih tjelesnih ostataka.

U sektoru poljoprivrede i šumarstva, projekat *Povezivanje poljoprivrednih tržišta za proizvođače (LAMP)* je povećao konkurenciju u poljoprivrednom sektoru putem uvećanja proizvodnje i prodaje poljoprivrednih proizvoda, povećanja izvoza prehrambenih proizvoda, otvaranjem radnih mjesta i povećanjem vrsta prihoda za BiH poljoprivredne proizvođače, poljoprivredne obrte i slične učesnike na tržištu. Važno je napomenuti da je ovaj projekat pomogao u otvaranju 1450 novih radnih mjesta sa preko 10000 neizravnih korisnika usluga i skoro 10000 trajnih radnih mjesta.

Uz podršku SAD/USAID Programa partnerstva građanskog zagovaranja (CAPP), Centar za civilnu inicijativu (CCI) je objavio niz izvještaja koji analiziraju rad Vijeća ministara BiH i državnih i entitetskih parlamenata. Izvještaj je dao BiH građanima po prvi put priliku da vide objektivnu i sistematsku analizu rada njihove vlade uz predložena rješenja. Izvještaj je dobio veliku pažnju u pisanim i elektronskim medijima.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Srednjoročno, SAD/USAID će nastaviti sa angažmanom u ekonomskom razvoju i programima izgradnje institucija da bi popunio praznine između programa ostalih donatora. Međutim, budžet SAD/USAID-a se postepeno smanjuje svake godine. Stoga, dugoročno, pogotovo kako se BiH približava priključenju Evropskoj Uniji, SAD/USAID ured u BiH će se najvjerovatnije zatvoriti.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

SAD/USAID podržava ekonomske reforme i izgradnju institucija u BiH pružajući ciljanu, na zahtjevima zasnovanu pomoć u cilju povećanja efikasnosti i transparentnosti u upravljanju finansijama i javnim sredstvima. SAD/USAID koordinira i sarađuje sa ostalim donatorima da bi se izbjeglo dupliciranje napora.

Koordinacija pomoći

USA/USAID, Nizozemska, i Švedska/SIDA zajedno finansiraju projekat "*Projekat upravne odgovornosti*" (GAP) u vrijednosti od ukupno 30 miliona US dolara tokom perioda od pet godina.

Nadalje, USA/USAID i Norveška vlada podržavaju upotrebu informatike i komunikacija (ICT) u cilju povećanja efikasnosti i produktivnosti u malim i srednjim preduzećima (SME). Projekat, pod nazivom, *Izvršnost u inovacijama*, se fokusira na biznise u obradi drveta, poljoprivrednoj proizvodnji i obradi, turizmu i sektoru lake proizvodnje. Projekat podržava uspostavu zajednički finansiranih ICT centara u vlasništvu privatnog sektora koji bi pružali direktne usluge SME.

Kontakt informacije

U.S. Agencija za međunarodni razvoj (USAID)
Adresa: Hamdije Čermerlića 39, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.703.300
Fax: +387 33.611.973
Email: kvannett@usaid.gov
Web adresa: www.usaid.gov; www.usaid.ba

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj (EBRD) je uspostavljena 1991.godine u cilju finansiranja strukturalnih projekata u bivšim socijalističkim zemljama Centralne i Istočne Evrope, i podrške njihovoj tranziciji prema tržišnoj ekonomiji. U vlasništvu je 60 zemalja i dvije intervladine institucije (Evropska zajednica i Evropska banka za investicije), sa stalnim kapitalom u iznosu od više od 20 milijardi EUR-a.

Pristup EBRD-a u rješavanju složenih izazova tranzicije je zasnovan na strategijama, politikama i procedurama koje se tiču Bosne i Hercegovine (BiH). Regionalna različitost između zemalja sa kojima djeluje je opsežna tako da Banka prilagođava svoje proizvode i fokus na sektore u cilju zadovoljenja posebnih tržišnih potreba svake od zemalja sa kojima sarađuje. Posebna strategija za BiH postoji i primjenjuje se na BiH.

EBRD je postigao operative ciljeve navedene u bivšoj državnoj strategiji BiH. EBRD je najveći donator već treću godinu zaredom u BiH sa osam novih projekata. Kao rezultat, kumulativne obaveze od 31. jula 2007.godine su dostigle 685 miliona EUR-a. EBRD je takođe razvio dobru mrežu projekata u privatnom sektoru, odražavajući povećani interes privatnih investitora u ekonomiju BiH.

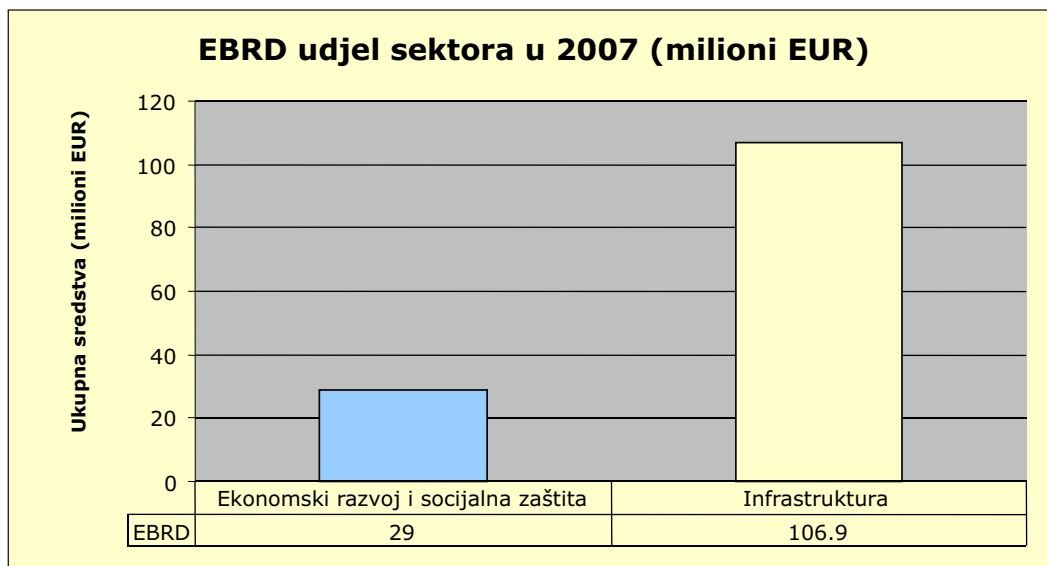
Ključne aktivnosti u 2007

Sa 136 miliona EUR-a sredstava (oko dvije trećine za projekte u javnom sektoru i jedna trećina za projekte privatnog sektora, uključujući tri regionalna projekta), 2007 godina je bila četvrta rekordna godina za EBRD u BiH. Jedna od skorijih inicijativa u javnom sektoru je *Projekat rehabilitacije puteva*, prema kojem je izdvojeno 75 miliona EUR-a za opravku ključnih sekcija putne mreže u BiH. Osnovna svrha projekta je dostizanje održivih standarda za primarnu putnu mrežu u BiH. Projekat će takođe pomoći sklapanju ugovora o održavanju puteva zasnovanih na učinku u odabranim pilot regijama sa ciljem povećanja efektivnosti i efikasnosti radova održavanja puteva.

Drugi projekat u javnom sektoru potpisan 2007.godine se bavi konstrukcijom prioriternih mreža otpadnih voda u Bijeljini u cilju sprečavanja daljnog zagađivanja podzemnih voda (aquifers) koje se koriste kao izvor vode za piće, na taj način smanjujući rizik od bolesti za gradsku populaciju.

U finansijskom sektoru, EBRD je nastavio sa podrškom malim i srednjim preduzećima (SME) obezbjeđujući 10 miliona EUR-a Raiffeisen banci. EBRD je takođe obezbjedio 5 miliona EUR-a Raiffeisen Leasingu Sarajevo koji će biti na raspolaganju poduzetnicima u cilju proširenja svojih poslova, kao npr. Leasing opreme za proizvodnju. U oblasti mikro i malih preduzeća EBRD finansirao do sada šest vodećih mikrofinansijskih institucija u BiH: EKI, 6 miliona EUR-a; i Mikrofin, 8 miliona EUR-a u 2006; Sunrise, 4 miliona EUR-a; Partner, 8 miliona EUR-a; Prizma, 2 miliona EUR-a; i MI BOspo, 3 miliona EUR-a u 2007.godini. EBRD će takođe pružiti tehničku pomoć u njihovoj komercijalizaciji i budućoj transformaciji u depozitne institucije. Ove institucije imaju prosječni podzajamni iznos od manje od 2000 EUR- i često su aktivne u ruralnim područjima gdje nema bankovnih institucija.

U 2007.godini, EBRD je potpisala prva dva projekta pod Instrumentom za lokalna poduzeća (LEF) u iznosu od ukupno 5.3 miliona EUR-a.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Nova strategija za BiH koju je izradio EBRD, odobrena u septembru 2007.godine, je zacrtala nekoliko osnovnih strateških prioriteta. Ovi prioriteti su fokusirani na nastavak političkog dijaloga sa vlastima BiH na svim nivoima (država, entitet, kanton i opština), i na pomoć u ključnim strukturalnim i institucionalnim reformama u sektoru infrastrukture (transportna politika i strategija, rješavanje pitanja sektora željezničkog sektora, finansiranje putne infrastrukture, strategija energetike, PPP zakonodavstvo), finansijski sektor (nadzor bankarstva, zakoni o osiguranju i lizingu i reforma penzionog fonda), i industrijski sektor (privatizacija preostalih preduzeća u državnom vlasništvu, post-privatizacijsko finansiranje i restrukturiranje, sektor turizma i vlasništva, poljoprivredni sektor.)

U svjetlu tranzicijskih izazova i vladinih prioriteta, fokus EBRD-a tokom naredne tri godine će biti na sljedećim operativnim prioritetima:

Infrastruktura: EBRD će i dalje igrati ključnu ulogu u razvoju infrastrukture ove zemlje. U sektoru transporta, EBRD je nedavno potpisao treći *Projekat rehabilitacije puteva*, koji sufinansira Svjetska banke i Evropska investicijska banke (EIB). Fokus aktivnosti EBRD-a će biti na pomoći zemlji u unapređenju svoje osnovne putne mreže, uključujući najvažniju transportnu arteriju zemlje, Pan Evropski koridor Vc. Podrška će takođe biti pružena komercijalizaciji ovog sektora, kroz uvođenje mjera ciljanih na povećanu efikasnost i jačanje institucija. U pogledu željezničkog i avionskog saobraćaja, fokus će biti na implementaciji trenutnih projekata uključujući realizaciju institucionalnih reformi iniciranih u oba sektora.

EBRD će strukturirati i implementirati projekte u opštinskim sektorima infrastrukture inicijalno pod garancijom uspjehnosti fokusirajući se na reformu sektora iz oba entiteta i na institucionalno jačanje na nivou operativnih kompanija. Vezano za energetiku, fokus će biti na implementaciji postojećih projekata i nastavku politike dijaloga o reosnivanju centralne vladine institucije i promociji regionalne integracije zemlje u skladu sa Atinskim Sporazumom. Naglasak će takođe biti stavljen na sektor komercijalizacije, a pogotovo u smislu djelovanja privatnog sektora u prikupljanju energije i aktivnostima distribucije energije, paralelno sa promocijom obnovljive energije u skladu sa najboljim međunarodnim praksama.

Finansijski sektor: EBRD će nastaviti raditi na temelju svojih prošlih uspjeha u sektoru i nastaviti sa podrškom malim i srednjim poduzećima (SME) putem lokalnog bankovnog sektora i nebankovnih mikrofinansijskih institucija (NBMFI). Nadalje, EBRD će takođe nastojati da učini raznolikim svoju podršku razmatrajući hipotekarne zajmove, leasing, osiguranje i dodatne investicije u dionice (uključujući u NBMFI). EBRD će takođe nastojati da podrži razvoj preostalih banaka u domaćem vlasništvu i olakša ulaz novih investitora u sektor.

Industrijski sektor: EBRD će nastaviti sa svojom podrškom strateškim stranim investitorima i podrškom privatizaciji velikih preduzeća. EBRD će nastojati da podrži domaće i strane privatne kompanije srednje veličine za koje će dugotrajni zajmovi (uključujući i manje transakcije) ili dionice biti predviđene. EBRD-Italija, Instrument za lokalna poduzeća na Zapadnom Balkanu

(WB-LEF) daje mogućnost EBRD-u da podržava manje, brzorastuće kompanije uz pomoć zajmova, kvazi -zajmova i finansiranja dionica, što je još uvijek relativno rijetko u BiH. Programi *Turn Around Management and Business Advisory Services* (TAM and BAS) će nastaviti sa pružanjem usluga savjetovanja malim i srednjim poduzećima. EBRD će nastojati da aktivno istražuje mogućnosti za projekte u oblastima industrije, vlasništva, turizma, obrade drveta i poljoprivrede. Tokom naredne tri godine, EBRD će istražiti mogućnost za odobravanje kreditnih linija za energetske efikasnost i obnovljivu energiju putem domaćih finansijskih posrednika. Takođe, EBRD će nastaviti sa podrškom investicijama u energetske efikasnosti, poglavito u industrijske grane vezane za energetiku i opštinske infrastrukture.

Prilikom izvršavanja gorenavedenih prioriteta, EBRD će nastaviti da koordinira svoje aktivnosti sa ostalim međunarodnim finansijskim institucijama (IFI,) EU, Uredom posebnog predstavnika EU (EUSR), Uredom visokog predstavnika (OHR) i međunarodnom donatorskom zajednicom.

EBRD će se takođe fokusirati na pomoć regionalnoj integraciji BiH i na njen napredak prema članstvu u EU putem fizičkih investicija u ključne infrastrukturne projekte kao i institucionalni razvoj. EBRD takođe podržava razvoj privatnog sektora putem direktnog i indirektnog finansiranja malih i srednjih privatnih preduzeća, kao i preostale privatizacije velikih kompanija.

Donorska koordinacija

EBRD je opsežno djelovao sa ostalim multilateralnim finansijskim institucijama (tj. Svjetskom bankom i EIB) na zajedničkom finansiranju velikih infrastrukturnih projekata. U prošlosti, EBRD je zajednički radio na projektima u sektorima energetike i putne infrastrukture.

Nadalje, bilateralnim donatorima je koordinisano putem foruma u sjedištu EBRD-a za obezbjeđenje finansijskih sredstava za tehničku saradnju.

Kontakt informacije

Evropska banka za obnovu i razvoj
Adresa: Fra Anđela Žvzdovića 1, B/15, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.667.945
Fax: +387 33.667.950
Email: linkesd@ebrd.com
Web adresa: www.ebrd.com

Evropska komisija (EC)

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Sveukupni cilj pomoći koju pruža Evropska komisija (EC) je podrška Bosni i Hercegovini (BiH) u okviru Procesa stabilizacije i pridruživanja (SAP). Cilj EC-e je približavanje BiH Evropskim standardima i principima. To se postiže putem sljedećih aktivnosti: pomoć konsolidaciji mirovnog procesa i promociji međuentitetske saradnje; pomoć etničkom pomjerenju i povratku izbjeglica i raseljenih lica njihovim domovima; uspostava funkcionalnih institucija i praktične demokratije, zasnovane na vladavini zakona i poštivanju ljudskih prava; i postavljanja temelja za održivi ekonomski razvoj i rast.

Od 2007.godine, Instrument za predpristupnu pomoć (IPA) je zamjenio dosadašnje predpristupne instrumente: PHARE,¹⁷⁶ ISPA,¹⁷⁷ SAPARD,¹⁷⁸ and CARDS.¹⁷⁹ Zajednički cilj pri izradi IPA instrumenta je bio pojednostavljenje predpristupne pomoći i stavljanje iste u jedinstveni okvir za zemlje kandidate i potencijalne zemlje kandidate, na taj način olakšavajući transfer sa jednog statusa na drugi. Pomoć pod IPA fondom će se koncentrirati na izgradnju institucija, a poglavito na jačanje efektivne implementacije vladavine zakona, jačanje administrativnih i sudskih kapaciteta, i promocija udruživanja sa Evropskom legislativom. Regulative IPA fonda takođe predviđaju investicije kojima se promoviraju ekonomski i socijalni razvoj. BiH, kao potencijalna zemlja kandidat, će biti u mogućnosti da koristi izgradnju institucija da bi ojačala kapacitete i strukture, neophodne za upravljanje predstrukturalnim fondom.

Instrument za predpristupni sporazum

U predhodnom periodu, EU je razvila široki spektrom vanjskih programa pomoći, koji su rezultirali složenom postavkom od više od 30 različitih pravnih instrumenata. Potreba za jačanjem koherentnosti i poboljšanjem dosljednosti, postizanjem boljih rezultata i većeg uticaja sa raspoloživim sredstvima, dovela je do toga da je Evropska komisija EC predložila novi plan za vanjske odnose, u septembru 2004.godine. Postoji šest instrumenata za vanjske odnose koji će se primjenjivati od 2007.godine do 2013.godine, uključujući novi Instrument za predpristupnu pomoć (IPA). Na raskršnici između vanjske pomoći i unutrašnje politike, IPA fond namjerava da olakša ulazak zemalja kandidata i potencijalnih zemalja kandidata u Evropsku uniju.

IPA fond je instrument vođen pridruživanjem zemalja Evropskoj uniji, koje ispunjavaju sve zahtjeve iz procesa pridruživanja, posebno u vidu prioriteta, nadzora i evaluacije.

Da pojednostavi i koordinira pružanje vanjske pomoći, osnovni cilj pri izradi IPA fonda je bio kanalsanje sveukupne predpristupne pomoći u jedan okvir i ujedinjenje pod istim instrumentom zemalja kandidata i potencijalnih zemalja kandidata, na taj način olakšavajući transfer sa jednog statusa na drugi.

Izvor: website EC u BiH

Ključne aktivnosti u 2007

Evropska komisija je izdvojila 44.6 miliona EUR-a prošle godine. Najveći dio (12 miliona EUR-a) je izdvojen na podršku ekonomskom razvoju i socijalnoj zaštiti, i na prevenciju i rješavanje sukoba, mir i sigurnost (9.7 miliona EUR-a). U sektoru dobre uprave i izgradnje institucija, Evropska komisija je glavni donator (6.8 miliona EUR-a), uzimajući u obzir da je najveća donacija sektoru zajam Svjetske banke. Tradicionalno, Evropska komisija je bila uključena u sve ostale sektore infrastruktura, obrazovanje, okoliš, sektore sa zajedničkim aktivnostima, i u manjem obimu poljoprivredu i šumarstvo i lokalna samouprava.

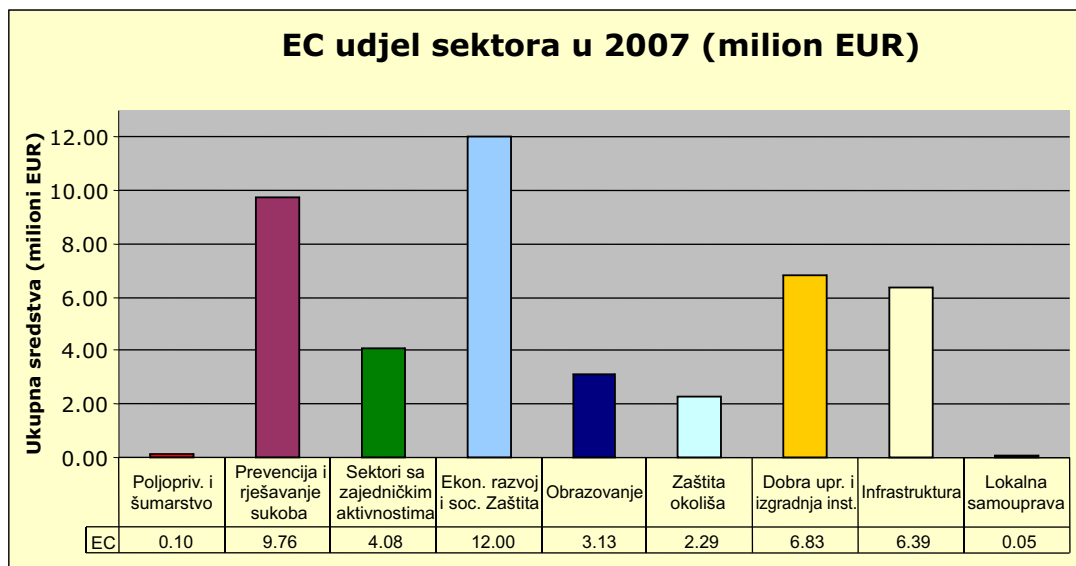
Godinama, Evropska unija obezbeđuje finansijsku i političku podršku Reformi pravosuđa i sudstva, prvo Nezavisnoj sudskoj komisiji i potom Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (VSTV). Naravno, osnivanje jedinstvenog VSTV je bio prvi prioritet Studije izvodljivosti koji je BiH zadovoljila. Kao dio ove pomoći, Evropska Komisija je investirala oko 5.6 miliona EUR-a u informatiku i komunikacije (ICT), centraliziranu u okviru VSTV. Podrška Evropske unije je takođe uključivala nabavku vrhunske opreme, koja je sada u upotrebi u svim sudovima i tužilačkim uredima u čitavoj zemlji. Naredna aktivnost će rezultirati kupovinom pravne literature i publikacija za sudove i Ministarstvo pravde.

¹⁷⁶ Pomoć za program ekonomskog restrukturiranja za Poljsku i Mađarsku

¹⁷⁷ Instrument za strukturalne politike za predpridruživanje

¹⁷⁸ Posebni program pridruživanja za poljoprivredu i ruralni razvoj

¹⁷⁹ Pomoć zajednice za rekonstrukciju, razvoj i stabilizaciju

U 2007.godini, Evropske komisija je nastavila sa podrškom Registru ratnih zločina i organiziranog kriminala, ekonomskog kriminala i korupcije. Nadalje, Evropska komisija je doprinjela 3.5 miliona EUR-a za transfer slučajeva ratnih zločina sa Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju na BiH sudove. Finansijska pomoć Evropske komisije predstavlja krucijalni doprinos ovoj aktivnosti poduzetoj od više donatora.

Reforma javne uprave (PAR) je bila jedan od šesnaest prioriteta u Studiji izvodljivosti i jedan od šest ključnih prioriteta Evropskog partnerstva. Evropska unija pomaže vladi BiH u Reformi javne uprave putem jačanja sistema javne uprave i izgradnje administrativnih kapaciteta odabranih ključnih sektora. Evropske unija je podržala Ured koordinatora za reformu javne uprave (PARCO) u izradi i implementaciji državne PAR strategije i Akcionog plana. Niz aktivnosti finansiranih od strane Evropske unije su dodatno ojačali sisteme javne uprave. Generalni sekretarijat (GS) Vijeća ministara BiH (CoM) prima podršku u aktivnostima koje imaju za cilj potpunu državnu odgovornost za izradu politika i donošenje odluka, i jačanja političke koordinacije između svih nivoa vlasti. *Projekat e-government* ima za cilj povećanje efikasnosti Vijeća ministara putem kompletnog i zajedničkog IT sistema, dok sistem Upravljanja ljudskim resursima ima za cilj osnivanje jedinstvene baze podataka zaposlenih za Agencije za državnu službu/upravu.

U sektoru poljoprivrede, Evropska komisija se fokusira na izgradnju institucija. U 2007.godini, Evropska komisija je pružila podršku uspostavi struktura u cilju osiguravanja da je BiH sposobna primiti IPA fondove za ruralni razvoj. Fokusne oblasti Evropske komisije u 2007.godini su bile: 1) izgradnja institucija, pomoć uspostavi administrativnih struktura; 2) pomoć usvajanju *legislativa* i implementacije standarda (veterinarstvo, sigurna hrana i fito sanitarija); i 3) djelovanje na jačanju pristupa informacijama o poljoprivrednoj djelatnosti.

Evropska komisija pruža podršku malim i srednjim poduzetništvima (SME) i otvaranju radnih mjesta putem brojnih programa, uključujući Regionalne razvojne agencije (RDA) i njihovog institucionalnog jačanja. Regionalne razvojne agencije pružaju usluge izravno malim i srednjim poduzetništvima u smislu jačanja njihove konkurentnosti kao i podrške regionalnom rastu. Donacije su također obezbjeđene za podršku poslovnoj infrastrukturi, tržišnim informacijama i razvoju turizma.

U sektoru obrazovanja, Evropska komisija je podržala razvoj pravnog okvira i usvajanje brojnih zakona. U 2007.godini, skoro svi predloženi zakoni o obrazovanju su usvojeni. Zahvaljujući podršci Evropske komisije, tri zakona su usvojena dok će četvrti biti usvojen uskoro. Kako je osnovni problem u obrazovanju fragmentacija i podjela po etničkim linijama, Evropska komisija je predložila da se sva kantonalna i entitetska ministarstva sastanu zajedno na Konferenciji ministara i da ovo novo formirano tijelo o svome radu izvještava Kabinet Vijeća ministara. Evropska komisija je pomogla vladi u razvoju institucija predviđenih zakonima, kao što su Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Agencija za visoko obrazovanje i Agencija za priznavanje diploma. Ove agencije će biti odgovorne za standardizaciju i procjenjivanje obrazovanja (opšte i usmjereno obrazovanje), razvoj nastavnih programa, jedinstveno izdavanje diploma i drugo.

U 2007. godini, Evropska komisija je izvršila funkcionalni pregled sektora zdravstva i dala preporuke za Reformu javne uprave u ovoj oblasti. Evropska komisija je nastavila sa podrškom implementaciji ovih preporuka. Takođe je podržala jačanje Odjela za zdravstvo u Ministarstvu civilnih poslova (MCP) i pomogla u razvijanju normativnih akata za sektor. Zahvaljujući fondovima Evropske komisije, u okviru Odjela za zdravstvo primljeno je 8 do 9 zaposlenih koji čine kostur odjela.

U sektoru infrastrukture, Evropska komisija podržava formalno usvajanje reforme Sistema javnih emitera. Evropska komisija takođe pruža tehničku pomoć (oprema i obuka) Regulatornoj agenciji za komunikacije, u cilju usvajanja Evropskih standarda u okviru regulisanja komunikacija.

Evropska komisija je takođe bila aktivna u oblasti promocije izvoza. Pružila je tehničku pomoć (TA) Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MoFTER). Ova tehnička pomoć je pomogla osnivanje Agencije za promociju izvoza u okviru Vanjskotrgovinske komore. Agencija će biti sposobna pružati stručni savjet i preporuke Vijeću ministara, kao i podršku kompanijama u istraživanju tržišnih veza. Podrška Evropske komisije uključuje razvoj dokumenata o politici izvoza za razvoj strategije i obuku na radnom mjestu.

Važno je napomenuti činjenicu da je Evropska komisija uključila pitanje jednakosti spolova u sve projekta IPA 2008, i postavila rukovodioca u toj oblasti koji će provjeravati da je pitanje jednakosti spolova dio projekta i identificirati prioritete o jednakosti spolova u svakom od projekata.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Delegacija će nastaviti sa jačanjem svog partnerstva sa BiH, kako zemlja izgrađuje svoj odnos sa EU i priprema se za moguće pridruživanje. IPA će biti glavni instrument podrške Evropske komisije. IPA će se koncentrirati na izgradnju institucija, pogotovo na osposobljavanje BiH da ispunji političke kriterije iz Kopenhagena, ojača svoje administrativne i sudske kapacitete i promovira usklađivanje svojih legislativa sa EU legislativama. IPA instrumenti takođe predviđaju investicije kojim se promovira ekonomski i socijalni razvoj.

Dužina procesa po kojem se BiH približava Evropskoj uniji zavisi od brzine političkih, ekonomskih i administrativnih reformi koje poduzima BiH. Ove reforme podržava Evropska unija ne samo putem finansijske pomoći nego takođe putem intenzivnog političkog savjetovanja i dijaloga. Međutim odgovornost za ove promjene leži kod BiH i nije čisto zavisna od raspolagajuće donatorske pomoći.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Da bi se konsolidirala stabilnost i osigurao zdravi socijalno ekonomski razvoj i postigao značajan napredak prema EU integracijama, važno je da BiH razvije funkcionalnu, stabilnu i održivu državu i poveća vlasništvo nad razvojem politika djelovanja. Evropska komisija je predan partner BiH u svim ovim oblastima.

Evropska unija će ostati snažno predana podržavanju politike održivog razvoja koji vodi BiH putem aktivnosti ciljanih na efikasnost međunarodne pomoći, inovativne sufinansijske mehanizme i tehničku pomoć. Evropska komisija pridodaje veliku važnost sprovođenju reformi u oblasti pružanja i upravljanja međunarodnom pomoći kao što je navedeno u Pariškoj deklaraciji o efikasnosti međunarodne pomoći.

Evropska komisija je dio Komiteta za razvojnu saradnju (koja pokriva entitete i državni nivo) i zajedno sa Nizozemskom, UK/DFID-om i UNDP-om, je djelovala na poboljšanju donatorske saradnje i izgradnji vlasništva domaćih organa vlasti nad razvojnim procesima. Pomoć u strateškom planiranju (u skladu sa EU standardima) je obezbjeđena raznim BiH institucijama. U tom pogledu, Evropska komisija je pružala podršku sprovođenju obuka i osigurala opremu raznim vladinim institucijama i ministarstvima.

Evropska komisija takođe pruža podršku Direkciji za ekonomsko planiranje (DEP). Evropska komisija pomaže DEP-u u izradi politika na državnom nivou i podržala je DEP u pogledu donošenja državnih strategija za ekonomsko i socijalno uključivanje. Evropska komisija je, u

saradnji sa ostalim donatorima, podržala koordinaciju međunarodne pomoći u okviru Ministarstva finansija i trezora. Evropska komisija će u budućnosti podržavati Jedinicu za koordinaciju međunarodne pomoći u okviru Ministarstva finansija i trezora koje preuzima ulogu koordinacije od Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Evropska komisija podržava trenutno uređenje koordinacije međunarodne pomoći u BiH, jer jedino uz angažman DEP-a, DEI-a i Ministarstva finansija i trezora možemo imati sveobuhvatan pregled sredstava potrebnih za implementaciju. Evropska komisija će nastaviti da prilagođava svoje projekte prioritetima definiranim od strane BiH institucija.

Koordinacija međunarodne pomoći

Evropska komisija je djelovala sa ostalim donatorima, uključujući Nizozemsku i Švedsku/SIDA, u implementaciji *Sistema upravljanja sudskim slučajevima* na BiH sudovima. Ovaj projekat je koordiniralo VSTV-e. *Sistem upravljanja sudskim slučajevima* ima za cilj modernizaciju procedura u sudskim i tužilačkim uredima u BiH. Novi sistem će pojednostaviti administrativne rutinske poslove, i tako učiniti rješavanje sudskih slučajeva efikasnijim. Takođe će činiti informacije o sudskim slučajevima transparentnijim i dostupnijim običnim građanima.

Evropska komisija je radila sa UNDP-om na e-Government projektu u Vijeću ministara BiH i Sistemu za upravljanje javnim donacijama (grantovima GRMS.). *Projekat reforme e-Government-a* u Vijeću ministara će biti prvi korak u ukupnoj reformi javne uprave u BiH. Projekat će uvesti pilot sistem e-Governmenta u Vijeće ministara BiH, kao preduvod za kompletne e-Government aktivnosti koje slijede. Projekat GRMS će pružiti praktično sredstvo upravljanja javnim finansijama. Cilj GRMS je da podrži sistem upravljanja javnim finansijama zemlje obezbjeđujući sistem za registar i izvještavanje o donatorskoj pomoći koji je dostupan javnom sektoru u BiH.

Evropska komisija takođe pruža podršku UNDP projektu *Podrška pristupu orijentiranom prema rezultatima Partnerstvo za lokalni razvoj* (SUTRA-PLD). SUTRA-PLD ima za cilj da obezbjedi lokalnim zajednicama u BiH sredstva kojim će artikulirati i implementirati povratak i projekte reintegracije u zajedničkom naporu vlada, civilnog društva i poduzetnika čime će se postaviti temelj za šire razvojne aktivnosti u budućnosti. Takođe pomaže tijelima na nivou države u kreiranju koherentne politike i administrativnih okvira koji omogućavaju takvim projektima da oslobode potencijal zainteresiranih strana na lokalnom nivou. Projekt podržava opštinske vlade u poboljšanju pružanja vitalnih usluga onima kojima su te usluge najpotrebnije, a prije svega povratnicima i raseljenim licima.

Kontakt informacije

Evropska komisija
Adresa: Skenderija 3a, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.254.700
Fax: +387 33.666.037
Email: delegation-bih@ec.europa.eu
Web adresa: www.delbih.ec.europa.eu

Evropska banka za investicije (EIB)

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

Evropska banka za investicije (EIB) je osnovana Rimskim sporazumom kao finansijska institucija Evropske unije (EU). Kao institucija EU, EIB podržava svoju politiku finansiranjem zdravih javnih i privatnih investicija. Kao banka, djeluje u okviru tijesne saradnje sa bankarskom zajednicom i kada posuđuje novac na tržištu kapitala i kada finansira kapitalne projekte. Članice EIB-a su zemlje članice EU, dok su upravna tijela EIB-a odbor guvernera, upravni komitet i komitet za reviziju.

Zajmovi koje pruža EIB su dugoročni, sa periodima otplate od 4 do 20 godina. EIB finansira širok niz projekata u oblasti energetike, infrastrukture i industrije. Da bi projekti bili odgovarajući, takve inicijative moraju doprinositi ciljevima ekonomske politike EU.

Izvan EU, finansijske operacije EIB-a se obavljaju uglavnom iz vlastitih sredstava Banke, ali također pod mandatom EU ili iz budžetskih sredstava neke od zemalja članica. EIB također obezbjeđuje značajna sredstva pod politikama tehničke saradnje i razvojne pomoći uspostavljenih od strane EU za zemlje koje nisu članice EU.

Nakon incijalnog fokusa krajem 90-tih na hitnu rekonstrukciju i rehabilitaciju osnovne infrastrukture, aktivnosti EIB-a u BiH su bile fokusirane na poboljšanje i rehabilitaciju mreže infrastrukture, sa naglaskom na promociju regionalne integracije i uklanjanja uskih grla na saobraćajnicama, željeznicama i energetskim sistemima. EIB postepeno povećava svoje dugoročne zajmove u regiji Zapadnog Balkana. Finansiranje EIB-a u BiH pomaže zemlji da zadovolji kriterije pristupanja EU i učestvuje u ekonomskom razvoju EU.

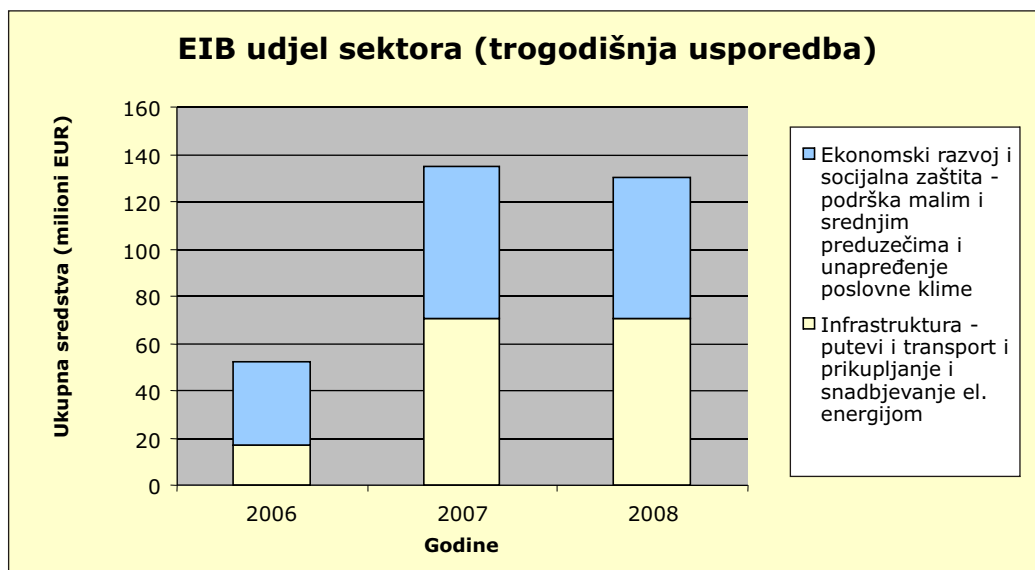
Projekti u sektoru transporta, poglavito u smislu putne mreže, ali i željezničke mreže, avijacije i opreme i objekata za kontrolu vazdušnog saobraćaja čine više od 60% ukupnih zajmova, dok projekti u sektoru energetike predstavljaju oko 13% ukupnih zajmova tokom nekoliko posljednjih godina, što podvlači jaku potrebu za modernizacijom infrastrukturne mreže u zemljama regije.

U proteklom periodu, EIB su uključio u finansiranje različitih sektora, povrh svega zdravstvo i obrazovanje. Nadalje, Banka je proširila svoje aktivnosti na projekte koji imaju za cilj bolji okoliš i kvalitet života lokalnog stanovništva (voda i sanitarne usluge, urbana obnova). Podrška malim i srednjim preduzećima (SME) i malim infrastrukturnim projektima se takođe značajno razvila, putem indirektnog finansiranja koje pruža EIB lokalnim partnerskim bankama koje potom direktno pozajmljuju sredstva malim i srednjim preduzećima i opštinama. Ove aktivnosti predstavljaju ključni sektor za aktivnosti EIB-a u regiji, sa pozitivnim rezultatima u smislu otvaranja radnih mjesta i ekonomskih beneficija.

Od 2000.godine, zajmovi u iznosu od 454 miliona EUR-a su izdvojeni za javni sektor, dok su zajmovi u iznosu od 105 miliona EUR-a izdvojeni za privatni sektor. Značajne aktivnosti su planirane za godine koje dolaze, u tradicionalno zastupljenim sektorima kao i u nekim novim oblastima, kao što su opštinski projekti.

Ključne aktivnosti u 2007

Ukupne investicije EIB-a su iznosile 135 miliona EUR-a u 2007.godini, sve u formi povoljnih zajmova. Ovo je značajan porast u poređenju sa 2006.godinom, kada su ukupna izdvajanja bila oko 52 miliona EUR-a. Ovo značajno povećanje nije iznenađujuće s obzirom da je EIB obezbjedio zajam u iznosu od 50 miliona EUR-a za rehabilitaciju puteva u BiH i naznačila zajam od preko 100 miliona EUR-a za rekonstrukciju elektrovodne mreže. Svi zajmovi EIB-a u BiH imaju za cilj poboljšanje infrastrukture (putevi i transport i prikupljanje i snadbjevanje el. energijom) ili ekonomski razvoj i socijalna zaštita, a pogotovo podrška malim i srednjim preduzećima i unapređenje poslovne klime.

Novi projekat Rehabilitacije putne mreže predviđa rehabilitaciju pločnika, asfaltnih površina kao dodatnih radova na glavnim i regionalnim putnim pravcima u Federaciji BiH (FBiH). Zajmovi EIB će finansirati 50% ukupnih troškova dva projekta, u FBiH i Republici Srpskoj (RS), za koje se očekuje da budu sufinansirani od Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i Svjetske banke, što pruža još jedan odličan primjer dobre koordinacije i saradnje među Međunarodnim finansijskim institucijama (IFI) na Zapadnom Balkanu.

EIB je također dala u zajam 103 miliona EUR-a u 2007. godini za rehabilitaciju hidroelektrana i distributivnih sistema električne energije u BiH. Zajam EIB-a će finansirati sprovođenje mjera koje će voditi ka racionalnijoj upotrebi energije smanjenjem gubitaka, poboljšanjem energetske efikasnosti, reducirajući pogonske troškove i troškove održavanja, kao i povećavanjem kvaliteta i pouzdanosti snadbjevanja električnom energijom za energetski sistem širom zemlje. Projekat se sastoji od dizajna, isporuke i instaliranja opreme u distributivnom sistemu i u osam hidroelektrana sa ukupnim instaliranim kapacitetom od oko 2,800 megavati, gdje će se takođe povećati sigurnost odgovarajućih brana. BiH će posuditi sredstva od EIB-a za ove aktivnosti i potom ta ista sredstva dati u zajam korisnicima: FBiH i RS.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Iako će nastaviti sa podrškom obnovi i unapređenju regionalne i opštinske mreže osnovne infrastrukture (transport, energetika i okoliš), EIB planira da poveća svoju pomoć privatnom sektoru i pozajmi više sredstava sektorima zdravstva i obrazovanja u narednim godinama.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

Na osnovu svoga iskustva u zemljama članicama EU, EIB razvija svoje partnerstvo sa komercijalnim bankama u zemljama Zapadnog Balkana u tri osnovna pravca:

- Sufinansiranje: kako su drugi izvori finansiranja potrebni za bilo koji projekat u koji je uključen EIB, dodatna sredstva često mogu obezbjediti komercijalne banke. Iako je potrebna dokumentacija specifična za sve strane, neophodno je obaviti konsultacije i uspostaviti saradnju između sufinansijera.
- Struktura garancija: Finansiranje EIB-a zahtjeva adekvatnu strukturu garancija za odobravanje zajma. Ovu garanciju često obezbjeđuje prihvatljiva komercijalna banka (ili grupa banaka, često u obliku sindikata). Ima slučajeva gdje su partnerske banke sufinansijeri sa EIB-om a u isto vrijeme obezbjeđuju garanciju za svoj zajam.
- Posredovanje: ovo može imati oblik globalnog zajma, odnosno kreditnu liniju usmjerenu ka finansiranju izvjesnog broja malih i srednjih poduzeća (SME) i manjih projekata; ili, u slučaju većih projekata, to može biti indirektni zajam koji se može potom posuditi (on-lend) u svrhu specifičnog projekta.

Kada je projekat usklađen sa ekonomskim prioritetima EU i zemlje u kojoj se sprovodi, multidisciplinarni timovi iz EIB-a, najčešće u sastavu: finansijski analitičar, ekonomista i inženjer, vrše ocjenu projekta. Sve projektne ocjene uključuju nivo uticaja na okoliš sa identifikacijom mogućih problema kao i rješenja za iste. EIB zahtjeva da se svi projekti drže EU standarda za okoliš. Ukoliko je ocjena pozitivna, Upravni komitet EIB-a dostavlja projekat Odboru guvernera, koji odlučuje da li će se zajam odobriti.

Koordinacija pomoći

EIB sufinansira velike projekte u regiji sa ostalim međunarodnim finansijskim institucijama, poglavito EBRD, Svjetkom bankom i Razvojnou bankom Vijeća Evrope kao i sa bilateralnim donatorima.

EIB takođe nastavlja sa svojom tijesnom saradnjom sa Evropskom Komisijom i Evropskom agencijom za obnovu u cilju pripreme sufinansiranja projekata sa EU budžetskim sredstvima koje predviđa EU Instrument za predpristupnu pomoć (IPA).

Kontakt informacije

Evropska banka za investicije

Adresa: 100, bld. Konrad Adenauer, 100, bld. Konrad Adenauer L - 2950 Luxembourg

Telefon: +352 43.79.22.000

Fax: +352 43.79.62.000

Email: info@eib.org

Web adresa: www.eib.org

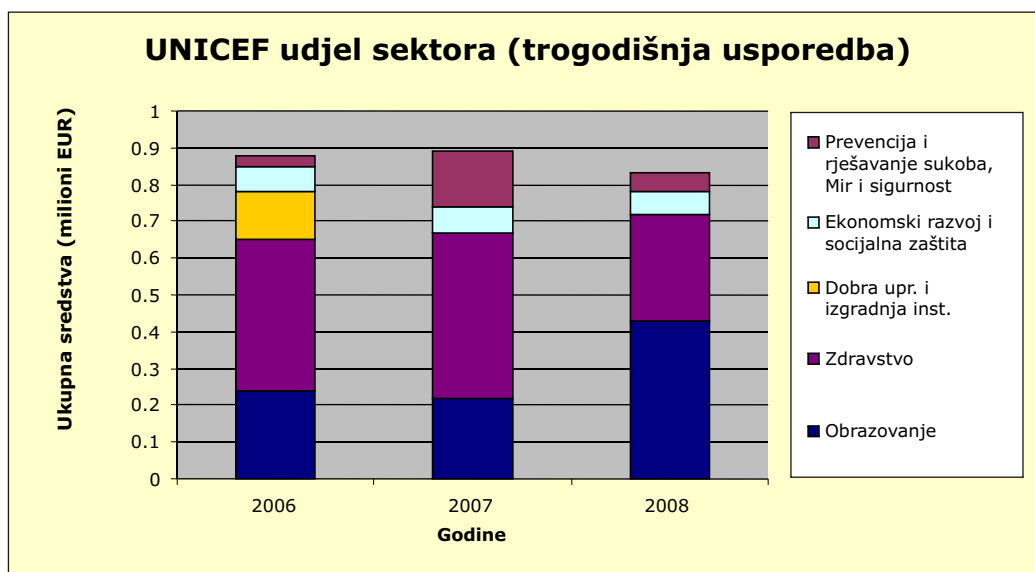

Politički pristup u Bosni i Hercegovini

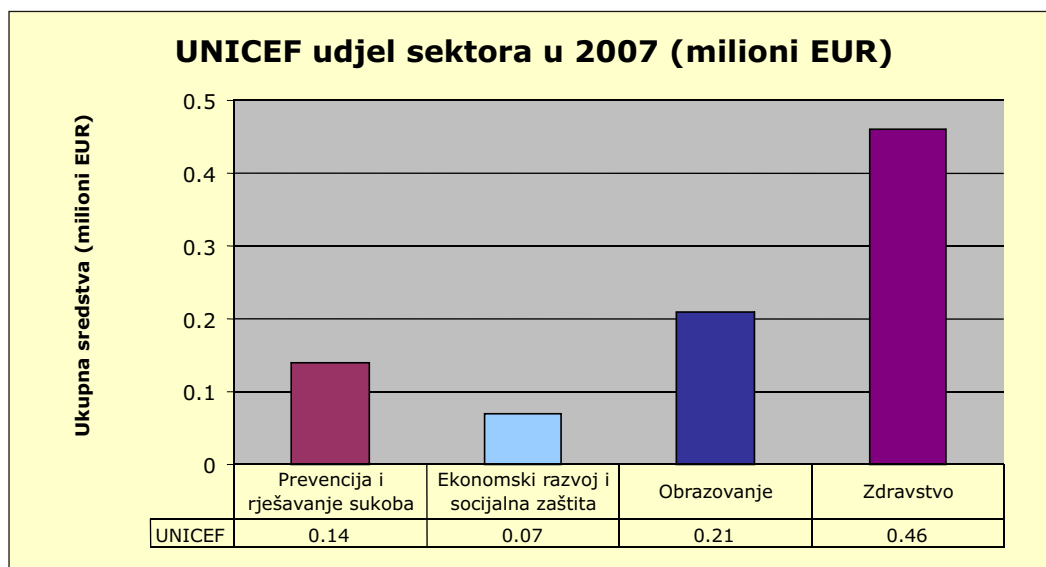
Dječji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF), vodeća svetska agencija za djecu, djeluje u partnerskom odnosu sa Bosnom i Hercegovinom (BiH) od 1992. godine. Politički pristup UNICEF-a je zasnovan na Konvenciji o pravima djece, Milenijumskoj deklaraciji i njenim ciljevima, i rezultatima posebne sjednice o pravima djece koju održava Generalna skupština UN-a. Fokus zajedničkog Programa saradnje za period 2005-2008 između BiH i UNICEF-a je postizanje tri sljedeća rezultata:

Politički predstavnici i predstavnici zajednica će imati vodeću ulogu u razvoju državnih politika djelovanja koje će doprinjeti realizaciji prava djece, mladih i žena;
Pružaoци usluga i staratelji će usvojiti ponašanja koja olakšavaju ovim kategorijama pristup obrazovanju, zdravstvu i službama za zaštitu djece, posebno najranjivijim kategorijama;
Politički predstavnici i predstavnici zajednica će ohrabrivati i olakšavati sadržajno učešće djece i mladih u njihovim zajednicama, uključujući nastup prema pitanju rizika od mina.

Donacija UNICEF-a za BiH programe u 2007. godini je bila u iznosu od oko 0.88 miliona EUR-a. Preko pola ovih sredstava je izdvojeno za sektor zdravstva (450,000 EUR-a). Ovi podaci pokazuju da u poređenju sa 2006. godinom, nije bilo značajne promjene u ukupnim izdvajanjima niti u sastavu sektora kojima UNICEF donira sredstva. Očekuje se da će se u 2008. godini ukupna izdvajanja UNICEF-a malo umanjiti.

Mora se napomenuti da ukupna sredstva koja se spominju gore predstavljaju mali fragment odobrenog budžeta UNICEF-a koji iznosi preko 11.9 miliona EUR-a, koji se izdvajaju za programe *političke podrške* (1.76 miliona EUR-a), *uključivog osnovnog zdravstva, obrazovanja, i Službe za zaštitu djece* (4.84 miliona EUR-a), *Učešća za dobru upravu* (3.96 miliona EUR-a), intersektorskih ulaganja (0.73 miliona EUR-a). UNICEF se u potpunosti finansira od dobrovoljnih doprinosa.

Ključne aktivnosti u 2007

U 2007. godini, prioritet je dat pripremama za implementiranje velikog intersektorskog, projekta na više razina pod nazivom, *Jačanje socijalne zaštite i sistem uključivanja za djecu Bosne i Hercegovine* (SPIS). Ovo je urađeno u partnerstvu sa Vladom Kraljevine Norveške, UK/DFID-om i Evropskom Komisijom. Projekat se sastoji od sljedećih aktivnosti: zagovaranje za integriranu socijalnu zaštitu i sistem uključivanja; analiza postojećeg sistema naspram međunarodnih i državnih standarda, vertikalni i horizontalni funkcionalni pregledi postojećeg sistema; razvoj kapaciteta za poboljšano pružanje usluga; pregled legislative vezane za socijalnu zaštitu; analiza sredstava za socijalnu zaštitu i uključivanje na lokalnom nivou; jačanje nadzora nad socio-ekonomskom statusu djece; i evaluacija uticaja koje promjene u sistemu imaju na isključenu djecu. Vladin doprinos i vođenje ove inicijative je pružilo Ministarstvo civilnih poslova (MCP), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice (MLjPI), Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP), Minisarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS-a, i FBiH Ministarstvo rada i socijalne politike, i FBiH Ministarstvo zdravlja i obrazovanja.

U oblastima istraživanja, monitoringa i evaluacije, UNICEF je radio na jačanju baze dokaza za dobrobit djece putem partnerstva sa DEP-om, agencijama za statistiku i Institutom za javno zdravstvo pri implementaciji više studija, izvještaja i procjena. Nekoliko studija je završeno: Studija višestrukih klaster pokazatelja 3, koji je dao nove podatke o situaciji u kojoj se nalaze djeca i žene; Procjenu uticaja na prava djeteta, koja je gledala na potencijalni uticaj na djecu, pogotovo u kontekstu ranjivosti, povećanja cijena električne energije; i Pregled studije o biološkom ponašanju korisnika opojnih sredstava pri davanju injekcija, prvi te vrste u zemlji. UNICEF i DEP su takođe sarađivali u sprovođenju zajedničke Državne evaluacije sektora, fokusiranih na djecu, koji sprovode socijalnu politiku u Srednjoročnoj razvojnoj strategiji BiH.

Ovaj rad na prikupljanju podataka je takođe služio jačanju sveukupnih Sistema nadzora i evaluacije, kao što su monitoring indikatora o pravima djece koje je sprovelo Vijeće djece na državnom nivou, i implementiranje DevInfo baze podataka na opštinskom nivou.

Srednjoročni i dugoročni planovi

UNICEF BiH će nastaviti da djeluje kao vodeća agencija Ujedinjenih nacija u zagovaranju za prava djece i podržavajući programe koje su sprovele domaće vlasti na državnom, entitetkom i nivou mjesnih zajednica. Naša vodeća uloga u narednim godinama će biti zagovaranje i partnerstvo za prava djece.

Aktivnosti UNICEF-a BiH će stavljati naglasak na rješavanje pitanja isključivanja ranjivih kategorija djece i žena putem intersektorskih mehanizama koji promoviraju socijalno uključivanje. Višegodišnji projekat SPIS će kombinovati funkcionalne preglede finansijskih, pravnih sistema kao i monitoringa i evaluacije jer se oni vežu za djecu u sektorima zdravstva, obrazovanja, socijalne zaštite i reformi pravosuđa, uz konsolidaciju sistema i reformu modela

brige za djecu na nivou lokalnih zajednica. UNICEF će takođe nastaviti sa saradnjom sa DEP-om da bi osigurao da su novi Državni razvojni plan i Strategija za socijalno uključivanje (2008-2013), izrađeni na osnovu rigoroznih analiza o specifičnostima vezanim za ranjivost djece i da su odgovarajuće politike djelovanja formulisane, implementirane i nadzirane.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

UNICEF BiH je predan podršci i jačanju primjene principa Pariške deklaracije. Poduzete su aktivnosti koje će osigurati koordinaciju između sličnih agencija i donatora, i jačanje vlasništva domaćih institucija nad razvojnim projektima. UNICEF primjenjuje modalitet domaćeg izvršenja već jednu deceniju. Akcioni plan programa za BiH je potpisan od strane BiH za čitav ciklus programa. O godišnjim radnim planovima se razgovara, postiže saglasnost i onda iste potpisuju partnerska ministarstva svake godine.

Nadalje, partnerska saradnja UNICEF-a sa DEP-om je rezultirala *Evaluacijom politika djelovanja fokusiranih na prava djece u sektoru socijalne zaštite (CLE)* koju su vodile domaće institucije. Ovaj CLE će doprinjeti daljem razvoju sektora socijalne zaštite zasnovane na dokazima i politika djelovanja zasnovanih na prava djece, i ocjeni implementacije ciljeva Pariške deklaracije od strane domaćih zainteresiranih strana i donatora, uključujući uspostavu M&E sistema koju vodi BiH. Rezultati su pružili značajan strateški doprinos pripremi novog Državnog razvojnog plana i Strategije za socijalno uključivanje (2008-2013).

Koordinacija međunarodne pomoći

Uspostavljene su veze sa projektima koje finansira UK/DFID, kao što su projekat *Razvoja za siromašne* koji uspostavljaju tijela koja sprovode socijalnu politiku širom zemlje, jačaju sistem M&E vezan za ove politike, i angažiranje u pilot aktivnostima za mlade i pripadnike Romske zajednice. UK/DFID takođe podržava projekat kojim se popravljaju proces budžetiranja koji je zasnovan na dokazima, koji će podržati i UNICEF putem planiranih analiza finansija i budžetiranja jer se one vežu za socijalnu zaštitu djece, kao i putem rada sa korisničkim grupama na nivou mjesnih zajednica.

Koordinacija i partnerstvo između tri donatorske agencije uključene u SPIS projekat Norveška, UK/DFID, i Evropska Komisija su služile harmonizaciji nekih elemenata u pripremljenoj fazi i očekuje se da će imati pozitivan uticaj na pravila izvještavanja.

UNICEF je igrao vodeću ulogu u brojnim oblastima međuagencijske koordinacije između UN agencija, i aktivno je učestvovao u zajedničkim programskim inicijativama u cilju ubrzanja dostizanja Razvojnih ciljeva milenijumske deklaracije. UNICEF se pridružio ostalim agencijama UN-a u razvoju konceptnih zabilješki koje se podnose Španskom MDG Fondu za 2007. godinu u sljedećim oblastima: jednakost spolova i jačanje pozicije žena; ekonomsko upravljanje; kultura i razvoj; mladi; zapošljavanje; i migracija. Kao dio trenutnih UN reformi, partnerstvo između UN agencija je ojačano u 2007. godini što je rezultiralo povećanom komplementarnošću. Koordinacija i zajedničko programiranje je dalo mogućnost UNICEF-u i ostalim agencijama u BiH da izbjegniju dupliciranje aktivnosti i ojačaju kvalitet i doseg aktivnosti.

Kontakt informacije

UNICEF
Adresa: Kolodvorska 6, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.723.300
Fax: + 387 33.642.970
Email: sarajevo@unicef.org
Web adresa: www.unicef.org/bih; www.unicef.ba

Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP)

Politički pristup u BiH

Od svog osnivanja u Bosni i Hercegovini, Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) je posvećen podršci vlastima BiH u postizanju širokog spektra razvojnih ciljeva. U skladu sa Globalnim strateškim planom UNDP-a (2008-2011), UNDP BiH je pomogao u smanjivanju siromaštva, unapređenju demokratskog upravljanja, sprečavanju kriza i podršci pomirenju i promociji zaštite okoliša i održivog razvoja.

UNDP vidi izgradnju kapaciteta i BiH vlasništva nad razvojnim procesima kao ključne smjernice ka održivom razvoju i trajno postiže uspjehe na ovom polju. Oblasti djelovanja su uključivali sljedeće: održivi povratak raseljenih lica; podrška razvoju politika djelovanja u socijalnom i ekonomskom sektoru nadopunjena aktivnostima na revitalizaciji lokalnih zajednica; reformi javne uprave; sigurnosti; i okoliša. Nastup koji je utemeljen na ljudskim pravima predstavlja osnovni princip djelovanja UNDP-a i on se prožima kroz sve programske aktivnosti.

Od 2005 to 2009, UNDP djeluje na okončavanju procesa preusmjerenja svojih aktivnosti sa humanitarne pomoći na razvojnu podršku u okviru UNDP Programa za BiH, koji je zajednički dogovoren sa BiH vlastima. Pored fokusa na smanjenje siromaštva putem ekonomskog rasta za siromašne, aktivnosti UNDP-a uključuju mjere protiv ostalih dimenzija oskudice poboljšavajući demokratsko vladanje, jačanje sigurnosti stanovništva i podrškom održivoj zaštiti okoliša. Ova perspektiva i vezane aktivnosti su u skladu sa Milenijumskom deklaracijom i Ciljevima milenijumske deklaracije (MDG), nedavno odobrenim zajedničkim strateškim planom UNDP-a, Srednjoročnom razvojnom strategijom BiH (MTDS), i procesom stabilizacije i pridruživanja Evropskoj Uniji (SAP).

UNDP dijeli svoje aktivnosti na nekoliko oblasti. Među njima su HIV-AIDS, okoliš, socijalno uključivanje, sigurnost ljudi i lokalni razvoj, reforma javne uprave, informatika i komunikacije (ICT) za razvoj, i pravda i ljudska prava. Svi programi su jako orijentirani prema izgradnji kapaciteta i postepenom prenosu odgovornosti i vlasništva nad razvojnim procesima domaćim institucijama. UNDP vidi izgradnju kapaciteta i BiH vlasništva nad razvojnim procesima kao ključne smjernice ka održivom razvoju i trajno postiže uspjehe na ovom polju. Pored posvećenog rada na jednakosti spolova, perspektiva jednakosti spolova se prožima kroz sve aktivnosti UNDP-a.

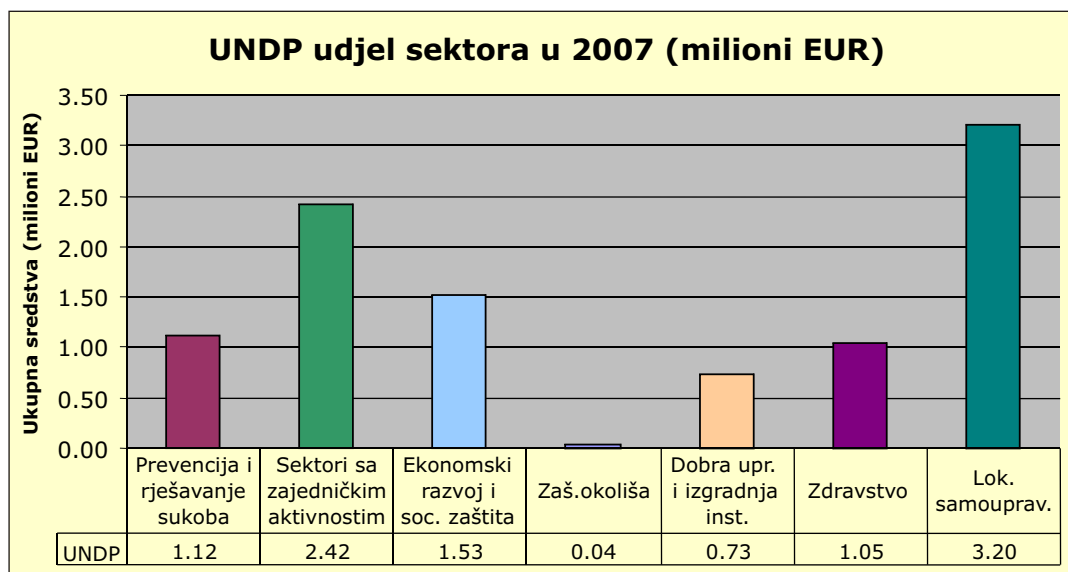
Ključne aktivnosti u 2007

Sredstva UNDP-a za projekte u BiH su iznosila 10 miliona EUR-a. Najveći dio ovih sredstava, odnosno jedna trećina, je izdvojena za sektor lokalne samouprave, u kojem UNDP finansira i implementira nekoliko inicijativa. UNDP je takođe posvetio značajna sredstva sektorima sa zajedničkim aktivnostima, gdje se većina aktivnosti odvijala u podsektoru povratka i reintegracije. Veliki doprinos je dat u sektorima ekonomskog razvoja i socijalne pravde, prevenciji i rješavanju sukoba, miru i sigurnosti, kao i u zdravstvu.

U 2007. godini, UNDP je, uz podršku Nizozemske, izvršio sveobuhvatno i temeljito istraživanje građanskog viđenja socijalne i političke kilme, koje pruža osnovu za razvoj politika djelovanja zasnovanu na dokazima i koje je postalo često korišteni izvor informacija, uključujući i mehanizme političkog monitoringa Vijeća za implementaciju mira (PIC).

UNDP je, u partnerstvu sa Populacijskim fondom Ujedinjenih nacija (UNFPA), obezbjedio tehničku pomoć u cilju razvijanja smjernica, uključujući institucionalnu postavku državnog popisa stanovništva BiH u 2011. godini. U isto vrijeme, UNDP je, u saradnji sa UK/DFID-om, uspostavio kredibilnu bazu podataka BiH populacije za BiH koja jos koristi podatke iz popisa stanovništva iz 1991. godine.

Državni izvještaj o razvoju humanosti u socijalnom uključivanju u 2007. godini doveo je ovu temu u središte državnog izrade politika i dao ključni doprinos vladinoj odluci da napravi Strategiju socijalnog uključivanja (SIS). Nakon toga je slijedilo političko savjetovanje Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP), koja je odgovorna za pripremu SIS strategije.

Ekspanzija programa lokalnog razvoja (ABDs) u regiji gornjeg toka Drine predstavlja značajan korak prema rješavanju pitanja nejednakog razvoja u najsiromašnijim regijama BiH. U međuvremenu, aktivnosti u postojećem Programu regionalne obnove Srebrenice (SRRP) su nastavile sa promocijom proširenju proizvodnog programa u poljoprivredi, šumarstvu i službama za razvoj poduzetništva.

U 2007. godini, UNDP je, zajedno sa Švicarskom/SDC/SECO, lansirao *Projekat integriranog lokalnog razvoja* (ILDLP), novog programa u sektoru lokalne samouprave koji se direktno nadograđuje na veoma uspješan projekat Općinski razvojni program zasnovan na poštivanju ljudskih prava (RMAP) koji se završio 2007. godine. Novi projekat ide korak dalje institucionalizirajući RMAP metodologiju u okviru lokalnih opštinskih vlada i uspostavljajući opštinske centre za obuku koje proširuju originalni projekat i čine više održivim.

UNDP je postao strateški partner Uredu javnog koordinatora za reformu javne uprave u BiH (PARCO) u 2007. godini, pri implementiranju 4 od 6 stubova Državne PAR strategije i Akcionog plana. Kao dio ovog procesa, novi *Projekat strateškog planiranja i razvoja politika djelovanja* (SPPD) je usvojilo Vijeće ministara BiH 2007. godine. SPPD projekat će imati komponentu koordinacije međunarodne pomoći (šire u odjeljku Koordinacija pomoći).

Tokom 2007. godine, UNDP je sproveo Projekat tranzicijske pravde koji je obuhvatao osnivanje radne grupe putem koje je proces dijaloga između NVO-a, pravosuđa, i države značajno olakšan. Iste godine, UNDP-ov *Projekat kontrole malog i lakog naoružanja i municije* (SACBiH) je dao značajan doprinos državnim kapacitetima BiH za uklanjanje naoružanja i uništavanje municije.

Povrh ovih ključnih rezultata, u 2007. godini je sprovedeno šest velikih projekata sa fokusom na razvoj politika djelovanja: podrška *Državnoj strategiji socijalnog uključivanja*; *Sistem obuke u opštinama*; *Projekat integriranog lokalnog razvoja*; *Strateško planiranje i razvoj politika djelovanja*; i pod direktnim vođenjem Ureda rezidentnog koordinatora UN-a i u tijesnoj saradnji sa UN Agencijama iz tima za BiH (UNCT), dvije uspješne aplikacije Achievement Fondu MDG za okoliš i klimatske promjene i kulturu i razvoj.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Na frontu razvoja, veliki strateški procesi će dominirati u 2008. godini, kao što je artikulisanje državne razvojne strategije, strategija socijalnog uključivanja, i revizija Dejtonskog mirovnog sporazuma Annex VII (pravo na povratak). UNDP će podržavati svoje domaće partnere u artikulisanju ovih strategija i njihovoj eventualnoj implementaciji. Ovi savjetodavni dokumenti će takođe pružiti suštinski doprinos za razvoj naredne Zajedničke ocjene o stanju u BiH svih UN agencija u zemlji (CCA) i Okvira za razvojnu pomoć Ujedinjenih nacija (UNDAF), koji će se izvršiti ove godine pod vođstvom i koordinacijom Ureda rezidentnog koordinatora UN-a.

U okviru državnog programa za BiH, 2005-2009, UNDP će odgovoriti na vladine prioritete i pojačani napredak zemlje prema Evropskim integracijama fokusirajući se na sljedeće programske pravce:

Sa izradom nekoliko projekata koji uključuju jaku političku komponentu, UNDP se dogovorio sa vladom da ojača saradnju u oblasti razvoja politika djelovanja. Iako se aktivnosti u ovoj oblasti šire na sve sektore (lokalna samouprava, okoliš, prevencija i rješavanje sukoba, mir i sigurnost, itd.), dvije oblasti se moraju izdvojiti: SPPD će jačati kapacitet vlada na državnom i entitetskom nivou da vrše strateško planiranje, razvoj politika djelovanja, upravljanje javnim finansijama i koordinaciju međunarodne pomoći. UNDP BiH će takođe povećati svoju podršku procesu formulisanja SIS.

U pogledu ključne razvojne potrebe jednakog ekonomskog rasta, UNDP je dobro pozicioniran kroz svoje inicijative za siromašne i ABD programe koji uključuju novi integrirani program lokalne samouprave sa lokalnim ekonomskim razvojem kojem su cilj isključene grupe stanovništva ili regije. Uzbudjuća nova dimenzija u ovoj oblasti je novi (MDG-F) Projekat za kulturu i razvoj koji će dati doprinos pomirenju u zemlji, kao preduslov za postizanje brojnih ciljeva socijalnog uključivanja.

Poštivanje standarda za zaštitu okoliša je važan uslov za priključenje Evropskoj Uniji i zahtjevati će značajan institucionalni kapacitet i finansijska ulaganja BiH vlade. Nedavni globalni trend prepoznavanja i naglašavanja važnosti razvoja održivog sistema zaštite okoliša je otvorio mogućnost UNDP-u da podrži jačanje institucija na državnom i lokalnom nivou. U 2008.godini, UNDP BiH će proširiti svoje djelovanje u ovom sektoru putem novorazvijenog (MDG-F) programa pored započinjanja regionalnog projekta i dva projekta Globalnog fonda za zaštitu okoliša, na taj način povećavajući svoj portfolio u sektoru za više od deset puta u poređenju sa prošlom godinom.

U 2008. godini, UNDP BiH će prebaciti svoj fokus na prioritetnu oblast jačanja pozicije žena na tržištu rada. UNDP BiH će nastaviti sa svojom ulogom vodećeg partnera BiH vlasti i sa pridavanjem važnosti koordinacije sa sličnim donatorima u cilju efikasne implementacije *Akcionog plana za jednakost spolova*. Otvaranje UNIFEM ureda će se pružiti dodatne prilike za jačanje dobre saradnje između agencija UN-a.

Pošto su razvoj politika djelovanja i pripremni rad kasnili u 2007.godini zbog nedovoljnog angažmana domaćih partnera, u 2008.godini, UNDP će djelovati u tijesnoj saradnji sa Evropskom Komisijom, UNFPA i ostalim partnerima u cilju postizanja koncenzusa za sprovođenje popisa stanovništva u 2011.godini.

UNDP će se fokusirati na unapređenje objekata za uništavanje municije i podršku uništavanju municije sa ciljem smanjenja vremenskog perioda potrebnog za uništavanje 30,000 tona viška nestabilne municije u BiH sa 11 na 4 godine, u skladu sa Instrumentom stabilnosti EC-a i Sigurnosnim normama EU.

Promocija Pariške deklaracije u BiH

UNDP stavlja jak naglasak na podršku jačanju sposobnosti BiH vlasti da preuzmu veću odgovornost i vodeću ulogu u formulisanju politika djelovanja i izrade državnog razvojnog plana. UNDP je takođe nastavio da koncentriše svoje aktivnosti na podršku održivom povratku raseljenih lica. Ovo uključuje revitalizaciju lokalnih zajednica i programe integracije, kao i inicijative urađene u cilju jačanja državnih kapaciteta u preuzimanju upravljačke kontrole nad procesom povratka. Pristup djelovanju zasnovanom na ljudskim pravima je bio vodeći princip za lokalnu samoupravu, ekonomski razvoj i procese planiranja i ostaće kanalisiran kroz sve programske aktivnosti.

UNDP je potvrdio svoju podršku novoj vladi i nastaviće da sistematizira saradnju sa vladama sa svih nivoa. Povrh toga, dok čeka na dodatna unapređenja kapaciteta domaćih vlasti, što predstavlja preduslov za uspješno pridruživanje Evropskoj Uniji, UNDP će istražiti mogućnost postepene tranzicije sa trenutnog Direktnog modela izvršenja na Državni model izvršenja. UNDP će takođe pokušati obezbijediti podršku pojednostavljenju vladinih procedura vezanih za implementaciju programa.

Prenos pravnog mandata nad koordinacijom međunarodne pomoći na Ministarstvo finansija i trezora (MoFT) krajem 2007.godine, pruža dobru osnovu za jačanje koordinacije i upravljanja međunarodnom pomoći pod vodstvom vlade. UNDP će podržati izgradnju kapaciteta ne samo putem konvencionalnog projektnog finansiranja (SPPD, GRMS), nego i kroz svoju ulogu Sekreterijata foruma za koordinaciju međunarodne pomoći. Među ostalim aktivnostima, ovo uključuje zajedničko objavljivanje drugog Pregleda donatorskih aktivnosti.

Koordinacija međunarodne pomoći

BiH Forum za koordinaciju donatora (DCF) je osnovan 2006.godine sa UNDP-om koji je preuzeo vodeću ulogu podršci DCF-u na logističkom planu kao i pružajući tehničku pomoć, kao npr. u oblasti Pregleda donatorskih aktivnosti. Ured Rezidentnog koordinatora UN-a je preuzeo logističku podršku za DCF ostavljajući UNDP-u da se koncentrira na tehnički posao na izradi izvještaja o donatorskim aktivnostima i podršci vladi u koordinaciji međunarodne pomoći.

Ove aktivnosti su poduzimane u skladu sa principima Pariške deklaracije koji naglašavaju potrebu donatorske koordinacije i povećavaju efikasnost donatorske pomoći. Pariška deklaracija takođe naglašava potrebu vlasništva domaćih institucija nad razvojnim procesima i UNDP aktivno djeluje u smislu pružanja podrške Vladi BiH u ovoj oblasti, a poglavito u saradnji sa donatorima kao što su Evropska Komisija i DFID, sa ciljem izgradnje vladinih tehničkih kapaciteta za koordinaciju međunarodne pomoći.

U pogledu specifičnog primjera koordinacije donatora, u julu 2007.godine, UNDP je potpomogao organizaciju Konferencije za razvoj Srebrenice kojoj je domaćin bila Opština Srebrenica uz podršku vlada sa državnog i entitetskog nivoa i Specijalnog izaslanika Visokog predstavnika. Na ovoj konferenciji se sastao veliki broj donatora i ključnih razvojnih partnera u cilju diskusije o konkretnim rješenjima za razvojne potrebe regije. Vlada i donatorske agencije su potvrdile svoju podršku različitim sektorima i obećali finansiranje ove regije u vrijednosti od 36.5 miliona EUR-a.

Koordinacija donatorske pomoći je bila od krucijalne važnosti u oblasti PAR-a. UNDP, vlade Nizozemske i Norveške i Evropska Komisija, putem SPPD-a, podržavaju sveobuhvatni program u cilju jačanja planiranja, analitičkog rada, i upravljanja javnim resursima putem definiranja, pružanja i institucionaliziranja organizacionih i ljudskih kapaciteta za strateško planiranje i razvoj politika djelovanja. Ovim će se unaprijediti veza između planiranja i budžetiranja u sektorskim ministarstvima na državnom i entitetskom nivou. Izgradnja kapaciteta u SPPD-u će biti povezana sa procesom budžetiranja kao i sa pitanjem koordinacije međunarodne pomoći. U vezi sa ovom podrškom je i Komitet za koordinaciju međunarodne pomoći uključujući transfer kapaciteta koji su razvijeni putem DCF-a.

Kontakt informacije

Razvojni program Ujedinjenih nacija
Adresa: Maršala Tita 48, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387.33.563.800
Fax: +387.33.552.330
Email: info@undp.ba
Web adresa: www.undp.ba; www.undp.org

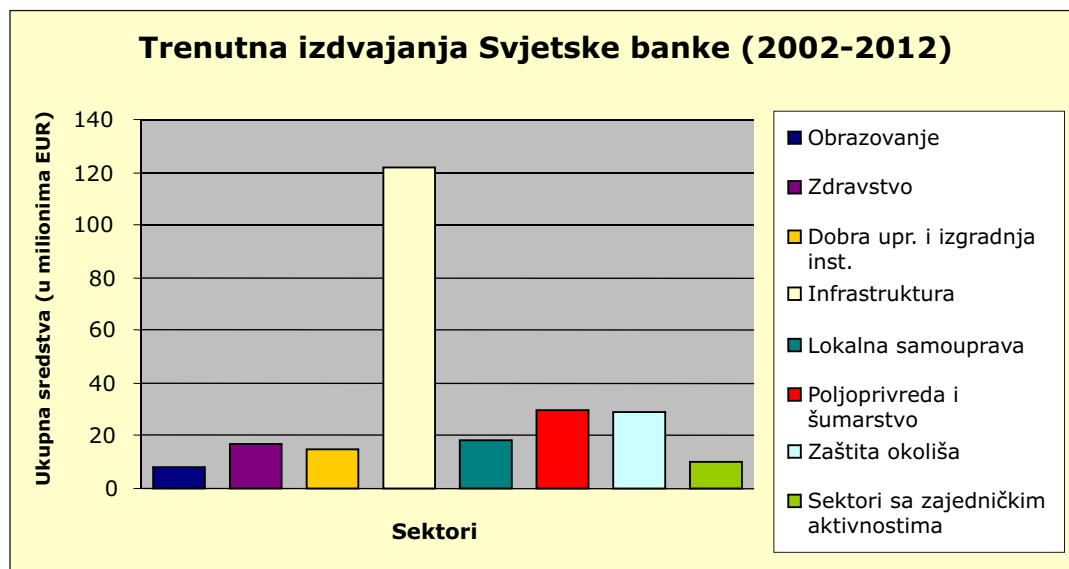
Svjetska banka

Politički pristup u BiH

Misija Svjetske banke u Bosni i Hercegovini (BiH) pomaže razvoj ekonomije, otvaranje radnih mjesta, poboljšanje kvaliteta življenja svih građana, a pogotovo siromašnih. Svjetska banka pruža pomoć u finansiranju projekata kao i analizama i savjetima za ekonomske i socijalne izazove koji stoje pred BiH.

Od 1996.godine, Svjetska banka je izdvojila oko 0.7 milijardi EUR-a za BiH putem 54 projekta. Svjetska banka i Evropska Komisija su uspješno organizirali tri donatorske konferencije, gdje se uspelo skupiti oko 3.2 miliona EUR-a za postkonfliktnu rekonstrukciju zemlje. Pomoć Svjetske banke u BiH je uključivala mnoge aktivnosti: rehabilitaciju osnovnih usluga (vodosnadbjevanje, električna energija, odvod, izgradnja stambenih objekata, putevi i mostovi), uspostava pristupačne zdravstvene zaštite i sistema obrazovanja, otvaranje radnih mjesta, reformu finansijskog sektora (bankarstvo i mikrofinansiranje) i pomoć BiH u procesu EU integracija. U smislu per capita, program pomoći Svjetske banke u BiH, koji se sastoji od Asocijacije za međunarodni razvoj (IDA), zajmova i donacija, je bio najveća inicijativa pokrenuta u postkonfliktnim područjima.

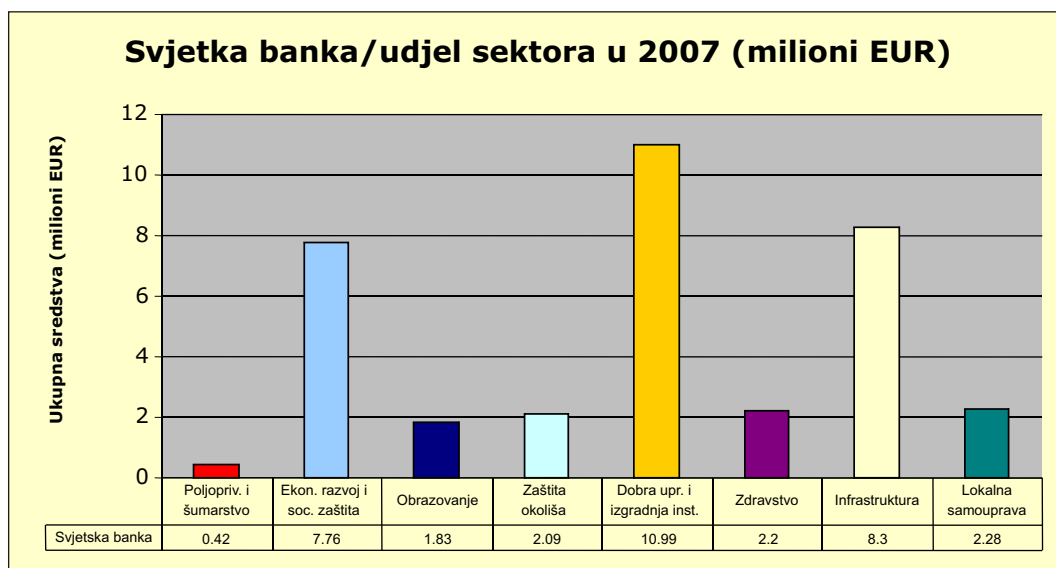
Trenutna oblast djelovanja se sastoji od 14 odobrenih zajmova i jedne donacije iz Globalnog fonda za zaštitu (GEF) (Zaštita kvaliteta vode procjenjena na 7.1 milion EUR-a). Ukupna izdvojena sredstva za ove operacije iznose 238 miliona EUR-a. Oko 36% izdvojenih sredstava je već raspoređena.

Ključne aktivnosti u 2007

Ukupna sredstva Svjetske banke u 2007.godini su iznosila oko 36 miliona EUR-a, od kojih je 32.5 miliona bilo u obliku zajmova. Dva najprominentnija sektora za koje je Svjetska banka izdvajala sredstva su infrastruktura (8.3 miliona EUR-a) i dobra uprava i izgradnja institucija (11 miliona EUR-a), koje prati sektor ekonomskog razvoja i socijalne zaštite. Lokalna samouprava, zaštita okoliša i poljoprivreda i šumarstvo su takođe primili značajnu finansijsku podršku.

Ključna aktivnost u 2007.godini je bila priprema nove četverogodišnje Strategije za partnerstvo sa BiH (CPS FY08-FY11). CPS je plan rada Svjetske banke koji definira aktivnosti u zemlji, obično za period od tri do četiri godine. Opisuje aktivnosti zemlje na ekonomskom i socijalnom planu, osnovne razvojne izazove i zbirni prikaz Razvojne strategije Vlade. U okviru ovog konteksta, navodi se predloženi program Svjetske banke za BiH za period koji pokriva CPS. Ovo uključuje sve planirane aktivnosti Svjetske banke u BiH posuđivanje sredstava, analitički rad i tehničku pomoć. Predloženi program Svjetske banke odražava njen mandat kao međunarodne razvojne institucije i oblasti gdje Svjetska banka može najviše doprinjeti razvoju zemlje. Novi

CPS za BiH daje pregled programa pozajmljivanja od oko 127 miliona EUR-a za podršku prioritetima zemlje, uključujući integraciju u Evropsku Uniju.

Tri nova kredita Asocijacije za međunarodni razvoj (IDAkredit) (*Projekat poljoprivrednog i ruralnog razvoja*; *Projekat pripreme za ptičju gripu*; i *Projekat sigurnosti putne infrastrukture*) i dodatno finansiranje dvije postojeće aktivnosti (*Razvoj i konzervacija šuma*; i *Projekat urbane infrastrukture i pružanja usluga*) su odobrene u 2007. godini. Ukupni iznos novih finansijskih sredstava odobrenih u 2007. godini je bio oko 38 miliona EUR-a.

Projekat poljoprivrednog i ruralnog razvoja ima za cilj pomoći BiH u jačanju kapaciteta institucija na državnom i entitetskom nivou da pružaju efikasnije i efektivnije usluge poljoprivrednoj djelatnosti i podršku programima. Ovaj projekat takođe pokušava da napravi značajan doprinos ubrzanom kvalificiranju Bosne i Hercegovine za pristup Instrumentu EU za predpristupnu pomoć za ruralni razvoj (IPARD).

Programi kontrole ptičje gripe zahtjevaju multidisciplinarni pristup u cilju integrisanja tehničkih, socijalnih, ekonomskih, političkih, i regulatornih pitanja za rješavanje ovog složenog problema. U radu i saradnji sa ostalim agencijama (SAD/USAID, the EK, UNDP, UNICEF, and the WHO), Svjetska banka će primjenjivati dokaze i lekcije naučene iz najboljih međunarodnih praksi u različitim regijama da bi osigurala da su planovi za pripremu za hitne situacije i kapaciteti spremni za izazov koji podrazumijeva ptičja gripa.

Projekat sigurnosti putne infrastrukture ima za cilj ubrzanje obnove osnovne putne mreže, unapređujući institucionalne kapacitete u pogledu sigurnosti na putevima. Projekat je zamišljen kao odgovor na zahtjev vlada BiH da fokus treba biti na razvoju i zaštiti osnovne putne infrastrukture u cilju podrške razvoju zemlje.

Projekat razvoja i konzervacije šuma će pomoći pri implementaciji reformi i zakona o organizaciji i upravljanju šumama. Od ove inicijative se očekuje da poveća prihode, unaprijedi upravljanje šumama i ojača konzervaciju biorazličitosti putem aktivnog učešća u planiranju upotrebe šumskog zemljišta.

Projekat urbane Infrastrukture i pružanja usluga će pomoći u povećavanju kvaliteta i pouzdanosti usluga osnove infrastrukture, pogotovo u oblastima vode i sanitarnih usluga u urbanim područjima.

Svjetska banka je privela kraju dva projekta tokom 2007. godine. Prvi je bio veliki zajam, *Business Enabling Environment Structural Adjustment Credit*, koji je imao za cilj unapređenje klime za investicije i jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora za promociju domaćih i stranih investicija i rast privatnog sektora. Drugi projekat Svjetske banke koji je priveden kraju u 2007. godini je bio *Social Insurance Technical Assistance Credit* (SITAP), koji je imao za cilj jačanje efikasnosti i efektivnosti penzijskog i zdravstvenog sistema i osiguranja putem pružanja tehničke pomoći i obuke za implementiranje postojećih reformi i izradu opcija za buduće reforme socijalnog osiguranja.

Srednjoročni i dugoročni planovi

Putem novog CPS-a, Svjetska banka će podržati investicije u sektor infrastrukture (uključujući transport i energetiku), ekonomski razvoj i socijalnu zaštitu (pogotovo poslovni ambijent), opštinski razvoj i reformu vlasti u BiH. Uz mješavinu finansijskih i nefinansijskih usluga, Svjetska banka će podržati BiH vlade u postizanju njihovih razvojnih ciljeva unapređujući infrastrukturu i klimu za investicije, povećavajući efikasnost javne potrošnje, i jačanje pružanja usluga pogotovo onih usluga usmjerenih najranjivijim segmentima BiH stanovništva.

Tokom CPS perioda, BiH će napraviti tranziciju od posuđivanja sredstava pod opuštenim IDA uslovima do više komercijalnog, ali još uvijek relativno jeftinog posuđivanja sredstava pod uslovima Međunarodne banke za rekonstrukciju i razvoj (IBRD).

Promocija Pariške deklaracije u BiH

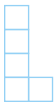
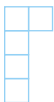
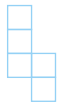
Partnerstvo je ključni princip nove Strategije partnerstva sa BiH. S obzirom na sveobuhvatni cilj pomoći BiH u procesu Evropskih integracija, Svjetska banka je u potpunosti predana tijesnoj saradnji sa ostalim razvojnim partnerima. CPS daje pregled specifičnih partnerstava koji se mogu dodatno razraditi za svaki sektor za koji će finansijska sredstva biti obezbjeđena tokom sljedeće četiri godine.

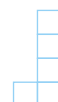
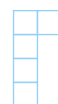
Koordinacija međunarodne pomoći

Uspješna koordinacija međunarodne pomoći je bila ključni uslov u postkonfliktnoj rehabilitaciji sektora energetike u BiH. Značajna sredstva su mobilizirana 286 milion USD su izdvojena za *Energetsku zajednicu Jugoistočne Evrope*, kao zadnja od donatorskih investicija u sektor energetike. Kao rezultat, ovaj sektor ne samo da je rehabilitovan nego je sve više i više orijentiran ka izvozu. Iako je Svjetska banka inicijalno promovirala ovaj proces, važno je spomenuti da se trenutna koordinacija aktivnosti u ovom sektoru vodi od strane lokalnih partnera (Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa).

Kontakt informacije

Svjetska banka
Adresa: Fra Andjela Žvizardovića 1, B17, 71000 Sarajevo, BiH
Telefon: +387 33.251.500
Fax: +387 33.440.108
Email: mail_to_bosnia@worldbank.org
Web adresa: www.worldbank.ba

 Austrian
Development Cooperation

Canadian International Development Agency Agence canadienne de développement international

gtz Partner for the Future.
Worldwide.

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Embassy of Switzerland
Swiss Cooperation Office Bosnia and Herzegovina

DFID Department for
International Development

European Bank
for Reconstruction and Development

Vlada Austrije, Kanade, Francuske, Njemačke, Italije, Japana, Nizozemske, Norveške, Španije, Švedske, Švicarske, Velike Britanije, SAD, Europska banka za rekonstrukciju i razvoj, Europska komisija, Europska investicijska banka, Razvojni program Ujedinjenih nacija, UNICEF i Svjetska banka

